T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

15. YÜZYIL TİMURLU DEVRİ KELİLE VE DİMNE'LERİ ANALİTİK ÇÖZÜMLEMESİ

Sanatta Yeterlik Tezi

NURAN ÖZTÜRK

İstanbul, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

15. YÜZYIL TİMURLU DEVRİ KELİLE VE DİMNE'LERİ ANALİTİK ÇÖZÜMLEMESİ

Sanatta Yeterlik Tezi

NURAN ÖZTÜRK

Danışman: Doç. Dr. ŞEHNAZ BİÇER

İstanbul, 2021

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Nuran Öztürk
Anabilim Dalı	: Geleneksel Türk Sanatları
Programı	: Minyatür
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Şehnaz Biçer

Tez Türü ve Tarihi	: Sanatta Yeterlik - Ocak 2021
Anahtar Kelimeler	: Kelile ve Dimne, Minyatür, Timur, Türk Sanatı

ÖZET

15. YÜZYIL TİMURLU DEVRİ KELİLE VE DİMNE'LERİ ANALİTİK ÇÖZÜMLEMESİ

Kelile ve Dimne, üzerinde sayısız çalışma yapılabilecek etkinliğe sahip eşsiz şaheserlerden biridir. 3. yüzyılda Debşelim adındaki Hint hükümdarının isteği üzerine, Vişnu rahibi bir Brahman tarafından Sanskrit dilinde Keşmir'de kaleme alınmıştır. Kelile ve Dimne bir tür nasihatname olarak bugüne kadar edebiyattan güzel sanatlara kadar pek çok araştırma sahasının temel çalışma konusu olmuştur. Bu bağlamda ahlâki-didaktik bu eser, gelecekte birçok yeni araştırmacıya, üzerinde yeni çalışmalar yapabilmesi adına ilham kaynağı olacak özgünlüktedir.

Tezimizde farklı dönemlerde birçok nüshası bulunan ve daha önce de araştırmalara konu olan Kelile ve Dimne yazma eserlerinin; 15. yüzyıl Timur devrine ait olan beş nüshası ele alınmıştır. İstanbul Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'nde muhafaza edilen R.1022, H.362, R.1023'tür, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde Fatih 3682 kayıtlı Antoloji ve son olarak Bursa İnebey Kütüphanesinde bulunan Nr. Hüseyin Ç.763 envanter numaralı Kelile ve Dimne eserleridir. Bu el yazmalarında yer alan minyatürler sanatta yeterlik tezimizin temel konusunu oluşturmuştur.

14. yüzyılda Timur ile başlayan ve 16. yüzyıla kadar Timur hanedanlığı süresince devam eden dönemde, Timurlu devri kendine has bir minyatür üslubu oluşturmuştur. Bu üslup, Timur devri öncesi Celayirliler'den (1340-1431) gelen etkiler ve Çin ile artan ilişkiler sebebiyle Çin resim sanatının etkilerini taşımaktadır. Bu etkiler yanında, Karakoyunlu (1351-1469) ve Akkoyunlu (1340-1514) Türkmen hanedanlarına ait sanat üsluplarının etkileri de doğrudan Timur dönemi 15. yüzyıl Kelile ve Dimne yazmalarında göze çarpmaktadır.

Orta Asya'da Timurlular, mimaride ve kitap sanatlarıyla insanlık tarihi için çok önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu sayede Timurlu sanatının genel tavrı içerisinde, Semerkant, özellikle Herat ve Şîraz bölgeleri kütüphanelerinde ilgili dönemin üslup özelliklerinin gerçekleştirildiği, özgün minyatürlerin üretildiği ve sergilendiği sanat merkezleri doğmuştur. Tezimiz bu sanat merkezlerinde doğan Kelile ve Dimne musavver yazma eserlerinin minyatürleri incelenerek ülkemiz yazma eser kütüphanelerinde bulunan 15. yüzyıl Timurlu dönemine ait Herat ve Şîraz ekollerinin üslup özelliklerini yansıtan Kelile ve Dimne yazmalarıyla sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında, ilgili devrin kültür ve sanat olayları incelenmiş, konularına göre sınıflandırılan minyatürlü ya da minyatürlü olmayan yazma eserler belirlenmiş ve bunların üretildiği sanat okulları ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Kelile ve Dimne yazmalarında yer alan minyatürlerin anlatım kurgularını kapsamlı bir şekilde araştırmak için çalışmalar sürdürülmüştür.

Yazma eserlerle ilgili ilk araştırmalar sayısal ortama aktarılan el yazmaları üzerinden gerçekleştirilmiştir. İncelenen eserlerde Timurlu döneminin son derece rafine tasarımları, renkleri ve kurguları dikkat çekmiştir. Tez konumuz çerçevesinde belirlenen yazma eserlerdeki kompozisyonlarda incelenen hayvanların jest ve mimikleri, uygulanma teknikleri, minyatürlerin her yazma eserde aynı hikâyeyi karşılamayan şekilde kurgulanması, sayfa tertibi uygulamalarındaki farklılıklar üzerinde de durulmuştur.

Kitap süsleme sanatlarında, sanatçılar resmetmek istedikleri olayları imgeler eşliğinde yüzeylere stilizasyon tekniği ile aktarmışlardır. Tasvir sanatında kullanılan bu

teknikle her dönemin kültürü kendi izlerini kural olarak kabul etmiştir. Desenden başlayarak, tasarım kurgusu, renk ögelerinin bir araya gelmesiyle dönemini yansıtan özgün resimler/minyatürler bu şekilde oluşturulmuştur. Böylelikle tez konusu çerçevesinde seçilen yazma eserlerdeki metin minyatür ilişkisi, renk değerlendirmeleri, desen teknikleri ve yöntemleri detaylı bir şekilde çalışılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Nuran Öztürk

Field : Traditional Turkish Arts

Programme : Miniature

Supervisor : Assoc. Prof. Şehnaz Biçer

Degree Awarded and Date : Doctorate in Art - January 2021

Keywords : Kalila ve Dimna, Miniature, Timurid, Turkish Art

ABSTRACT

ANALYTICAL ANALYSIS OF THE FIFTEENTH CENTURY OF TIMURID ERA KALILA AND DIMNA

Kalila and Dimna are one of the unique masterpieces with numerous studies on activities. It was written by a Brahman in Kashmir in Sanskrit at the request of the Indian ruler named Debşelim in the 3rd century. Brahman was the priest of Vishnu. Kalila and Dimna is a kind of counsel, have been the main subject of study in many research fields from literature to fine arts. In this context, this moral-didactic work has an originality that will inspire many new researchers in the future to conduct new studies on it.

In our thesis, Kalila and Dimna manuscripts, which have many copies in different periods and have been the subject of research before; five copies belongs to the 15th century. It is R.1022, H.362, R.1023, which is preserved in the Istanbul Topkapi Palace Museum Library, the Fatih 3682 registered Anthology in the Istanbul Süleymaniye Library and finally the Nr. Hüseyin Ç. 763 are Kalila and Dimna works. The miniatures in these manuscripts constituted the main subject of our proficiency in art thesis.

In the period that started with Timur in the 14th century and continued during the Timur dynasty until the 16th century, the Timurid era created a unique miniature style. This style has the effects of Chinese painting due to the influences of the Celayirs (1340-1431) before the Timurid era and the increasing relations with China. In addition to these influences, the effects of the artistic styles of the Karakoyunlu (1351-1469) and Akkoyunlu (1340-1514) Turkmen dynasties are also striking directly in the Timurid 15th century Kalila and Dimna manuscripts.

In Central Asia, the Timurids carried out very important activities for human history with their art of architecture and books. In this way, within the general attitude of Timurid art, art centers where the stylistic features of the relevant period were realized in the libraries of Samarkand, especially Herat and Shiraz, and original miniatures were produced and displayed. Our thesis is limited to Kalila and Dimna manuscripts, which reflect the stylistic features of the 15th century Timurid era Herat and Shiraz schools by examining the miniatures of Kalila and Dimna manuscripts born in these art centers.

Within the scope of the research, the cultural and artistic events of the relevant period were examined, manuscripts with or without miniatures classified according to their subjects were determined and evaluations were made about the art schools where these were produced. Studies have been carried out to comprehensively investigate the narrative constructs of miniatures in Kalila and Dimna manuscripts.

The first researches on manuscripts were carried out on manuscripts transferred to digital media. The highly refined designs, colours and fictions of the Timurid period drew attention in the examined works. The gestures and mimics of the animals examined in the compositions in the manuscripts determined within the framework of our thesis topic, their application techniques, the editing of miniatures that do not meet the same story in each manuscript, and the differences in page layout applications are also emphasized.

In the arts of book decoration, artists conveyed the events they wanted to depict on surfaces with the stylization technique, accompanied by images. With this technique

used in the art of depiction, the culture of each period has accepted its traces as a rule. Starting from the pattern, the design setup and the combination of colour elements, original paintings / miniatures reflecting the period were created in this way. Thus, the relation between text and miniature, colour evaluations, pattern techniques and methods in the manuscripts selected within the framework of the thesis topic were studied in detail.

ÖNSÖZ

Kelile ve Dimne; Karataka Damanaka, Kelileg ve Demneg gibi farklı dillere ait farklı isimleriyle bilinen, iki çakalın hikayelerini anlatan özgün bir yapıttır. İslâm edebiyatının en yaygın tasvirlenen eserlerinden biri olmuştur. En eski tasvirlenen örneği ise günümüze 13. yüzyıldan kalmıştır. Araştırmamızda 15. yüzyıl Orta Asya'sındaki sanat merkezlerinde gerçekleştirilmiş musavver yazma eserlerin Türkiye'de bulunan istinsah edilmiş musavver nüshaları incelenmiştir.

Bu nüshalar ülkemizde Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi ve Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi'nde yer almaktadır. İncelemesini yapmış olduğumuz eserlerin ikisi Herat, ikisi Şîraz ve biri de İstanbul'da üretilmiş, farklı sanat ekollerinin sanat üsluplarını ve inceliklerini yansıtan örnekler olmuşlardır. Tez çalışmamızda yapılan analizler ile eserler hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Tez çalışmamın her aşamasında bilgi birikimini, değerli görüşlerini esirgemeyen ve beni yönlendiren danışman hocam Doç. Dr. Şehnaz Biçer başta olmak üzere, bu süreç içerisinde tecrübe ve önerilerinden faydalandığım Dr. Nihat Kundak, Dr. Seher Aşıcı ve Dr. Aslıhan Erkmen Birkandan'a, Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi yetkilileri Zeynep Atbaş'a ve Ramazan Aktemur'a ve eserlerin incelenmesindeki yardımlarından dolayı kütüphane çalışanlarına, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü çalışanlarına, ayrıca her zaman desteğiyle yanımda olan Eda Erzurumluoğlu Tülek'e, hayatım boyunca bana destek olan aileme, sağladığı mükemmel çalışma ortamı ve manevi desteği ile annem Havva Öztürk'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamı, tüm eğitim hayatım boyunca bana inanan ve destek olan, 2018 yılında kaybettiğim merhum babam Abdulhalim Öztürk'e ithaf ediyorum.

İstanbul, 2021 Nuran ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET…… I
ABSTRACT…… I V
ÖNSÖZ…… VII
RESİM LİSTESİ…… X
TABLO LİSTESİ…… XI
KISALTMALAR…… XIII

1.GİRİŞ…… 1

1.1. Konunun Çerçevesi…… 4
1.2. Kaynak ve Araştırmalar…… 5
1.3. Yöntem…… 8

2. 14.-15. YÜZYIL TİMUR DEVRİ SANAT ORTAMI

2.1. Timurlu Öncesi İslâm Sanatı…… 14
2.1.1. Edebi Konulu Yazmaların Minyatürleri…… 19
2.1.2. Tarihi Konulu Yazmaların Minyatürleri…… 21
2.1.3. Bilm Konulu Yazmaların Minyatürleri…… 28

3. 14.-15. YÜZYIL TİMUR DEVRİ MİNYATÜR SANATI VE KÜTÜPHANELERİ

3.1. Timur Devri Sanatçıları…… 32
3.2. Timurlu Devri Şîraz Okulu…… 34
3.3. Timurlu Devri Herat Okulu…… 35
3.4. Timurlu Devri İbrahim Sultan Dönemi…… 37

4. 15. YÜZYIL TİMUR DEVRİ MİNYATÜRLÜ KELİLE VE DİMNE YAZMALARI

4.1. TSMK. R.1022 Kelile ve Dimne Yazması Minyatür Analizi…… 67
4.2. TSMK. H.362 Kelile ve Dimne Yazması Minyatür Analizi…… 120

4.3. TSMK. R.1023 Kelile ve Dimne Yazması Minyatür Analizi…….. 160
4.4. S.K. Fatih 3682 Antoloji Kelile ve Dimne Yazması Minyatür Analizi….. 199
4.5. İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763r Kelile ve Dimne Yazması Minyatür Analizi 238

5. KELİLE VE DİMNE MİNYATÜRLERİNDEKİ SÜSLEME PROGRAMI

5.1. Sayfa Tasarımı…….……. 245
5.2. Tasvirler…….. 249
5.3. Metin Minyatür İlişkisi……..……. 258
5.4. Kompozisyon ve Kurgu Değerlendirmesi……..…..... 261
5.5. Renk Analizi……...……...……..…… 266
5.6. Teknik ve Malzeme Analizi……. 280

6. DEĞERLENDİRME

7. SONUÇ…… 285

8. ESERLER…….. 291
8.1. Labirent…….……. 290
8.2. Karanlığın İstılası…….……...……. 297
8.3. Göç…….…….. 299
8.4. Odak…….…… 302

KAYNAKÇA…….. 304

EKLER……...…….. 312

SÖZLÜK…….…… 319

ÖZGEÇMİŞ…….. 321

RESİM LİSTESİ

Sayfa No.

R.1. The John Work Garrett Kütüphanesi, The Sheridan Kütüphanesi, Johns Hopkins Ünv., Zafarname, c.1485, ff82v.-83r……. 10

R.2. The John Work Garrett Kütüphanesi, The Sheridan Kütüphanesi, Johns Hopkins Ünv., Zafarname, c.1485, ff359v.-360r……. 10

R.3. Hırbetü'l- Mefcer Sarayı Mozaik Süsleme Detayı, Av Sahnesi, Ürdün……. 16

R.4. Samerra'daki el-Cevsaku'l-Hakani'nin duvarlarında bulunan alçı süslemelerden ördek figürlü bir örnek…… 16

R.5. Paris Bibliotheque Nationale, Arabe, nr.3467, Kelile ve Dimne, v.30a……. 18

R.6. Süleymaniye K. Esad Efendi nr.2916, El-Makamat, v.97b…… 18

R.7. Hamse-i Nevâî, 15. yüzyıl, Herat. (Özbek Sovyet Ansiklopedisi, Taşkent 1971, I,217)…….. 20

R.8. Yedi yüz yıl hüküm süren Cemşîd, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı, v.31……. 25

R.9. Lohrâsb'ın tahta çıkışı, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı. 25

R.10. Rüstem'in İsfendiyâr'a cevabı, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı……..... 26

R. 11. Rüstem'in beyaz dev ile savaşı, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı……. 26

R. 12. Münzir'in yanına dönen Behrâm-ı Gûr'un tahtı ele geçirmesi, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı…….. 27

R. 13. Keykâvûs'un tahta yükselmesi, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı…….. 27

R.14. Metropolitan Müzesi 57.51.21, Dioskorides, De Materia Medica, Baldan İlaç Hazırlama, H.621/M.1224, v. bilinmiyor…… 30

R. 15. Metropolitan Müzesi 13.152.6, Dioskorides, De Materia Medica, Baldan İlaç Hazırlama, H.621/M.1224, v. bilinmiyor…… 30

R.16. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Kuş ve Avcı, 1429.. 40

R. 17. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, 1429…….. 40

R. 18. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Kargaların Baykuşun yuvasını ateşe vermesi,142…….. 41
R. 19. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Dimne'nin yavruları avcı tarafından öldürülen aslana sempati duyması, 1429……. 41
R. 20. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Burzuye'nin Kelile ve Dimneyi Anuşirvana takdim etmesi,1429…… 42
R. 21. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, 1429…… 42
R. 22. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Aslanın Kralın kızını öldürmesi, 1429…… 43
R. 23. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, 1429…… 43

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Timur'un (1405) ölümünden sonraki sanat hamilerini ve sanat merkezlerini gösterir tablo…… 3
Tablo 2. Timurlu Soy Kütüğünün Detaylı Şeması…….. 13
Tablo 3. İslâm Resim Sanatının Kaynakları Başlıca İki Kategoride İncelenebilir….. 14
Tablo 4. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15. yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / İngiliz Müzesi……. 45
Tablo 5 Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Fars Kataloğu…… 45
Tablo 6. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Bodleian Kütüphanesi……. 47
Tablo 7. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Bodleian Kütüphanesi…….. 48
Tablo 8. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Chester Beatty Kütüphanesi…….. 50
Tablo 9. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Türk Dil Kurumu Kütüphanesi…….. 56

Tablo 10. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Türk İslâm Eserleri Müzesi……. 57
Tablo 11. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Viyana Ulusal Kütüphanesi…… 58
Tablo 12. Kelile ve Dimne Tercümeleri…… 59
Tablo 13. Tez konusu kapsamında yer alan minyatürlü Kelile ve Dimne yazmalarına ait dönem, tarih gibi bilgileri içerir tablo…… 61
Tablo 14. 15. yüzyıl Timur devri Kelile ve Dimne'lerindeki minyatürlü hikâyelerin dağılımı..... 62
Tablo 15. 15. yüzyıl Timur devri Kelile ve Dimne yazmalarında minyatürlü hikâyelerinin içeriklerini gösterir tablo…… 65

KISALTMALAR

A.g.e.: Adı geçen eser
A.g.m.: Adı geçen makale
A.g.t.: Adı geçen tez
BİK.: Bursa İnebey Kütüphanesi
Bkz.: Bakınız
C.: Cilt
cm: Santimetre
Çev.: Çeviren
Ed. Editör
Haz.: Hazırlayan
H.: Hicrî
İK.: İnebey Kütüphanesi
İÜK.: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi
Kat.: Katalog
m.: Minyatür
mm: Milimetre
R.: Resim
s.: Sayfa
S.: Sayı
SK.: Süleymaniye Kütüphanesi
SK. F.: Süleymaniye Kütüphanesi Fatih
TSM.: Topkapı Sarayı Müzesi
TSMK. R.: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan
TSMK H.: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine
ty.: Tarih yok
v.: Varak
yay.: Yayınları

1. GİRİŞ

Türk kültürünün 5. yüzyılda Horosan'a girmesinden bir süre sonra, bölge eski Sasani kültürünün de İslâm karşısında çekilerek toparlandığı ve geliştiği bir konuma kavuşmuştur. Gerek eski Sasani kültürünün baskısı gerek kendisi için yeterli ortam ve desteğin bulunmaması nedeniyle Türk dili ve edebiyatı, sadece bölgede var olan Türk boyları arasında kullanılmıştır. Yüksek edebiyatla uğraşmış pek çok Türk asıllı edebiyatçının ise, ne yazık ki, Fars'ın bu yeni ve güçlü alanına girmekten kendilerini alamadıkları görülmüştür. Bununla birlikte, 11-13. yüzyılın kültür ürünlerinin, yıkıcı Moğol istilası sırasında büyük ölçüde yok olduğu bilinmektedir. Moğol devrindeki göçler sırasında Doğu Türkistan'dan bazı sanat kültür adamları da gelmiştir. Türk kültürü böylece 14. yüzyılda, başta dil ve edebiyat olmak üzere, çeşitli sanat ve bilim konularında kendini örten yabancı baskıdan sıyrılarak "Temürlü kültürü" denilen çağı yaratabilmiştir.[1]

Timur'un[2] 14. yüzyıl Orta Asya'sında; politik, sosyal ve kültürel anlamlarda farklı hanedanları bir araya getirmesiyle bu coğrafyada kurduğu hâkimiyetin yankıları, kendinden sonra başa geçen çocukları; Ömer Şah, Miranşah, Şahruh ve torunları Abdullah Sultan, İbrahim Sultan, İskender Sultan, Uluğ Bey, Gıyâseddin Baysungur ve Hüseyin Baykara dönemlerinde de devam etmiştir. Timur'un yönetimi sırasında sınırları hızla genişleyen imparatorluk, Timur sonrasında başa geçen yöneticilerle birlikte sanat çalışmalarına ağırlık verir bir şekilde devam etmiştir. 1507 yılındaki Şeybânîler'in Timurlu devletini ortadan kaldırmasıyla da son bulmuştur.

---

[1] M. Kemal Özergin, "Temürlü Sanatına Ait Eski Bir Belge: Tebrizli Ca'fer'in Bir Arzı", **Sanat Tarihi Yıllığı**, VI, 1974-1975, s.472.

[2] Bkz.: Justin Marozzi, 9 Nisan: Özbekistan resmi tarihine göre Timur'un Semerkand'ın güneyinde, Şehrisebz'de dünyaya gelişi. Bu ülke dışındaki araştırmacı ve tarihçiler, onun 1320'lerin sonuyla, 1330'ların başı arasında doğduğuna inanırlar. s.437.

Türk Tasvir (minyatür)[3] sanatının en önemli devrelerinden biri olan Timurlu çağı resminin kökleri, önceki Gazneli ve Büyük Selçuklu gelenekleri ile geç Uygur ve Selçuklu sonrası Azerbaycan unsurlarına dayandırılmıştır. Bu üç temel Uygur resim üstatlarının katkısıyla yoğrulmuş, o çağın her alandaki sanat ilerlemelerine ayak uydurarak denilebilmiştir ki, en yüksek noktasına ulaşmış ve en nefis örneklerini ortaya koymuştur. Özellikle yine bu devrede geliştirilmiş olup 'kitap sanatı' denilen sahada hattatlar, musavvirler, nakkaşlar, mücellidler, müzehhibler vb. ortak çalışmalarıyla yürütülen sanat alanlarında mükemmel eserler hazırlanmıştır.[4] Timur devrinin gücü ve ihtişamı Osmanlı, Hint-Türk imparatorluklarına kadar olan çok geniş bir coğrafyada etkilerini göstermiştir.[5]

Timur'un seferleri sırasında kâtiplerinin Türkçe ve Farsça tuttukları günlükleri, döneminin başarılarını anlatan Zafernâmelerin konularını oluşturmuştur. Bu yazma eserler arasında musavver olanları devrin önemli sanat merkezlerinden; Semerkand, Bağdat, Tebriz, Şîraz okullarında gerçekleştirilmiştir. Musavver yazma eserler konularına göre incelendiğinde; edebi, tarihi, bilim konulu yazma eserler olarak gruplandırılmışlardır. Tez konusu kapsamında, edebi konulu yazma eserler arasında ele alınan 15. yüzyıl Kelile ve Dimne yazmalarının musavver olanları; Herat ve Şîraz bölgelerindeki bağımsız tavırlar gösteren sanat okullarında ve bu okullarda yetişip Osmanlı imparatorluğuna getirilerek burada eser veren sanatçılar tarafında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Kelile ve Dimne yazmalarında konusu itibariyle gündelik hayata dair yaşanan olaylarla ilgili doğrunun ve yanlışın insanın başına neler getirebileceğini başlıca

---

[3] Bkz.: Selçuk Mülayim, 2020: Bilindiği gibi minyatür, insan figürlerini de içeren bir çeşit resimleme (illustration)'dir. Bu anlamda, minyatürü, el yazmalarını yalnızca seyredilmek üzere hazırlanmış birer resim albümü saymak pek doğru değildir. Minyatüre konu olan insan figürleri, içinde yer aldıkları kitabın konusunu açıklayan birer aracı, anlatımı kolaylaştıran görsel malzemelerden biridir. s.171.

[4] Özergin, s.473-474.

[5] Thomas W. Lentz and Glenn D. Lowry, **Timur and the Princely Vision Persian Art and Culture in the Fifteenth Century**, Smithsonian Institution Press, Washington, 1989, s.20.

karakterleri olan iki çakal ve hikayelerinde konu edilen fil, deve, kaplumbağa vb. hayvan figürleri üzerinden anlatılmıştır. Bu yazma eserde konu edilen hikayelerdeki nasihatler, yönetimde bulunan kişilerin dikkat etmesi gereken anekdotları içermektedir. "Orjinali Hindistan'da Vishnuşarman adında bir Brahman tarafından bir kralın üç oğluna devlet yönetimi hakkında bilgi vermek amacıyla Sanskrit dilinde yazılan Pançatantra adında bir nasihatnamedir."[6] Tablolar halinde hikâyelerin başlıkları ve hikayelerin içerikleri düzenlenmiştir. Hikâyelerde yer alan her bir minyatürün kompozisyon kurgusu, renk düzenlemesi ve metin minyatür ilişkilerinde dönemlerine göre ayrı ayrı ele alınan yazma eserlerde hangi tasvirlere yer verildiği gibi konular incelenmiştir. Desen analizleri ile kitap sanatları açısından tasarım yönleri araştırılmıştır.

Tablo 1: Timur'un (1405) ölümünden sonraki sanat hamilerini ve sanat merkezlerini gösterir tablo:

Sultan Şahruh (1405-1447) Baysungur Mirza (1397-1433) Hüseyin Baykara (1469-1506)	Uluğ Bey (1409-1449)	İskender Mirza (1393-1414) İbrahim Sultan (1415-1435) Abdullah Sultan (1436-1446)
Herat	Semerkant	Şîraz
Sanat ve Edebiyat Merkezi	Kültür şehri	

Kaynak: Çizen, Nuran Öztürk

[6] Kemal Çağdaş, **Pançatantra Masalları**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969, s.6.

1.1. KONUNUN ÇERÇEVESİ

Bugüne kadar pek çok önemli çalışmaya konu olmuş Kelile ve Dimne'lerden, Timurlu devrine ait olan Kelile ve Dimne el yazmalarındaki minyatür üslûbunun, oluşum sürecinin ve üslûp özelliklerinin belirlenmesi amaç edinilmiştir. Bu amaç doğrultusunda; Timurlu devri minyatür sanat ortamının oluşumuna zemin hazırlayan öncesi dönemlerden seçilmiş belli eserler üzerinden yapılan karşılaştırmalarla tez kapsamında bir araştırma yapılmak istenmiştir.

Giriş bölümünde; 14-15. yüzyıl Timur'lu devri sanat ortamı hakkında bilgi verilmesi amacıyla devrin kütüphaneleri, sanatçıları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise; 14-15. yüzyıllar süresince Timur'lu devri minyatür sanatı özellikleri ile ilgili anlatımı derinleştirmek için belirlenmiş eserler üzerinden Timur'lu devri öncesi İslâm sanatı ve devrindeki Herat ve Şîraz sanat ekollerinin oluşum süreci, üslûpları araştırılmıştır. Üçüncü bölümde; tez konusu olarak önerilen 15. yüzyıl Timur devri musavver Kelile ve Dimne yazmaların minyatürleri; kompozisyon, tasarım, figür, mimari, renk, desen başlıkları altında üslûp özellikleri ayrı ayrı incelenmiştir.

Son bölümde; tez konusu kapsamında incelenen edebiyat konulu eserlerin arasında yer alan 15. yüzyıl Kelile ve Dimne yazmalarının ayırt edici minyatür üslûpları üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

14. ve 15. yüzyıl Timur devri sanat ortamına ait teorik bilginin başlangıcında Timurlu soy ağacının şemasına yer verilmiştir. Böylelikle dönemlerin kronolojik sıralamasına göre gerçekleştirilen anlatımda dönemin yöneticileri ve aynı zamanda hamilerini (patronları) takip için bir harita olmuştur. 15. yüzyıl Timur devri Kelile ve Dimne el yazmalarının anlatımına geçmeden önce bu dönemin sanat ortamına hazırlık sağlayan evreler anlatılmıştır. Her dönemin kendinden önceki dönemle etkileşim halinde olması bu sanat üsluplarının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Timurlu dönemi öncesi İslâm Sanatına ait musavver el yazmaları, edebi, tarihi ve ilmi konulu eserler üzerinden verilen tasvir örnekleri ile anlatılmıştır.

Timur devri kütüphaneleri, Şîraz, Herat sanat okulları ve İbrahim Sultan döneminin anlatımlarının gerçekleştirilmesi ile Kelile ve Dimne eserlerine ait katalogların analizlerine geçilmiştir. Yazma eserlere ait minyatürler desen ve renk bilgisi başta olmak üzere, metin minyatür ilişkisi ile de etraflıca incelenmiştir. Bu görsellerden yola çıkılarak günümüz malzemeleri ile gerçekleştirmiş olduğum eserlerle sanatta yeterlik tez çalışması tamamlanmıştır.

1.2. KAYNAK VE ARAŞTIRMALAR

15. yüzyıl Timurlu devrine ait olan musavver Kelile ve Dimne el yazmalarının belirlenmesi için ülkemizdeki yazma eser kütüphanelerinde çalışmalarda bulunulmuştur. İlk incelemeler sayısal ortama aktarılan eserler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Tez kapsamında incelenen beş yazma eserden üçü Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi sarayın ilk yapılarından Ağalar Camii'nde bulunmaktadır. 1928 yılında "Yeni Kütüphane" adı verilerek işlevini sürdürmeye başlamıştır. Kütüphanede her biri sarayda bulunduğu yerin adıyla adlandırılan 13 kitaplık oluşturulmuş olup en erken tarihlileri 8-9 yüzyıllara ait eserlerdir ve 19. yüzyıla kadar eşine az rastlanacak kadar zengin olan koleksiyonun çoğu Arap, İran, Hint, Mağrib, Selçuklu ve Osmanlı topraklarında hazırlanmıştır. Büyük çoğunluğu hazine kütüphanesinin içinde yer alan on binlerce minyatür, şekilli kitap ve albümlerin İslâm resim sanatının çok geniş bir coğrafyaya yayılan çeşitli ekol ve üsluplarının özelliklerini taşıdığı görülmüştür.[7] Ganimet ve elçi hediyeleri gibi çeşitli yollarla Osmanlı saray hazinesine giren Timurlu Kelile ve Dimne'leri, yüzyıl, sanat merkezi ve konusuna göre sınırlandırılarak diğer yazma eserler arasından seçilmiştir.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Mimar Sinan'ın kalfalık eserim dediği Süleymaniye Camii Külliyesi'nin medrese binalarının bir parçası olmuştur.[8] Az

[7] Zeynep Atbaş, 'Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi', **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.41, İstanbul: TDV Yayınları, 2012, s.264.

[8] Nevzat Kaya, 'Süleymaniye Kütüphanesi', **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.38, İstanbul: TDV Yayınları, 2010, s.121.

miktarda 15. yüzyıldan kalma Timurlu eser bulunmaktadır ve 'Kelile ve Dimne' hikayesinin yer aldığı Antoloji de eserin Timurlu şehzadesi İbrahim Sultan için yapıldığı belirtilmiştir. Eserin Beyazıd devrinden önce, 15. yüzyılın ilk yarısında Şîraz'dan İstanbul'a geldiği tahmin edilmektedir. Bu bağlamda tez konusu kapsamına dahil edilen önemli bir diğer yazma eser olmuştur.

Son olarak ele aldığımız Kelile ve Dimne yazmasının ait olduğu İnebey Kütüphanesi, daha önce Orhan Camii'nde bulunan kütüphanenin tarihi İnebey Medresesi'ne taşınmasıyla İnebey Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi adını almıştır. 2010 yılından bu yana da İnebey Yazma Eser Kütüphanesi olarak bilinmektedir.[9] Buradan seçilen yazma eser 15. yüzyıla aittir fakat İstanbul'daki Şîrazlı sanatkârlar tarafından gerçekleştirilmiş olması nedeni ile çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmalarda başvurulan yayınlar arasında uluslararası ve ulusal makaleler, müze katalogları, arşiv dokümanları, kitaplar, ansiklopediler, bildiriler ve tezlerden yararlanılmıştır.

Bu yayınlardan en önemlilerinden biri Tebrizli, hattat Ca'fer Baysunguri tarafından Baysungur Mirza'ya sunulmak üzere, Herat'ta H. 830 yılında hazırlanmış olan Arza Daşt'tır. Bu yayında, devrin sanatçıları ve sanat ortamı hakkında bilgiler yer almaktadır. Herat bölgesinin kurulduğu günden, 1381 yılında Temür Beg hâkimiyetine girmesiyle başlayan Timurlular çağını anlatmıştır. Çağın Timur'lu mirzaları arasında yer alan, Şahruh Mirza (1397-1447) ile Hüseyin Baykara (1469-1506) devirlerinin kültürel anlamdaki yükselişini ve devrin kitap sanatları alanındaki gelişmelerini; devrin hattat, musavvir, nakkaş, mücellid vb. sanatçıların eserlerini de aktararak, kütüphane ve sanat çalışmaları hakkında bilgi vermektedir.[10]

15. yüzyıl içlerine kadar devam eden minyatür sanatında, (E. Grube'nin özellikle belirttiği gibi) bu zamana kadar birçok değişiklikler geçirmesiyle beraber Uygur resim ve

[9] İnebey Yazma Eser Kütüphanesi, http://www.inebey.yek.gov.tr (18.05.2019)

[10] Özergin, s.471-518.

minyatür üslûbunun bozulmadan devam esasları üzerinde durulmuştur. 15. yüzyılın ilk yarısında Herat'ta Şahruh'un sarayında Uygur ressamlarının büyük bir anlayış ve ustalıkla Çin, Uygur ve İran resmini birbiriyle karıştırmaları sonucu bu zamanda Herat'ta üretilmiş olan; Gıyaseddin'in Paris Musee des Arts Decoratifs'de bulunan Hüma Hümayun minyatüründen şahane bir eser olarak söz edilmiştir.[11]

Thomas W. Lentz ve Glenn D. Lowry'nin çalışması da Baysungur'un himayesinde Herat'ta yapılan eserleri inceleyen kapsamlı bir tezdir. Bu araştırmada; Baysungur için üretilen minyatürlerin geleneksel el yazmalarındaki resim geleneği hakkında içerdikleri bilgi, üslûp özellikleri, Prensin kütüphanesi ve sınıfların görsellere dahil olarak kültürel ve sosyal ideolojik ifadelerinde minyatürlere yansıması anlatılmıştır.[12]

Bernard O'Kane'in kitabında, özellikle 14. yüzyıl sonundaki biri Muzafferiler, altısı Celayirliler olmak üzere yedi yazma esere odaklanılmıştır. Bunlar neredeyse eksiksiz ya da çok az eksiği olan eserlerdir. İran minyatür üslûbunun 14. yüzyılının son çeyreğinde gerçekçi üslûptan daha şiirsel bir tarza yöneldiğinin üzerinde durmuştur.[13]

---

[11] Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, 13. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, Mart 2015, s. 364-385.

[12] Thomas W. Lentz, **Painting at Herat Under Baysunghur Ibn Shahrukh**, Harvard University, Cambridge, Massachusetts, January 1985, s.1.

[13] Bernard O'Kane, **"Early Persian Painting-Kalila and Dimna Manuscripts of the Late Fourteenth Century"**, published by I. B. Tauris, London-Newyork, 2003, s.19.

1.3. YÖNTEM

Önerilen tez konusu kapsamındaki zaman diliminde; Şîraz ve Herat bölgelerindeki sanat merkezlerinde ve o dönemdeki sanatçılar tarafından farklı bölgelerde hazırlanmış minyatürlü el yazmalarının konumuza ışık tutacak şekilde belirlenip müzelerden seçilen eserlere ulaşılarak minyatürlerinin desen analizleri üzerinde durulmuştur. Seçilen bu eserlerin minyatür üslûpları karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Tez konumuz kapsamına ait zaman diliminde dikkati çeken bir diğer eserde Şîraz ve Herat bölgelerindeki sanat merkezlerinde ve dönemin sanatçıları tarafından Osmanlı himayesinde hazırlanmış Kelile ve Dimne yazmalarından[14] biri olmuştur. Tüm bu musavver yazmalar belirlenerek müze kütüphanesi ve yazma eser kütüphanelerindeki minyatürlerin dijital görselleri üzerinden desen analizleri gerçekleştirilerek çalışılmıştır. Belirlenen bu eserlerin minyatür üslûpları karşılaştırılmıştır. Minyatürlerin değerlendirilmesinde; bilgi, kavram, uygulama, analiz ve sentez özelliklerinin üzerinde durularak hikayelerde anlatılmak istenen konuya ait tasvirlerin kurgusu incelenmiştir.

Tez konusu kapsamında belirlenen yazma eserlerdeki minyatürlerin orijinal el yazmalarının üzerinden gerçekleştirilen renk analiz çalışmaları için her bir minyatürün renk kodları Pantone kataloğundan tek tek analiz edilerek belirlenmiştir. Ayrıca renklerin tonları da renk analizi incelemesine dahil edilmiştir. Minyatürlerde görülen renk tonlarının sayısal değerlerinin en doğru şekilde belgelendirilmesi için dikkatle çalışılmıştır. Böylece dijital RGB veya renkli baskı CMYK ile en yakın verilere ulaşılmasını sağlamak amaçlanmıştır.

---

[14]Serpil Bağcı, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı, Bkz: Akkoyunlu resim sanatının İstanbul'daki uygulamalarının başka örnekleri Farsça yazılmış iki Kelile ve Dimne kopyasında da görülebilir. Biri Bursa'da diğeri Bombay'da bulunan bu iki Kelile ve Dimne el yazması 1492 ve 1495 yıllarında hazırlanmıştır. Mahmud b. Abdullah Nakkaş'ın 1492 tarihli Kelile ve Dimne'yi kopya eden ve resimleyen Muhammed b. Mahmûd Rengî el-Buhârî'nin babası olduğu öne sürülmüştür. Aralarındaki akrabalık ilişkisi kesin olarak belli değilse de bu dört yazmada resimlerin Akkoyunlu kentlerinde geliştirilmiş resim üslubuyla bağlantısı açıktır. II. Bayezid'in İstanbul'unda kimileri daha geleneksel, kimileri daha yenilikçi farklı eğilimlerin bir arada var olduklarını gösterir. s.50-51.

2. 14.-15. YÜZYIL TİMUR DEVRİ SANAT ORTAMI

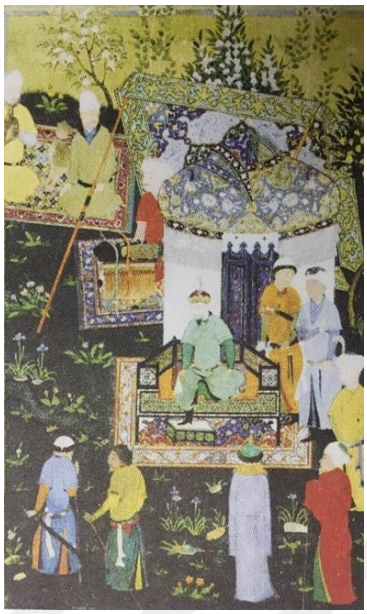
Orta Asya'daki son büyük kültürel ve entelektüel faaliyetler Timurlenk (1336-1405) zamanında yaşanmıştır. Timur fetih zincirleriyle yönetim ortamında Timurlu kültürünün oluşmasını sağlayarak ilim, bilim, mimari, sanat gibi alanlarda tartışmasız kendi devrinin sanat ortamını başlatmıştır. "Timurlular devri sanatı, mahalli farklılıkların bir bütün meydana getirecek biçimde bir araya getirilmeye çalışıldığı geniş kapsamlı bir sentez teşkil etmesiyle dikkat çekmiştir."[15] Timur'un, saray ressamı Heratlı Kemaleddin Bihzâd (1450-1537) tarafından gerçekleştirildiği bilinen minyatürde tahtında oturan Timur huzuruna gelen Prensleri kabul ederken görülmektedir (R. 1). Bihzâd'a atfedilen bir diğer minyatürde de kendi eserlerinin mimarlığını da yapan Timur'un, Bibi Hatun Cami'sinin inşası esnasında çalışanlara emir verir vaziyette tasvir edilmiş olarak gösterilmesidir[16] (R. 2).

Timurlular çağında (1350-1510) Timur soyluları da sanat ve bilime büyük bir düşkünlük göstermişlerdir. "Timur, savaşçı olmasının yanı sıra, kültür ve sanat konularına da eğilmiştir. Şark Türkçesi, Moğolca ve Farsça dillerini bilen Timur başta başkent Semerkant olmak üzere diğer şehirlerde de sanat faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine olanak sağlamıştır. Daha önceki bütün fatihler gibi, kendisi de İran harsının (kültürünün), özellikle mimari ve sanayi sanatlarının hayranı olmuş; bunun sonucunda da ele geçirdikleri şehirlerdeki sanatkârların bazılarını yeteneklerine göre Semerkant'a, bazılarını da Şehr-i-Sebz ve başka şehirlere ihtişamlı binalar inşa ettirmek için Maverâünnehir'e göç ettirmeğe sevk etmiştir."[17]

[15] A. Engin Beksaç**, Timurlu Sanatı**, TDV İsam Ansiklopedisi, C.41, 2012. s.180.

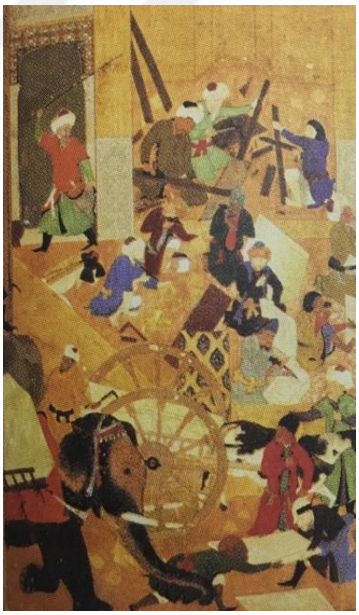
[16] S. Frederick Starr, **Kayıp Aydınlanma Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı**, Yusuf Selman İnanç (çev.), İstanbul: Kronik Yayınları, 2019, s.593.

[17] Felix Tauer, "Timurlular Devrinde Tarihçilik", **Belleten**, A. Ateş (çev.), C. XXIX, S.113, (Ocak 1965), s.49.

R. 1. The John Work Garrett Kütüphanesi, The Sheridan Kütüphanesi, Johns Hopkins Ünv., Zafarname, c.1485, ff82v.-83r.

Kaynak: S. Frederick Starr, Kayıp Aydınlanma Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı, Yusuf Selman İnanç (çev.), İstanbul: Kronik Yayınları, 2019 s. Resim 24.

R. 2. The John Work Garrett Kütüphanesi, The Sheridan Kütüphanesi, Johns Hopkins Ünv., Zafarname, c.1485, ff359v.-360r.

Kaynak: S. Frederick Starr, Kayıp Aydınlanma Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı, Yusuf Selman İnanç (çev.), İstanbul: Kronik Yayınları, 2019 s. Resim 27.

Timur'un ölümünden (1405) sonra Timur döneminin sanat ve kültür çalışmaları devam etmiştir. Sultan Şahruh'un başkenti Herat 15. yüzyılın sanat ve edebiyat merkezi haline gelmiştir. Herat diğer önemli kültür şehirleri Semerkant (Timur Bey ve Uluğ Bey) ve Şîraz (İskender Mirza)'nın önüne geçmiştir. Burası kültür tarihinin en parlak yıllarını, birincisi Sultan Şahruh çağında ve Baysungur Mirza'nın sanat çevresiyle, ikincisi Sultan Hüseyin Baykara çağında ve Ali-Şir Nevai'nin sanat hareketleriyle 15. yüzyılda yaşamıştır. Özellikle kırk yıl kadar süren ikinci devrede, önceki atılımdan da ileri giden Herat, 15. yüzyılda yeryüzünün eşsiz bir sanat ve edebiyat merkezi halinde yükselmiş ve burada Türk kültürünün çeşitli alanlarında üstün gelişmeler ortaya konulmuştur.[18]

Timurluların kuruluşundan yıkılışına kadar Timurlu Veli ve hükümdarlarından Uluğ Bey Semerkant'ta, Baysungur ve Hüseyin Baykara Herat'ta, İskender, İbrahim ve Abdullah Sultan Şîraz'da önemli sanat koruyucuları olmuşlardır. "Timur devri minyatür sanatında; Bağdat ve Tebriz atölyelerinin "Celâyir Üslûbu", Şîraz'da eski Muzafferi'lerin izlerini taşıyan Şîraz Üslûbu, Karakoyunluların Tebriz'i almasıyla birlikte Tebriz atölyelerinin etkisi, 1436-1453 yılları arasında gelişen Şîraz ve Bağdat atölyelerinin oluşturduğu "Türkmen Üslûbu ayrıca Timur hükümdarı Şahruh'un Çin ile ilişkileri neticesinde Çin izlerinin etkisi görülür. Şüphesiz Hüseyin Baykara devrinde Herat'ta Timurlu döneminin en önemli minyatür sanatkârı Behzad olmuştur."[19]

"Devrin sanatçıları ve sanat ortamı hakkında bilgi edinmek amacıyla incelenen, en önemli kaynaklar arasında yer alan, Hattat Tebrizli Ca'fer Baysungurî'nin, Baysungur Mirzâ'ya sunmak üzere hazırlamış olduğu "Arza-dâşt" isimli belge, Herât'ta 830 Ramazan'ında hazırlanmış bir Yazışma Belgesi niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Baysungur Kütüphanesindeki sanat çalışmalarının bir kesitini canlı biçimde anlatan Arza-dâşt'ın hazırlayıcısı Tebrizli Cafer Baysungurî, hem çağının büyük bir hattatı olmuş hem de adı geçen kuruluşun yöneticiliğini yapmıştır."[20]

---

[18] Özergin, s.473.

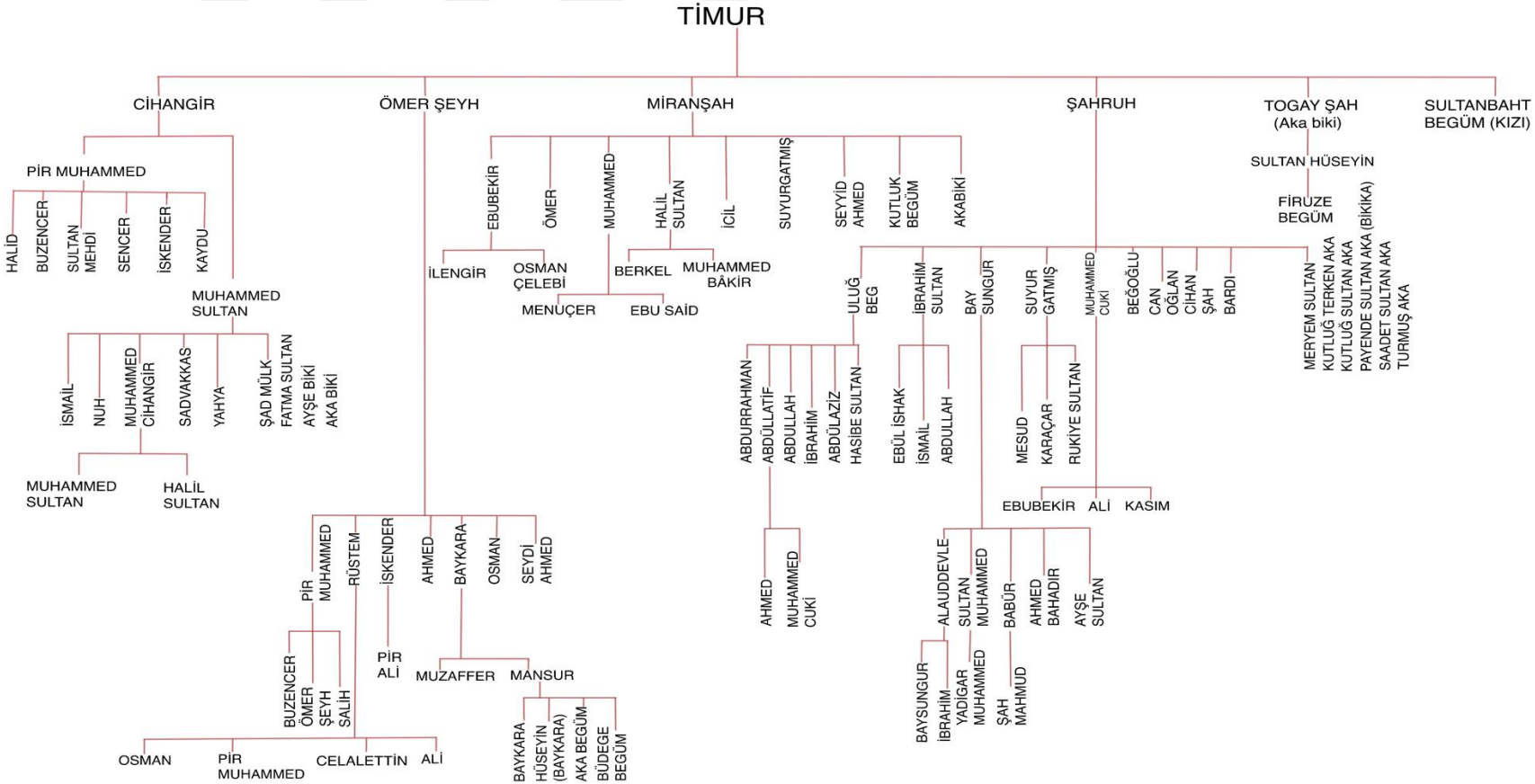
[19] Şehnaz Biçer Özcan, "Minyatür Sanatının Tarihi Seyri ve Önemli Sanat Merkezleri", **Minyatürde Yüzleşme**, İstanbul: Pendik Belediyesi Yayını, 2016, s.1.

[20] Özergin, s.480.

Savaşların ve fetihlerin azalmasıyla Timur oğullarının kültür ve sanata olan ilgileri Timur'dan daha fazla olmuştur. Mimarı, kitap sanatları, bilim ve ilim konuları ön planda tutulmuştur. "Timur'un oğlu ve halefi Şahruh'un uzun saltanatı devrinde, ikâmet yeri olan Herat'ta mühim bir kültür merkezi meydana getirmiştir. Zevcesi Gevherşâd, Herat'ı muhteşem binalar ile süslerken, oğulları meşhur heyet alimi Uluğ Bey ile bu devirde Farsça şiiri en iyi bilenlerden biri olan Baysungur ve Şahruh'ta babasının saltanatının son devri ile kendi saltanatını anlatan yazma yahut musavver eserler ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Timur'un emrinde çalışanlar Şahruh zamanında da çalışmaya devam etmiştir. Şahruh, Sâmi'nia Zafernâme'sinin son bulduğu zamandan başlayıp, Timur'un hayatının sonunu yazmakla Hâfız-i Âbrù denilen 'Abd Allah b. Lutf Allah b. 'Abdal-Resid al-Bihdadini'yi görevlendirmiştir."[21] Bu iki isim Şahruh zamanında eserler ürettiği bilinen hattat ve tarihçiler arasında yer almıştırlar.

[21] Tauer, s.52.

Tablo 2. Timurlu Soy Kütüğünün Detaylı Şeması:

Kaynak: Dr. İsmail AKA, "Mirza Şahruh Zamanında Timurlu İmparatorluğu (1411-1447), Doçentlik tezi, 1977, Ankara.

2.1. TİMURLU ÖNCESİ İSLÂM SANATI

Timurlu öncesi İslâm sanatı dönemi "Orta Asya'da 670'lerde başlayıp, 750'lere kadar devam etmiş olan fetihlerle yönünü belirlemeye başlamıştır. İslâm sanatının etkilerinin başlangıcı olarak başkentin Bagdat'a kurulduğu 750 yılı gösterilmiştir. Orta Asya'da hem dini hemde ladini[22] alanlardaki kültürel ve entelektüel tecrübelerin birikmesiyle en parlak devrine girmiştir"[23] Orta Asya'daki bu değişimler çağının ilim, bilim ve sanat dalları ile uğraşan insanlarını her dönemde olduğu gibi yeni amaçlar doğrultusunda, değişik formlar ve estetik güzellikler aramaya, bulmaya, oluşturmaya yöneltmiştir. Emeviler ile kendinden söz ettirmeye başlayan İslâm sanatı ve öncesi dönemleri özet bir bakış ile tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. İslâm Resim Sanatının Kaynakları Başlıca İki Kategoride İncelenebilir:[24]

1.İslâmın hemen temasa geldiği kültürlerden gelen etkilerdir. Bunlar İslâm'ın formasyon devrinde, Emevi (661-750) ve Abbasi, (750-1258) devirlerinde görülür. Bu devirlerde başlıca iki kültürün etkisi gözlemlenir:	
1.1.Doğu Geç Antikitesi:	Part- Sasani, İran-Mezopotamya.
1.2. Batı Geç Antikitesi:	Helenistik, Roma, Suriye-Anadolu, Kuzey Afrika.
2.İslâm sanatına daha sonra katılan etkilerdir. Bu etkiler İslâm'a Emevi devrinden itibaren katılmakla beraber Abbasi devrinde artar ve değişen bir yoğunlukta devam eder.	
2.1.Orta Asya Etkisi:	İslâmların 641'de Nihavend'de Sasanileri yenmesinden sonra ve özellikle 750 Talas'ta Çinlileri püskürtmesinden sonra Orta Asya bir kültür alanı olarak İslâm sanatını etkiledi. Bu etki özellikle Uygur, Mani ve Türk elemanlarını içine alır.
2.2.Uzak Doğu Etkisi:	Çin ve Hint sanatından gelen etkileri içine almakla beraber Hint etkisi azdır ve Uzak Doğu etkisi altında daha çok Çin etkisi anlaşılır.

[22] S. Frederick Starr, **Kayıp Aydınlanma Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asyanın Altın Çağı**, çev. Yusuf Selman İnanç, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayıncılık, 2019, s.44. Bkz: Metinde dini olmayan manasında kullanılmıştır. Seküler ve çivil kelimelerinin Türkçedeki çağrışımları istenen manayı tam karşılamadığından ötürü ladini kelimesi tercih edilmiştir.

[23] Starr, s.44.

[24] Güner İnal**, Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar),** Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu AKM Yayını, S: 63, 1995, s.1-2.

İslâm sanatının esaslarının tespit edilip temellerinin atıldığı devir, Emevî hânedanının hâkimiyeti altında doğan ve gelişen Emevi devri sanatı olmuştur. Mimari ve diğer sanat kollarında ana formların ortaya çıkması, kuralların şekillenmesi ve ana hatlarının belirlenmeye başlaması bu döneme rastlamıştır. Emevi sanatı İslâm öncesi kültürleriyle de yakın temas halinde bulunduğu için daha sonra tam anlamıyla kimlik kazanacak olan İslâm sanatında değişik bazı özellikler göstermiştir. Devrinin eserlerindeki önceliği kendi geleneksel kültürünü, zevk ve anlayışını ortaya koyan bir yerli Arap tasarımı olmuştur. İkinci olarak göçebe Arap anlayışıyla Suriye'nin çok eskilere giden köklerini yerleşik medeniyet anlayışını devşirerek yeniden yorumlamıştır. Eski Mezopotomya ve İran medeniyetlerinin üzerine gelen Hellenistik kültürün temeline dayanmış Hristiyan anlayışı karşısında İslâm'ı temsil eden Emeviler, eskileri gölgede bırakabilecek görkemli eserlerin banisi oldukları kadar yeni yeni şekillenen İslâm sanatının da bir oluşum ve olgunlaşma yolunda önemli bir hizmette bulunmuştur. Emevi sanatının temeli mimari ve mimari tezyinatlardır. Emevi sanatı tasvirlerinde geometrik, bitkisel, hayvansal figüratif anlayışla gerçekleştirilen mozaik ve duvar resimlerinin başarılı örnekleri günümüze kadar ulaşabilmiştir (R. 1).[25]

Orta Asya'da, İslâm tarihinde sanat ve kültür bakımında gerçekleşen önemli değişikliklerden biri de Abbasiler devrinde hilafet merkezinin Şam'dan, Bağdat'a geçmesi olmuştur. Şam'da İslâm sanatına tesir eden Geç Helenistik-Bizans sanatının yerini Bağdat'ta Sasani sanatı almış, Abbasiler'e iktidara geçmeleri hususunda yardımcı olan Horosan Türkleri'nden oluşan hassa ordusu da İslâm sanatı içinde Türk sanatı etkilerinin başlamasında ilk adımlarını atmıştır. Türkler aracılığıyla Uzak Doğu sanatı da İslâm sanatında kendini hissettirmiştir. Böylece Abbasi sanatının mimari planları ve süsleme motifleri bu çeşitli unsurların özümlenmesiyle şekil bulmuştur. Sammera'daki Hakan Sarayı'nın harem duvarlarının üst kısmında bulunan figürlü freskler, Abbasi devri resim sanatının özgün örneklerini gerçekleştirmiştir. Sasani sanatından gelen inci dizileri arasında hayvan ve kuş figürleri ile Geç Helenistik sanattan gelen bereket boynuzu

[25] A. Engin Beksaç, "Emeviler", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.11, İstanbul: TDV Yayınları, 1995, s.104-108.

şeklindeki stilize yapraklar arasına oturmuş insan, kuş ve koşan hayvan figürlü kompozisyonlar, kuvvetli Uygur sanatı etkileri taşıdığı görülmüştür (R. 3, 4).[26]

R. 3. Hırbetü'l- Mefcer Sarayı Mozaik Süsleme Detayı, Av Sahnesi, Ürdün.

Kaynak: https://islamansiklopedisi.org.tr/emeviler

R. 4. Samerra'daki el-Cevsaku'l-Hakani'nin duvarlarında bulunan alçı süslemelerden ördek figürlü bir örnek.

Kaynak: https: //islamansiklopedisi.org.tr/abbasiler

[26] Beksaç, s.106.

"İslâm'da ilk sistemli yazmalar 9. yüzyılda Halife Memûn'un (813-833) bir takım antik kitapların Arapçaya çevrilmesiyle başlanmıştır. Geç antik kitaplar çevrilirken onların resimleri de birlikte kopya edilmiş ve böylece de kitapları resimleme geleneği çeviri faaliyeti ile birlikte İslâm sanatına mâl olmuştur."[27]

"Ele geçmiş olan en eski minyatürlü yazmalar, 11. yüzyılın sonlarına ait Abdurrahman es-Sufi'nin Kitabü Suveri'l-kevakibi's-sabite'si ile Kitabül-Haşa'iş (Dioskorides'in De Materia Medica) adlı eseridir. Esere ait ilk minyatürlerde çizgici bir üslubun hâkim olduğu görülmüştür. Uygur resim sanatının etkisi yanında, Bizans resim sanatında görülen Geç Antik gelenekte belirgin biçimde kendisini hissettirmiştir. Galenus'un Kitabı-ı Tiryak'ı 12.yüzyıla tarihlenen en eski yazmalarda yer almıştır."[28]

"İslâm sanatında ilk minyatürlü yazmalar ise 11. yüzyıl sonundan gelmiş olmakla birlikte Mısır'da Fayyum ve Fustat'da bulunan bazı parşömen üzerine yapılmış resimler daha eski devirlerde de kitap ressamlığının var olduğunu göstermiştir. Büyük bir kısmı Viyana'da Arşidük Rainer koleksiyonunda mevcut olan bu resimlerin benzerleri, H.P. Kraus ve Keir Koleksiyonları ile New York Metropolitan müzesinde bulunmaktadır. Bunlar basit çizgilerle yapılmış insan, hayvan ve bitki tasvirleri şeklinde tasvirlenmiştir."[29]

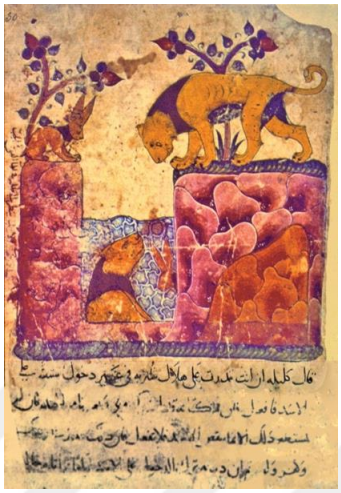
"13. yüzyılda ilim konulu eserlerde bir artma görülmekte olup bu yüzyıla ait minyatürlerin en önemlileri Cezerî'nin Kitab fi ma'rifeti'l-hiyeli'l-hendesiyye adlı kitabında bulunmaktadır. Edebi konuları işleyen minyatürlü eserler ise 13.yüzyılda görülmeye başlanmıştır. Bunlarin en önemlisi, minyatürleriyle Emevi ve Abbasi sarayları hakkında bilgi veren Kitabü'l-Ergani'dir. Bidpay'ın Kelile ve Dimne'si (R. 5) ile Hariri'nin Makamat'ı da (R. 6) minyatürlü yazmaların en önemlilerindendir; bu

[27] İnal, s.17-18.

[28] Şerare Yetkin, "Abbasiler", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul: TDV Yayınları, 1988 s.54.

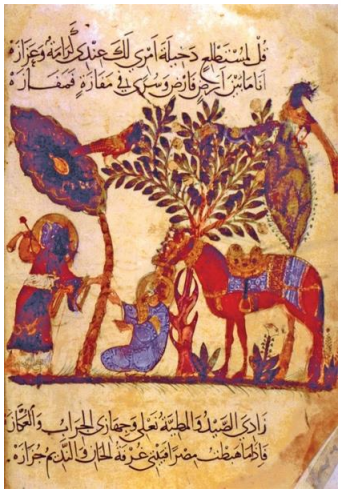
[29] Yetkin, s.49-56.

yazmaların minyatürlerinde artık Selçuklu tasvir sanatının kalıplaşmış üslubunun hâkim olduğu görülmüştür."[30]

R. 5. Paris Bibliotheque Nationale, Arabe, nr.3467, Kelile ve Dimne, v.30a

Kaynak: https://islamansiklopedisi.org.tr/abbasiler

R. 6. Süleymaniye K. Esad Efendi nr.2916, El-Makamat, v.97b

Kaynak: https://islamansiklopedisi.org.tr/abbasiler

[30] Yetkin, s.54.

2.1.1. Edebi Konulu Yazmaların Minyatürleri

"İslâm minyatür sanatında kültürlerin birbirini etkilemesi sonucunda oluşan üsluplar önceleri çeviri yoluyla kopya edilmiş ve İslâm'a mâl olmuş antik resim üslûbu zamanla yerini yeni oluşan bir resim sanatına bırakmıştır. Antik üslûbun yerel ve yeni bir üslûba dönüşümünü ve Selçuklu resim repertuvarının doğuşunu en iyi belirten eserler hiç kuşkusuz edebî konulu yazmaların minyatürleri olmuştur. Bu devrin minyatürlerinden edebî yazmalarından zamanımıza gelenler Harîrî'nin Makâmât'ının bazı nüshaları, Kelile ve Dimne, Kitâb el-Agânî (şarkılar kitabı), Varka ve Gülşah Mesnevisi gibi bazı eserler olmuştur."[31]

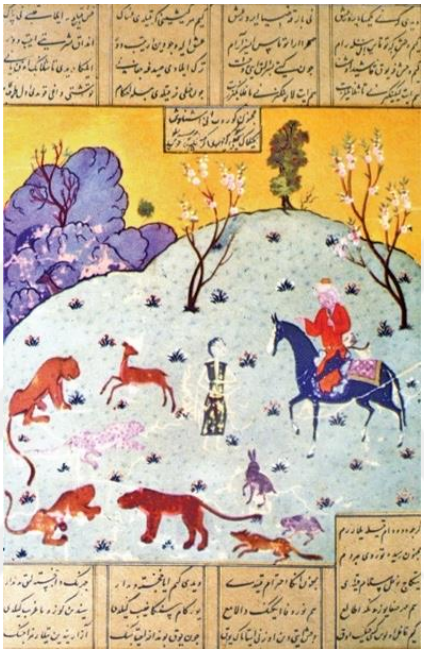
Timur Çağından beri, Arap yazısı yanında Uygur yazısının da kullanıldığı, bu yazıyla çeşitli eserlerin istinsah edildiği, resmi devlet yazışmalarının bile Bahşılar (Bitikçiler) tarafından kaleme alındığı ve kitabeler kazıldığı görülmüştür. Uygur yazısına gösterilen düşkünlük, batıdaki Osmanlı Sarayı'na bile tesir edecek derecede kuvvetli olmuştur. "Yine Timur Çağı'ndan başlayarak, edebi Türkçenin hükümdarlar ve devlet ileri gelenleri arasında tutulduğu, tarih eserleri ve kitabeler yazdırıldığı, manzumeler kaleme alındığı bilgisi kaynaklarda mevcuttur. 15. yüzyılda hızla gelişen Türk Dili ve Edebiyatı, yüksek eserlere sahip olmuştur. Bu yüzyılın ilk yarısının başlıca edebiyatçıları olarak Hocendi, Sekaki, Haydar Harizmi, Yusuf Emiri, Atayi, Lütfi, Gedayi, Ali-şir Nevayi Beg (1441-1501) ve Sultan Hüseyin Baykara sayılabilir."[32]

Timur dönemi edebi eserlerden söz ederken Çağatay dilinden de söz edilmesi gereği duyulmuştur. Çağatay edebiyatını Fuad Köprülü beş devreye ayırıp incelemiştir. Çağatay dilinin bu devrelerinden ikincisi olan klasik devrin başlangıcı 15. yüzyılın ilk yarısıdır ve bu zaman dilimi tez konumuzun kapsamındaki yüzyıl ile örtüşmüştür. 15. yüzyılda Semerkant ve Herat gibi merkezler sanat ve edebiyatın gelişimine uygun zemin sağlamıştır. Edebiyat halk arasında değil, Fars dilini ve edebiyatını iyi bilen, Farsça eser yazabilecek seviyede olan aristokrat zümre içinde gelişmiştir. Bunların arasında milli dil

[31] İnal, s.30.

[32] Özergin, s.473.

ve edebiyatın rağbet bulması, 14. yüzyılın ikinci yarısında Hucendî ve Hârizmî gibi şairlerle başlamıştır. Semerkant'tan sonra ikinci önemli merkez olan Herat, Hüseyin Baykara'nın saltanatı zamanında siyasi merkez haline gelmiştir. Ancak Ali Şîr Nevâî de klasik Çağatay şiirinin başlangıcı olarak Timur ve Şâhruh Mirza devirlerini göstermiştir.[33]

R. 7. Hamse-i Nevâî, 15. yüzyıl, Herat. (Özbek Sovyet Ansiklopedisi, Taşkent 1971, I,217)

Kaynak: https://islamansiklopedisi.org.tr/cagatay-edebiyati

Timurlular devrinin sonuna doğru Timur'un oğlu Ömer Bahadur'un torunu olan Hüseyin Baykara, 1470/1471 Herat'ı bir defa daha edebiyat merkezi haline getirmiştir. Bu dönemin önemli bir sanat hamisi ve şairi Ali Şir Nevai olmuştur.[34]

[33] Kemal Eraslan, "Çağatay Edebiyatı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.8, İstanbul: TDV Yayınları, 1993, s.169.

[34] Tauer, s.62.

2.1.2. Tarihi Konulu Yazmaların Minyatürleri

"Doğunun tüm diğer hükümdarlarında görüldüğü gibi Timur'da savaş başarılarının yazılı kitaplarda, belgelerde yer alması için tek görevleri önemli olayları kaydetmek olan İranlı ve Uygur bilginlerini fetihlerinde yanında bulundurmuştur. Bu eserler ve yazarlarından ilki; Semerkant'lı bir âlim olan Şafiyy al-Din Hutlani Doğu Türkçesi ile yazmış olduğu eserlerdir. Cūş u hurūş adlı bir diğer eserin yazarı Şayh Mahmūd Zangi Acam ö.806:1403/1404 idi, eserin dilinin Farsça olduğu ihtimali üzerinde durulmuştur. Üçüncü eser Tarih-i Hani'dir, bu eserin yazarı bilinmemektedir." [35]

Hint seferlerine ait ruznâmelerde[36] edebi eserler arasında yerini almıştır. "Timur'un emri ile yazılmış iki çalışmadan birincisi; 1398 ve 1399 yılları arasındaki Hindistan seferini konu alan "Ruznâma-i gazavat-i Hindistan" isimli eserin müellifi Giyas al-Din Ali'dir. Bu ruznâmenin kaynaklarından birinin ihtimal Naşir al-Din Omar'ın öncesinde yazmış olduğu ve şehzade Halil b. Emir Emirânşah'a ithaf ettiği ruznâme olabileceğinden söz edilmektedir. İkincisi; müellifi Tavlana Nizam al-Din Şami olan Zafar-nama adlı eserdir. Eserin Timur'a takdim edilmiş ilk yazılışında bu isim yer almamıştır. Bu isim ilk defa şehzade Ömer Bahadur'a tahsis edilen ikinci yazılışında görülmüştür."[37]

Timur'un oğlu Şahruh ve onun oğulları, Baysungur, Uluğ Bey, Şehzade İbrahim devirlerinde ilim ve sanata olan ilgilerini kendilerinden önceki dönemlere göre arttırarak devam ettirmişlerdir. "Şahruh'un görevlendirdiği tarihçi hattatlardan birincisi, Tâc al-Din al-Salmani'dir diğer hattat ise Hafız-i Abru denilen Abd Allah b. Lutf Allah b. Abd al-Raşid al-Bihdadini'dir. Hattatın eseri Timur'un ölümü ile sona ermektedir. Hafiz-i Abru'nun Şahruh döneminde yazdığı Şahruh'un saltanatının ilk dokuz yılını (1405-1413) kaleme aldığı eser, Masalik al-mamalik vasuvar al-akalim'dir. Ayrıca aynı yazara ait

[35] Tauer, s.49.

[36] Bkz: Kubbealtı Lügati; günlük hesapların yazıldığı gelir ve gider defteri, yevmiye defteri.

[37] Tauer, s.50.

olduğu tahmin edilen bir başka tarihi yazma eserde Nuruosmaniye kütüphanesinde bulunan (nr. 3271) Zayl-i Cami' al-tavarih-i Raşid'tir."[38]

"Hafiz'i Abru bir tarih kütüphanesi meydana getirmekle de görevlendirilmiştir. Bunun için Bal'ami tarafından Farsçaya tercüme edilen Tabari'nin vekayinamesi, Raşid al-Din'in Cami al-tavarih'i ve Şami'nin Zafar-nama'sı eserlerinin arasındaki boşlukları doldurmak ve 1416 yılına kadar bunlara ek eser yazma görevini üzerine alarak bu üç büyük kitabı bizzat tamamlamıştır."[39]

"Şahruh'un saltanatının ilk yıllarından gelen ve özellikle Timur devri tarihinin kaynağı olarak önemli olan bir başka önemli belge Mu'in al-Din Natanzi'nin eseri olmuştur; bu kitap aynı zamanda bir tarih kitabının yazarının hamisine nasıl bağlı olduğunu çok dikkate değer bir şekilde göstermiştir."[40]

"Şahruh'un saltanatının son yıllarında veya ölümünden sonraki ilk yıllarda tarihi dört eser daha yazılmıştır. İlki; Dünyanın yaratılışından 845 (1441) yılına kadar mühim tarihi vakaları ve tercümelerini kısa kayıtlar halinde, tarihi sırası ile, bize Mucmal-i Fatih'i adı ile veren eserdir ve bir tarihçi kıssasıdır. Şahruh ve Baysungur'a maliye vekilliği görevini yapmış olan yazarı Fasih al-Din Ahmed b. Calal al-Din Muhammed olup, kendisine Fasih-i Hafi denilmiştir. İkinci tarihi eserde dünyanın yaratılışından Timur'un ölümüne kadar bilgiler içeren Muhammed b. Fazl Allah al-Musavi'nin Tarih-i eseridir. Yazma eser, İstanbul'da Turhan Hatice Sultan kütüphanesinde (nr.224) bulunmaktadır. Üçüncü kitabın yazarı, Ca'far b. Muhammed al-Husayni'dir. Kitap Şahruh'un ölümünden sonra, 1427 ve 1452 yılları arasında meydana gelmiştir. Kitabın adı Tarih-i anbiya'u muluk'tur. Dördüncü eser, Hasan b. Şihab-i Yazdi'nin şehzade Baysungur'un oğlu Abu'l-Muzaffer Muhammed için 1451-1453'te telif etmiş olduğu Cami al-tavarih-i Hasani'dir."[41]

---

[38] Tauer, s.54.

[39] Tauer, s.55.

[40] Tauer, s.57.

[41] Tauer, s.58.

Şahruh dönemi önemli edebi merkezlerinden biri Herat olmuştur. Şahruh'un emriyle, Raşid al-Din'in Cami al-tavarihi'nde bulunan Timur'a ait bilgilerin yeniden düzenlenmesiyle yazılan Mu'izz al-ansan adını taşıyan eser yazılmıştır. Uluğ Bey döneminin merkezi ise Semerkant olmuştur. "Bu dönemde Uluğ Bey'in emriyle kaleme alınmış Ulus-i arba'a-i Cingizi'nin tarihi bir önemi vardır. Şahruh'un ikinci oğlu İbrahim Sultanın'da tarihle ilgili çalışmalara ilgisi vardı. Timur tarihiyle ilgili olarak yazılı ve sözlü toplatılan pek çok kaynağın değerlendirilmesiyle, Şaraf al-Din'in 828/1424'te Zafar-nama adlı eseri ortaya çıkartmıştır."[42]

"Şaraf al-Dinin Zafarnamesi çok tanınan sık sık okunan ve minyatürlü yazma nüshaları günümüze kadar ulaşarak, Farsça üç tarihi eser arasında Vassaf'ınki ve Mu'in al-Din Yazdi'nin yanında yerini almıştır. Şahruh'un ölümüyle Timur imparatorluğunun çöküşünün başlamış olması tarihçilik alanında bir zayıflama olmasına neden olmamıştır."[43]

"Timur devrinde, Hüseyin Baykara döneminde, Ali Şir Nevai İran tarihçiliğinde 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar önemli bir kaynak oluşturacak iki eser kazandırmıştır. Bunların yazarları; Mirhivand adı ile tanınan Muhammed b. Hvandşah b. Mahmud ve torunu Hivandmir denilen Gıyas al-Din b. Humam al-Din Muhammed'tir. Mirhivand'ın yazdığı "Ravza'ya al-Şafak fi sirat al-anbiya va'lmuluk va'l-hulafa" isimli eserinde Sultan Hüseyin ve oğullarından söz edilmektedir, eser yedi büyük cilde bölünmüştür ancak eserin tamamlanması ölümünden sonra torunu Hivandmir tarafından gerçekleştirilmiştir. Hivandmir'in 'Makarim al-ahlak' isimli bir eserinde vardır. Yazarın son eseri de Ali Şir Nevai'nin ölümünden sonra yerleştiği Hindistan'da 1534-1536 yılları arasında (ölümüne kadar) yazdığı "Hümayun-name" olmuştur."[44]

Tarihi konulu yazmalarla ilgili olarak; müellifin, eseri hamisinin istek ve emirleri doğrultusunda yazarak eserin belli kurallar çerçevesinde oluşturduğu

[42] Tauer, s.59.

[43] Tauer, s.61.

[44] Tauer, s.63.

düşünülmektedir. Eserlerin içeriğini oluşturan konular; siyasi olaylar, fetihler, iç anlaşmazlıklar, hükümdara sadık kalan ya da karşı çıkan sülaleler ve yönetimde öne çıkan isimlere dair bilgiler olmuştur. Bu eserlerde günlük yaşam, halkın sosyal ve ekonomik durumuna işaret eden bilgilerin azlığının yanı sıra, ahlak ve siyasete dair yazılan eserlerde hükümdarların içinde bulundukları şartlara değinildiği de görülmüştür. "Celal al-Din Zakariya b. Muhammed al-Ka'ini'nin 1411'de tamamlayıp Sahruh'a ithaf ettiği "Nasa'ih- "Sahruhi" isimle eseri bu şekilde dönemin içinde bulunduğu şartlara dair öz bilgiler içerdiği bilinmektedir. Tezkireler[45], Hal Tercümeler ve beş dergi olarak bir araya getirilen yazılarda tarihi konulu yazmalar arasında bulunmuştur. Bu dergilere en fazla Hüseyin Baykara zamanında ilgi duyulmuştur."[46]

Tarihi konulu eserler arasında yer alan Şahnamelerin en önemlilerinden biri de Gülistan Sarayı Müze Kütüphanesi No.716 da bulunan Baysungur'un Şahnamesidir. Şahnamenin bu versiyonu dünya çapındaki müze ve kütüphanelerinde bulunan ve sergilenen yazma eserler arasında en ünlü resimli/minyatürleri Şahnamelerden biri olmuştur. "Baysungur Şahnamesi çeşitli özelliklerinden dolayı kendisinden önce sonra üretilen Demotte Şahnamesi ve Şah Tahmasp Şahnamesi kopyalarından oldukça farklıdır. Eser varakları farklı koleksiyonlara dağılmadan bir bütün halinde günümüze kadar ulaşabilmiştir. 700 sayfadan oluşan yazma eserin ölçüsü 38X26cm'dir. 22 minyatür bulunmaktadır. Nestalik hat ile yazılmıştır. Cafer Baysungur tarafından yazılmış olup 833/1429' da tamamlanmıştır. Eserin yapımında pek çok ressam, nakkaş ve hattat görev almıştır. Bunlar; Amir Khalil, Mowlana Ali, Mowlana Shams-od-Din, Mowlana Ghavam-od-Din ve Khajeh Ghiyas-od-Din.[47]

[45] Bkz: Kubbealtı lügatı; belli bir konuya ait bilgileri içine alan kitapçık.

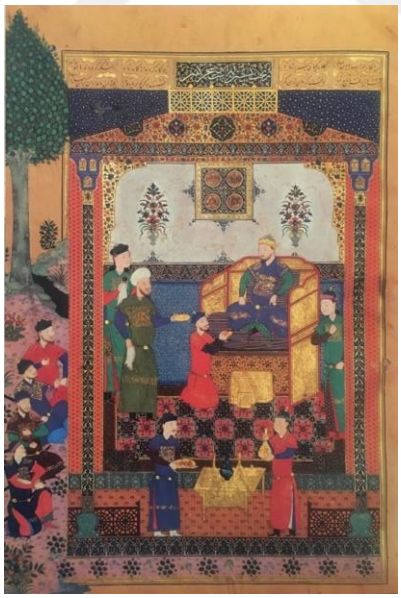
[46] Tauer, s.66-68.

[47] Mohammad Ali Rajabi, **Masterpieces of Persian Painting**, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.39.

R. 8. Yedi yüz yıl hüküm süren Cemşîd, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı, v.31.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.41.

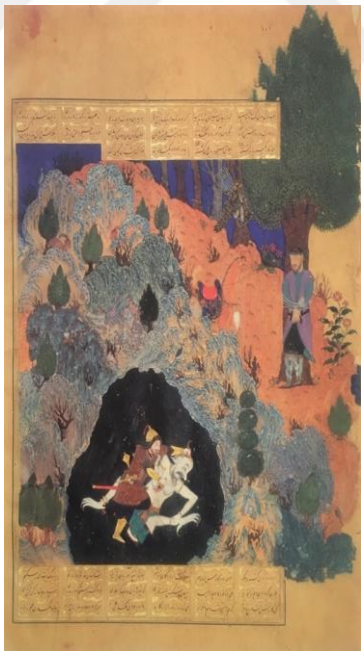
R. 9. Lohrâsb'ın tahta çıkışı, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.45.

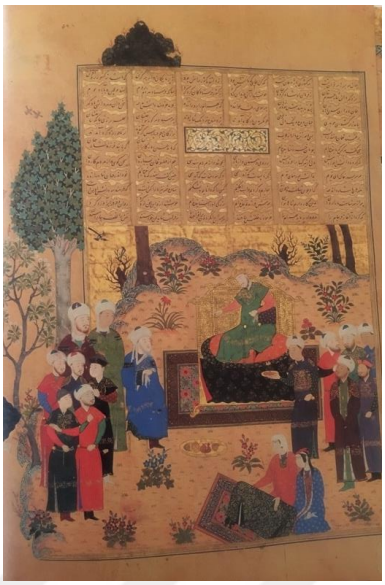
R. 10. Rüstem'in İsfendiyâr'a cevabı, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.46.

R. 11. Rüstem'in beyaz dev ile savaşı, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.53.

R. 12. Münzir'in yanına dönen Behrâm-ı Gûr'un tahtı ele geçirmesi, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.58.

R. 13. Keykâvûs'un tahta yükselmesi, Herat, Baysungur'un Şahnamesi, 1429, Gülistan Sarayı.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.59.

2.1.3. Bilim Konulu Yazmaların Minyatürleri

Erken İslâm devrinden gelen minyatürlü yazmalar çeviri faaliyeti ile devir alınan batı geç antik mirasının İslâmi çerçevesinde işlenmiştir. Bu süreçte geçtiği merhaleleri göstermesi bakımından önemli bir grup oluşturmuştur. Erken devir yazmalarında antik minyatürlerin aynen kopyasına karşılık, 12. yüzyıl sonu ve 13. yüzyıl başında ilim ve fen konulu yazmaların resimlenmesinde bir değişme olduğu görülmüştür. Yerli tipler, Uygur kökenli Selçuklu tipleri gündelik hayattan gelme eşya ve sahneleri ile bu eserlerde görülmeye başlanmıştır. İlim eserlerinin ağır başlı, resmi havası yerine kendi devirlerini yansıtan birer belge olma özelliği kazanmaya başlamıştır. Genç Antik, Bizans etkisinin yer yer görünmesine rağmen, artık bütün etkileri hazmeden ve kendine mâl eden bir resim anlayışının ortaya çıkışı gerçekleşmiştir. İlmî eserlerin minyatürlerinde görülen bu özellik edebî eserlerdeki tasvirlerde büsbütün kendini göstermiştir.[48]

"13 İslâmi çevirisi olduğu bilinen Dioskorides'in eseri, edebi eserlerdeki tasvirlerin fen konulu eserlere de sıçramasını ve bu devirde artık belli bir minyatür repertuvarının ortaya çıkmış olmasını göstermesi bakımından çok önemlidir."[49]

Dioskorides'in "De Materia Medica"[50] isimli Arapça tercümesine ait olan Kitabü'l Haşa'iş (zehirler kitabı) konusu tasvirleriyle kopyalanmış kitaplardandır. Varak, eserin sayfaları dağınık olan, H. 621/ M. 1224 tarihli yazma esere aittir. Hattatı, Abdullah ibn al-Fadl olduğu bilinmektedir. Eserin Bağdat'ta üretildiği kabul edilmiştir (Resim 14). MÖ. Eser 1. yüzyılda Kilikya'da (Güney Anadolu) doğmuş Yunanlı bir doktor olan Dioskorides'e aittir. Eserin çevirisi ile "De Materia Medica"da yer alan tedavi yöntemleri İslâm ilim çevresinin en etkili tıp kitaplarından biri olmuştur. Minyatürün yukarısında bir satır ve aşağısında beş satır olmak üzere toplamda altı satır yazı bulunmaktadır. Tasvir incelendiğinde kesit düzlemde gösterilen bir mekân uygulaması görülmektedir. Sayfanın aşağısında zayıflığı ve iştah kaybını tedavi etmek için reçeteye göre hazırlanan bal ve su

[48] İnal, s.29.

[49] İnal, s.23.

[50] Tıbbı malzeme üzerine.

ilacı tarifi bulunmaktadır. Elinde altın bardağı tutan doktor, oturan hastası için kazanda kaynattığı su ve balı karıştırdığı kepçe ile kazandan çıkartmaya hazırlanır şekilde tasvir edilmiştir. Mimari detaylara bakıldığında ilaçların Selçuklulardaki hastanelere bağlı olan eczanelerde üretildiği şekliyle düzenlendiği görülmektedir. Minyatürde, doktorun her iki yanında görülen paftaların içinde asistanı ya da hastası olan iki erkek figürü daha görülmektedir. Bu figürler sindirim sistemi tedavisinde kullanmak için tuzlu su ve soğan benzeri bir bitkiyi elekten geçirerek hazırlar vaziyette tasvir edilmişlerdir. Mekân kesitini oluşturan kırmızı renkte ahşap ağaç pervazlar aynı zamanda minyatürde sınır da teşkil etmişlerdir. Minyatürde uygulanmış dört erkek figürünün başının etrafında daire formunda sürme altın ile hare gerçekleştirilmiştir. Kâğıt üzerinde görülen hat ve minyatür uygulamalarında mürekkep, taş suluboya ve altın malzemeleri kullanılmıştır. Minyatür ebatları, 31,4X22,9cm'dir (R. 14).[51]

Dioskorides'in De Materia Medica'sına ait ikinci minyatürde doğa tasviri görülmektedir. Doğa tasvirli dikdörtgen şekle sahip minyatür de simetri olacak düzende karşılıklı iki meyve ağacı tasviri vardır. Zemin düz bir hat gibi ot kümesi ile bezenmiştir. Minyatürde iksir hazırlayan bir doktor tasviri görülmektedir. Tek bir erkek tasviri bulunmaktadır. Erkek figür tasvirinin sakal şekli diğer minyatürdeki erkek figür tasvirleriyle benzerdir. Ancak başının çevresinde hare bulunmamaktadır. 13. yüzyıl sonlarına doğru Abbasilere ait olan eser, 621/ M. 1224 tarihlidir (R. 15). Kâğıt üzerinde görülen hat ve minyatür uygulamalarında mürekkep, taş suluboya ve altın malzemeleri kullanılmıştır. Minyatür ebatları, 33,2X24,8cm, yazma eserin ebatları 48,9X36,2cm'dir.[52]

[51] https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451400 (28.08.2020)

[52] https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446288 (28.08.2020)

R. 14. Metropolitan Müzesi 57.51.21, Dioskorides, De Materia Medica, Baldan İlaç Hazırlama, H.621/M.1224, v. bilinmiyor.

Kaynak: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451400

R. 15. Metropolitan Müzesi 13.152.6, Dioskorides, De Materia Medica, Baldan İlaç Hazırlama, H.621/M.1224, v. bilinmiyor.

Kaynak: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446288

3. 14.-15. YÜZYIL TİMUR DEVRİ MİNYATÜR SANATI VE KÜTÜPHANELERİ

Timur döneminde; Tebriz, Şîraz, Bağdad gibi İran'ın ünlü sanat merkezleri hakimiyetine geçmiş ve Timur'un hükümdarlığı zamanında büyük bir sanat merkezi olmuştur. Timur'un mimariye olan ilgisi nedeniyle özellikle mimarlık sanatına dair kültürel eserler gerçekleştirilmiştir. Timur'un ölümünden (1405) sonra ise başkent olan Herat ve önemli bir merkez olan Şîraz'da Timurlu sultanların koruyuculuğunda kurulan kütüphanelerde minyatür sanatı büyük gelişme göstermiştir.[53]

15. yüzyıl Baysungur Mirza'nın saraylarından biri olan Bâğ-ı Sefîd (1410), duvarlarına yapılmış resimlerle ve bezemelerle süslenmiştir. Baysungur Mirza'nın burada zengin bir kitaplığı da bulunduğu kesin olup, ünlü sanatçıların çalışmalar yaptığı sanat atölyesinin de bu sarayda yer aldığı bilinmektedir. 1420'den az sonra da artık sürekli bulunduğu Herat'taki sarayında bir sanat atölyesi kurmuştur. 'Kütübhâne' denilen bu atölyede, çağının seçme; hattat, müzehhip, musavvir, nakkaş ve mücellidleri, kendilerine verilen kitaplardan yeni ve üstün değerde elyazmaları hazırlamışlardır. Baysungur Mîrza'nın (1433) ölümüne kadar süren çalışmalar, sonraki birkaç yıl devam ettikten sonra eski ihtişamını daha uzun yıllar sürdürememiştir. Kütüphanede sayıları bazen yüze varan sanatçı ve yardımcılar burada yetiştirilmiştir. Atölyenin müdürü ve bütün sanat işlerinin nezaretçisi Tebrizli Ca'fer olmuştur. Tahran'da özel bir kitaplıktaki 1427-28 tarihli Şâhnâme el yazmasında, başta Baysungur Mîrzâ olmak üzere, bu Kütüphanenin ileri gelen sanatçılarına ait resimlerin de bulunduğu söylenmektedir. Buraya 'Baysungur Sanat Akademisi' diyen sanat tarihçileri de olmuştur. Baysungur Mîrzâ kurduğu bu atölye ile işaret edilen sanatları korumuş, yaşatmış, teşvik etmiş ve Batı Türkistan kültürünün en üstün örneklerinin ortaya konmasını sağlamıştır. Bu çalışmalar, çağının sanat hareketlerine yeni bir yön ve hız kazandırmıştır. Kütüphanenin on yılı aşan çalışmasıyla kitap sanatı yüksek bir olgunluğa erişmiş ve Timurlu resmine (tasvir sanatına) büyük bir ivme kazandırmıştır. Tebrizli Ca'fer'in bu yazıyla sanat tarihçilerine sunulan 'Arzadâşt'ı,

[53] Filiz Çağman, Zeren Tanındı, **Topkapı Sarayı Müzesi İslâm Minyatürleri**, İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, 1979, s.18.

adı geçen kuruluşun kısa süreli bir kesitini vererek, çalışmaların gidişi ve hazırlanan eserler üzerinde eşsiz bir bilgi kazandırmıştır.[54]

3.1. TİMUR DEVRİ SANATÇILARI

Timur devrinde farklı yerlerden getirtilen sanatçılar, mimarlar, ilim adamları kültürün hızla ilerlemesine imkân sağlamıştır. Ayrıca savaş ganimeti olarak başka kültürlerin eserlerine sahip olmaları da bu durumu desteklemiştir. Timurlu minyatür sanatında görülen Celayırli üslubu etkilerinin nedenleri arasında Celayirliler'in göçebe hareketliliği ve göçebe mirasının seyahat kurallarına uygun olarak kültür sanat hazinelerini de beraberlerinde taşımaları gösterilmektedir. Böylelikle kültür hazinelerinin bir kısmı Timur'un kuvvetleri tarafından ele geçirilmiştir. Timur dönemi sanatçılarında, tasarımcılarında olduğu gibi Baysungur'un döneminde de sanatçılar çeşitli bölgelerden getirilmiştir. Aslında Şahruh döneminde başlayan resimdeki devrimin sanat kökeni İran'ın batısındaki İlhanlıların zamanına kadar dayanmaktaydı çünkü bu dönemde en ileri gelen sanatçılar Herat' ta eserlerini üretmeye başlamışlardır. Çin ile kurulmuş yeni ilişkiler, Herat sanatçılarını İslâmiyet'in bölgeye gelmesinden önceki dönemlerden beri eşi benzeri görülmemiş bir harekete geçirmiştir.[55]

Baysungur Mirzâ Kütüphanesinde Temmuz 1427 yılına ait çalışanların, sanatkârların yapmış oldukları işlerle ilgili bilgiler Arzadâşt'a kaydedilmiştir. "Bunlardan bazıları; Abdüsselem (Müzehhib), Ali Mevlânâ (Müzehhib-Musavvir) Şehnâme, Devletyâr Mîr (Müzehhib), Gıyâseddîn Hâce (Musavvir) Resâyil ve Gülistân, Hâcı (Müzehhib), Halîl Emîr (Musavvir) Gülistan, Hitâyî (Müzehhib), Mahmûd (Musavvir-Müzehhib), Şems Mevlânâ (Müzehhib) Şıhâb Mevlânâ (Müzehhib) Gülistân, Mevlânâ Kıvâmeddin."[56]

---

[54] Özergin, s.482.

[55] Starr, s.606.

[56] Özergin, s.484.

Baysungur'un genç yaşta ölümünden sonra, Sultan Hüseyin Baykara'nın saltanat yıllarına rastlayan Ali Şîr (Herevî) Nevâî'de (1441-1501) dönemin önde gelen sanatçılarından biridir. Timur yetkilisi, sanat destekçisi ve şairdir. Tek başına ana dili olan Türki Çağataycayı Farsçanın seviyesine çıkartabilmiştir. Aka Mirak, Kasım Ali, Hattat Sultan Ali Meşhedi'de dönemin ünlü hattatı ve nakkaşlarındandır[57]

Bihzad Kemaleddin (1450-1537) Timur döneminin en önemli isimlerinden biri olmuştur. "Vali ve şair Nevâî'nin desteğini almış Timurlular dönemi sanatçısıdır. Yaptığı kitap tezyinatları, farklı manzara resimleri ve devlet erkanı portreleri ile tüm İslâm dünyasında sanat idealini yeniden tanımlamıştır."[58]

"Timur hanedanlığının zarafet arzusunun en fazla ifade edildiği yer kitap tezyinatı ve minyatür çeşitleri olmuştur."[59]

Biçer, 2007 yılında yapmış olduğu tez çalışmasında; Timur Baysungur ve Ebu-said Mîrza devri sanatkârları olan musavvir Hoca Abdülhay, Nakkaş-Üstad İzzeddin'in kardeşi Hoca Kemal ile Yakup Bey, Hüseyin Baykara, Alişîr Nevaî devri sanatkârlarından nakkaşlar Mirak, Şeyhî ve Muhammed, Cöng-i Baysungurî'de adı geçen sanatkârlardan nakkaşlar, Maruf, Hoca Gıyâseddin, Heybet, Celâl, Abdülali, Müzehhip Yusuf, Ali Hoca el-Tebrizî el-Harezmî, Herat Sarayı'nda çalışan sanatkârlar, Kemâlu'd-din Mahmud Refîî, Mevlâna Sultan Ali Meşhedî, Şâh Muzaffer, musavvir Abdülhay Hâce, nakkaş Mîrek, baş nakkaş Mir Halil, nakkaş Derviş Mehmed, Nakkaş Muhammed, Hâce Ali Tebrizi ile ilgili bilgi paylaşımı yaparak Timur dönemi sanatkârları hakkında derlemiş olduğu bilgiler ile bizlere ışık tutmuştur.[60]

---

[57] Starr, s.22.

[58] Starr, s.26.

[59] Starr, s.626.

[60] Özcan Biçer, Şehnaz. "Timur Devri Herat Tezhip Ekolü (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi)", **Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2007, s.34-38.

3.2. TİMURLU DEVRİ ŞİRÂZ OKULU

Timurlu resim sanatının Şahruh ve Baysungur devrinde Herat'ta yapılan eserlerin üretilmesine geçiş hazırlayan Şîraz okulu, Celayirli okulu ile Herat akademisi arasında aracı rol üstlenmiştir. 1409-1415 arasında ikinci kez Şîraz valisi olan İskender Sultan 1412'de İsfahan'ı da almış ve Sultan Ahmed Celâir'in kızlarından biriyle evlenmiştir. Şîraz'a dönerken Hattat Mevlâna Mâruf'u da beraberinde getirmiştir. Bu Celâirli resim okulunun Timurlu sarayı tarafından nasıl devir alındığını gösteren noktalardan birisi olmuştur.[61]

Şîraz okulunun canlanmasının en büyük nedeni 15. yüzyılın ikinci yarısında İskender Sultan (1409-1414) ve İbrahim Sultan'ın (1414-1435) Fars'ı yönetmeleridir. Bu iki sultan, sanatçıları, yazarları başarılı ve etkin bir şekilde yöneterek döneminin kültür ve sanatını ileri bir seviyeye taşımışlardır. Bazı sanatçılar Semerkant ve Herat'tan gelerek kendi sanatsal tecrübelerini Şîraz resim okulundaki üslûp ile harmanlamıştır. [62]

Timurlu devrinin en önemli kitap hamilerinden olan İskender Sultanın, saltanat yıllarında çok sayıda ve yüksek kalitede musavver eserler hazırlatılmıştır. Bu eserler çoğunlukla, Nizami, Emir Hüsrev Dehlevi gibi ünlü şairlerin eserlerini içeren Antolojilerdir. Ayrıca astronomi ve astrolojiyle ilgili bilimsel eserler gerek antolojilerin içinde gerekse tek başına resimlendirilmiştir. TSMK H.796, Macmûa-i Aş'ar, H.810 Rebiyülevvel/1407 tarihli eserde İskender Sultan'ın Fars valiliği zamanında dönemin üslubunu yansıtan önemli bir musavver bir yazmadır. Ancak eserde bulunan minyatürlerin tamamlanması İskender Sultan'dan sonraki dönemlerde gerçekleşebilmiştir[63]

İbrahim Sultan döneminde ise minyatür sanatının üslubundaki farklılaşma hemen dikkat çekmektedir. Bunun nedeni Şahruh'un İskender'in himayesinde bulunan

---

[61] İnal, s.29.

[62] Rajabi, s.21.

[63] Çağman, Tanındı, s.18.

yetenekli sanatçıları Herat'a götürmesi olmuştur. İbrahim Sultan adına hazırlanan çok az eser günümüze kadar gelebilmiştir. Tez konusu kapsamında Süleymaniye Kütüphanesinden seçilen Antoloji eser dışında biri de TSMK R.1660, Acâ'ib al Mahlûkat ve Garâ'ib al-Mavcudât, H. 682/ M. 1421 tarihli eserdir, 244 minyatürü bulunmaktadır.[64]

14. yüzyıl sonlarında Celayirliler ve Muzafferiler devrinde ortaya çıkan yeni minyatür üslubu İskender Sultan'ın himayesinde en etkili örneklerini vermiştir. Bu dönemde üretilen minyatürlerin kompozisyonlarında simetri de dikkat çekmektedir. Renkler daha pastel, metin minyatür ilişkisinde daha yakın tasvirler ve daha yalın mekân tasarımları gerçekleştirilmiştir. Kayaların gölgelendirmesindeki keskinlikler ve bitki desenleriyle dolu arka planlar en belirgin özelliklerinden olmuştur.[65]

3.3. TİMURLU DEVRİ HERAT OKULU

Timurlu Çağı'nın büyük kültür merkezi Herat, Batı Türkistan'ın Horasan bölgesindedir. İlkçağda kurumuş ve uzun süre Persler'in elinde kalmıştır. Türkler' in bu şehirle ilgilenmesi, en geç 4. yüzyılın sonlarında bölgeye inen boylar ile başlamıştır. O yüzyıldan 1221 yılına kadar Herat şehri, zaman zaman Batı Türkistan'daki Eftalitler, Gazneliler, Büyük Selçuklular, Harizmşahlar gibi Türk devletlerinin sınırları içinde kalmış ve gittikçe gelişmiştir. Şehirde 1221 ve 1222 yıllarında gerçekleştirilen iki Moğol istilasından sonra doğudan bazı Uygur Türklerinin göçü olmuştur. Böylece 1240 sıralarında Uygurlar'dan olan Darugalar idaresinde yeni bir şehir halinde canlanmaya başlamıştır. Ancak Moğollar yağmalarına ve yıkıcılıklarına devam etmiştir. Şehir tarihi süreç içerisinde, 1381 yılında Temür Beg hakimiyetine girmesiyle birlikte Herat'ta 'Timurlular çağı' başlamıştır. İdarecilikle burada bulunmuş olan Timurlu mirzaları arasında, Şahruh Mirza (1397-1447) ile Hüseyin Baykara (1469-1506)'nın uzun süren dönemleri, şehrin tarihindeki en yüksek kültür yıllarını teşkil etmiştir, barış içinde geçen

[64] Çağman, Tanındı, s.19.

[65] Rajabi, s.21.

yıllarda idarecilerin kültür hareketlerini sınırsız teşvik ve korumaları sonucunda, medeniyetin her alanında büyük gelişmeler sağlanmıştır.[66]

Şîraz, Timurlu resminin güney kolunu temsil ederken; Herat' ta çok daha çeşitli üslûplar görülmüştür. Timur'un oğlu Şahruh (1405-1447) sarayında değerli tarihçileri ve ilim adamlarını toplamıştır. Bunlardan en ünlüleri arasında tarihçi Hâfız-ı Ebrû'dan söz edilmiştir. Bu devirde tasvirlerle süslenmiş bazı yazma eserler de günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlar arasında, İstanbul TSMK. H.1653 ve H.1654 numaralı Câmi el Tevarih'ler yer almıştır.[67]

Babası Şâh Ruh gibi hatta ondan daha ileri bir sanat patronu olan Baysungur (1397-1443) aynı zamanda bir devlet adamı, bir şair ve hattattı. Kuzey Horasan (1414) ve Güney Azerbaycan (1420) valiliklerinde bulunduktan sonra, Herat'ta babasının yanına dönmüş ve orada veliaht prens olarak babasına yardımcı olmuştur. OrtaAsya'da kurulan ilk kütüphane Baysungur tarafından inşa ettirilen kütüphane olmuştur. Herat'ta Bağ-ı Sefid sarayında kurulan sanat akademisi devrinin ünlü sanatçılarını etrafında toplamıştır. Bununla beraber kitap sanatlarından; hat, tezhip, minyatür, cilt gibi sanat dallarında kıymetli eserler verilmiştir.[68] Baysungur için yapılan ilk eser onun hemen hemen çocukluk devrine rastlayan el-Gürgânî'nin Tabat-ı Nasırî'sidir. 814 H./1411M. Yılında hattat Ahmed ibn Mesud tarafından yazılmıştır. O zamanalar Baysungur'un on üç yaşlarında olduğu anlaşılmaktadır. Ancak eserde sadece iki minyatür bulunmaktadır. Minyatürler üslup bakımından Muzafferilerin tasvir üslubunu andırmaktadır.[69]

Kendisi de Hattat olan Baysungur'un elinden çıkan yazma eserlerin bazıları dönemin sanat zevkini yansıtan minyatürler ile musavver yazma eserler şeklinde

---

[66] Özergin, s.471-472.

[67] İnal, s.117-118.

[68] Bkz.: Starr; Buradaki sanatçılar Arap ve Fars yazısında yeni ve zarif türler geliştirmişler ve dekupaj sanatını bulmuşlardı. Diğerleri sayfaları resimlendirmek ya da süslemek için minyatür yaparken kimileri de deri ciltlerin üzerine altın kabartma yapmak ve blok halinde basılmış süslemeleri kitapların boş bırakılan sayfalarına yerleştirmek için yeni yollar bulmuştu.

[69] İnal, s.121.

gerçekleştirilmiştir. Bu minyatürler eserde konusu geçen olayları tasvir ederken kimi eserde de sadece göz zevkine hitap eden minyatürler tasvir edilmiştir.[70]

1447 yılında Şahruh' un ölümüyle Herat bu dönemin gerçek merkezi olarak bilinmiş ve Sultan Hüseyin Baykara'nın (1470-1506) himayesiyle ekonomi, sanat ve kültür alanlarında önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu dönemin minyatür uygulamalarıyla kibarlık ve inceliğiyle dikkat çeken Herat tarzının yanı sıra asil de olsa kaba ve fazla gelişmemiş tarzıyla Türkmen ekolünün etkileri de görülmüştür.[71]

"Şahruh zamanında önemli bir sanat merkezi haline gelen Herat'ın yanı sıra imparatorluğun idaresinde olan önemli merkezlerin arasında bulunan Semerkant'tan da söz edilmektedir. Şahruh'un oğlu Uluğ Bey'in emri ile kaleme alınmış, "Uus-i arba'a-i Cingizi isimli eserin aslı günümüzde olmamasına rağmen pek çok eserin meydana gelmesine kaynak olmuştur."[72] Şahruh'un ölümüyle sanat ve kültür ortamı hemen zayıflamaya başlamamış, bir süre daha devam etmiştir. Timurlular devrinin sonuna doğru, Hüseyin Baykara 1470/1471'de Herat'da yönetimi ele aldığında burası bir kez daha edebiyat merkezi haline gelmiştir. Dönemin yazarlarına örnek olarak Ali Şir Nevaî gösterilmektedir.[73]

3.4. TİMURLU DEVRİ İBRAHİM SULTAN DÖNEMİ

Şahruh'un ikinci oğlu ve Baysungur'un da kardeşi olan şehzade İbrahim Sultan bin Şahruh, İskender Sultan'ın (1414) ölümünden sonra Şîraz valiliğine getirilmiştir (1414-1435). Kendisi de hattat olan İbrahim Sultan kitap sanatlarına olan ilgisi ile bilinmektedir. Devrin minyatür sanatı üslûbu kendinden hemen önceki İskender Sultan

---

[70] Starr, s.604.

[71] Jamaleddin Toomajnia, "Türkmen Ekolünü ve Herat Ekolünün Biçimsel Karşılaştırma", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journel of İnternational Social Research**, Cilt.10, Sayı.51, (Ağustos 2017), s. 419.

[72] Tauer, s.59.

[73] Tauer, s.62.

devrinin ince, renkli ve kuyumcu işçiliğine kıyasla daha sade ve daha az itinalı bir üslûp olarak ortaya çıkmıştır. Üslûptaki bu değişikliğin nedenleri arasında Herat Baysungur sanat okulundan çağrılan sanatçılar tarafından üretildiği ihtimali olan eserler üzerindeki yöntem ve teknik gösterilmiştir. Tez konumuzda incelediğimiz yazma eserler arasında yer alan TSMK R1023 Kelile ve Dimne yazmasında bulunan 19 minyatürdeki Muzafferi üslûbunun etkileri kendini hissettirmiştir.[74]

İbrahim Sultan dönemi ve eserleri, 15. yüzyılın ilk yarısı kitap sanatlarında büyük değer görmüştür. Bu döneme ait Şîraz sanat okulunda üretilen minyatürlerin en önemli eserlerinden birisi de H.813/1411 de İskender Sultan için Şahruh'un oğlu İbrahim Sultan tarafından hazırlanan Şahnâme olmuştur.[75]

İbrahim Sultan devrine ait Şîraz'da gerçekleştirilen yazma eserlerin minyatürlerinde görülen üslûp özellikleri iki ana başlık altında toplanabilmiştir. Bunlardan ilki, İskender Sultan'ın bir yandan Celayir'li Tebriz geleneğindeki ustalara hamilik etmesi ve yanı sıra Baysungur akademisinin gelişiminde rol oynayacak bir sanatçı grubu oluşturmasıdır. Diğer önemli başlık ise Şîraz'ın eski geleneğinde resim yapan yerli nakkaşların da eserlerde aktif olarak çalıştırılmış olmasıdır.[76]

Tarihe karşı ilgisi olan İbrahim Sultan, yazılı ve sözlü olarak topladığı pek çok kaynağı Mavlana Şaraf al-Din Yazdi'ye teslim etmiş ve 828/1424'te Zafarnâma adında bir eser ortaya çıkmıştır. Bu eser pek çok kez istinsah edilerek çoğaltılmıştır ayrıca minyatürlerle bezeli şekliyle günümüze kadar ulaşmış bir eserdir. Şarap al-Din'in, Vassaf'ın ve Mu'in al-Din Yazdi'n eserleri Farsça yazılmış üç tarihi eser olmuştur.[77] Diğer eserler; Berlin Antolojisi Berlin, Museum für Islamische Kunst (MS.I.4628), İbrahim Sultan Sehnamesi (Bodlean Library, Ouseley Add. 176), sayfaları dağılmış

[74] İnal, s.132.

[75] Rajabi, s.21.

[76] İnal, s.133.

[77] Özergin, M. Kemal. "Temürlü Sanatına Ait Eski Bir Belge: Tebrizli Ca'fer'in Bir Arzı", **Sanat Tarihi Yıllığı**, Sayı 6, 1976, s.508.

durumda olan Zafername ve Library, Ouseley And.176. Eser 1430-1435 arasında tarihlendirilmiş yazması şeklinde sıralanabilir.[78]

4. 15. YÜZYIL TİMUR DEVRİ MİNYATÜRLÜ KELİLE VE DİMNE YAZMALARI

Eser Arapçalaşmış adını, ana kaynağını oluşturan ve muhtemelen 3. yüzyılda Hint hükümdarlarından birinin oğullarını eğitmekle görevlendirdiği bir Vişnu rahibi tarafından şehzadeler için hazırlanan Pançatantra (beş düşündürücü nasihat kitabı) adlı eserdeki iki çakal kardeşten Kelile ve Dimne'den (Karataka ve Damanaka, Pehlevî dilinden Kelîleg ve Demneg) almıştır.[79]

Tez araştırma konumuza dahil edilmeyen ancak 15. yüzyıl Timurlu devrine ait önemli Kelile ve Dimne (1429) yazmalarından biri de Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198'de bulunan Fars edebiyatına ait olan yazma eserdir. Timur döneminde üretilmiş olan eserin 35 minyatürü bulunmaktadır. Tasvirlerinde görülen kurgu dönemine ait diğer Kelile ve Dimne yazma eserlerindeki gibi merkezi bir tasarımdan oluşmuştur. Minyatürlerindeki hayvan figürleri hikayelerin de baş kahramanı olarak yoğun bir şekilde uygulanarak tasvirdeki yerlerini almışlardır. Hayvan ve bitki figürleri, renkleri ve zarifçe boyanmış manzaraları ile koleksiyonun önemli bir parçasıdır. Minyatürler imzasızdır, nakkaşı bilinmemektedir. Minyatürler nohudi renkte, dokulu kâğıt üzerine uygulanmıştır.[80] Eserde tasvir edilmiş minyatürlerden bazıları tez konusu kapsamında incelenmiş eserlerin hiçbirinde yer almamaktadır. Örneğin Dimne'nin yavruları avcı tarafından öldürülen aslanın yanında olmasını konu alan minyatür (R. 17) ve Aslanın Kralın kızını öldürmesini betimleyen tasvir bunlardan bir kaçıdır (R. 22).

---

[78] İnal, s.136-137.

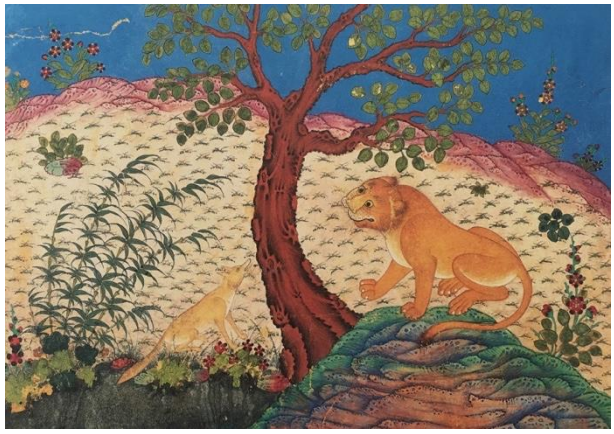
[79] Adnan Karaismailoğlu, "Kelile ve Dimne", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.25, İstanbul: TDV yayınları,2002 s.210-121.

[80] Rajabi, s.63.

R. 16. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Kuş ve Avcı, 1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.70.

R. 17. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, 1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.70.

R. 18. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Kargaların Baykuşun yuvasını ateşe vermesi,1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.71.

R. 19. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Dimne'nin yavruları avcı tarafından öldürülen aslana sempati duyması, 1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.71.

R. 20. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Burzuye'nin Kelile ve Dimneyi Anuşirvana takdim etmesi,1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.72.

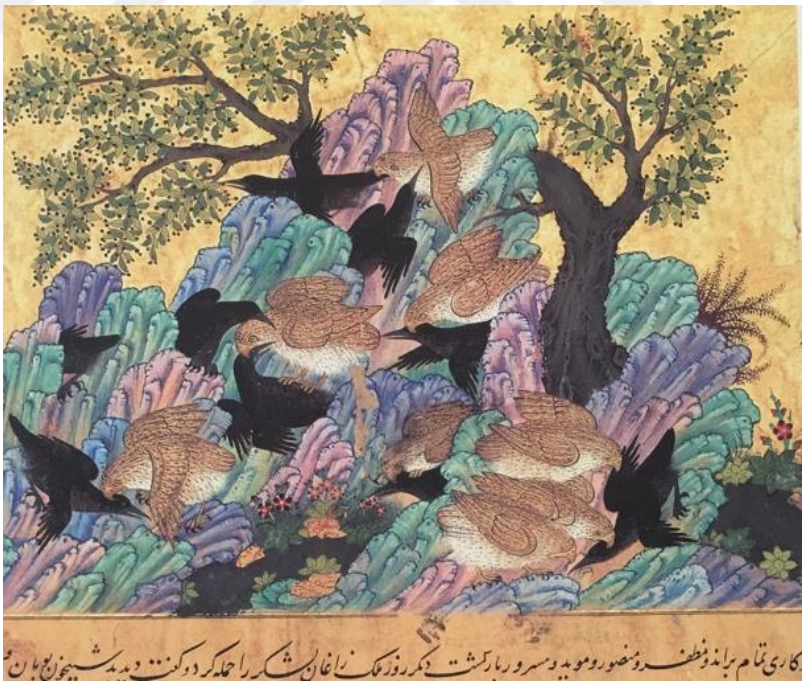
R. 21. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, 1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.74

R. 22. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, Aslanın Kralın kızını öldürmesi, 1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.74.

R. 23. Gülistan Sarayı Kütüphanesi No.2198, Kelile ve Dimne, 1429.

Kaynak: Mohammad Ali Rajabi, Masterpieces of Persian Painting, Tehran: Tehran Museum Of Contemporary Art, 2005, s.75.

Yüzyıllar boyunca en çok dikkat çeken ve tercümesi gerçekleştirilen edebi konulu eserler arasında yer alan Kelile ve Dimneye ait 15. yüzyıl müze kataloglarına ait bilgiler tabloda gösterilmektedir.

Tablo 4. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / İngiliz Müzesi:

İngiliz Müzesi:										
Katalog Adı/Yazar	Envanter No	Eser Adı	Konu	Yazar	Yer/Tarih	Eb'ad	Hat	Dönem	Varak/ Minyatür Sayısı	Minyatür Özellikleri
Farsça Katalog Ekleri	381./Or2799	Envar-ı Süheyli	Hüseyin Vâiz-i Kâşifi tarafından yazılan Kelile ve Dimne	Hüseyin Kâşifi	908(1502)		Nesta'lik		v.280	
Farsça Yazma Esrlerin Katalog Ekleri, Charles Rieu Ph.D.	382./Or.296	Merzübannâme	Bir nasihat kitabı, Kelile ve Dimne'nin taklidi olarak yazılmıştır.	Sa'd al-Varavini, Azarbeycanlı yazar	15. yüzyıl		Nesta'lik		v.196	
Farsça Yazma Eserlerin Kataloğu-Sayı I. /Charles Rieu, Ph.D.	Add. 23.980	Timurnâme	Başlangıcından kariyerinin sonuna kadar (806) Timur tarihidir. Timur'un yaşadığı zamanda en erken yazıldığı bilinen tek eserdir.				Nesta'lik		v.215	

Kaynak: Persian Catalogue, p.756'a, and, for other MSS., Pertsch, Berlin Catalogue, no.1000; Rosen, Institut, no.104; and The Bodlein Catalogue, no.431.

Tablo 5. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Fars Kataloğu:

Farsça Yazma Eserlerin Kataloğu--Sayı II. /Charles Rieu, Ph.D.	Or.241	Kelile ve Dimne			Hindistan 1094 (1683)		Nesta'lik		v.193	
Farsça Yazma Eserlerin Kataloğu--Sayı II. /Charles Rieu, Ph.D.	Add.5965	Tercüme-i Ebyat Kelile ve dimne	Kelile ve Dimne'deki Arapça dörtlüklerin Nasrullah versiyonu.		626 (1229)		Nesih		v.88	

İngiliz Müzesindeki Arapça Kopya Nüshaları Destekleyen Kitaplar/Alexander S. Fulton, D.L.itt-Martin Lings.Ph.D.	14523.c.34		Mukaffa tarafından Pehlevi dilinden Arap diline çevirdiği Bidpai'nin fablları.		618 (Ta-Ha Hüseyin ve Abd al-Vahhab Azzam tarafından önsözü ve ek bölümleri ile düzenlenmiş en eski ve en doğru yazma.)				Minyatürlü pp.51, 309, 2.1941 Cairo.	
İngiliz Müzesindeki Arapça Kopya Nüshaları Destekleyen Kitaplar /Alexander S. Fulton, D.L.itt-Martin Lings.Ph.D.	14579.b.21?	Kelile ve Dimne Hikayeleri.	Antonio G. Solalinde'in önsöz ve kelime bilgisi.							pp.293. Madrid, 1917,12. Biblioteca Calleia. İkinci seri
İngiliz Müzesindeki Arapça Kopya Nüshaları Destekleyen Kitaplar /Alexander S. Fulton, D.L.itt-Martin Lings.Ph.D.	Ac.670?	Noldeke tarafından düzenlenen Pehlevi dilinden çeviri bir bölüm: Fare kralın ve bakanlarının hikayesi.	Kelile ve Dimne'nin hikayeleri, eski Süryanice ve Arapça nüshalarının Almanca çevirisiyle düzenlenmiştir.							

Kaynak: The Arabic Catalogue, p.478.

Tablo 6. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Bodleian Kütüphanesi:

Bodleian Kütüphanesi:										
Katalog Adı/Yazar	Envanter No	Eser Adı	Konu	Yazar	Yer/Tarih	Eb'ad	Hat	Dönem	Varak/ Minyatür Sayısı	Minyatür Özellikleri
Bodlein Kütüphanesindeki Farsça, Türkçe, Hintçe ve Arnavutça Yazma Eserler Kataloğu / Bölüm III. Farsça yazma esrlere ek olarak, A.F.L. Beeston	2509. Ms. Pers. f. 12	Kelile ve Dimne	Nasrullah'ın orijinal eserinin versiyonudur. Mukaffa'nın ön sözü vardır. 14 hikâyeden oluşmaktadır.	Yahya b. İsfandiyar al-Abhari fakat sonraki zamanlarda dahil olmuş olan iki farklı müstensih yazısı daha görülmektedir.	730/Nisan 1330		Nesih	Ali b. Şah	v.266	
Bodlein Kütüphanesindeki Farsça, Türkçe, Hintçe ve Arnavutça Yazma Eserler Kataloğu / Bölüm III. Farsça yazma eserlere ek olarak, A.F.L. Beeston	2510. Ms. Ind. Inst. Pers.42	Enver-i Süheyli	14 Hikâye	Müstensih: Mustafa b. Kâdi Muhammed. Hamisi: Mubariz al-Din Amir Sa'id	Sali. Şaban. 1000/14. Mayıs. 1592				v.345+1	
Bodlein Kütüphanesindeki Farsça, Türkçe, Hintçe ve Arnavutça Yazma Eserler Kataloğu / Bölüm III. Farsça yazma eserlere ek olarak, A.F.L. Beeston	2511. Ms. İnd. İnst. Pers. 72 (Aynı)				16. yüzyıl		Nesta'lik		v.402	
Bodlein Kütüphanesindeki Farsça, Türkçe,	2512. Ms. Ind. Inst.				Şaban 1182/20		Nesta'lik		v.I=480	

Hintçe ve Arnavutça Yazma Eserler Kataloğu / Bölüm III. Farsça yazma eserlere ek olarak, A.F.L. Beeston	Pers. 73 (Aynı)				Aralık 1768					
Bodlein Kütüphanesindeki Farsça, Türkçe, Hintçe ve Arnavutça Yazma Eserler Kataloğu / Bölüm III. Farsça yazma eserlere ek olarak, A.F.L. Beeston	2513. Ms. Ind. Inst. Pers.37 (Aynı)				Eylül 1784		Nesta'lik		v.215	

Kaynak: For other MSS., see Dorn, Petersburg Catalogue, p.406; the Leyden Catalogue, vol, i., p.353; the Paris Catalogue, p.304, no.384; Molla Firuz Library, p.231, no.49; and Schefer, Chrestomathie, vol. İi., p.209. Yhe Marzabân Nâmah has been translated into Arabic and lithographed in Cairo, A.H. 1278. See also Sprenger's Library, no.1248, and Pertsch, Gotha Catalogue, vol. İv., p.427, p.748.

Tablo 7. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Bodleian Kütüphanesi:

Bodleian Kütüphanesi:										
Katalog Adı/Yazar	Envanter No	Eser Adı	Konu	Yazar	Yer/Tarih	Eb'ad	Hat	Dönem	Varak/ Minyatür Sayısı	Minyatür Özellikleri
Bodlein Kütüphanesindeki Türkçe Yazma Eserlere Ek Katalog /Günay Kut	213.MS Turk. e.8.	Gülşen-i zürefâ (fo.4)	23 nesir ve ayet şeklinde hikâyeden oluşuyor. Son 2 hikâye Hümayünnâme'den (Kelile ve Dimne) alınmıştır.	Vardari Şeyh-zâde, Mehmed, d. 1232/1817	Recep 1800	21,1X 13,2cm	Ta'lik		v.184	

Bodlein Kütüphanesindeki Türkçe Yazma Eserlere Ek Katalog Library/Günay Kut	(50) 2088	Kelile ve Dimne	16 hikâye mevcuttur.	Nasrullah çevirisi					v.214	Minyatür için boşluklar bırakılmış fakat asla doldurulmamış.
Bodlein Kütüphanesindeki Türkçe Yazma Eserlere Ek Katalog /Günay Kut	(51) 2089	Kelile ve Dimne	Nasrullah'ın ön sözü, ibn el Mukaffa'nın ön sözü ve 16 hikâye mevcut.		955/1587		Nesih		v.122	
Bodlein Kütüphanesindeki Türkçe Yazma Eserlere Ek Katalog /Günay Kut	(52) 2090	Hümâyûnnâme	3.Türkçe çevirisi, İran'da bulunan orijinal eserdeki gibi 14 hikâye mevcuttur. Ali Çelebi çevirisi (ölüm 950/1543)	Bursa'lı, Muhammed alhanafi bin İbrahim bin İlyas	971/1564		Nesta'lik		v.249	
Bodlein Kütüphanesindeki Türkçe Yazma Eserlere Ek Katalog /Günay Kut	(53) 2091	Hümâyûnnâme		Muhammed bin Lütfullah	991 19.08.1583		Nesih		v.317	

Kaynak: For other MSS., see Dorn, Petersburg Catalogue, p.406; the Leyden Catalogue, vol, i., p.353; the Paris Catalogue, p.304, no.384; Molla Firuz Library, p.231, no.49; and Schefer, Chrestomathie, vol. İi., p.209. Yhe Marzabân Nâmah has been translated into Arabic and lithographed in Cairo, A.H. 1278. See also Sprenger's Library, no.1248, and Pertsch, Gotha Catalogue, vol. İv., p.427, p.748.

Tablo 8. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15. yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Chester Beatty Kütüphanesi:

Chester Beatty Kütüphanesi:										
Katalog Adı/Yazar	Envanter No	Eser Adı	Konu	Yazar	Yer/Tarih	Eb'ad	Hat	Dönem	Varak/ Minyatür Sayısı	Minyatür Özellikleri
Chester Beatty Kütüphanesi/114		Şahname	Parçalar halinde Firdevsi'nin Şahnamesi.		Yazma eserden bir bölüm 800 (1397)	25,8X 16,8cm	Nesta'lik Ta'lik	Erken Dönem Timur Devri Minyatürü	v.229 M.5	Geç dönem Timur devri minyatür özellikleri görülüyor. Gökyüzü altın.
Chester Beatty Kütüphanesi115		Nüzhetname	Evren'de, Dünya'da, Uzay'da meydana gelen şaşırtıcı olaylar.	Sahmerdân b. Ebü'l Hayr Kitâbü Nüzhetnâme-i Alâ'î	MS.1400	34,4X 25cm	Nesta'lik		v.143 M.75	Minyatürleri erken dönem yazmasından kopya olabilir. Tahrir çizgileri mevcut, zemin renksiz, bitkilerle ve çiçeklerle bezenmiş.
Chester Beatty Kütüphanesi118		Şahname	Minyatürlü Firdevsi'nin Şahnaamesi		15. yüzyıl	32X 23,2cm	Nesta'lik	Erken dönem 15. yüzyıl Minyatür üslubunu yansıtıyor olabilir.		Minyatür, metin genişliğinde sayfanın yarısında görülüyor.
Chester Beatty Kütüphanesi/119		Gulistan (Sa'di'nin Gülistan'ı veya Bostan'ı)	Ahlaki	Ca'fer Baysungurî (Döneminin ünlü hattatı)	Herat/830 (1427)	284,8X 15,4cm	Nesta'lik	Baysungur Mirza Kütüphanesi için.	v.56 M.8	Minyatür üslubu, Timur devri İran Herat okulu karakteristik özelliklerini taşıyor. "Bihzadian" stili

										denilen ve 50 yıl sonra görülecek süsleme özellikleri var.
Chester Beatty Kütüphanesi/121	Attar'ın Muşîbetn âme	Tasavvufi, mistik ve efsanevi şiir kitabı.	Azhar al-Kâtip	833 (1429-30)		30,5X 19,5cm	Nesta'lik	Moğol İmp. Cihangir'in mührü var.	v.163+2 M.4	Modern eklemeler olup, metnin üzerine 16. yüzyıl tarzında resmedilmiştir.
Chester Beatty Kütüphanesi/122		Irâkī'nin Lema'ât'ı ve Antolojisi	Doğaüstücülüğün en derin ilkeleri ve şiirleri.	Ca'fer-i Tebrizî (Timur Devri Hattatı)	Herat/835 (1432)	17X 8cm	Nesta'lik	Şahruh Bahadır	v.135/M.	15. yüzyılın ilk çeyreği, Timurlu üslubu. Desenlerde şablon kullanıldığı görülen ilk eser.
Chester Beatty Kütüphanesi/124		Antoloji	Nizami'nin Hamsesi. Celaleddin Rûmi'nin Mesenevi'si, Emir Hüsrev'in 5 Mesnevisi, Burdah al-Basırī'nin Arapça'dan Acemce'ye çevirisi ile Attar'ın Mantıku't-tayr'ı, Sadi'nin Bustanı.	Hafız (Muhammed)	838-40 (1435-6)	27,5X 17,2cm			v.1 Sayı 303- 2.Sayı 294/M.	Minyatürleri neredeyse çok sıra dışı ve öncü üsluptadır. Pek çoğu erken dönem Timur üslubundadır. Yanaklarda kırmızı renk burunda beyaz ışık kullanılmıştır. Birkaç karşılıklı çift sayfa minyatür vardır.
Chester Beatty Kütüphanesi/127		Antoloji	Gazel Antolojisi	Bilinmiyor.	Herat/835 (1449)	21,7X 7,7cm	Nesta'lik		v.204/ M.3	Renk bakımından zengin fakat

										küçük minyatürlerdir.
Chester Beatty Kütüphanesi/128		Acâibü'l Mahlûkât	Ansiklopedik çalışma. Gezegenler, İslâm dünyasının gerçek üstü varlıkları.	Bilinmiyor.	Bilinmiyor 15. yüzyıl	32X 24,5cm			v.190/ M.108	Hafif renkli. Vakvak adası kraliçesinin tahta çıkarılışı gösteriliyor.
Chester Beatty Kütüphanesi/129		Tashrıh Al-Badan	Anatomi/Tıp	Mansur ibn Muhammed ibn Ahmed (ibn Yusuf ibn İlyas)	Kpya1450/ 15. yüzyıl ortaları	26,4X 18cm	Nesta'lik	Timur prensi Ziya'al Din Amir-zadah Pir Muhammad Bahadur Han	M.6	İskelet, kas, sinir, dolaşım sistemleri, iç organlar ve cenin.
Chester Beatty Kütüphanesi/130		Tashrıh Al-Badan (129 ile aynı iş)	Anatomi/Tıp	Mansur ibn Muhammed ibn Ahmed (ibn Yusuf ibn İlyas)	15. yüzyıl ortaları	26X 17,8cm	Nesta'lik		M.6	129 ile benzer.
Chester Beatty Kütüphanesi/137		Nizâmî'nin Hamsesi	Nizâmî'nin 5 şiiri	Derviş Abdullah imzası var (İsfahan)	868 (1463) (?)	32,4X 21,7cm	Nesta'lik	Herat	v.265/ M.19	Ekip çalışmasına ait minyatürler üslup birliği gösteriyorlar. Bazı figürlerde de aynı üsluba bağlı şekilde uygulanmıştır. Gökyüzü daima altın.
Chester Beatty Kütüphanesi/141		Nizâmî'nin Hamsesi	Nizâmî'nin 5 şiiri		1460-70 15. yüzyıl ortaları.	21X 14,5cm	Nesta'lik		v.386/ M.15	Minyatürler basitçe tasarlanmış, gözler dikkate değer bir özenle batı etkisinde

										boyanmış, İran boyamasına hiçbir şekilde benzemeyen bir tarz göstermekte. Atların boyaması her zamanki yerel özellikleri göstermekte. Kadınlar tüylü başlıklar giymekte.
Chester Beatty Kütüphanesi/142				Yusuf ibn Abdüllatif (Amasya'da istinsah olmuş).	Recep, 872 (1468)	Kenarları kesilmiş			v.142 M.3	İranlı sanatçı tarafından minyatürlenmiştir. İnanılmaz derecede başarılı değil fakat dönemin ilgi çeken örneklerinden biridir.
Chester Beatty Kütüphanesi/143		Hâcû-yi Kirmânî'nin Külliyatı	Sultan Ali		873 (26.Eylül. 1468	34X 24,8cm	Nesta'lik		v.483	Unvan sayfasında kralın tasvir edildiği minyatür 16. yüzyılda eklenmiş olabilir.
Chester Beatty Kütüphanesi/144		Tabarî'nin Tarihi	Peygamberlerin ve krallıkların yıllıkları başlangıçtan yazarın dönemine kadar.		Herat/ Şaban 874 (1470)	35,5X 24,5cm	Nesta'lik		v.445/ M.4	Minyatürleri üslup açısından önemli çünkü erken ve geç

										dönem Herat ekolünü yansıtıyorlar.
Chester Beatty Kütüphanesi/146		Hafız Divanı	Hafız'ın şiirleri		15. yüzyıl ortaları	19,9X 11,6cm	Nesta'lik		v.204/ M.6	Minyatürler metinden daha sonraki bir zamanda yapılmıştır. Gazeller silinerek onların yerine uygulanmıştır.
Chester Beatty Kütüphanesi/149		Antoloji	Farklı yazarlara ait üç aşk şiiri.		Herat 15. yüzyıl ortaları	16X 10,5cm	Nesta'lik		v.110/M.	15. yüzyılda erişilen muhteşem Herta üslubunun ötesinde etkileyici minyatürlerdir. Çizimleri biraz eski özelliklere sahipken renklendirme çok zarif ve incedir.
Chester Beatty Kütüphanesi/157		Şahname	Kralların kitabı	Muhammed b. Bakkal	885/ Temmuz-Ağustos 1480	34,6-34,8X 23,3cm	Nesta'lik		v.572/ M.30	Minyatürler 15. yüzyılın erken dönem Şîraz okulu üslubundadır.
Chester Beatty Kütüphanesi/158		Şahname	157 ile aynı fakat soyağcı bu eserde yoktur.	2 ayrı yazar tarafından yazılmış.	885/ (31.Haziran.1480)	25X17, 5cm	Nesta'lik		v.593/ M.29	Minyatürleri stil ve renk yönünden 157 ile benzerlik göstermektedir. Fakat kalite

										düşüktür. Minyatürleri Şahname tarzında iyi örneklerdir belkide orjinalleri duvar resminden gelmektedir.
Chester Beatty Kütüphanesi/159		Antoloji			15. yüzyıl ortaları	20,3X 7,2cm	Nesta'lik Sülüs		M.6	Melek minyatürleri metnin yukarısında ya da aşağısında parlak renklerde boyanmıştır. Figürler belden aşağısında insan figüründen çıkar ve dalgalanan drapeler yer alır.
Chester Beatty Kütüphanesi/161		Nizâmî Hamsesi'nden sayfalar.	Hüsrev ve Şirin'den, İskendername'den sayfalar.		Şîraz/ erken dönem 15. yüzyıl	14,5X 19,5cm	Nesta'lik		M.2	Erken dönem Timur devrine ait örnekler
Chester Beatty Kütüphanesi/162		Nizâmî'nin Hamsesi		Mürşidî	886 (1481-2)	27,5X 17cm	Nesta'lik		v.381/ M.28	Minyatürler erken Timur dönemine yakınlar.
Chester Beatty Kütüphanesi/163		Emir Hüsrev'in Hamsesi	Beş mesnevi şiiri yer alıyor.		890 (1495)	25,3X 16,7cm	Nesta'lik		v.230/ M.13	Herat sanat ortamına ait muhteşem bir örnek. Dr. F. R. Martine'e göre Behzat dönemine ait.

Chester Beatty Kütüphanesi/168		Hafız Divanı			15. yüzyılın son çeyreği	Kenarları kesilmiş	Nesta'lik		v.132/ M.8	Buhara'da çalışılmıştır.
Chester Beatty Kütüphanesi/171		Nizâmî'nin Hamsesi	Nizami'den beş şiir.	Muhammed ibn Nasr Allah ibn Fazl Allah el-Murshidi el-Şîrazî.	Zilhice 897/ 1.Eylül. 1492	23,8X 15,3cm	Nesta'lik		v.238/ M.30	Daire formu içerisinde, metnin aşağısında ya da yukarısında. Timur'lu üslûbuna yakın bir tarzda renklendirilmiştir. En az iki sanatçı tarafından uygulanmıştır.

Kaynak: A.J. Arberry, M. Mınovi, and the late E. Blochet, The Chester Beatty Library, Catalogue of the Persian Manuscripts and Miniatures, Volume I-II. MSS.101-150/151-220, Dublin: Hodges Figgis&Co. LTD,1959, s.

Tablo 9. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Türk Dil Kurumu Kütüphanesi:

Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu:										
Katalog Adı/Yazar	Envanter No	Eser Adı	Konu	Yazar	Yer/Tarih	Eb'ad	Hat	Dönem	Varak/ Minyatür Sayısı	Minyatür Özellikleri
TDK Kurumu Ktp. Yazma Eserler Kataloğu	Katalog no: 414/398. 21-Yz. A26		Kelile ve Dimne tercümesinden bir parça			18X 13cm	Nesih (Türkçe Hat'lı)		v.57/ M.51	Üzerleri suyla bozulmuş, renkli suluboya resimler.

Kaynak: TDK Kurumu Ktp. Yazma Eserler Kataloğu

Tablo 10. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Türk İslâm Eserleri Müzesi:

Türk İslâm Eserleri Müzesi:										
Katalog Adı/Yazar	Envanter No	Eser Adı	Konu	Yazar	Yer/Tarih	Eb'ad	Hat	Dönem	Varak/ Minyatür Sayısı	Minyatür Özellikleri
Şarkiyat Mecmuası/İstanbul Ünv. Edebiyat Fakültesi III.	Nr.1930 (Pertevniyal Valide Sultan Kütüphanesi, nr.2003)	Şeyhî/Hüsrev-ü Şirin			İstanbul 15. yüzyıl sonu	17X 11cm	Nesih		v.236/ M.3	Muhtemelen Herat'tan gelen bir sanatkârın eseridir. Çünkü, renk ve fırça bakımından Herat'ın en iyi devrindeki tekniği ve güzelliği göstermektedir.
Şarkiyat Mecmuası/İstanbul Ünv. Edebiyat Fakültesi III.	Nr.1940 (Fatih Kütüphanesi, nr.1810)	Arifî/Güy u Cavgan	Sultan Ali al-Mashadi/870-880 (1465-14775)		Herat/ 15. yüzyıl	23X 15cm	Ta'lik		v.23/ M.1	15. yüzyıl sonu Timur mektebi yolunda yapılmıştır.
Şarkiyat Mecmuası/İstanbul Ünv. Edebiyat Fakültesi III.	Nr.1949 (Selim Ağa Ktp., nr.4742	Hamse/Hâcû-yi Kirmânî			15. yüzyıl	21X 13,5cm	Ta'lik		v.340/ M.18	15. yüzyıl Herat sanat üslubunu gösteren çok incelikli bir eserdir.
Şarkiyat Mecmuası/İstanbul Ünv. Edebiyat Fakültesi III.	Nr.1954 (Âsir Efendi Ktp., nr.1454)	Chahâr Maqala/ Nizâmi-i Arūdi	…al-Sultani		835 (1431)	22,5X 15cm	Ta'lik		v.50/ M.9	15. yüzyıl Herat sanat üslûbunda devrin en güzel eserlerindendir.
Şarkiyat Mecmuası/İstanbul Ünv. Edebiyat Fakültesi III.	Nr.1964 (Antalya'da Müslim Camiind	Zafername. Şerefeddin Yezdî			891 (1486)	34,5X 23cm	Ta'lik		v.491/ M10	Minyatürleri Timur mektebi yolundadır. Figürlerin başları

	en, nr.2305									vücutlarına nazaran daha büyük yapılmıştır.
Şarkiyat Mecmuası/İstanbul Ünv. Edebiyat Fakültesi III.	Nr.1991 (Pertevniyal Valide Sultan Ktp., nr.2229	Nizâmî'nin Hamsesi	Muhammad b. İbrahim b. Mas'ûd al-mulaqqab bi-Mun'im al-Awhadi		892- 914 (1488-1508)	34X 19cm	Ta'lik		v.356/ M.31	Eserdeki 6 minyatür Timur ekolündedir. Diğer minyatürler 16. yüzyıl başı Safevî izleri taşır.

Kaynak: Sultan Ali Mirza namına yapılan ve halen İstanbul Ünv. Ktp. Yıldız kitapları arasında 7954/310 numara kayıtlı bulunan eserle büyük bir müşabehet gösterdiği. E. Fehmi ve I. Stchoukine tarafından işaret edilen bu eserin minyatürleri hakkında aynı kanaati savunmuşlardır. Armenak Bey Sakisian bu eserin Şah İsmail'in kardeşi Sultan Ali Miraza'ya ait olduğunu iddia etmiştir. Halbuki E. Fehmi, I. Stchoukine bu fikri haklı olarak kabul etmemekte ve Gilan şahlarından Mirza Ali'ye ait olduğunu beyan etmektedirler. İtina ile yapılan minyatürlerin Gilan'da itinasız, kaba ve insan resimlerindeki başların vücuda oranla büyük olanlarının 17.-18.yy. İstanbul'da yapıldığını da yukarıda ilave ettiğimiz iddialarına ilave etmektedirler.

Tablo 11. Yerli ve Yabancı Müze Kataloglarındaki 15.yüzyıl "Kelile ve Dimne" Yazmaları ve Çağdaşları / Viyana Ulusal Kütüphanesi:

Viyana Kataloğu:										
Katalog Adı/Yazar	Envanter No	Eser Adı	Konu	Yazar	Yer/Tarih	Eb'ad	Hat	Dönem	Varak/ Minyatür Sayısı	Minyatür Özellikleri
Avusturya Ulusal Kütüphanesi ve Avusturya'daki Viyana Arşivlerinde Bulunan Farsçå Yazma Eserler Kataloğu Archives in Vienna/1. Bölüm	Mixt.850 /3079	Kelile ve Dimne		Misafir bin Cemal bin Ali	741 (1340-41)		Nesih	Mülkiyet: Ebubekir Muhammed el-Tebrizi	v.219	

Kaynak: Fehmi Edhem, Ivan Stchoukine, Les manuscripts orientaux illustres de la Bibliotheque de l'universite de Stanboul, Paris: E. de Boccard, 1933, s.
Kaynak: Armenag Bey Sakisian, La Miniature Persane du XII Eime au XVI eime siecle, Paris, 1929, s.43-45.

Tablo 12. Kelile ve Dimne Tercümeleri:

Eser Adı	Yazar/Müellif	Tarih	Yer	İthaf Edilen Kişi	Dili
Pançatantra (Beş Düşündürücü Nasihat Kitabı)	Beydaba (Bidpay, Pilpay, "reisül ulâma" manasındadır ve bir isim değildir. (Vişnu mezhebine bağlı bir Brahmen)	300 civarı	Keşmir ya da Güney Batı Hindistan	Bir Hint Hükumdarının (Debşelim) üç oğluna yazdırması.	Sanskrit (Hint) dili
Kelileg ve Demneg	Tabip Bûrzûye (Burzoe, Berzüye, Berzeveyh)	560 civarı	İran	Sâsânî Kisrasî Hüsrev I. Enûşirvân (Kisra Nuşirevan), (531-579	Pehlevi Dili (Pehlevi Farsçası)
Kalilag und Damnag	Bûd (Hıristiyan)	570 civarı (Bûrzûye çevirisinden 10 yıl sonra)			Süryânî Dili
Kelile ve Dimne	Abdullah İbn El Mukaffa (Ruzbih), (106), (721/726)-(ö.759)	748 civarı		Abbasi Halifesi el-Mansur zamanında	Arap Dili
Kelîle ve Dimne-i Behrâm Şah	Ebû'l=Meâli Nasrullah-ı Şîrazî	1150		Gazneli Sultan Behram Şah	Farsça
Envâr-ı Süheylî	Hüseyin Bin Ali El-vâiz-ül-Kâşifi	15. yüzyıl	Herat	Emir Ahmed Süheylî (Hüseyin Baykara'nın veziri.)	Farsça
Hümâyunnâme	Alâeddin Ali Çelebi	16. yüzyıl	Edirne	Kanûni Sultan Süleyman	Osmanlı Türkçesi

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

Kelîle ve Dimne, adı Arapça metinde Beydebâ (Far. Bîdpây, Pîlpây) şeklinde verilen bir filozofla Debşelim (Far. Dâbeşlîm) adındaki hükümdar arasında geçen konuşmalar şeklinde kaleme alınmıştır. Bir hükümdarın oğullarını eğitmek amacıyla yazılmış olan eser ilk üretildiği zamanı takip eden diğer dönemlerde de aynı şekilde genişletilmiş versiyonları ile birtakım hükümdarların istekleriyle hazırlandığı için kitabın konusu daha çok ailevî ve siyasî terbiye üzerinde kalmıştır. Ancak yeri geldikçe bireysel ahlâka da göndermeler yapılmaktadır. Eser, Arapça yayınlarındaki yaygın düzenlemelerine göre Süryanice tercümesinde bulunmayan, dolayısıyla kitaba sonraki asırlarda eklendiği anlaşılan dört mukaddime ile beş kitaptan meydana gelmiştir, kitaplar toplam on dört bölüme (Süryanice metinde on bölüme) ayrılmıştır. İbnü'l-Mukaffa' nın telif tercümesinde altmış sekiz (on ikisi mukaddimelerde), Nasrullah'ınkinde altmış (beşi mukaddimelerde) ve Kâşifî'ninkinde 108 (beşi mukaddimelerde) hikâye yer almıştır.[81]

[81] Karaismailoğlu, s.210-121.

Tablo 13. Tez konusu kapsamında yer alan minyatürlü Kelile ve Dimne yazmalarına ait dönem, tarih gibi bilgileri içerir tablo şu şekildedir:

Bulunduğu Yer	Eser adı	Dönem	Tarih	Yer	Varak Eb'adı	Sayfa	Hat	Minyatür	Hattat/Yazar
TSMK. R.1022	Kelile ve Dimne	Baysungur (1399-1434)	833/1429	Herat	29X19,5cm	146	Ta'lik/Farsça	25	Muhammed İbn Hüsâm Şemseddin Baysungurî
TSMK. H.362	Kelile ve Dimne	Baysungur (1399-1434)	834/1431	Herat	24,5X15,5cm	172	Hurde Ta'lik /Farsça	19	Cafer-i Tebrizî
TSMK. R.1023	Kelile ve Dimne	İbrahim Sultan (1415-1435)	816/1413 1407(1413,1417)	Şîraz	19,6X12,6cm	402	Ta'lik/Farsça	19	Yusuf Amirî
SK. Fatih3682	Antoloji Kelile ve Dimne	İbrahim Sultan (1414-1435)	1414(1435)	Şîraz	21,5X14cm	579	Nesih/Farsça	28	Merzuban b. Rüstet b. Şirin
İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763	Kelile ve Dimne	II. Bayezit (1481-1512)	900/1495	İstanbul	23,5X16cm	190	Nesih/Farsça	1	Muhammed b. Muhammed zengi el-Buharî

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

Tablo 14. 15. yüzyıl Timur Devri Kelile ve Dimne'lerindeki minyatürlü hikâyelerin dağılımı:

Minyatürlü Hikâyeler	TSMK H.362/Herat 19 minyatür	TSMK R.1022/Herat 25 minyatür	TSMK R.1023/Şîraz 19 minyatür	SK Fatih3682/Şîraz 19 minyatür	İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763/İstanbul 1 minyatür
Sunuş/Takdim Sayfası	-	v.1b-2a	-	-	-
Hırsız ve Ayışığı	v.24a	v.20a	-	-	-
Hayatın Tehlikeleri	v.27b	v.22b	-	v.239b	-
Kelile ve Dimne	-	v.24b	v.23b	-	-
Maymun ve Marangoz	v.30a	v.25a	v.34b	v.242b	-
Dimnenin Kendini Aslana Sunması	v.32b	v.27a	-	v.246b	-
Tilki ve Davul	-	v.28b	-	-	-
Zahit ve Hırslı Tilki	-	-	v.41a	-	-
Dimne ve Şetrebe	-	v.29b	-	-	-
Aslan, Şetrebe ve Dimne	-	v.30a	-	v.251a	-
Zahit ve Elbise	v.36b	v.31b	-	-	-
Karga ve Yılan	-	v.34b	v.44b	-	-
Tavşan ve Aslan	v.40b	-	-	v.260b	-
Devenin Helak Edilmesi	-	v.44a	-	v.274b	-
Ayın Sudaki Yansımasına Aldanan Ördek	-	-	v.54b	-	-
Aslan ve Fil	-	-	v.57a	-	-
Geveze Kaplumbağa	v.50a	v.45a	v.60a	v.277b	-
Debşelim ve Filozof	v.56a	-	-	-	-
Aslan ve Şetrebenin Savaşı	-	v.46b	v.61a	v.279b	v.61b
Saf ve Düzenbaz	-	v.49a	-	v.283b	-

Dimnenin Durumu	-	v.56a	v.74a	-	-
Avcı ve Güvercin	-	-	v.81a	v.307b	-
Karga ve Fare	-	v.62a	-	-	-
Ressam ve Pelerini	v.61b	-	-	-	-
Hekim Hikâyesi	v.65a	-	-	-	-
Debşelim ve Filozof	v.69a	-	-	-	-
Hırslı Kurt	v.75b	v.65b	v.86a	-	-
Tavşanlar ve Filler	-	v.77a	v.102b	v.335b	-
Zahit ve Hırsızlar	-	v.79b	-	-	-
Aldanan Tavşan	-	-	v.104a	-	-
Baykuşlar ve Kargalar Arasındaki Düşmanlık	-	v.80a	-	-	-
Zahit, Hırsız ve Demon	v.95a	-	-	v.343a	-
Kaplumbağa ve Maymun	v.107a	v.91b	v.122b	v.357a v.361a	-
Aslan ve Eşek	-	v.94a	-	-	-
Hırslı Turna	-	-	v.138a	-	-
Mehisti ve Annesi	-	-	v.140a	-	-
Kedi ve Fare	-	v.99a	-	v.371a	-
Dört Çakal	-	-	v.147a	-	-
Keklik ve Karga	-	-	v.166b	-	-
Zahit ve Gelincik/Kedi	v.113b	-	-	v.369a	-
Irandukht'un Tacı Seçmesi	v.154b	-	-	v.422b	-
Brahmanların İdam Edilmesi	v.162a	-	-	v.432b	-
Seyyah, Kuyumcu, Pars, Yılan ve Maymun	v.164b	v.139b	-	-	-
Fil üzerinde kraliçe	v.169a	-	-	-	-

Tahtında oturan Kral	-	-	v.194b	v.420b	-

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

Tablo 15. 15. yüzyıl Timur Devri Kelile ve Dimne yazmalarında minyatürlü hikâyelerinin içeriklerini gösterir tablo:

No	Hikâye Adı	İçerik[82]
1.	Aslan ve Öküz (Şetrebe)	Yalancı ve düzenbaz birinin araya girmesiyle sevgileri sona eren aralarında kin ve düşmanlık baş gösteren iki dostun hali.
2.	Yaşlı Bir Adam ve Üç Oğlu	Üç oğluna hayırlı yolu bulmaları için öğüt veren babalarının hikayesi.
3.	Adamın biri	Ecel gelip müddet bittiğinde, ölümden sakınmak için yapılan her şeyin boş ve insanın başına bela olduğu düşüncesini konu alan hikâye.
4.	Maymun ve Marangoz	Kendisine ait olmayan söze ve işe karışanın başına dert geldiğini anlatan hikâye.
5.	Tilki ve Davul	En yüksek sesli ve en iri gövdeli olanların içinin kof olduğu sonucunun çıktığı hikâye.
6.	Zahit ve Hırsız	Zahit'in tanık olduğu olaylar silsilesi ve tüm bunların neticesinde "bütün olanları biz kendi kendimize yaptık" ana fikrine ulaşılması.
7.	İki Yaban Keçisi	Boynuz boynuza vuruşan iki yaban keçisi ve onların kan izlerini takip eden tilkinin onların arasında kalması.
8.		Yaşlı kadının yanlışlıkla zehri kendi içerek ölmesi.
9.	Hacamatçının Karısı	Zahit'in misafir olduğu evde yaşanan aldatmaya şahit olup hacamatçının karısının yaşanan olaylarda zarar gördüğünü izlemesi.
10.	Karga ve Yılan	Hilenin kuvvetle yapılmayacak işi yaptığını gösteren hikâye.
11.	Tavşan ve Aslan	Kuyudaki yansımasını göstererek aslanı kandırıp sonunu getiren tavşan.
12.	Ördek ve Yıldız	İyilik sevenlerin verdiği öğüdü dinlemeyen kaplumbağanın başına gelen.
13.	Kurt, Karga, Çakal ve Deve	Devenin helâkına sebep olan arkadaşları tarafından aldatılması.
14.	İki Ördek ve Kaplumbağa	İyilik sevenlerin verdiği öğüdü dinlemeyen kaplumbağanın başına gelen.
15.	İki Arkadaşın Ticaret Ortaklığı	Kurnazlığın ve aldatıcılığı sadece zarar getireceği.
16.	Hekim	Haddini aşan ve kendini bilmeyen her kimsenin başına gelecek akıbeti gösteren hikâye.
17.	Güvercin (Mutavakka)	Birbirinden en samimi bağla bağlanan dostlar arasındaki sevginin nasıl başladığını ve birbirlerinin dostluğundan nasıl faydalandıklarını anlatan hikâye.
18.	Avcı, Ceylan, Yaban Domuzu ve Kurt	Yenilen içilen bir şey için pişmanlık gerekmeyeceğini çünkü toplamanın ve biriktirmenin sonunda fayda görülmeyeceğini vurgulanması konu edilmiştir.
19.	Baykuşlar ve Kargalar	Düşmana yalvarıp yakarsa da dostluk gösterse de ona inanmamak gerektiğini anlatan hikâye.
20.	Fil, Kumru ve Tavşan	Firûz ismindeki tavşana danışan hükümdar ve filleri kandırarak onlardan kurtulmaları.

[82] Beydaba, **Kelile ve Dimne**, Ömer Rıza Doğrul (çev.) Ankara: Maarif Basımevi, 1960, s.50-100.

21.	Zahit, Keçi ve Hırsızlar	Buldukları çare ile muradına erenlerin hikâyesi.
22.	Hırsız, Şeytan ve Zahit	Akıllı olan kimsenin, düşmanlarının birbiriyle olan uğraşmalarından fayda sağlaması.
23.	Maymun (Mahir) ve Kaplumbağa	Mahir maymunun yüreğini kaplumbağadan son anda kurtarması. Peşinden koştuğu işi elde ettikten sonra onu kaybeden kişiyi anlatan öykü.
24	Aslan, Çakal, Eşek	Çakalın yüreksiz ve kulaksız olduğunu söyleyen eşek. Uysallığı yüzünden işi bozulan kimse, ancak bilgi sayesinde işine düzen verir.
25.	Zahit ve Gelincik	Zahidin kendisine emanet ettiği oğlunu korumak için, yılanı öldüren gelinciğin başına gelen. İşin gerçek yüzünü öğrenmeden aceleyle harekete geçen kişinin düştüğü hatayı anlatan hikâye.
26.	Seyyah, Kuyumcu, Pars, Yılan ve Maymun	İyiliğe layık olamayan kimseye Şükran bekleyenin halini tasvir eden örnek. Bir kuyuya düşen; kuyumcu, pars, yılan ve maymunun yoldan geçen bir seyyah tarafından kurtarılması. Seyyahın yaptığı bu iyiliğin karşılığını sadece kuyumcudan görmemesini anlatan hikâye.

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

4.1. TSMK. R.1022 KELİLE VE DİMNE YAZMASI MİNYATÜR ANALİZİ

Eser adı/ cinsi: Kelile ve Dimne

Eserin bulunduğu yer: Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, İstanbul

Envanter No: R.1022

İstinsah tarihi ve yeri: Muharrem 833 / Ekim 1429, Herat

Müellifi: Baysungur Mirza

Hattatı: Muhammed İbn Hüsâm Şems el-Din Baysungurî

Müzehhibi: Bilinmiyor.

Nakkaşı: Bilinmiyor.

Dili: Farsça

Yazı cinsi: Ta'lik

Satır / Sütun Sayısı: 21 satır

Eser Minyatür Sayısı: 25

Varak Eb'adı: 29X19.5cm

Varak sayısı: 146

Kâğıt cinsi: Filigransız, âharlı, nohudî renkte.

Mürekkep cinsi: İs, lâl, üstübeç mürekkebi.

Teknik: Kâğıt üzerine taş suluboya ve sürme altın.

Kitap kabı: Miklepli, soğuk şemse cilt köşebentli ve bordürlü koyu kahverengidir, motifleri belirgin değildir. Bordo renkli müşebbek olan iç kapak rûmî desenleriyle bezelidir. Zeminde altın, yeşil ve lacivert renkler görülmektedir.[83]

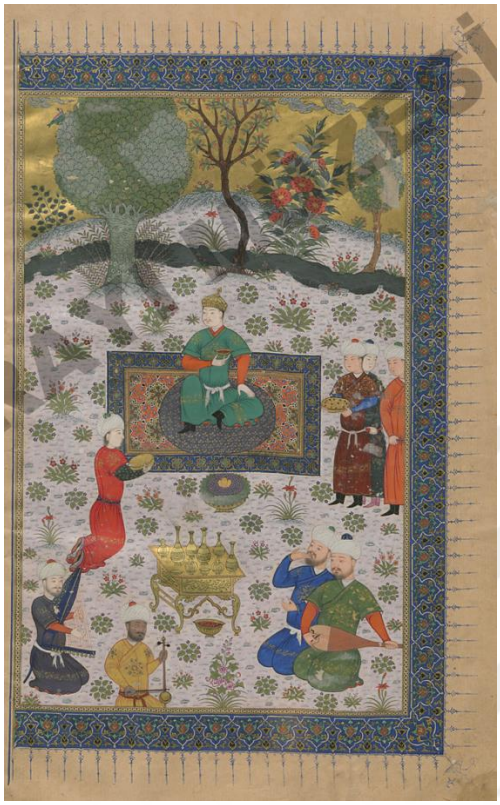
Minyatürlü sayfalar: Yazma eserde bulunan minyatürler arasında çift sayfa takdim tasviri bulunmaktadır. Tez kapsamında belirlenen yazma eserler arasında tek çift sayfa karşılıklı minyatürleri olan musavver eserdir. Sayfaların hepsinde görülen cetvel uygulaması; altın ve siyah tahrirle çalışılmış çift sıra cetvel ve lapislazuli[84] rengi ile çekilmiş 1mm'lik iplik çizgileridir.

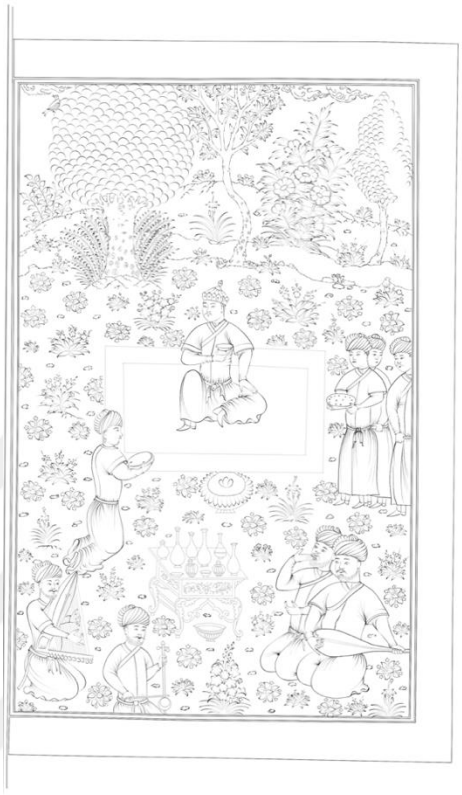
[83] Biçer, s.149.

[84] Lapislazuli; lacivert taş Afganistan'da, Bedehşan'ın güneyinde bulunan 6400m yükseklikteki Kûh-i Bandakor'un eteklerinden çıkarılmaktadır.

Eserin Adı: Sunuş-Takdim Sayfası / Baysungur, Müzisyenler ve Katılımcılar Bahçede

Resim 1

Çizim 1

Resim 1 / Çizim 1. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.1b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 17,5X10,8cm

Minyatür Hakkında: Karşılıklı tam sayfa minyatürden oluşan tasvirin başlaması yazma eserin açılış yönüne göre konumlandırılmıştır. Sayfa düzeninde kompozisyon okuyucuya göre sayfanın sağından soluna doğru verilmiş bir anlatım diline sahiptir. Baysungur'un eğlence sahnesi Herat üslubunun sanat özelliklerini yansıtan zengin renk ve desen tasarımı ile dikkat çekmektedir. Eser, Firdevsi Şahnamesi ile benzerlikler göstermektedir.

Çift sayfa uygulanmış olan minyatürde v.1b'de cetveller ile sınırlandırılmış tasarım sahasının etrafında kenar suyu tezhibi görülmektedir. Minyatür sahasının 5/1'lik

bölümü gökyüzüne kalan 5/4'lük bölümü zemine ayrılmıştır. Gökyüzü altın ile, zemin suluboya ile renklendirilmiştir. Gökyüzünde uygulanmış olan bulut tasvirlerinde Celayir'li üslubunun etkileri gözlemlenmektedir.

Baysungur minyatür tasarımının tam merkezinde, oturur vaziyette tasvir edilmiştir. Figürün elinde içki kasesi tuttuğu görülmektedir. Çevresinde has odalı ve sazende figürleri bulunmaktadır. Figürlerin hepsi Baysungur figürünün uzağında olacak şekilde konumlandırılmıştır. Figürün tahtını sembolize eden üzerine oturduğu halı tasvirindeki ince detay çalışmalar dikkat çekmektedir.

Baysungur'un yukarısında uygulanmış olan manzara tasarımında ırmak ve ırmak kenarı boyunca ağaç ve çiçek açmış otsu bitki tasvirleri görülmektedir. Bitki renklendirmelerinde dikkatimizi çeken her rengin en koyu tonu ile tahrirlendiğidir. Zeminden gökyüzüne geçişte sınır teşkil eden kaya uygulamalarında da yine tarama ve sulandırma tekniği ile kaya formlarına hacim ve doku değerleri kazandırıldığı gözlemlenebilmektedir.

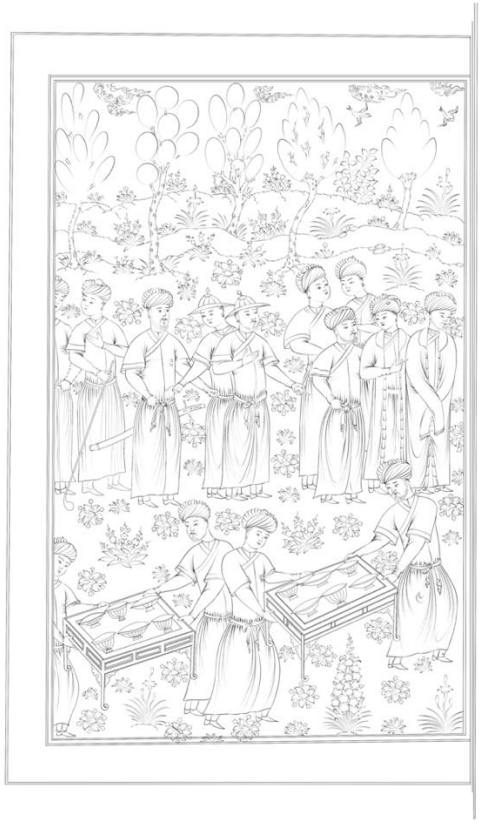
Tasarımda bulunan yedi figürden üç tanesi ayakta tasvir edilmiştir. Bu figürlerden biri elinde tuttuğu ikramlıkla, diğer ikisi de birbiriyle diyalog halindeyken görülmektedir. Baysungur'un hizmetinde olan bir diğer figür diz çöker vaziyette meyve tabağını sunmaktadır. Geriye kalan son dört figürü sazendeler oluşturmaktadır. Sazendelerden dördünün elinde çalgı aletleri görülmektedir. Enstrümanlardan ağız kopuzu, el kopuzu, ut ve saz detaylı olarak tasvir edilmiştir. Sazende figürleri sakallı tasvir edilmiştir.

Açık renkte zemini tamamen boyalı yüzey sistematik olarak düzenlenmiş bitki motifleri ile bezenmiştir. Zemin otlarla tamamen kaplıdır ve bitkiler renkli çiçeklerle donatılmıştır.

Eserin Adı: Sunuş-Takdim Sayfası / Baysungur, Müzisyenler ve Katılımcılar Bahçede

Resim 2

Çizim 2

Resim 2 / Çizim 2: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.2a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 17,5X10,8cm

Minyatür Hakkında: Karşılıklı çift sayfa minyatürden hikâyenin devamının yer aldığı tasvirdir. Tasvirde figürler kenar suyu bezemesinin olduğu taraftaki cetvel çizgileriyle yarısından kesilmiştir, burada verilmek istenen tasvirde devamlılık hissidir. Minyatür üzerindeki boya uygulamalarının olduğu kısımlarda yer yer dökülmelerin olduğu görülmektedir.

Minyatür saha üzerinde gökyüzüne ve zemine ayrılan yer v.1b'deki düzenle gerçekleştirilmiştir. Böylelikle v.1b'deki ırmak ve zemin devamlılığı da her iki tasvir

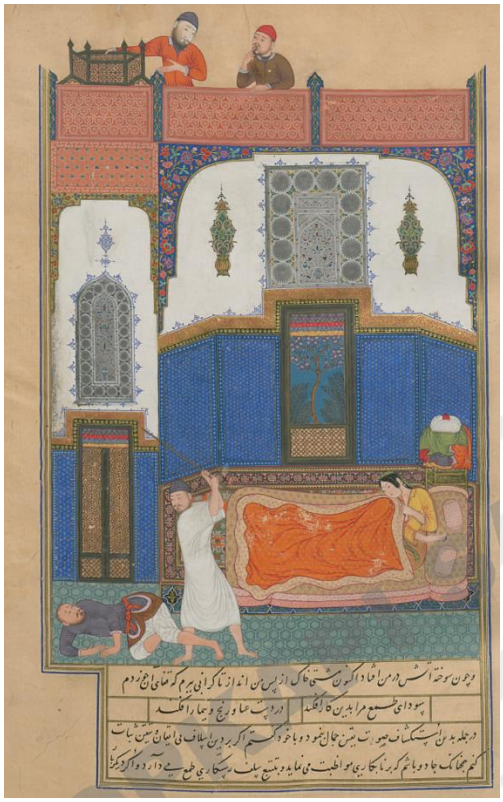
arasındaki bütünlüğü desteklemiştir. Varak üzerinde görülen ırmağın etrafında beş adet gerçekçi bir tavırla resmedilmiş ağaçlar bulunmaktadır. Altın zemin uygulanan gökyüzünde uçan kuş figürleri ve Çin bulutu tasvirleri v.1b'nin devamlılığını oluşturur düzende uygulanmıştır.

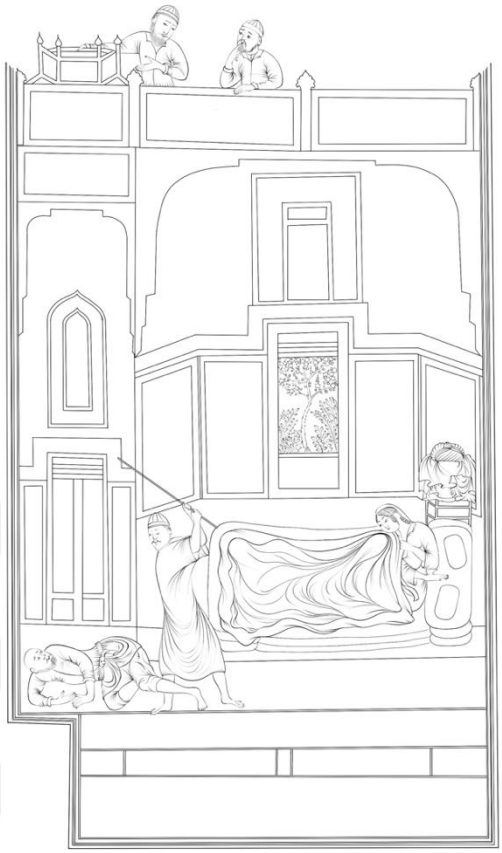
Kompozisyonda aşağıdan yukarı doğru okuma yaptığımızda ilk dikkatimizi çeken, ikişerli gruplardan dört kişinin ziyafet masalarını taşıdığıdır. Figürlerden ikisi sakallı diğer ikisi de sakalsız olarak tasvir edilmişlerdir. Ziyafet masalarının zemini altın ile renklendirilmiş olup üzerlerine siyah renkte tahrir uygulanmıştır. Yer yer kırmızı mürekkeple detay uygulamaları gerçekleştirildiği görülmektedir. Ek olarak masaların üzerinde tabak gibi gereçlerde bulunmaktadır. Figürler adım atar pozisyonda tasarlanmışlardır. Hizmetli figürlerden mavi renkte kaftanlı olanın yarısı cetvel çizgisi ile kesilerek sadece sol yarısı görünecek şekilde kompozisyona dahil edilmiştir.

Zemin üzerinde kompozisyon okumamızın üst sahasında yer alan on adet figür bulunmaktadır. Figürlerden ikisinin başlıklarından Çin elçileri oldukları anlaşılmaktadır. Figürlerin yüzleri diğer figürlere çok benzemekle birlikte, sakalsız olan Çin elçi figürünün göz uygulaması diğerlerine oranla daha çekiktir. Benzer bir uygulama v.62a' daki figürde de görülmektedir. Diğer Kelile ve Dimne yazmalarında Çin elçisi uygulamaları görülmemektedir. Diğer sekiz erkek figürün başlıkları ve kaftanları benzer uygulanmıştır. Yalnızca içlerinden birinin kaftan kol boyu uzunluğu oldukça fazladır. Nakkaşın burada figürün Sufi olduğunu belirtmek istediği anlaşılmaktadır. Kompozisyonun sahnesinin üst kısmında yer alan figürler kendi aralarında diyalog halinde iken tasarlanmışladır bu durum figürlerin jest ve mimiklerinden anlaşılmaktadır.

Açık tonlar ile renklendirilmiş zemin bitkisel motiflerle yoğun ve sistematik bir şekilde bezenmiştir. Bitkilerde yeşil renginin farklı tonlarını gözlemlerken, çiçek açmış bitkilerde de kırmızı, sarı, mor ve turuncu renklerinin tonlarını görmekteyiz. Bitki desenlerinin tahrirleri rengin en koyu tonu ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca tezimizin renk analizi bölümünde renk değerlerine detaylı olarak yer verilmiştir.

Eserin Adı: Hırsız ve Ayışığı

Resim 3 **Çizim 3**

Resim 3 / Çizim 3: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.20a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 17,3X11,3cm

Minyatür Hakkında: Minyatürde hareketli bir an tasvir edilmiştir. Evine giren hırsıza sopa ile vurmak üzere görülen erkek figürünün bu hamlesi, v.25a'da görülen maymun ve marangoz hikayesindeki benzer bir sahneyi anımsatmaktadır. Orijinal Kelile ve Dimne yazmalarında yer almayan bu hikâye Fars hükümdarı Kisra Nuşirevan döneminde Sanskritçeden Farsçaya çevirisinde eklenmiştir.[85]Abdullah İbnü'l Mukaffâ'nın yaptığı çeviride de bulunmaktadır.

[85] Beydaba, s.330.

Varak üzerinde sayfa düzenini incelediğimizde, dört satır dışında yazıya ayrılan başka saha bulunmamaktadır. Minyatür uygulamasının üç kenarı cetveller ile sınırlandırılmış olup, üst kısmı serbest bir şekilde bırakılmıştır. Minyatür tasarımının iç mekân uygulamasının duvar, kapı ve pencerelerinde yoğun bir dekor uygulaması görülmektedir. Yüzeyler geometrik, bitkisel ve hayvansal çıkışlı desenler ile bezenmiştir. Mekân tasvirinde görülen pencerenin açık konumda tasvir edilmesi ile mekâna derinlik/ perspektif etkisi kazandırılmıştır. Yatakta görülen kadın figürün şaşkınlık ve korkmuş ruh hali tasvirde birebir görülmektedir. Minyatür sahasının en üst kısmında yüksek bir balkondan izlermişçesine tasvir edilen hırsızın arkadaşları olan iki erkek figürünün heyecanlı ifadeleri gözlemlenebilmektedir. Pencere, kapı mimarisinde görülen form ve ögeler üzerindeki desen uygulamaları dönemin mimari tekniğini ve üslubunu yansıtmaktadır.

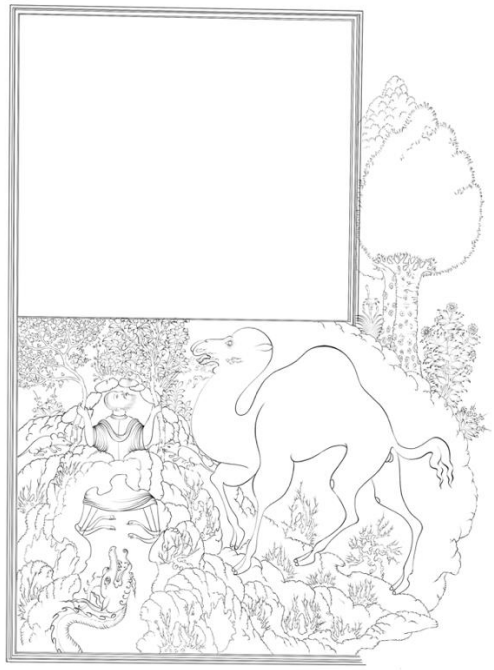
Minyatürün zemini bordürlerle dört bölüme ayrılmıştır ve dört ayrı desen uygulaması görülmektedir. Zeminde altıgen form ile süreklilik gösteren geometrik desenle uygulanmış bir doku çalışması görülmektedir. Uygulamada turkuaz renginin tonları kullanılmıştır. Ve tahrir çizgileri rengin en koyu tonu ile gerçekleştirilmiştir. Zeminin ardından başlayan ilk duvar yükseltisinde lapislazuli rengini görmekteyiz. Tezhip sanatında görmeyi alışık olduğumuz renk altın ile beraber kullanılarak minyatürdeki geometrik duvar dekorunda kendini göstermektedir. Altıgen ve üçgen formlarının birim oluşturduğu desen süreklilik göstererek tam raport tekniği ile uygulanmıştır. Lapislazuli renkten sonra bir bordür ile açık renk zeminden oluşan duvar yüzeyinde pencere uygulamalarındaki desen uygulamaları ve duvar yüzeyindeki kalem işi uygulamaları dikkati çekmektedir. ½ simetri uygulanan desenlerin yukarısında çatı ve baca uygulamalarını görmekteyiz. Yine geometrik desenler ile yüzey dekor uygulamasının gerçekleştirildiği çatıda renginin koyusu ile tahrirlenmiştir.

Tasvirde görülen tüm kadın ve erkek figürlerinin jest ve mimikleri hikayedeki anlatımı birebir yansıtmaktadır. Figürlerin ifadeleri tasvir edildikleri hikâye kapsamındaki ruh hallerini olaylar karşısındaki tepkilerini göstermiştir.

Eserin Adı: Hayatın Tehlikeleri

Resim 4

Çizim 4

Resim 4 / Çizim 4: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.22b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 7,2/15,1X14,6cm

Minyatür Hakkında: Kızgın bir deveden kaçan adamın kendisini tehlikelerle dolu kuyu içerisinde bulmasını anlatan hikâyenin tasviridir. Minyatür, varak üzerinde cetvellerle sınırlandırılmış yazı sahasının aşağısında bulunmaktadır. Minyatürün üzerinde on bir satır yer almaktadır. Üç yanı cetvellerle sınırlandırılmış minyatür sahasının sayfanın kenarına doğru taşma yaptığı görülmektedir. Minyatürde iki ayrı kesit okuyucunun izlenimine sunulmuştur. Bunlardan biri kuyunun iç görünüşü diğeri meyilli zemindir.

Gökyüzüne hiç yer verilmeyen tasvirde açık renklerde uygulanan zeminin kenar bitimine doğru mavi renginin tonlarıyla oluşturulmuş kaya desenleri görülmektedir. Renklerin açık ve koyu tonlarının yanı sıra figürler renk tonunun en koyusu ile

tahrirlenmiştir. Zemin sistematik olarak tasarlanmış kaya ve bitki desenleriyle bezenmiştir. Ek olarak kaya formlarının üzerinde görülen iki ağaç tasvirinin etrafı da çiçekli bitkilerle zenginleştirilmiştir.

Tasarımda yer alan hayvan figürlerinden deve figürü tasvirin merkezindedir ve en iri olanıdır. Deve figürünün sinirli ifadesi, soluduğu nefesinin beyaz renkte bulut deseni ile gösterilerek verilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Figür üzerinde detaylı bir işçilik uygulaması görülmektedir.

Erkek figürü yazma eserin diğer figürlerinde görülen saç ve sakal tasviri ile çalışılmıştır. Beyaz iç giysisi ve kırmızı renkteki üst giysisiyle balı yer şekilde uygulanmıştır. Figürün elleriyle tutunduğu çiçekli iki bahar dalı bitkisi fareler tarafından kemirilmektedir. Fare figürleri biri açık diğeri koyu gri renkleri ile renklendirilmiş olup, rengin koyu tonları ile tarama tekniği gerçekleştirilmiştir ve rengin en koyu tonu ile tahrirlenerek tamamlanmıştır. Figürün ayaklarına dolanan yılanların gövdeleri açık renk, sırları koyu renkte boyanıp, siyah renk tahrir ile sınırlandırılarak tamamlanmıştır.

Kuyunun dibinde görülen ejder figürü, pulları, kavisli çizgileri, göz ve ağız şekilleri tüm detayları ile uygulanmıştır. Pembe, beyaz, gri, turuncu ve altın ile renklendirilmiştir, siyah renk ile tahrir çekilmiştir.

Kaya şekilleri ve renklendirmeleri ile detaylı bir şekilde uygulanmıştır.

Eserin Adı: Kelile ve Dimne

Resim 5

Çizim 5

Resim 5 / Çizim 5: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.24b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 13X10cm

Minyatür Hakkında: Dimnenin şetrebeye olan kıskançlığını Kelileye anlattığı sahne tasvirde görülmektedir. Zengin cetveller ile sınırlandırılmış yazı ve minyatür sahasında, cetvelli sahanın aşağısında altı satır yazı bulunmaktadır. Yazı sahası ve minyatür tek bir cetvel ile ayrılmıştır. Minyatür sahanın yukarısına konumlandırılmış olup tasvirde tek büyük ağaç figürü cetvellerden dışarı taşma yapmıştır. Ağaç dışındaki tüm tasvir cetvel sınır çizgilerinin içerisinde bulunmaktadır.

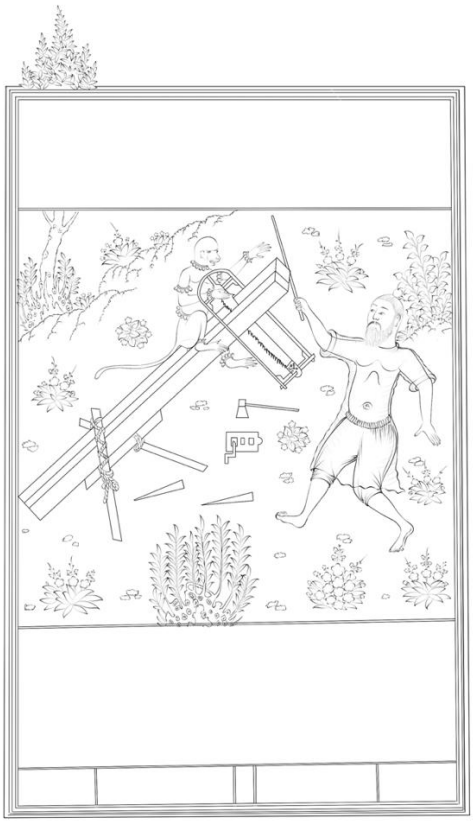
Minyatür sahasında 4/1'lik saha gökyüzüne ayrılmıştır. Gökyüzü tamamen altın ile renklendirilmiştir. Altın sürme tekniğinde uygulanmıştır. Zeminden gökyüzüne geçiş

kaya şekilleri ile sınırlandırılmıştır ve bitkiler gökyüzüne doğru uzantı olacak şekilde tasarlanmıştır. Zemine ayrılan saha nehir ve zengin bitki örtüsü ile bezenmiştir. Desen sahası dikey düzlemde ½ tam simetri olacak şekilde tasarlanmıştır.

Kelile ve Dimne figürleri karşılıklı tasvir edilmiştir. Figürler gerçek tilki renklerine yakın tonlarda renklendirilmiş olup tahrirler rengin en koyu tonu ile çekilmiştir.

Eserin Adı: Maymun ve Marangoz

Resim 6 **Çizim 6**

Resim 6 / Çizim 6: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.25a,

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 9,3X9,9cm

Minyatür Hakkında: Maymunun marangoz tarafından tezgâhı üzerinde yakalandığı an tasvir edilmiştir. Cetvel sahası ile sınırlandırılan metin-minyatür uygulamasında minyatür neredeyse cetvelli alanı ortalayacak şekilde düzenlenmiştir. Minyatürün aşağısında kalan sahada beş satır, yukarısında kalan sahada ise üç satır yazı bulunmaktadır.

Minyatür sahasının sol üst kenarında üçgen bir alan gökyüzüne ayrılmıştır. Eğimli zeminin yine kaya uygulamaları ile sınır oluşturduğu görülmektedir. Kayaların

üzerinde ağaç ve bitki uygulamalarının gökyüzüne doğru geçiş yaptığı görülmektedir. Gökyüzünde zeminin yüzeyi dalgalı olarak boyanmıştır. Ağaç formu dikey düzlemde yukarı doğru üç satır yazı sahasının altından devam ettiği gösterilmeden cetvellerden sonra devamı gösterilmiştir. Açık renk zeminin üzeri ritmik olarak ot öbekleri ile bezenmiştir.

Erkek figürün üzerinde transparan giysi bulunmaktadır. Bu sayede figür uygulamasının anatomisindeki oran orantının gerçekçi bir tavırla uygulandığı görülmektedir. Figürün sağ elinde tuttuğu değneği maymun figürüne vurmaya hazırlanırkenki sahne tasvir edilmiştir.

Maymun figürünün el ve ayak bilekleri, kulak, bel, pazu ve boyun bölgeleri altın aksesuarlarla süslenmiştir. Aksesuarlar kırmızı renk ile tahrirlenmiştir. Koyu kahverengi renk ve açık tonları ile renklendirilmiş olup tahrirler siyah renkle çekilmiştir.

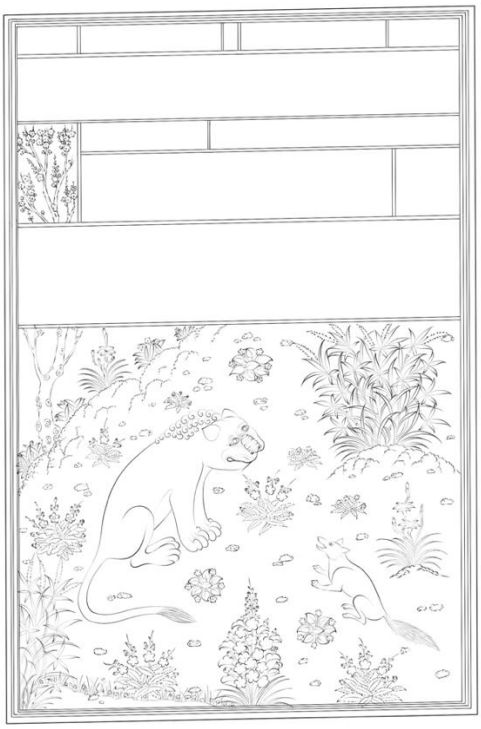
Marangozun tüm malzemeleri gerçeğine uygun şekilde stilize edilerek uygulanmıştır. Ahşap malzemeler açık kahve renginin tonları boyanmış olup rengin en koyu tonu ile de tahrirlenmiştir. Kesici aletlerin demir yüzeyleri gri renkte boyanıp siyah renk ile tahrirlenmiştir. Malzemeler üzerinde yer yer altın kullanılmış ve siyah renk ile sınır çizgileri verilmiştir.

Tüm ağaç ve kaya uygulamalarında doku çalışmalarını gözlemleyebilmekteyiz.

Eserin Adı: Ormanlar Hükümdarı Aslanın Huzuruna Çıkan Dimne

Resim 7

Çizim 7

Resim 7 / Çizim 7: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.27a,

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 8,9X9,9cm ve 2,3X1,4cm

Minyatür Hakkında: Dimnenin Aslanı Şetrebeye karşı çevirmeye çalışmak için konuşma yaptığı sahnenin tasviri görülmektedir. Varak üzerinde iki ayrı minyatür sahası uygulanmıştır. Minyatürlerden büyük olanı cetvellerle sınırlandırılmış sahada yazının altında bulunmaktadır. Yazı sahasında dokuz satır yazı vardır. Yazı sahasındaki düzenlemede hem düz satır hem de sütunlu satır düzenlemeleri görünmektedir.

Minyatürün düzeni v.25a'da ki uygulama ile benzerlik göstermektedir. Minyatür sahasının sol üst kenarında üçgen bir alan gökyüzüne ayrılmıştır. Eğimli zeminin yine kaya uygulamaları ile sınır oluşturduğu görülmektedir. Kayaların üzerinde ağaç ve bitki

uygulamaların gökyüzüne doğru geçiş yapmıştır. Gökyüzünün de zemini altındır. Ek olarak minyatür sahasının aşağısında göl kenarı betimlemesi de yer almıştır.

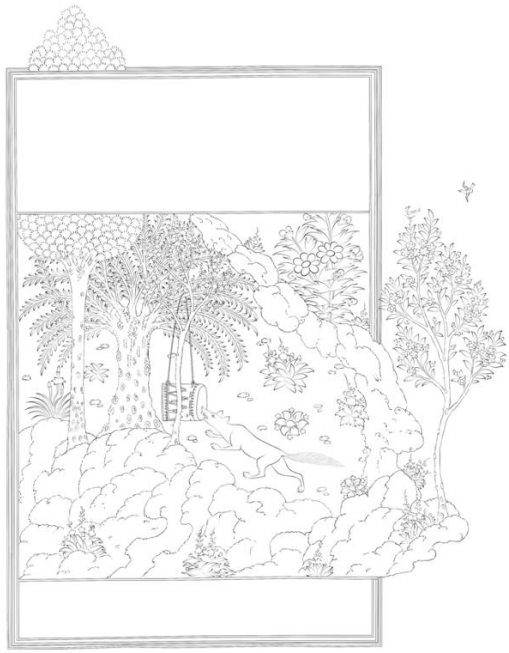
Açık renk zemin uygulamasının yüzeyi irili ufaklı kaya ve bitki desenleri ile bezelidir. Bitkiler incelikli bir işçiliğe sahiptir.

Kompozisyonda aslan tasviri çakal tasvirinin yukarısında konumlandırılmıştır. Her iki figür de doğasında renklere yakın olan tonlarla boyanmıştır. Tarama tekniği, noktalama değerleri ve tahrirleri renk tonlarının koyuları ile gerçekleştirilmiştir.

Cetvelli saha içerisinde yer alan ikinci küçük olan minyatür sahasında zemin altın ve üzerinde bahar dalı ağacının çiçekli dalları devam etmektedir. Minyatür tamamen cetvellerle sınırlandırılmış dikdörtgen pafta içerisindedir.

Eserin Adı: Tilki ve Davul

Resim 8 **Çizim 8**

Resim 8 / Çizim 8: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.28b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 10,5X12,5cm

Minyatür Hakkında: Tilki ve davul hikayesinin minyatürü, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Cetveller ile çerçevelenmiş yazı sahasında yedi satır yazı bulunmaktadır. İki satır yazı minyatür sahasının altında beş satır yazıda üzerinde yer almaktadır. Bu düzene ek olarak minyatür sahası sayfanın kenarına doğru kaya uygulamalarıyla cetvel hizasından dışa doğru taşma yapmıştır. Son olarak dikey hizada cetvellerin dışından yukarı doğru ağaç yapraklarının devamı tasvir edilmiştir.

Zemin ve kayalar üzerinde dört farklı renk hakimiyetini göstermektedir. Her renk kendi tonları ile açıklı koyulu renklendirilerek, doku ve tahrir uygulamaları olacak

şekilde gerçekleştirilmiştir. Zemin ise ritmik bir düzenle bitkisel motiflerle bezenmiştir. Çiçek açmış bitkiler ise hem kayaların arasında hem de zemin üzerinde görülmektedir.

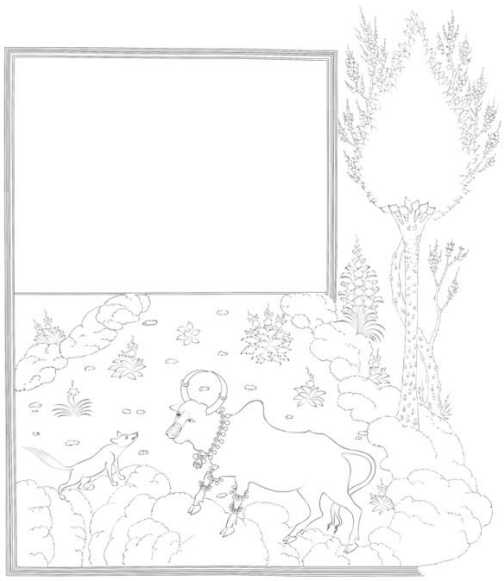
Ağaç figürlerinin gövdeleri, dalları ve yaprakları detaylı bir işçilikle uygulanmıştır. Her bir figürün tahriri kendi renginin en koyu tonu ile tahrirlenmiştir. Davul ise altın ve lapislazuli ile renklendirilmiştir. Altın üzerinde iğne perdahı uygulaması yapılmıştır.

Tilki figürü davula hamle yapmış olarak tasvir edilmiştir. Diğer çakallarda görülen renk ahengine sahiptir.

Eserin Adı: Dimne ile Şetrebe (1)

Resim 9

Çizim 9

Resim 9 / Çizim 9: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.29b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 8,8/18X15cm

Minyatür Hakkında: Bu hikâye iki minyatür ile betimlenmiştir. Minyatürlerden ilki, Dimnenin Şetrebeye Aslandan mesaj getirdiği hikâyenin tasviridir. Kompozisyon sahasının üç yanı cetvellerle çevrilidir. Tasvir sayfa kenarına doğru cetvellerden dışarıya taşma yapmıştır. Minyatür sahasının üzerindeki yazı sahasında on satır yazı bulunmaktadır.

Kompozisyonda gökyüzüne ve zemine ayrılan yer oranları ve şekilleri konusunda v.25a ve v.27a'da ki uygulamalar ile benzerlik göstermektedir. Minyatür sahasının sol üst kenarında üçgen bir alan gökyüzüne ayrılmıştır. Gökyüzününde zemini mavi renktir. Eğimli zeminin yine kaya uygulamaları ile sınır oluşturduğu görülmektedir. Ek olarak ağaç tasvirleri cetvellerin dış hattından sayfanın kenarına doğru yüzeyi yoğun bir biçimde kaplamaktadır. Ağaçlar birbirine dolanmış şekilde tasvir edilmiştir. Ağaçların gövdeleri, iki ayrı renkte uygulanmıştır biri kahverengi diğeri gri tonlarındadır. Gri

gövdeli ağacın yapraklarında yeşilin üç ayrı tonu görülmektedir. Yaprakların tahrirleri siyah renk ile gerçekleştirilmiş olup, yapraklar orta damarlarına kadar detaylı bir şekilde çalışılmıştır. Açık kahverengi gövdeli bahar dalı ise beyaz renklerde çiçek desenleri ile bezelidir. Beyaz renkteki çiçeklerin tahrirleri kırmızı renk ile çekilmiştir. Ağaç tasvirinin üzerinde yer yer dökülmeler görülmektedir. Dökülmelerin altında kalan zeminde ise kâğıt zemini görmekteyiz.

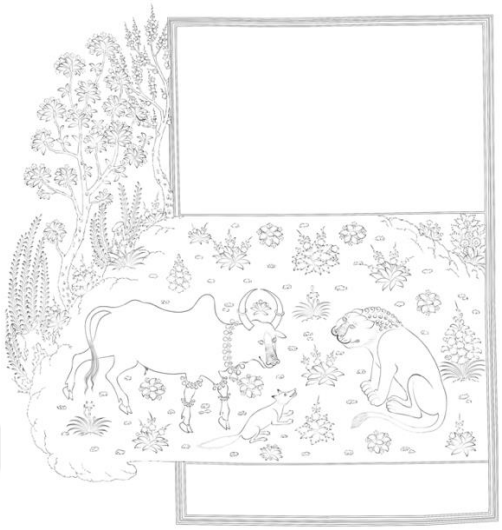
Hayvan figürlerinde Şetrebe'de siyah renk hakimdir. Boynuz, boyun ve bacaklarında altın ile mavi renkte çan aksesuarları bulunmaktadır. Çakal figürü yine gerçek tonları ile stilize edilerek çalışılmıştır.

Zeminin açık rengi üzeri diyagonal düzlemde bitki öbekleri ile bezenmiştir. Zemin üzerinde kayalar ve kaya öbekleri de görülmektedir. Kayalarda gözlemlenen boya dökülmelerinin altında kâğıt değil zeminde hâkim olan açık mor renk görülmektedir. Buradan yapılacak çıkarım uygulama sırasında zemine kayaların altı dahil olmak üzere minyatür sahasının en açık renk tonu ile ince bir tabaka boya uygulandığı yönünde olabilir.

Eserin Adı: Dimne ile Şetrebe (2)

Resim 10

Çizim 10

Resim 10 / Çizim 10: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.30a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 8/15X15,4cm

Minyatür Hakkında: Dimne ile Şetrebe hikayesinin ikinci minyatürüdür.[86] Bu tasvirde Şetrebe ile Dimne'nin ormanlar hükümdarı Aslanın huzurunda oldukları görülmektedir. Kompozisyon v.29b'de uygulanmış tasvirin ters simetrisi olarak çalışılmıştır. Tek farkı cetveller arasındaki konumudur. İncelediğimiz minyatür cetvelli sahanın aşağısına yazılan iki satır yazının yukarısına uygulanmıştır. Minyatürün üst hizasında da sekiz satır yazı olduğu görülmektedir.

Gökyüzü altın ile renklendirilmiştir. Zeminde açık yeşil renk hakimdir ve çevresi mor renkte kayalıklarla bezenmiştir. Kayalıkların üzerinde gökyüzüne doğru yükselen çiçekli bitkiler uygulanmıştır. Sayfanın sol kenarına doğru cetvel sınır çizgisinden dışa doğru taşma gerçekleştirerek tasarlanan ağaç formları neredeyse bu sahanın tamamını

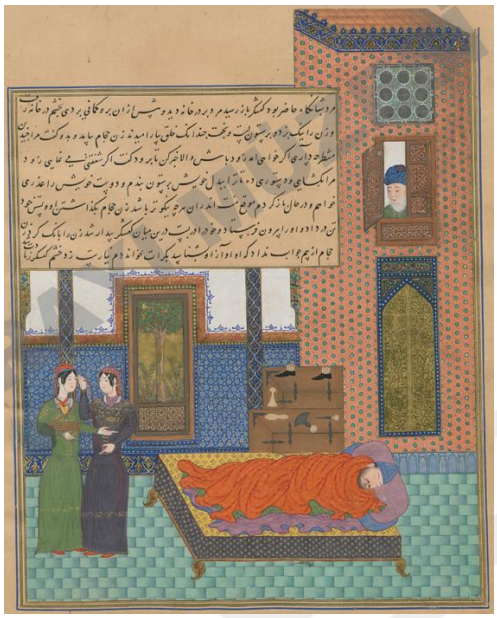
[86] Minyatürler çift sayfa şeklindeymiş gibi görünse de birbiri ile devamlılığı olmayan, aynı hikâyeye ait iki ayrı tasvir çalışmasıdır. Bu nedenle ayrı ayrı numaralandırılmıştır.

kaplayacak şekilde uygulanmıştır. Varağın sol kenarında konumlandırılmış kayalıkların üzerinde iki ağaç türü ve iki de otsu bitki türü görünmektedir. Ağaç gövdelerinin biri kahverengi diğeri gri renklidir. Her bitki figürünün tahriri kendi renginin en koyu tonu ile gerçekleştirilmiştir.

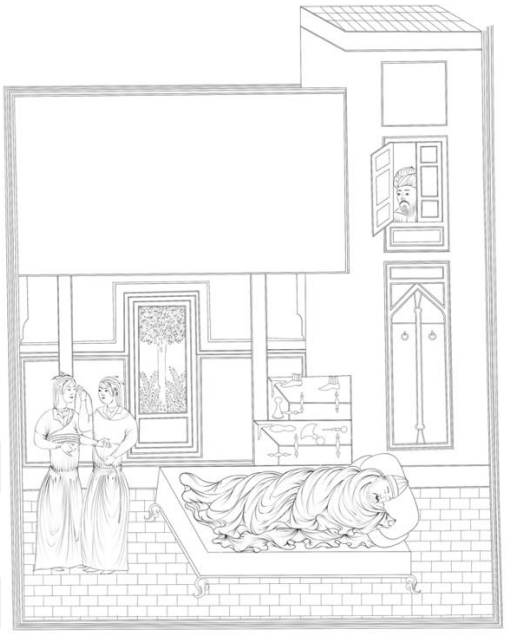
Hayvan figürleri kompozisyonun merkezinde tasarlanmıştır. Her üç figürde de detaylı bir işçilik görülmektedir. Hayvan figürlerinin stilizelerine bakıldığında gözlerinde donuk bir ifade gözlenmektedir. Ancak ağız uygulamalarına baktığımızda Dimne figürünün konuştuğu anın tasvir edildiği anlaşılmaktadır. Bitki tasvirleri figürlere oranla dengeli olacak şekilde düzenlenmiştir. Kompozisyonu incelediğimizde en baskın figürlerin hayvan figürleri olduğu net bir şekilde görülmektedir. Figürler tarama ve noktalama tekniğinin yanı sıra renklerinin, renk skalası olacak şekilde renklerin açıklı koyulu tonları ile boyanmıştır. Şetrebe figürü v.29b'deki uygulaması neredeyse birebir benzerlik göstermektedir.

Zemin kenarlarında görülen kayaların dışında, eğimli yüzey üzerinde diyagonal düzlemde küçük kaya formlarının uygulandığı da görülmektedir. Bitkilerin de bu diyagonal düzlemde tasarlandığı söylenebilir.

Eserin Adı: Zahit ve Elbise

Resim 11

Çizim 11

Resim 11 / Çizim 11: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.31b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 10,4/18,5X14,2cm

Minyatür Hakkında: Hikâyede konu edilen olaylar sonucunda ayakkabıcının, berberin karısının burnunu kesmesi konu edilmiştir. Ancak bu yazma eserde gördüğümüz tasvir üzerindeki sahnede ayakkabıcının karısının aşığı ile buluşmak için berberin karısını evin içindeki direğe bağladığı sahne tasvir edilmiştir. Minyatür geometrik desenlerin çeşitliliği başta olmak üzere tasvirde görülen sıcak ve soğuk renklerin yoğun ancak dengeli bir şekilde uygulandığı, mekâna açılan pencerelerle derinlik hissinin kazandırılması ve figürlerin jest ve mimikleri ile hikâyedeki olayın canlılığını birebir okura aktardığı görünmektedir.

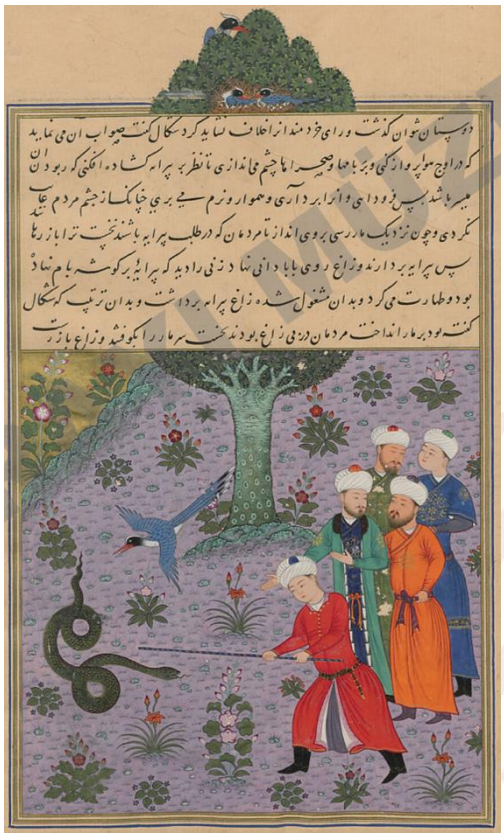
Kompozisyonda iç mekân kurgusunu oluşturan duvarların yüzeyi iki farklı çini uygulaması ve dört farklı bordür uygulaması ile bezenmiştir. Renklerde dönemin Herat üslubunun klasik renkleri kullanılmıştır. Çini bordür uygulamalarının devamlılığında

kalem işi uygulamalarının tasvirine de yer verilmiştir. İç mekân düzenlemeleri kesit görüntüleri ile düzlem üzerinde net bir şekilde belli edilmiştir. Perspektife dair girişimler sayfa kenarından yukarı doğru yükselen mimari detay uygulamasında görülmektedir.

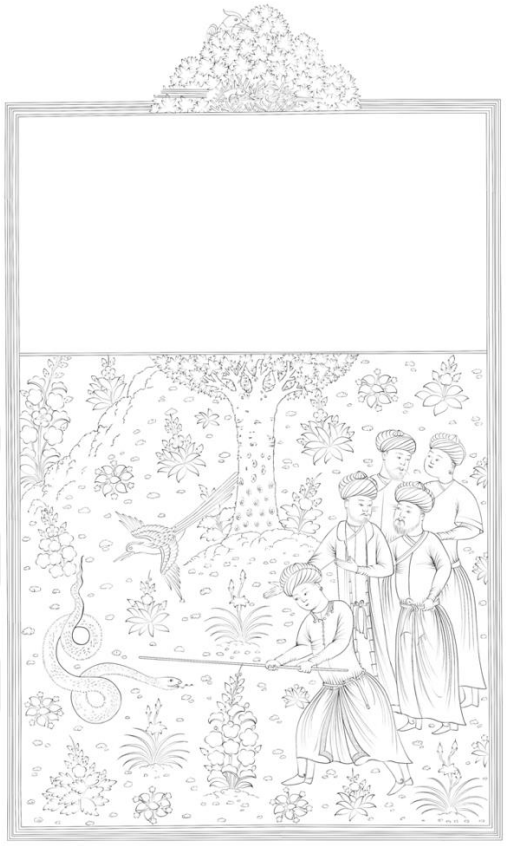
Turkuaz renkte, dikdörtgen form ile zemin üzerinde döşenmiş yer karoları üzerinde ilk dikkati çeken iki kadın figürü ve yatakta uyur vaziyette resmedilmiş erkek figürüdür. Kadın figürlerin işlemeli elbiseleri, süslemeli başlıkları, jest ve mimikleri ince bir işçilik ile uygulanmıştır.

Yatakta uyumakta olan mavi takkeli erkek figürün üst örtüsü yoğun kumaş kıvrımlı bir uygulama şekli ile tasvir edilmiştir. Dikey formatta sayfanın kenarına doğru uzanan mimari yapıdaki pencereden olanları izleyen zahitin portre çalışmasında incelikli bir teknik uygulama becerisi gözlemlenmektedir. Porteyi incelediğimizde, ten renginden sürme boya tekniği ile hassas bir çalışma gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Devamında tarama ve noktalama teknikleri kullanılarak en ince ayrıntısına kadar yüz renklendirmesi hassas bir işçilik ve tasarım ile gerçekleştirilmiştir.

Eser Hakkında: Karga ve Yılan.

Resim 12

Çizim 12

Resim 12 / Çizim 12: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.34b

Sayfa eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 10,2X10,3cm

Minyatür Hakkında: Yılan tarafından yavruları yenerek işkence gören bir karganın bu durumdan kurtulmak için çakaldan tavsiye istemesi üzerine zayıf olan bu kuşun oyun yaparak yılanın hakkından gelmesinin anlatıldığı hikayedir. Çakalın kargaya daha az riskli bir önerisi olur. Önerisi bir mücevher parçasını yılanın yanına bırakmasıdır. Karga bu tavsiyeyi yerine getirir ve kargayı takip eden insanlar yılanın yanındaki mücevheri almak için yılanı öldürürler.

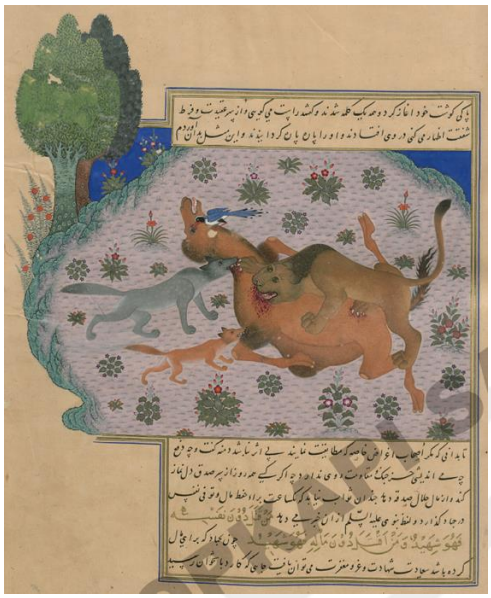
Hikâye bir minyatür ile betimlenmiştir. Varak üzerinde cetvellerle sınırlanmış desen sahasındaki 3/2'lik alan minyatüre ayrılmıştır. Sayfa düzenlemesindeki cetvelli

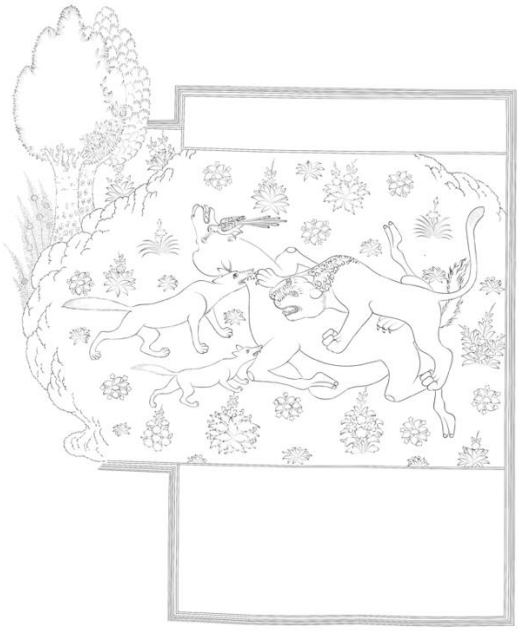
saha içinde yer alan minyatür, bu sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatür üzerinde kalan saha yazıya ayrılmıştır. Yazı sahasında yedi satırlık bir yazı görülmektedir. Ancak 3/2'lik minyatür sahasında merkezde kurgulanmış ağaç tasvirinin sayfanın üst kenarına doğru cetvellerden dışarı taşma yaptığı görülmektedir. Bu uygulama tekniğine minyatürlü Kelile ve Dimne yazmasının diğer pek çok minyatüründe de rastlanılmaktadır.

Kompozisyon TSMK R.1023, v.44b ile karşılaştırdığımızda her iki tasvirin merkezinde de iri gövdeli bir ağaç figürü ve ağacın yapraklı dalları arasındaki karga figürleri arasında kurgu düzenlemesi yönünden bir benzerlik bulunmaktadır. Burada incelemesini gerçekleştirdiğimiz kompozisyonda gökyüzü neredeyse 7/1 oranında üçgen bir saha ile betimlenmiştir. Zemini sıvama altın ile renklendirilmiştir. Turkuaz renkteki kaya uygulamaları gökyüzüne sınır teşkil etmiştir. Bunların yanı sıra kaya formlarından gökyüzüne doğru renkli çiçekleri olan stilize bitki desenleri uzanmıştır. Açık mor renkli zeminin üzeri diyagonal şekilde otsu ve renkli çiçekleri olan stilize bitkiler ile bezenmiştir. Kompozisyonun merkezinde uygulanmış turkuaz gövdeli ağaç tasviri cetvel sınır çizgisinden sonra sayfanın üst kenarına doğru devam ettiği tepe noktasında kuş yuvası tasviri uygulanmıştır. Kuş yuvası tasvirinde üç adet kuş figürü görülmektedir. Kuşlardan ikisi yuvanın içerisinde biri de ağacın arka dallarına tünemiş bir biçimde çalışılmıştır. Yılan figürü tasvir çalışmasında da detaylı bir uygulama gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tasvirde görülen dört erkek figürünün kaftanlarının yaka ve ön kesim detayları dışında farklılık gözlenmemektedir. Başlıkları da birebir benzer formdadır yalnızca kaftanlarında olduğu gibi ayrı ayrı renklerde çalışılmıştır. Figürlerin üçü sakallı, diğer ikisi de sakalsız olarak tasvir edilmiştir. Figürlerin yüzlerindeki ince işçilik dikkatleri çekmektedir. Figürlerin jest ve mimiklerine bakıldığında en önde tasvir edilmiş figür hikâyede konu edilen yılanın öldürülmek üzere olduğu anda betimlenmiştir.

Eserin Adı: Devenin Helak Edilmesi

Resim 13 **Çizim 13**

Resim 13 / Çizim 13: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.44a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 9,6/14X14,8cm

Minyatür Hakkında: Kurt, çakal ve karganın hain planına yenik düşen devenin hikâyede konusu geçen tüm hayvan figürlerine av olduğu anının tasvirdir. Minyatür sahasının aşağısında altı satır, yukarısında ise iki satır yazı bulunmaktadır ve minyatür sayfanın sol kenarına doğru cetvellerden dışarı taşırılmıştır.

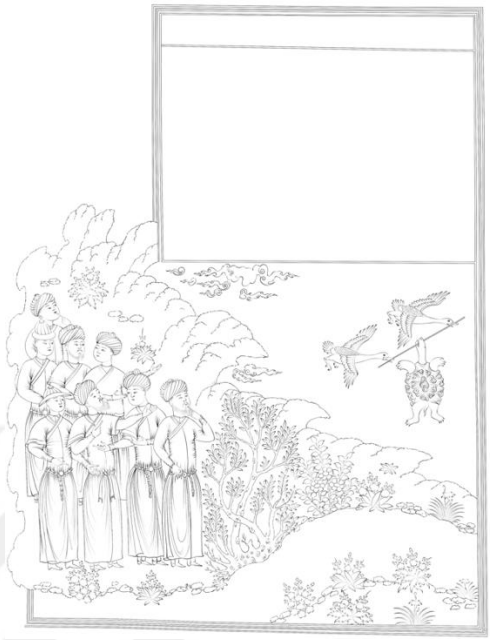
Kompozisyonda zemin ile gökyüzü kurgusu incelendiğinde yine gökyüzüne üçgen saha ayrıldığı görülmektedir. Diğerlerinden farklı olarak bu minyatürde simetri olarak karşılıklı üçgen paftalar şeklinde düzenlenmiştir. Sol kısımda uygulanan gökyüzü tasvirine eğimli zeminden yukarıya doğru stilize bitkiler uygulanmıştır. Ağaç tasvirlerinden önde çalışılmış olan açık renkte, gerisinde çalışılmış olan ağaç ise koyu renklidir. Öndeki ağaç tasvirinde yer yer dökülmelerin yaşandığı görülmektedir. Bu dökülen yerlere bakıldığında, aherli kâğıt üzerine doğrudan ana rengin sürme tekniği ile uygulanmış olduğu fikrini vermektedir.

Açık renkte renklendirilen zemin üç kenarından cetvellerle sınırlandırılmış olup tek kenarından dışarı doğru taşmıştır. Bu kenar eğimli zeminde kayalıklarla bezenmiştir ve iki ağaç tasviri ile sonlandırılmıştır. Zeminin merkezinde hayvan figürleri kurgulanmıştır, hayvan figürleri dışında kalan yüzey diyagonal düzende stilize bitki desenleri ile bezenmiştir. Helak edilen deve figürü yerde sırt üstü yatar vaziyette tasvir edilmiştir. Başta aslan figürü olmak üzere, çakal, kurt ve kuş figürleri deveye saldırır vaziyettedirler ve aslan figürünün ağız ve pençelerinin olduğu yerlerden fışkıran kan betimlemesi ile de realist bir tutum sergilenmiştir.

Eserin Adı: Geveze Kaplumbağa

Resim 14

Çizim 14

Resim 14 / Çizim 14: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.45a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 11,4/13,3X14,9cm

Minyatür Hakkında: Her dört yazma eserde de görülen kaplumbağa hikayesinin tasvirinde zengin bir kompozisyon tasarımı gerçekleştirilmiştir. Tasarım, ırmak, bitki çeşitleri, kaya formları, altın uygulamalı gökyüzü ve hayvan figürleri ile yoğun bir tasvir kurgusuna sahiptir. Cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılan minyatür üzerindeki yazı sahasında on satır yazı vardır.

Minyatürde hikâyenin ana kahramanları zemini altın ile boyanmış gökyüzünde uçarken betimlenmiştir. Gagaları ile değneğin birer ucundan tutarak ağzı ile değneğe tutunan kaplumbağayı uçurmaktadırlar. Her iki kazın tasarım ve uygulaması aynı kalıp ile gerçekleştirilmiştir. Kazlardan birinin üzerindeki boyalar deforme olduğu için zemin boyası net şekilde seçilebilmektedir. Buradan açık renk boya üzerine, rengin daha koyu tonlarının tarama tekniği ile verildiği gözlemlenebilmiştir. Kaplumbağa figürünün gri

tonlarında çalışıldığı görülmektedir ve tahrir uygulamalarında özgün ve ustalıklı bir fırça çalışması gerçekleştirilmiştir.

Kompozisyonda yer alan insan figürlerini incelediğimizde sekiz erkek figürü olduğu görülmektedir. Bunlardan ikisi başlıklarından anlaşıldığı üzere v.2a'da da söz edilen Çin'den gelen elçilerdir. Figürlerin diziliş şekli dik bir üçgen formunu tamamlar niteliktedir. Bu kurgudan yola çıkarak tasarımların oluşturulmasında geometrik bir disiplinin hâkim olduğu söylenebilir. Erkek figürler hem sakallı hem de sakalsız olarak tasvir edilmişlerdir. Figürlerin kaftanları altın ile stilize bitki ve hayvan desenleri ile süslenmiştir. Hayvan figür desenli bezemesiyle dikkat çeken kaftanların özel bir göreve sahip olduğu vurgulanmak istenmiş midir sorusunu akla getiren bu bezeme için daha detaylı araştırmalar makale konusu olarak incelenecektir. Figürlerin jest ve mimiklerinde gördükleri manzara karşısındaki şaşkınlık halleri ve olayın heyecanı ile hemen o an birbiri ile diyalog kurma sahneleri tasvir edilmiştir.

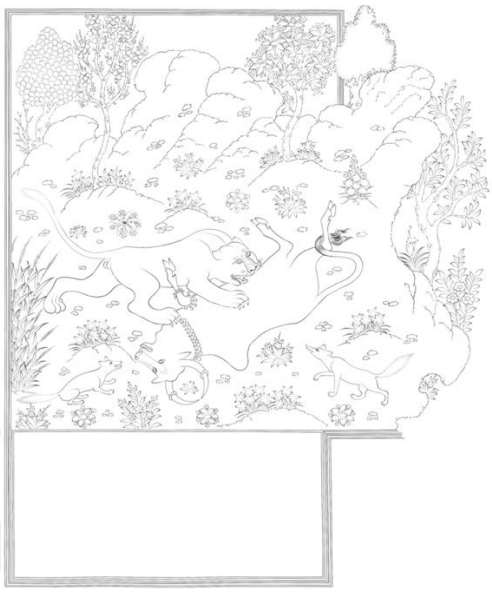
Tasarımda ırmak tasviri minyatür sahasının aşağısına konumlandırılan genişçe ve kıvrımlı bir yapısı ile meyilli zemini ikiye ayırmıştır. Irmağın her iki kenarı renkli çiçekleri olan stilize bitki tasarımları ile bezenmiştir. Otsu bitkiler zeminde diyagonal düzlemde uygulanmıştır ayrıca odunsu bitki de bulunmaktadır. Doğa manzaralarındaki çok çeşitli bitki örtüsü kurgusu bu minyatürde de mevcuttur.

Kaya formlarındaki uygulamalar ve bulut tasvirleri, Uzakdoğu sanatının etkilerini yansıtmaktadırlar.

Eserin Adı: Ormanlar Hükümdarı Aslan ve Şetrebenin Savaşı

Resim 15

Çizim 15

Resim 15 / Çizim 15: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.46b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 13,1X15,2cm

Minyatür Hakkında: "Baysungur dönemi Herat bölgesinde bulunan sanat okulunda gerçekleştirilmiş yazma esere ait bir minyatürdür."[87] Tek minyatürle tasvir edilen hikâyenin görseli, tüm detayları ile hikâyenin en önemli sahnesini ele almıştır. Sayfa düzeni tez kapsamında incelenen diğer 15. yüzyıl Kelile ve Dimne yazmalarına oranla daha zengin bir cetvel düzenine sahiptir. Minyatür, sayfanın sağ kenarına doğru cetvelin dışına taşmıştır. Bu şekilde hikâyenin dinamiği arttırılmak istenmiştir de denilebilir. Sayfa düzeninde cetvelli saha içerisinde yazıya altı satır yer ayrılmış olup geriye kalan alanda minyatür görülmektedir.

Mavi renkte boyanan gökyüzü ile gece betimlemesi verilmiştir. Buna uygun olarak zemin renklerinde de gece karanlığındaki koyu tonların yansıması hissedilmektedir.

[87] İnal, s.127.

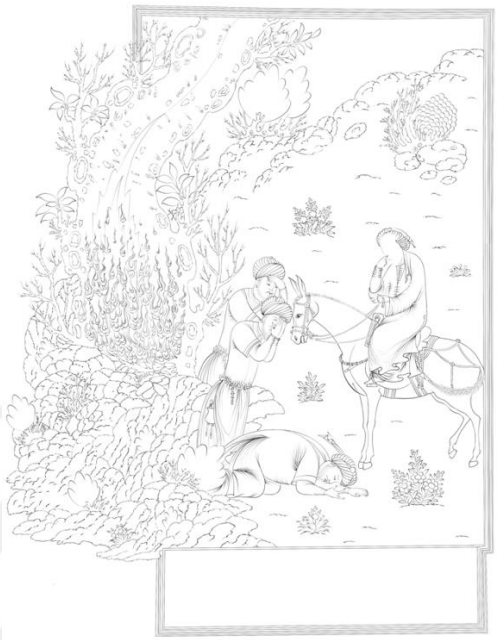
Zeminin tamamı boyalıdır. Tepelerde ve kayalıklarda boya açıklı koyulu tonlarda sürülerek renk skalası zenginleştirilmiştir. Tüm figürlerin tahrirleri siyah renk ile değil kendi zemin renklerinin en koyu tonlarıyla verilmiştir. Böylece desenlerin ve figürlerin sınır çizgileri klasik minyatür tekniğinde görüldüğü gibi belirginleştirilmiştir. Hikâyenin vahşice bir sahneyi konu almasına rağmen bitki tasvirlerindeki dikkat çekici zengin süsleme özellikleri ile minyatüre naif bir görüntü kazandırılmıştır. Zemin, otsu bitkiler, çiçek açmış stilize bitkiler, ağaçlar ve kaya formları ile yoğun bir şekilde bezenmiştir. Zemin üzerindeki bitkilerin diyagonal düzlemde uygulandığı görülmektedir. Minyatür sahası üç eşit parçaya bölündüğünde hayvan figürlerinin 3\1'lik alan içerisinde konumlandırıldığı görülmektedir.

Boğuşma sırasında öküz figürü sırt üstü zemin üzerinde resmedilmiş ve aslan figürü pençelerini ona saplamış olarak tasvir edilmiştir. Boğuşma anının çarpıcılığını vermek için fışkıran kan görüntüsü gerçekçi bir şekilde boyanmıştır. Çakal figürlerinin stilizesindeki anatomik uygulamaları aynı yazmanın diğer çakal figürleri ile benzerlik göstermektedir. Buradaki tek fark çakal figürlerinin boğuşma sırasında tasvir edilen aslan ve öküz figürlerinden daha küçük ebatta tasvir edilmeleridir.

Eserin Adı: Saf ve Düzenbaz

Resim 16

Çizim 16

Resim 16 / Çizim 16: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.49a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 17X15cm

Minyatür Hakkında: Tizhûş ve Hazım adında iki arkadaşın ticaret ortaklığının konu edildiği hikâyenin minyatüründe en can alıcı sahnesinin tasviri görülmektedir. Minyatür nerdeyse cetvelli sahanın tamamını kaplamaktadır. Tasarım incelendiğinde şekil ve biçim yoğunluğunun dikey düzlemin ½'sinde daha fazla olduğu görülmektedir. Desen yoğunluğu diğer tasvirlerde gördüğümüz merkezi düzenden farklılık göstermektedir fakat hikâyenin en can alıcı anı merkezde uygulanmıştır. Merkezde at üzerinde oturan yaşlı figür ve onun hemen önünde yere kapanmış bir figür ve onun hemen gerisinde ayakta duran iki erkek figürü bulunmaktadır. At üzerinde duran zahit figürünün yüzü deforme durumdadır. Üç kenarı cetvellerle çevrili minyatür sahasının tek yanından sayfa kenarına doğru taşma görülmektedir. Cetveller dışında sayfa kenarına doğru taşma yapan yerler kayalıklar ve ağaç gövdesi ile sınırlandırılmıştır.

Gökyüzü tasvirinde zemin mavi renkte boyanmıştır ve üçgen bir formdadır. Eğimli zemin ise açık renk ile boyanmıştır ve gökyüzüne sınır teşkil eden kenarları kayalıklar ile sonlandırılmıştır. Kayalıklarda sulandırma ve tarama teknikleri ile mavi renginin açıklı koyulu tonları uygulanmıştır. Bodur ağaçlarla da gökyüzüne doğru geçiş sağlanmıştır. Tasvirin sol yarısındaki desen uygulamasında yoğun bir işçilik görülmektedir. Tasarımda en büyük formda düzenlenmiş ağaç tasviri incelendiğinde ağacın gövde dokusunun stilize edilmesine rağmen gerçekçi bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Ağaç üzerindeki stilize ateş tasvirinin dumanlarında ise Çin bulutu özellikleri olduğu görülmektedir. Ağacın oyuğunda yanan ateş stilizesinde de yine aynı başarılı tasvir uygulaması görülmektedir, ateşin yalımı tüm gerçekliğiyle renklendirilerek okuyucusuna realist bir minyatür görseli sunmuştur.

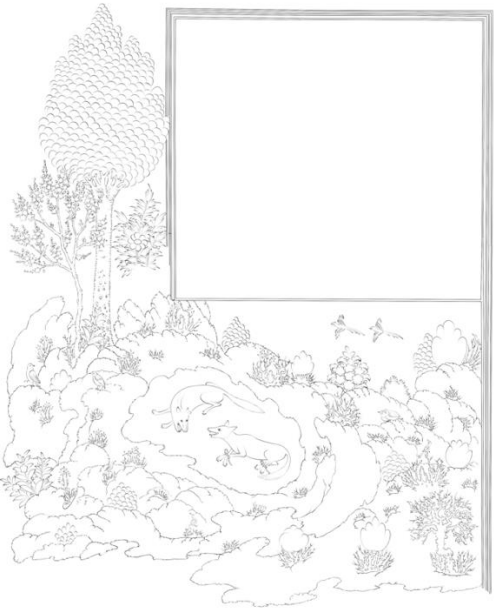
Altı farklı rengin tonları ile stilize edilerek uygulanmış olan kaya tasvirlerindeki kaya dokusu yazma eserin diğer minyatürlerinde görülen kaya dokusu ile örtüşmektedir. Kayaların üzerinde bodur ağaç tasvirleri görülmektedir. Eğimli zemin üzeri ise diyagonal düzende otsu bitkiler ile bezenmiştir. Ayrıca eğimli zeminde yer yer kayalıklar ve kümelenmiş çiçek açmış öbek bitkiler tasvirde görülmektedir.

Açık renk at figürü üzerinde oturur vaziyette görülen kadı figürü ve diğer üç erkek figürün kaftan ve başlıkları benzer şekildedir. Sadece renklerinde ve kol boyu gibi kaftanın teknik özelliklerinde küçük farklılıklar vardır. Figürlerin jest ve mimikleri incelendiğinde hikayedeki pişmanlık ve af dileme anının tasviri olduğu fark edilmektedir. At figürüne detaylı bir biniş takımı uygulanmıştır, altın ve renkler ile ve bitkisel desenlerle süslenmiştir.

Eserin Adı: Dimnenin Durumu

Resim 17

Çizim 17

Resim 17 / Çizim 17: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.56a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 10/18X15,5cm

Minyatür Hakkında: İki çakal bir mağaranın içerisinde tasvir edilmiştir ve bu tasvirde Dimne itirafta bulunmaktadır. Kompozisyon cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmış olup sadece iki yanı cetvellerle sınırlandırılmıştır. Diğer iki kenarı (sol kenar ve aşağı kenar) kaya ve ağaç tasvirlerinin serbest şekilleriyle tamamlanmıştır. Mavi renk ile gökyüzünde gece tasviri gerçekleştirilmiştir. Gökyüzünde iki kuş figürü uçar vaziyette biri ağaç dalına konmuş şekilde tasarlanan üç kuş figürü uygulanmıştır ve bodur ağaç bitkiler kaya formlarından gökyüzüne doğru uzanmıştır. Böylece gökyüzü boş bırakılmayarak bitki ve hayvan tasvirleri ile bezenmiştir.

Kompozisyonda gökyüzüne 5/1'lik bir alan ayrılırken geriye kalan saha kaya biçimlerinden oluşturulmuştur. Kayalıkların ana renklendirmelerinde üç ayrı rengin açık

tonları ile uygulandığı görülmektedir. Kayalıkların tahrirleri yani desen sınır çizgileri renklerinin en koyu tonları ile verilmiştir.

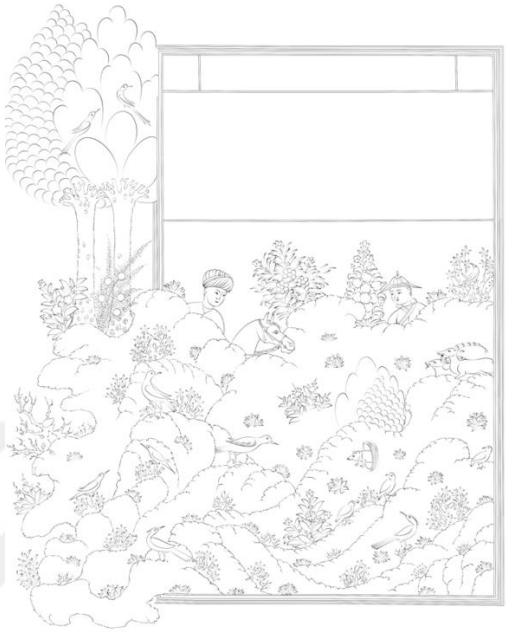
Bitki türlerinin stilizelerinde, küme otlar, bodur bitkiler ve çiçekli bitki öbekleri görülmektedir. Son olarak iki büyük ağaç sayfanın sol kenarını kaplamaktadır. Ağaçlardan biri çiçek açmış bahar dalı diğeri de gri gövdeli ağaç tasarımıdır.

Gökyüzünde tasvir edilmiş üç kuş figürü dışında kompozisyonda dokuz kuş figürünün daha olduğu görülmektedir. Özellikle desen analizindeki çizimden de anlaşılacağı gibi tüm kuş figürlerinin bakış yönü mağaradaki çakal figürlerine yönelik olarak tasvir edilmişlerdir. Böylece tasvirin odak noktasına vurgu yapılmıştır.

Mağara tasviri içinde iki çakal figürü görülmektedir. Mağaranın kesit görüntüsü alınmış gibi tasvir edilmesi ile çakal figürlerinin tam karşıdan görünüşleri verilmiştir. Dimne figürünün tüm bacakları iplerle bağlanmış ve zemin üzerinde yatar vaziyette uygulanmıştır. Ancak yine de Dimne figürünün ağzı açık şekilde betimlenmiştir ve konuşma anında olduğu gösterilmiştir. Revzebe isimli çakal figürü, Dimne figürünün tam karşısında ayakta ve ağız tasvirine baktığımızda konuşur vaziyette uygulandığı görülmüştür. Çakalların renklendirilmesi yazmadaki diğer çakal figürlerinin benzeri şekilde, kızıl kahve ve beyaz renklerinin tonları kullanılarak ardından kızıl kahve tonunun en koyu renk tonu ile tahrirlenerek tamamlanmıştır.

Eserin Adı: Karga ve Fare

Resim 18 **Çizim 18**

Resim 18 / Çizim 18: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.62a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 11,3/19X14,4cm

Minyatür Hakkında: Güvercin, karga, fare, kaplumbağa ve ceylanın arkadaşlıklarını konu eden hikâyenin tasviri cetvelli sahanın 3/2'sini kaplamaktadır. Cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmış olan minyatürün üzerinde altı satır yazı görülmektedir. Minyatür sahasında gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir. Gökyüzüne sınır teşkil eden kayalıklardan yukarı gökyüzüne doğru uzanan çiçekli bitki tasvirleri ve bodur ağaç tasvirleri geçişi sağlamıştır.

Zemin ağırlıklı olarak kayalıklarla süslenmiştir. Mavi renkte olan kayalıklar pembe renkte olanlara göre daha yoğun tutulmuştur. Eğimli zemin üzerine diyagonal formda otlar ve ot stilizelerine göre daha seyrek bir düzende çiçekli bitki öbekleri işlenmiştir. Tasvirin sol kenarında kahverengi gövdeleri ile yukarıya doğru uzanan iki büyük ağaç tasviri bulunmaktadır. Her ağaçta farklı bir yaprak düzenlemesi

görülmektedir. Önde konumlandırılmış ağacın yaprakları yeşil rengin daha açık tonları ile boyanmıştır. Böylelikle renk uygulaması ile gerçekleştirilen bir derinlik algısından da söz edilmektedir.

Kompozisyonda; at, fare, geyik ve kuş figürleri görülmektedir. Özellikle kuş figürleri yoğun olarak uygulanmıştır. Fare ve at dışındaki hayvan figürler çift olarak tasarlanmıştır. Hayvan figürlerinin bakış yönü kompozisyonun merkezinde bulunan fare figürüne doğrudur. Fare figürünün eğimli zemindeki oyuktan sadece yarısı gösterilmiştir. Hayvan figürlerinin tahrir çizgileri kendi zemin renklerinin en koyu tonu ile renklendirilmiştir.

Kaya formlarının gerisinde iki insan figürü yer almaktadır. Figürlerin başlıklarına bakıldığında birisinin serpuş başlıklı erkek figürü bir diğerinin de aynı yazmanın daha önceki varaklarında görülen Çinli figürü tasvirlerinin başlıkları gibi olduğu görülmektedir. Ancak bu kez figür bir kadın figürüdür.

Tasvirde uygulanmış olan bitki örtüsünde Celayir'li üslubunun etkileri görülmektedir.

Eserin Adı: Hırslı Kurt

Resim 19

Çizim 19

Resim 19 / Çizim 19: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.65b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 9,5/16,5X14cm

Minyatür Hakkında: Hikâyenin sonunda ölen tüm kahramanlar kompozisyonda gösterilmiştir. Minyatür ve metnin bir bölümü iki sıra altın cetvel, bir sıra siyah renkte kuzu ve sonrasında bir sıra lapislazuli renginde cetvel ile sınırlandırılmıştır. Minyatür sahasının altında iki satır, yukarısında altı satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sahasının üç yanı cetvellerle sınırlandırılmıştır, bir yanı sayfanın kenarına doğru taşma yapmıştır.

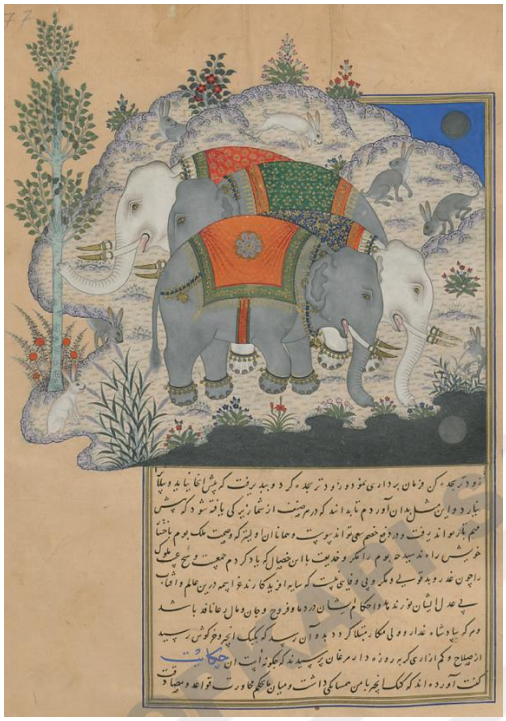
Tasvirde gökyüzüne üçgen bir pafta ayrılmış olup geri kalan saha tamamen zemine bırakılmıştır ve zemin sürme altın ile boyanmıştır. Zeminden gökyüzüne doğru uzanan bitki öbekleri görülmektedir. Zeminin etrafı kaya tasvirleriyle bezenmiştir ancak kaya tasvirleri yalnızca zemin sınırlarının kenarlarına uygulanmıştır. Tasvirin sayfa kenarından taşma yapan iki ağaç figürü görülmektedir. Ağaçlardan biri mor çiçekler

açmış bir bahar dalı tasviri diğerinde de top ağaç formunda kahverengi gövdeli bir ağaç bulunmaktadır.

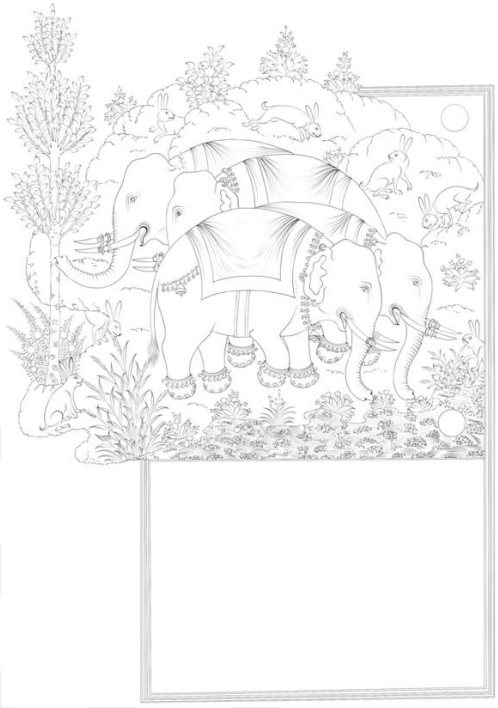
Tasvirin merkezinde yerde ölü bir şekilde yatan insan ve hayvan figürleri bulunmaktadır. Mavi kaftanlı erkek figürünün av sırasında aldığı yaralardan akan kan detayına kadar ince bir işçilik uygulandığı görülmektedir. Avcının etrafında yerde sırt üstü ya da yan yatar vaziyette kurgulanmış kurt, domuz ve ceylan figürleri de aldıkları ölüm darbelerinin gerçekliğini yansıtan kan tasviri ile resmedilmiştir. Tüm hayvanlar doğadaki gerçek renkleri ile renklendirilmiş olup ara tonları tarama tekniği ile verilmiştir. Figürlerin sınır çizgilerini belirleyen tahrirleri siyah renktedir.

Zeminde görülen zengin bitki örtüsü diyagonal düzende otsu bitkilerle ve çiçek açmış bodur bitkiler ile bezelidir.

Eserin Adı: Tavşanlar ve Filler

Resim 20

Çizim 20

Resim 20 / Çizim 20: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.77a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 14X13,6cm

Minyatür Hakkında: Fillerin topraklarından gitmesini isteyen tavşanları konu alan minyatür uygulaması varak üzerinde cetvelli sahanın yukarısında bulunmaktadır. Minyatür sahasının aşağısında dokuz satır yazı görülmektedir. Kompozisyonun iki buçuk kenarı cetvelli iken diğer kenarlardan sayfa kenarına doğru taşma yapmıştır. Hayvan figürleri, bitki tasvirleri, zemin uygulamaları açısından Celayir'li üslubunun etkilerini yansıtmaktadır.

Kompozisyon sahasının sağ üst kenarında üçgen biçiminde yer alan sahada mavi renkteki gökyüzü uygulaması görülmektedir. Gökyüzünün üzerinde gri renginin tonları ile ay tasviri gerçekleştirilmiştir. Hikâyede vurgulanan ayın suya yansımasının tasviri minyatürde birebir karşılık bulmuştur ve sürme beyaz altın ile doldurulan zeminin

üzerinde ayın aksi vurmuştur. Suyun üzerine dalga dokuları tarama tekniğinde uygulanmıştır.

Zeminin çevresi suyun kenarı haricinde kalan yerlerinin tamamında kayalık tasviri ile sınırlandırılmıştır. Açık renk sürme boya ile renklendirilen eğimli zemin ot kümeleri ile bezenmiştir. Renkli çiçeklerle süslü bitki tasvirlerini kayalıkların sınır hatlarının üzerinde ve su kenarında görmekteyiz. Sol kenarda turkuaz gövdeli ağaç tek büyük ağaç figürüdür.

Formları itibari ile incelendiğinde bir kalıptan uygulandığı anlaşılan dört adet fil figürü sürme gri ve beyaz renkleri ile boyanmıştır. Figürlerin gölgelendirmeleri ve detayları tarama, noktalama tekniklerinin kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Fil dişlerinde, ayaklarında ve üzerlerinde işlenmiş aksesuarlarında sürme altın ile boyama yapılmış ve siyah renk ile tahrirlenmiştir. Fillerin etrafında yedi adet tavsan figürü bir yay hat oluştururcasına konumlanmıştır. Tavşanların renkleri ve uygulama teknikleri de fillerle paralellik göstermektedir. Her bir tavşanın formu kompozisyon içerisindeki hareketine uygun olarak çalışılmıştır, birbirinin kopyası değildir. Hikâyede elçi tavşan olarak betimlenen tavşan figürünün yarısı cetvel tarafından kesilerek sadece yarısı gösterilmiştir. Tüm diğer tavşan figürlerinde olduğu gibi gölgelendirmeleri ve detayları tarama, noktalama tekniklerinin kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Eserin Adı: Zahit ve Hırsızlar

Resim 21 **Çizim 21**

Resim 21 / Çizim 21: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.79b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 9,7/16,5X15,5cm

Minyatür Hakkında: Zahidin sahip olduğu koçu hile ile elinden almaya çalışan hırsızların hikayesini konu alan tasvir özgün bir sayfa düzenine sahiptir ve tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Minyatür yazı sahasını tam ortalayacak şekilde konumlandırılmıştır ve sağ yanından sayfa kenarına doğru taşma yapan bir düzene sahiptir. Minyatür sahasının aşağısında ve yukarısında yazıya ayrılan sahada dörder satır yazı bulunmaktadır. Ek olarak yukarısında kalan yazı sahasında bir kelimelik dar bir sütunluk alan da mevcuttur. Minyatür de bu sahanın içinde gerçekleştirilmiştir.

Gökyüzünde sürme altın uygulanmış olup yine üçgen bir sahada gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Zemin sınırları turkuaz renkte kayalık formlarıyla

şekillendirilmiştir. Figürlerin tasvir edildikleri zeminin dikdörtgen düz biçimi algılanmaktadır.

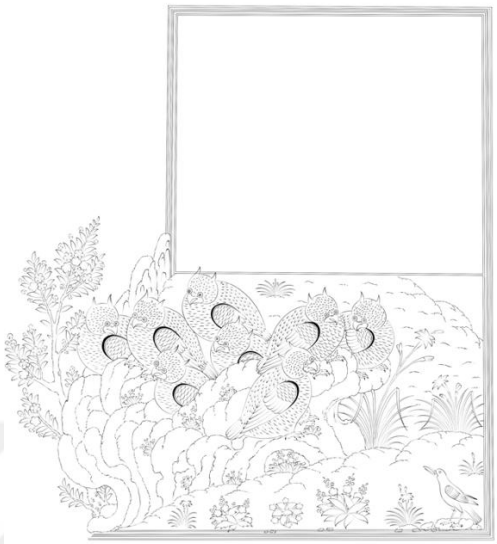
Zemin diyagonal düzlemde ot öbekleri ile bezelidir. Yanı sıra renkli çiçeklerle süslü bitki öbekleri çapraz yönde dengeli bir dağılım göstermektedir. Sayfa kenarına doğru taşma yapan zeminden yukarıya doğru kahverengi gövdeli iki ağaç figürü vardır. Geride kalan ağaç budanmış ve üzerinde taze fidanlarının olduğu görülen bir ağaç figürüdür. Önde yer alan ağaç ise yeşil yapraklarla bezeli dolgun bir ağaç tasviridir.

Figürlerin dördünde kaftan ve başlıklar görülmektedir. Başlıklarda yalnızca renk farklılıkları varken kaftanlarda hem model hem de renk farklılıkları vardır. Her kaftan üzerinde altın ile uygulanmış farklı bir bitkisel ya da hayvansal çıkışlı kompozisyon bulunmaktadır. Yalnızca zahit figürünün kaftan kollarında altın ile hat görülmektedir. Zahit figürünün iki eliyle sıkıca kavradığı koç figürü gerçek renklerinden yola çıkılarak renklendirilmiştir. Koç figürünün boynuzlarında doku çalışması görülmektedir ve sınır çizgileri tahrirlenmiştir. Gövdesi ise tarama tekniği ve helezon şeklindeki spiral çizgileriyle ve vücut kıvrımlarının hacminin verilmesiyle oluşturulmuştur. Koç figürünün tahrirleri gövde renginin en koyu tonu ile gerçekleştirilmiştir. Koç figürünün boynunda ve bacaklarında altın ile boyanmış zil aksesuarları yanı sıra kulaklarında yine sürme altın ile renklendirilmiş olan halka aksesuarları bulunmaktadır.

Eserin Adı: Baykuşlar ve Kargalar Arasındaki Düşmanlık

Resim 22

Çizim 22

Resim 22 / Çizim 22: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.80a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 8,5/10,1X15,5cm

Minyatür Hakkında: Baykuşlar ve kargalar arasındaki düşmanlığın hikayesinin tasvir edildiği minyatür, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Tasvirde kargalar hükümdarının vezirinin baykuşların hükümdarının huzuruna gittiği anın tasviri görülmektedir. Varak üzerinde cetvellerle sınırlandırılmış metin ve minyatür sahasında metin sahasına daha fazla yer ayrılmıştır on bir satır yazı görülmektedir. Minyatür, cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmış ve sayfanın sol kenarına doğru taşma yapmıştır.

Koyu mavi renkte renklendirilen gökyüzüne üçgen bir saha ayrılmıştır. Zemin kayalık formlarından ve meyilli zeminden oluşmuştur. Eğimli zemin gökyüzüne sınır teşkil ettiği yerler kayalık tasvirleriyle bezenmiştir ve zeminin üzeri ot öbeklerinin yanı sıra renkli çiçekleri olan bitki öbekleri ile bezelidir. Minyatür sahasın en alt kısmında

konuşma yapan karganın üzerine çıkıp konuşma yaptığı kaya tasviri ve onun küçük parçaları tasvir edilmiştir.

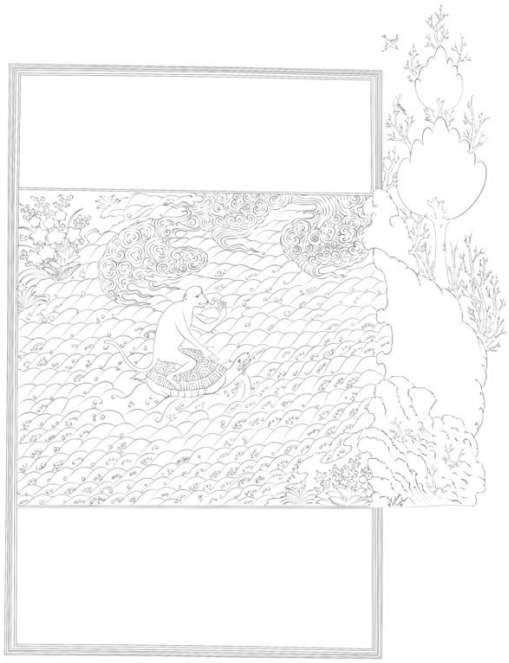
Kuş figürleri kayalıkların üzerinde kümelendirilmiştir. Minyatürde sekiz adet baykuş figürü tasvir edilmiştir. Bunlardan karga ile karşılıklı konuşan üç baykuş geride kalan diğer beş baykuş figürünün renklerine oranla daha soluk tonlarda boyanmıştır. Tüm kuş figürleri renklerinin birkaç ton koyusu ile tarama tekniği ile boyanmıştır. Karga figürü de tarama tekniği ile renklendirilerek uygulanmıştır.

Son olarak tasarımda sayfa kenarına doğru taşma yapan renkli çiçekli bahar dalı ağaç figürü kayalıkların arkasında kalacak şekilde tasvir edilmiştir.

Eserin Adı: Kaplumbağa ve Maymun

Resim 23

Çizim 23

Resim 23 / Çizim 23: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.91b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 9/14X13,5cm

Minyatür Hakkında: Kaplumbağanın amacını öğrenen maymunun kendini kurtarmak amacıyla kaplumbağayı onu karaya çıkarmak üzere yönlendirdiği anın tasviri gerçekleştirilmiştir. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahayı neredeyse ortalayacak şekilde düzenlenmiştir. Minyatür sahasının aşağısında beş satır, yukarısında dört satır yazı bulunmaktadır. Tasvirin üç kenarı cetvelli dördüncü kenarı da sayfanın marjına doğru taşma yapmıştır.

Minyatür sahası gökyüzü, bulutlar, eğimli zemin, kayalıklar ve deniz olmak üzere beş ayrı sahadan oluşmaktadır. Mavi renkte boyanan gökyüzüne üçgen bir saha ayrılmıştır. Deniz kıyısından gökyüzüne doğru uzanan renkli çiçekleri olan bitki öbekleri ile geçiş sağlanmıştır. Tasarım yüzeyine çapraz yönde ½ düzende incelediğimizde tam

karşı köşesinde benzeri bir üçgen saha daha görülmektedir. Bu saha toprak zemin olarak düzenlenmiştir zeminin üzeri ot kümeleri ve çiçek açmış bitki öbekleri ile diyagonal düzende bezenmiştir.

Kompozisyonda en fazla yer kaplayan deniz tasviri sürme beyaz altın ile renklendirilmiştir. Üzeri siyah renk mürekkeple eğrisel çizgilerle stilize dalga desenleri ile bezenmiştir.

Tasvirlerde denizden sonra kompozisyona en hakim olan ikinci öge yığma bulutlardır. Beyaz renk üzerinde gri tonları ile katman boğumlar verilmiş ve siyah renkle tahrirlenmiştir.

Sayfa kenarına taşma yapan sahada kayalık tasvirleri görülmektedir. Kayalıkların üzeri bodur ağaç gövdeleri ile bezelidir. Eğimli zemin üzerinden sayfanın kenarına doğru taşan yüzeyde kahverengi gövdeli yapraklı ağaç figürü ve iki kuş figürü uygulanmıştır. Kuşlardan biri uçar şekilde diğeri de ağaç üzerindeki kuru dala konmuş vaziyette tasarlanmıştır.

Kaplumbağa ve maymun figürleri tasarımın tam merkezindedir. Figürlerin tasvir şekillerinden diyalog halinde oldukları anlaşılmaktadır. Uygulama renk ve desen değerlendirmesi olarak incelendiğinde, figürlerin doğadaki renklerinden yola çıkılarak renklendirildikleri ve figürlerin doku stilizelerinde çizgi taramaları ve noktasal değerlerle valör çalışıldıkları görülmektedir.

Eserin Adı: Dimne ve Eşek

Resim 24

Çizim 24

Resim 24 / Çizim 24: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.94a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 10,9/13,5X13,5cm

Minyatür Hakkında: Çakalın eşeğe yüreksiz ve kulaksız olduğunu söylemesinin konu alındığı hikâyede minyatür cetvelli sahada yazı sahasından daha geniş bir alan kaplamaktadır. Bu minyatür, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Minyatür sahasının üzerinde yedi satır yazı bulunmaktadır. Tasvirin sol kenarında sayfa kenarına doğru taşma görülmektedir.

Kare biçime çok yakın olan tasarım sahasında gökyüzüne üçgen bir pafta ayrılmıştır. Gökyüzü mavi renkte sürme tekniği ile düz boyanmıştır. Eğimli zeminde kaya formları ile gökyüzüne sınır gerçekleştirilmiştir ve gri renk gövdeli ağacın kökleri gökyüzünün üzerinden geçmektedir. Ağacın yapraklı kısmı ise sayfanın yukarısına doğru cetvellerden dışarıya doğru taşma yapmıştır.

Minyatür sahasını aşağıdan yukarıya doğru incelediğimizde cetvel çizgilerinin hemen bitiminde kümelenmiş şekilde kayalık formları görülmektedir. Kayalıklar sayfanın sol kenarına doğru devamlılık göstermektedir ancak daha az bir yüzeyi kaplamaktadır. Kayalıkların üzeri kuru ağaç gövdeleri, renkli çiçekler açmış bitki öbekleri ile bezenmiştir. Sayfa kenarına taşma yapmış olan sahada kâğıt üzerine zemin boyamadan yukarıya doğru devam eden kahverengi gövdeli ağaç figürü, yeşil yapraklarla ve kahverengi ağaç dalları ile bezelidir. Zeminin üzeri yatay düzleme paralel ve çapraz vaziyette ot kümeleri ile bezenmiştir.

Eğimli zemin üzerinde eşek ve çakal figürü aynı düzlemde karşılıklı konuşur vaziyette tasvir edilmiştir. Eşek figürü doğada görüldüğü renkleri ile renklendirilmiştir. Gölgelendirmeler ve anatomik kıvrımsal detayları, tarama tekniği ile verilmiştir. Siyah renk ile de tahrirlenmiştir. Kuyruk, yele gibi parçaları tüy dokusu özelliğini vermektedir. Bu kısımlarda figürü bir hat gibi çevreleyen tahrir çizgileri görülmemektedir. Eşek figürünün üzerinde geometrik desenlerle bezeli süslü bir semer uygulanmıştır. Semerinin ve çıngırağının detaylarında sürme altın kullanılmıştır. Çakal figürü yazma eserin diğer çakal figürlerinde görülen renk ve tarama üslubu ile gerçekleştirilmiştir.

Tüm canlı ve cansız figürlerin üzeri en ince ayrıntısına kadar tarama tekniğiyle ve renk değerleri ile uygulanmıştır.

Eserin Adı: Kedi ve Fare

Resim 25

Çizim 25

Resim 25 / Çizim 25: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.99a

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 8,8/11X13,3cm

Minyatür Hakkında: Fare figürünün kedi figürünü kurtarma anı tasvirde resmedilmiştir. Sayfa düzeninde cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılan minyatür sahası dikdörtgen planda tasarlanmıştır. Yüzey iki ana paftaya ayrılmıştır. Önde bulunan kayalık zemin ve gerisinde bulunan eğimli zeminden oluşmaktadır. Tasarımın merkezinde iri kahverengi gövdeli ağaç figürü, yeşil yapraklarla ve kahverengi ağaç dalları ile bezelidir. Kökleri kayalıkların arkasında kalan ağaç gövdesi oyuklarıyla kabuksu yüzeyiyle detaylı bir uygulama ile gerçekleştirilmiştir. Yeşil top ağaçların zemini yeşil rengin açıklı koyulu tonları ile sürme tekniği şeklinde boyanmış ardından koyu yeşil rengi ile tahrirleri çekilerek yaprak detayları verilmiştir. Böylelikle zengin bir tasarım kurgusu sağlanmıştır. Ağaç figürünün dalları ve yaprakları cetvelli sahanın dışarısına taşma yapmamıştır.

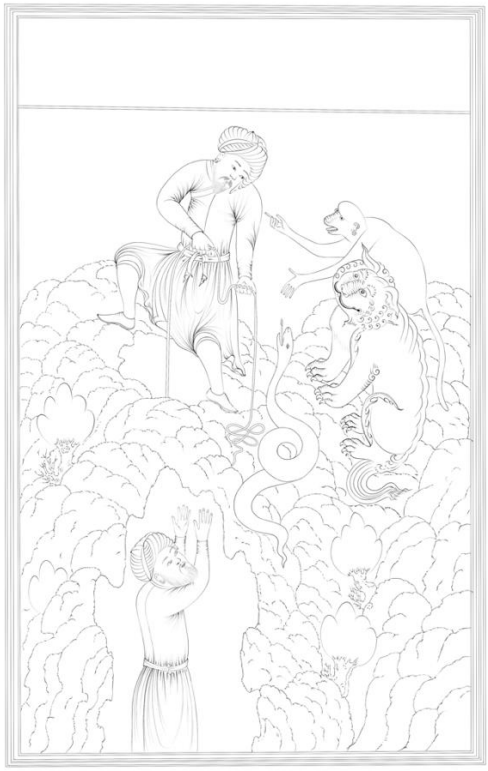
Tasarımda dört adet hayvan figürü görülmektedir. Hayvanlardan kuş figürü ağaç dalına tünemiş vaziyette tasvir edilmiştir. Baykuş figürünün yüz ifadesine bakıldığında tasvirde betimlenen anın heyecanını yansıtmaktadır. Baykuş figürünün renklendirilmesi ve tüylerinin uygulama yöntemi v.80a' daki baykuş figürleri ile örtüşmektedir. Fare figürlerinden biri kedi figürünün ayağına bağlı olan kırmızı ipi kemirmektedir. Diğeri bu anı izlerken hareket halindedir. Tasvir içerisinde figürlerin ebatları açısından değerlendirme gerçekleştirdiğimizde kedi ve baykuş figürlerinin oranlarına göre daha büyük tasvir edildikleri anlaşılmaktadır. Fareler gri rengin tonları ile noktalama ve tarama tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Gri rengin en koyu tonu ile de tahrirlenmiştir. Kedi figürünün zemini beyaz renk ile sürme tekniğinde düz boyanmıştır. Beyaz zemin renginin üzerine gri renginin tonları ile tarama ve noktalama tarama teknikleri ile dairesel formda iri benekler gerçekleştirilmiştir. Gri renginin en koyu tonu ile tahrirlenerek tamamlanmıştır. Kedi figürünün arka bacağından bağlı olduğu kırmızı ip, urgan kıvrımlarına kadar detaylandırılarak uygulanmıştır. İpin bağlı olduğu kazık, toprak zemine çakılı vaziyette ve üzerinde kazığın silindir gövdesini hissettirecek şekilde ışık gölge uygulaması ile gerçekleştirilmiştir.

Kompozisyonun ön kısmında mor renkte valör değerleri ile uygulanmış kayalıklar bulunmaktadır. Kayalıkların üzeri zemine paralel olarak düzenlenmiş renkli çiçekleri olan bitki öbekleri ile bezenmiştir. Kayalıkların arkasında görülen eğimli zeminin üzeri çapraz yönde düzenlenmiş ot öbekleri ve renkli küçük çiçekleri olan ot kümeleri ile süslenmiştir. Açık renkte sürme boya ile düz boyanan zemin üzerine siyah tahrir çizgileri ile tümsek stilizeleri gerçekleştirilmiştir. Sayfanın sol kenarına doğru taşma yapan eğimli zeminin kenar tahrir çizgilerinin gerisinden çıktığı belli olan bitki kökleri arasında çiçekli bodur bahar dalı ağacı ve renkli çiçekli iri yaprakları olan bitki öbekleri ile tasvir tamamlanmıştır.

Eserin Adı: Seyyah, Kuyumcu, Pars, Yılan ve Maymun

Resim 26

Çizim 26

Resim 26 / Çizim 26: TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.139b

Sayfa Eb'adı: 25,9X17cm

Minyatür Eb'adı: 14X9,7cm

Minyatür Hakkında: Seyyah ile kuyumcunun hikayesindeki kurtarılma anı konuda geçen tüm karakterlerle birlikte tasvir edilmiştir. Yazma esere ait son minyatürdür. Tasvir sayfa düzeninde cetvelli sahayı neredeyse tamamen kaplamaktadır. Cetvelli saha içerisinde sayfa kenarlarına doğru hiçbir taşma görülmemektedir. Cetvelli saha içerisinde minyatür sahasının üzerindeki paftada yalnızca iki satır yazı görülmektedir. Kompozisyonda gökyüzüne 3/1'lik alan gökyüzüne, geriye kalan 3/2'lik alanda zemine ayrılmıştır.

Gökyüzü sürme altın ile boyanmış ve yalın bırakılmıştır. Üzerinde hiçbir bezeme ögesi bulunmamaktadır.

Tamamen kayalık yüzeyden oluşan zemin düzleminde kuyu kesiti tam karşıdan görülmektedir. Kayalıklarda beş farklı zemin rengi görülmektedir. Kaya dokuları renklerin açık-koyu tonlarıyla noktalama ve tarama tekniğiyle verilmiştir son olarak tahrir çizgileriyle tamamlanmıştır. Kayalıkların üzerinde dört adet yeşil yapraklarla bezenmiş kahverengi gövdeli bodur ağaçlar uygulanmıştır.

Her iki erkek figürünün kaftan şekilleri ve başlıkları birbirinin aynıdır yalnızca renklerinde farklılık görülmektedir. Kırmızı kaftanlı erkek figürünün başlığındaki tepelik mavi renkte, mavi kaftanlı figürün başlığındaki tepelikte kırmızı renktedir. Kemer aksesuarları da benzer şekilde kontrast renklerle uygulanmıştır. Kaftanlarının üzeri altın ile bezenmiştir. Kuyunun içinde olan erkek figürü iki kolunu yukarı doğru kaldırmış kendisini kurtarmak için kuyuya sarkıtılan ipi beklemektedir. Kayalıkların üzerinde duran erkek figürünün formu gerçekleştirdiği ip sarkıtma işlemini birebir göstermektedir.

Hayvan figürlerinden yılan ve maymun doğada görülen renkleriyle çalışılmıştır. Pars figürü ise tamamen stilize bir şekilde renklendirilmiştir. Yılan figürü pul detayları ve kıvrımlarıyla kayanın üzerinde tasvir edilmiştir. Maymun figürünün jest ve mimikleri incelendiğinde seyyah figürünü uyarmak istediği izlenimi verildiği görülmektedir.

Son olarak pars figüründe koyu turkuaz renginin üzerine tarama tekniğinde detaylı bir stilize çalışması gerçekleştirilmiştir. Pars figürünün uygulamasında anatomik yapısının aslan figürü ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ancak hem metin çevirisinde hem de minyatürdeki pars figürünün anatomik detayları incelendiğinden aslan figürü olmadığı anlaşılmaktadır.

4.2. TSMK. H.362 KELİLE VE DİMNE YAZMASI MİNYATÜR ANALİZİ

Eser Adı/ Cinsi: Kelile ve Dimne

Eserin Bulunduğu Yer: Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, İstanbul

Envanter No: H.362

İstinsah Tarihi ve Yeri: 834/1431, Herat

Müellifi: Baysungur

Hattatı: Cafer-i Tebrizî

Müzehhibi: Bilinmiyor

Nakkaşı: Bilinmiyor

Dili: Farsça

Yazı cinsi: Hurde Ta'lik

Satır / Sütun Sayısı: 19 satır.

Eser Minyatür Sayısı: 19 minyatür.

Varak Eb'adı: 24.5X15.5cm

Varak sayısı: 172

Kâğıt cinsi: Filigranlı, âharlı, nohudî renktedir.

Mürekkep Cinsi: İs, lâl, üstübeç mürekkebi.

Teknik: Kâğıt üzerine taş suluboya ve altın.

Kitap Kabı: Miklepli, soğuk şemseli cild üzerinde hayvan figürleri bezeli bir kompozisyon yer almaktadır. Kompozisyon; balıkçıl kuş, tavşan, geyik, boğa, aslan, ceylan, tilki, maymun, kilin figürlerinden oluşturulmuştur. Miklep iki ejderin mücadelesini konu almıştır. Arka kapağın üzeri salbekli şemse, köşebentli ve bordürlü, rûmî ve hatayi grubu motiflerle bezeli, kızıl kahverengi deri ciltlidir.[88]

Minyatürlü Sayfalar: H.362' de görülen minyatürler orjinal başka bir yazma eserden kesilip yapıştırılmıştır.[89] Timur torunu Baysungur adına gerçekleştirilerek yeni yazılan bu Kelile ve Dimne yazması incelendiğinde minyatürlerin olduğu sayfalarda

[88] Şehnaz Biçer, "Timur Devri Herat Tezhip Ekolü", Sanatta Yeterlik Tezi, Dan: Prof F. Çiçek Derman, Istanbul, 2007 s.183.

[89] O'Kane, s.42.

sonradan yapıştırılan minyatürlü kağıtların varak yüzeyinde oluşturduğu kalınlıktan da fark edilmektedir. Bir yazma eserin minyatürlerinin diğer bir yazma esere yapıştırılmak üzere kesilmesinin nedeni tam olarak bilinmese de orijinal eserinin yüksek kalitede olduğu ve İÜK. F.1422 yazmasından sonra ikinci sırada geldiği söylenebilmektedir.[90] "Figürlerin Sadi Gülistan'ı ile benzerliği bu eserin nakkaş Halil tarafından yapılması olasılığını akla getirmiştir fakat bu konu henüz aydınlığa kavuşmamıştır."[91] Bu bilgiler doğrultusunda nakkaşının kim olduğu, orijinal yazma esere ait başka minyatürlerin olup olmadığı, zarar görmüş olan veya özel koleksiyonlarda yer alıp almadığı hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Yazma eserin tüm varaklarında yazı sahasını çevreleyen çift sıra altın cetvel, bir sıra siyah renkte iplik ve son olarak lapislazuli renginde cetvel görülmektedir.

Minyatürde geç Celayir'li üslubunun etkileri görülmektedir.[92] Minyatür sahalarının çevresi varak üzerinde görülen yazı sahasını sınırlayan cetvel çizgilerinden hariç olarak sonradan yapıştırılan bu minyatürlerin çevresinin yeniden cetvellendiği görülmektedir. Buralara tek bir altın cetvel uygulaması gerçekleştirilmiştir. Buna örnek olarak v.27b'deki minyatür sahasını incelediğimizde, minyatürün altından görülen yazma esere ait ilk çekilen cetvel çizgisi gösterilebilir sonrasında minyatür sahasına uygun yeni cetvel çekilmiştir.

[90] O'Kane, s.42.

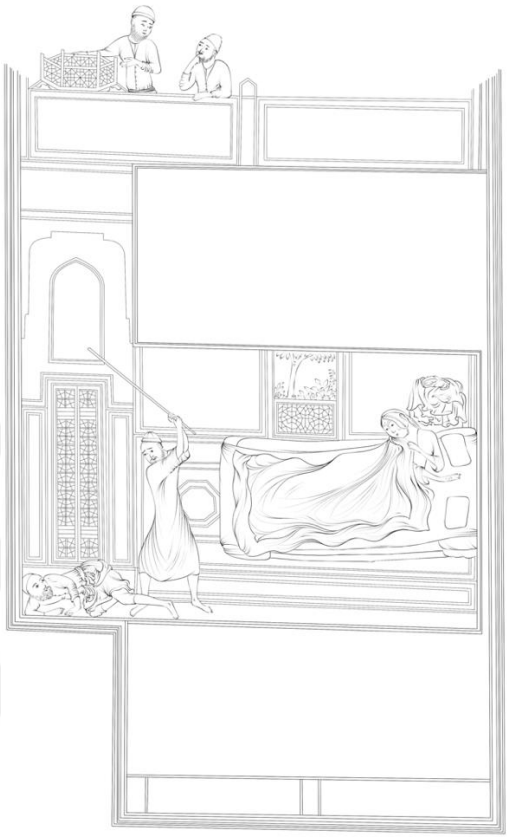
[91] İnal, s.128.

[92] O'Kane, s.101.

Eserin Adı: Hırsız ve Ayışığı

Resim 1

Çizim 1

Resim 1 / Çizim 1: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.24a

Sayfa Eb'adı: 24,7X15,9cm

Minyatür Eb'adı: 13,3X10,1/6,2cm

Minyatür Hakkında: Hırsızın yatak odasında dövüldüğünü tasvir eden minyatürün sayfa düzeni incelendiğinde, yazı sahasını çevreleyen cetvel ve iplik düzenlemesi sırasıyla, çift sıra altın cetvel, bir sıra siyah renkte iplik ve son olarak lapislazuli renginde cetvel gerçekleştirilirmiştir. Minyatür sahası, cetvelli sahayı neredeyse ortalayacak şekilde düzenlenmiştir. Minyatür sahasının aşağısında ve yukarısında beş satır yazı görülmektedir.

Minyatürde geç Celayir'li üslubunun etkileri görülmektedir.[93] Tasvirdeki iç mekân uygulaması minyatürün neredeyse tamamını kaplamaktadır. Geometrik desenlerin hakim olduğu iç mekân kesitinde figürler iki ayrı düzlemde görülmektedir. İlki, minyatürün aşağısında dövülme anının tasvir edildiği iki erkek figürü ve yataktaki kadın figürüdür. Dövme anının tasvir edildiği minyatürde her iki erkek figürünün jest ve mimikleri gerçekçi bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Benzer biçimde yatakta tasvir edilmiş kadın figürüde jest ve mimikleri ile yaşanan olayın şaşkınlık ifadesini güçlü şekilde okuyucusuna vermektedir. Diğer düzlem ise minyatürde mekân çiziminin bittiği yerde sayfanın üst kenarına doğru taşma yaparak uygulanmış iki erkek figürüdür. Erkek figürlerini diyalog halinde gösterir biçimde tasvir edilmiştir.

Kompozisyonda derinliği hissettiren uygulamalardan birincisi açık pencere tasvirinde görülen doğa manzarasıdır. Manzaranın ikincisi de kompozisyonun üst kısmında uygulanan baca tasvirinin çift kaçışlı perspektif kuralına göre çizilmiş olmasıdır.

İç mekân uygulamasında zemin turkuaz renginde geometrik desen ile bezenmiştir. Geometrik desen uygulaması iç mekânda duvar yüzeyinde de devam etmektedir. Burada lapislazuli rengi ve tonları ile renklendirilmiştir, geometrik desenleri çevreleyen bordürler mevcuttur.

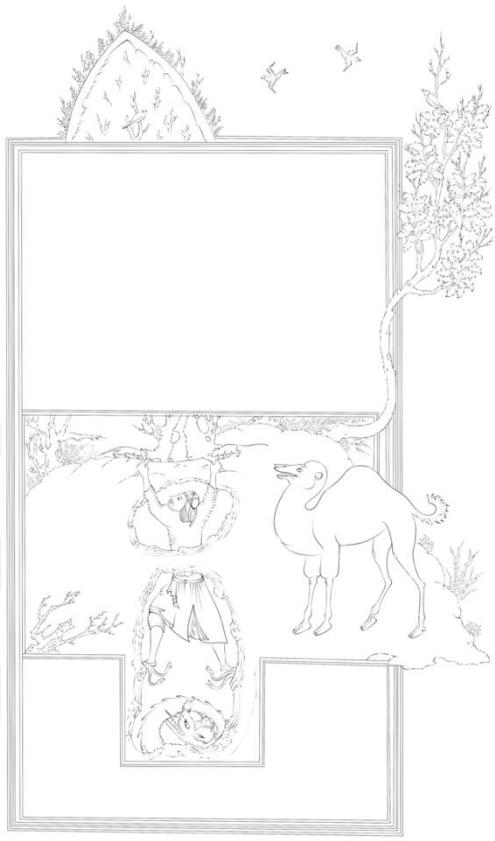
Ahşap kapı uygulamasında ahşabın doğal rengine yakın kahverengi tonlarında renklendirme yapılmıştır ve kapı kanatlarında geometrik düzende geçme uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Kapı üstü penceresi de yine geometrik uygulama ile turkuaz rengi ve tonları şeklinde gerçekleştirilmiştir. Pencerenin olduğu duvar beyaz renktedir. Son olarak çatı uygulaması da kızıl kahve tonlarında ve geometrik desenlerle çalışılmıştır. Özetle iç mekân mimari tasvirinde; zemin, duvar ve çatı olmak üzere üç adet düzlem olacak şekilde çalışılmıştır.

[93] O'Kane, s.101.

Eserin Adı: Hayatın Tehlikeleri

Resim 2

Çizim 2

Resim 2 / Çizim 2: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.27b

Sayfa Eb'adı: 24,6X15,7cm

Minyatür Eb'adı: 7,7/16.3X9,6cm

Minyatür Hakkında: Kızgın deveden kaçan erkek figürünün tehlikeli hayvan figürleri ile dolu olarak bezenmiş kuyunun içerisinde olduğu anın tasviri görülmektedir. Minyatür, cetvelli yazı sahasının aşağı kısmına yakın olarak konumlandırılmıştır. Minyatürde kuyu tasvirinin olduğu saha "u" şeklinde bir çıkıntı yapacak şekilde uygulanmıştır. Bu çıkıntıdan dolayı minyatürün altında kalan yazı sahasının dört satırından üçü sütun oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Minyatür sahasının üst kısmında yedi satır yazı görülmektedir.

Tasvirde gökyüzüne 5/1'lik bir saha ayrılmıştır. Gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden kenarları kayalık dokusu ile tasvir edilmiştir. Bu kısım kahverengi renkte ağaç gövdeleri, dalları ve bitki öbekleri ile bezenmiştir.

Gökyüzü tasviri haricinde kalan tüm saha eğimli zemine ayrılmıştır. Zeminin sayfanın sağ kenarına doğru taşma yapan sahası da ince bir sıra kayalık tasviri oluşturacak şekilde uygulanmıştır. Zemin üzeri diyagonal düzlemde ot öbekleri ile bezenmiştir.

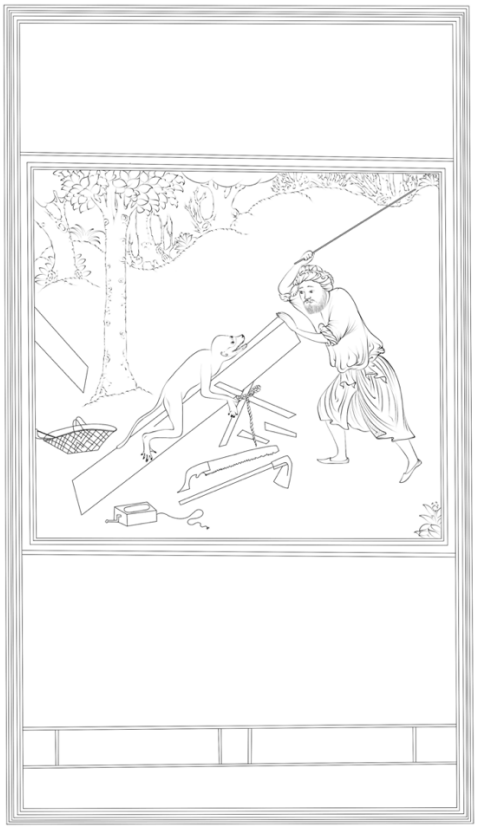
Kompozisyonun tam ortasında kuyu kesiti görülmektedir. Kuyunun kesit düzlemine giren sınırları kayalık formuyla stilize edilerek bezenmiştir ve kuyunun içi koyu renkle sürme boyanmıştır. Kuyunun içerisine baktığımızda hayvan figürleri ve insan figürü görülmektedir. Kuyunun dibinde sarmal biçimde kıvrılmış ejderha figürüne gri rengin tonları hakimdir, pul, sırt ve gövde detaylarında kırmızı ve siyah renkli tarama ve tahrir çizgileri görülmektedir. Ejderha figürünün baş formu deformasyona uğramıştır ancak orada da detaylı bir uygulama tekniği olduğu tahmin edilebilmektedir. Erkek figürünün ayaklarının altında ikişer adet yılan figürleri görülmektedir. Onlarda gri tonları ile renklendirilmiş ve siyah renk ile de tahrirlenmiştir. Erkek figürünün üzerinde yeşil renkte kaftan görülmektedir. Başlığında ve ayakkabılarında kırmızı renk uygulanmıştır. Sakallı erkek figür tasviri yüzeyde bulunan ağaç köklerine tutunur vaziyette tasvir edilmiştir. Ancak tutunmuş olduğu dallar iki ayrı fare figürü tarafından kemirilmektedir. Fare figürleri de gri renk ile tarama tekniği ile açıklı, koyulu tonlarda renklendirilmiştir. Ağaç kavuğunun içindeki bal peteği de tasvirde yerini almıştır.

Deve figürü doğadaki renklerinden çıkışlı olarak tarama tekniği ile renklendirilmiştir. Kompozisyon sahasının cetvellerin dışına doğru taşma yaptığı yerlerde ağaç ve kuş figürleri çalışılmıştır. Dört adet kuş figüründen ikisi uçar vaziyette diğer ikisi de ağaçlara tünemiş olarak tasvir edilmiştir. Kompozisyonun sağ kenarına taşma yaparak uzanan eğimli zeminin üzerinde bitki ve ot öbekleri mevcuttur.

Eserin Adı: Maymun ve Marangoz

Resim 3

Çizim 3

Resim 3 / Çizim 3: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.30a

Sayfa Eb'adı: 24,8X15,9cm

Minyatür Eb'adı: 6,8X7,8cm

Minyatür Hakkında: Maymun figürünün marangoza yakalandığı anın tasviridir. Cetvelli sahanın içerisine konumlandırılmış minyatürün etrafında bir sıra iplik ve iki sıra altın cetvel vardır. Nerdeyse kare formuna yakın minyatür sahasının aşağısında altı satır yazı, yukarısında üç satır yazı bulunmaktadır. Eğimli zemin yalnızca ot kümeleri ile bezelidir. Gökyüzüne sınır oluşturan eğimli zeminin kenarları kayalık biçiminde stilize edilerek bezenmiştir.

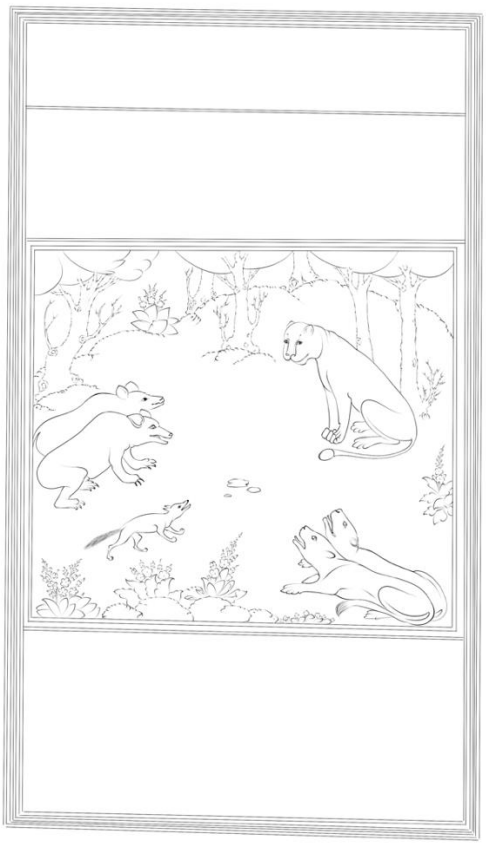
Gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır ve üzerinde sadece zeminden yukarı doğru yükselen kahverengi ve gri renkte ağaç gövdeleri, dalları ile renkli çiçekleri olan ot öbekleri bulunmaktadır. Ağaç gövdelerinin her iki yanında çiçekli ve çiçeksiz bitki kümeleri bulunmaktadır. Erkek figürü kırmızı başlık ve lacivert kaftanlı olarak tasvir edilmiştir. Figür elindeki ahşap ince sopayı maymuna vurmak üzere olduğu anın tasviri gerçekleştirilmiştir. Maymun figürü doğadaki renklerinden çıkışlı olarak tarama ve noktalama tarama tekniklerinde renginin tonları ile uygulanmıştır.

Tasvirde marangoz tezgâhı, testeresi, çekici, alet kutusu, sepet ve kereste gibi malzemeleri aslına uygun olarak tasvir edilmiştir.

Zemin üzerindeki ot öbekleri zeminin eğimine göre düzenlenmiştir. Diğer tasvirlerde olduğu gibi düzlem üzerinde diyagonal bir düzenleme yapılmamıştır. Bu uygulama tekniği ile diğer minyatürlerden ayrı bir özelliğe sahiptir. Çünkü zemindeki eğimin derinliğini okura ve izleyicisine hissettirmiştir.

Eserin Adı: Dimne'nin Kendini Aslana Sunması

Resim 4 **Çizim 4**

Resim 4 / Çizim 4: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.32b

Sayfa Eb'adı: 24,8X15,8cm

Minyatür Eb'adı: 6,9X7,8cm

Minyatür Hakkında: Aslan, çakal, iki ayı ve iki de pars figürünün bir arada olduğu toplantıda Çakal'ın aslanla konuşma anı tasvirde görülmektedir. Cetvel düzenlemesi v.30a'da görülen düzenleme ile aynıdır. Kompozisyonun aşağısında kalan sahada dört satır yazı yukarısında kalan sahada ise beş satır yazı bulunmaktadır.

Tasvirde gökyüzüne 6/1'lik bir alan ayrılmıştır. Gökyüzü mavi renkte sürme tekniği ile boyanmıştır üzeri yer yer açık tonlar ile paralel şekilde tarama tekniği ile gölgelendirilmiştir. Gökyüzüne sınır teşkil eden eğimli zeminin kenarları tepelik ya da kayalık formlarında bezenmiştir. Zeminden gökyüzüne doğru uzanan kahverengi ve gri

renklerdeki ağaç gövdeleri, ağaç yaprakları ile çiçekli otsu bitki öbekleri görülmektedir. Tasvirde altı adet iri gövdeli ağaç figürü vardır bunlardan ikisi gri gövdeli diğer dördü ise kahverengi gövdelidir. Ağaçların hepsi top ağaç şeklinde açıklı koyulu sürme yeşil rengi üzerine, rengin koyusu ile gerçekleştirilen yaprak tasvirlerinden oluşmuştur. Zemin üzerindeki ot öbekleri zeminin eğimine göre düzenlenmiştir.

Tasvirde görülen hayvan figürlerinden en büyük gerçekleştirileni aslan figürü olmuştur. Oturur vaziyette tasarlanmıştır ve rengi açık okra tonlarındadır siyah renk ile tahrirlenmiştir. Tasvirin en önünde uygulanmış pars figürleri aynı kalıp ile gerçekleştirilmiştir. Ayı figürleri de parslarla benzer şekilde aynı kalıp ile çalışılmıştır. Geride olan ayı figürü açık renkli hemen önünde yer alan ayı figürü ise koyu renktedir. Pars figürlerinin ve ayı figürlerinin tahrirleri kendi tonlarının koyu rengi ile gerçekleştirilmiştir. En küçük boyutta tasarlanan çakal figürü, doğadaki gerçek tonlarına yakın olarak renklendirilmiş ve tarama tekniği ile açıklı koyulu, tonlarının verilmesi ile tamamlanmıştır. Çakal figürünün jest ve mimiklerinden bir konuşma gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca pars figürlerinin ve aslan figürlerinden birisinin de ağzı açık vaziyette tasvir edilmiştir. Bu tasvirden edinilen izlenimle onların da konuşmaya katıldıkları anlaşılmaktadır.

Son olarak tasvirin en alt cetvel çizgisinin tam kenarında kaya formları ve çiçekli bitki öbekleri uygulanmıştır. Minyatür sahasında cetvel dışına doğru hiçbir taşma gerçekleştirilmemiştir.

Eserin Adı: Hacamatçı Karısı Derviş ve Elbise

Resim 5

Çizim 5

Resim 5 / Çizim 5: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.36b

Sayfa Eb'adı: 24,8X15,4cm

Minyatür Eb'adı: 7/15,5X9,8cm

Minyatür Hakkında: Olay anını pencereden izleyen filozofun ve ayakkabıcının berberin karısının burnunu kesme sahnesinin tasviridir. Sayfa düzeninde minyatürün tamamı cetvelli saha içerisinde gerçekleştirilmiştir. Ancak bu kez buradaki farklılık cetvelli sahanın sayfa kenarına doğru taşma yapmış olmasıdır. Ek olarak yazma eser üzerine sonradan yapıştırılan minyatürün yarım santim dar gelmesi sonucunda okuyucuya göre minyatürün sol yanında kalan cetvel sahasının arasındaki boşluğa ara suyu çalışılmıştır.

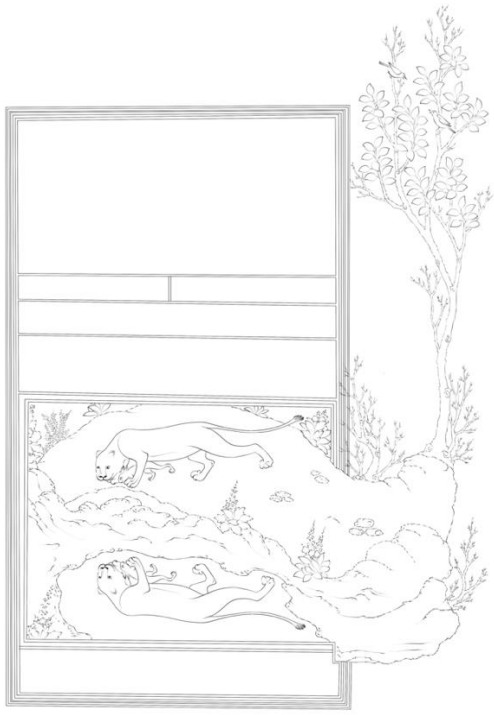
Tasvirde iç mekân kesiti görülmektedir. Kompozisyonu aşağıdan yukarıya incelediğimizde öncelikle turkuaz renkte dikdörtgen biçimlerden oluşmuş zeminde üç sıra döşeme uygulanmıştır. Döşemenin tahrirleri turkuaz renginin koyusu ile gerçekleştirilmiştir. Ardından lapislazuli renginde altıgen biçimde geometrik kompozisyon ile hem zemin hem de duvar gerçekleştirilmiştir. Zemin üzerinde kırmızı ve turuncu renklerinin hakim olduğu zencerek ve penç motifleri ile bezeli halı tasviri uygulanmıştır. Zeminde ve halının üzerinde dönemin aksesuarlarından ve eşyalarından; döşek, lamba, ayakkabı, ibrik, sandık, sini, sehpa ve ayakkabı ustasının aletleri çalışılmıştır. Ek olarak lapislazuli renkte uygulanmış duvarda geometrik geçmeli pencere uygulanmıştır. Tasvirde dar uzun uygulanmış iç mekân kesitindeki duvar kızıl kahve renkte dikdörtgen formda tuğlalar ile tasvir edilmiştir. Duvarın ön kısmında ise sarı ve kırmızı zikzak çizgilerle bezeli sütun uygulanmıştır. Yukarıya doğru zahit figürün olayı izlediği balkon kesiti görünmektedir.

Kadın figürün saç şekli v.24a'daki kadın figürün saç şekli ile aynı uygulanmıştır. Erkek figürü gece entarisi ile tasvir edilmiştir. Sütuna bağlı kadın figürün burnunu kestiği an tasvir edilmiştir ve olayın gerçekliğini yansıtan kanda görülmektedir. Pencereden olayı izleyen zahit figürü kahverengi kaftanlıdır.

Eserin Adı: Tavşan ve Aslan

Resim 6

Çizim 6

Resim 6 / Çizim 6: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.40b

Sayfa Eb'adı: 24,8X15,7cm

Minyatür Eb'adı: 6,1/16,6X11cm

Minyatür Hakkında: Tavşanın aslana kuyudaki yansımasına baktırması ve onun sonunu getirmesi hikâyede konu edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde cetvelli sahanın içine yapıştırılan minyatürün ölçülerine uygun ilave bir cetvel çalışması daha gerçekleştirilmiştir. Minyatür sahanın aşağısında bir satır, yukarısında dokuz satır yazı vardır.

Kompozisyonda 1/5'lik bir alan gökyüzüne ayrılmıştır. Gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden eğimli zeminden yukarıya doğru renkli çiçekli bitki öbekleri uzanmaktadır. Eğimli zemin ve pembe renkle tasvir edilmiş kayalıklar sayfanın sağ tarafına doğru taşma yapmıştır. Bu kısımlardan yukarı doğru

kahverengi gövdeli bodur ağaçla ve bir tanede kahverengi gövdeli yapraklı ağaç figürü vardır. Bu ağacın üzerine tünemiş ve yüzleri birbirine dönük iki kuş figürü bulunmaktadır. Kuş figürleri şahit oldukları olayın heyecanıyla konuşur vaziyette tasvir edilmişlerdir. Hikâyenin ana kahramanları aslan ve tavşan figürlerinin kuyunun içindeki yansımaları kuyu kesitinden görülmektedir.

Eserin Adı: Geveze Kaplumbağa

Resim 7

Çizim 7

Resim 7 / Çizim 7: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.50a

Sayfa Eb'adı: 24,6X15,7cm

Minyatür Eb'adı: 7,8/1,2X7,8/3,8cm

Minyatür Hakkında: Kazların taşıdığı geveze kaplumbağanın hikayesinde kaz ve kaplumbağa figürleri uçar vaziyette ve zemin üzerinde altı figürün anı izlediği sahne tasvir edilmiştir. Minyatür cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmış olup minyatürün yukarısında on bir satır yazı bulunmaktadır.

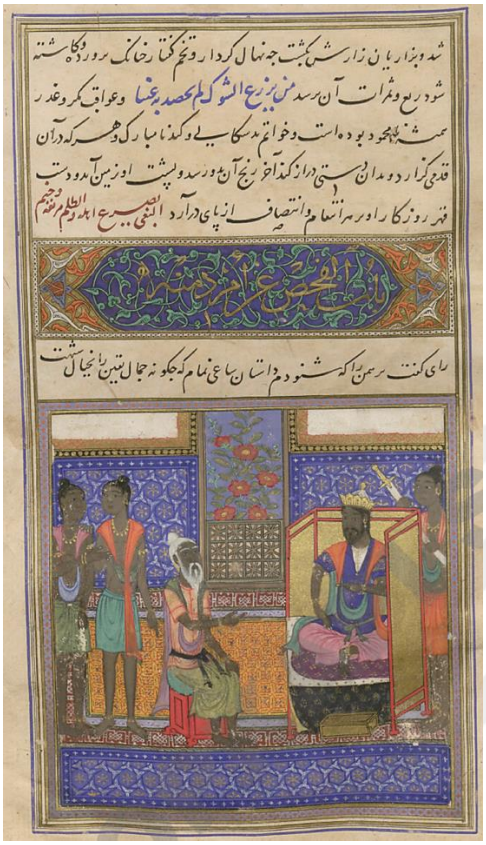
Minyatür sahasında 1/5'lik alan gökyüzüne ayrılmıştır, gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir. Geri kalan saha eğimli zemin olarak uygulanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturan hattında üç ağaç gövdesi ve renkli çiçekleri olan bitki öbekleri uygulanmıştır. Eğimli zeminin üzeri, zeminin eğimine paralel olarak ot öbekleri ile bezenmiştir. Seyrek bir düzende de rastlantısal olarak eğimli zemin üzerinde

uygulanmıştır. Minyatür sahanın aşağısında kalan cetvel çizgilerinin tam kenarında da renkli çiçekleri olan bitki öbekleri mevcuttur. Bu uygulama çeşidi minyatüre derinlik kazandırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

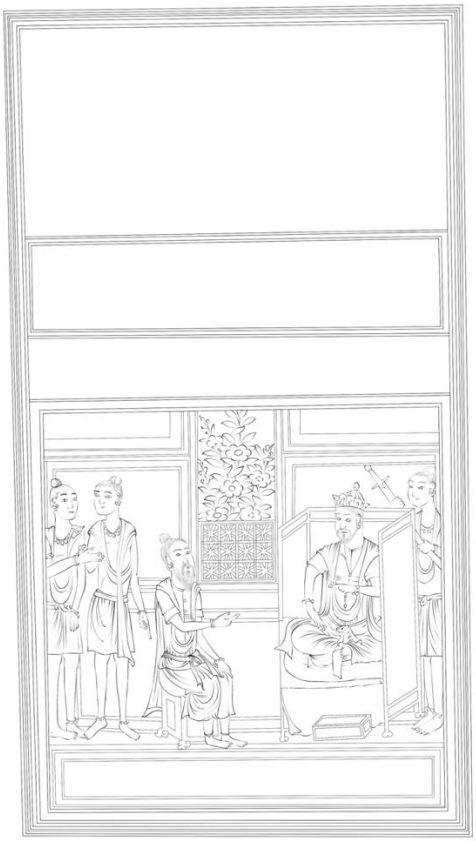
Tasvirde altı adet insan figürü görülmektedir. Tez kapsamında incelenen tüm diğer yazmalardan farklı olarak bu minyatürde çocuk tasviri de gerçekleştirilmiştir. Çocuk tasvirinin başlığı yetişkinlerin başlığından farklı bir başlıktır ve kaftanı yetişkin figürlerin kaftanlarından daha kısadır. Beş erkek figürünün üçü sakal tasvirlidir. İkisi sakalı olmayan şekilde uygulanmıştır. Her birinin üzerinde farklı renkte bir kaftan vardır. Tüm figürlerin jest ve mimiklerinde gördükleri olayın heyecanı ve şaşkınlık ifadesi verilmiştir.

Hayvan figürleri cetvelli sahanın dışında sayfa kenarında eğimli olacak şekilde tasvir edilmişlerdir. Hayvan figürlerinin uygulama tekniğinde detaylı bir çalışma gerçekleştirilmiştir hatta budaklı ahşap çıtanın esnekliği dahi verilmiştir. Kaz figürleri gri rengin tonları ile işlenmiştir, Kaplumbağa figürü de kahverengi tonları ile renklendirilmiştir.

Eserin Adı: Debşelim ve Beydaba

Resim 8

Çizim 8

Resim 8 / Çizim 8: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.56a

Sayfa Eb'adı: 24,7X15,8cm

Minyatür Eb'adı: 7,7X7,7cm

Minyatür Hakkında: Debşelim'in huzurunda olan filozof Beydaba tasviridir. Tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatürün üzerinde altı satır yazı ve bir bölüm başı tezhibi görülmektedir. Tasvirde iç mekân tasarımı gerçekleştirilmiştir. Tasvir düzlem boyutunda uygulanmıştır yalnızca Debşelim'in tahtında, ayak ucundaki yükseltide ve filozofun oturduğu taburede tek kaçışlı perspektif uygulanmıştır. Ek olarak pencereden doğa tasviri görüldüğü yerde derinlik algısından söz edilebilmektedir.

Beydaba kralın karşısında oturmaktadır. Filozofun saç ve sakal tasviri beyaz renktedir. Gerçekçi üslupta tasvir edilmiş olan Hintli kahramınlar koyu tenlidir ve kral hariç tüm figürlerin saç şekli tepelerinde topuz oluşturur şekilde tasvir edilmiştir. Kral ve filozof hariç tüm figürlerin üst bedeni çıplak olarak tasvir edilmiştir. Bu üç figürün altın aksesuarları bulunmaktadır. Figürlerin ten renkleri, giysileri, saç şekilleri yazma eserdeki v.69a dışında kalan diğer tüm minyatürlerden farklı olarak çalışılmıştır.

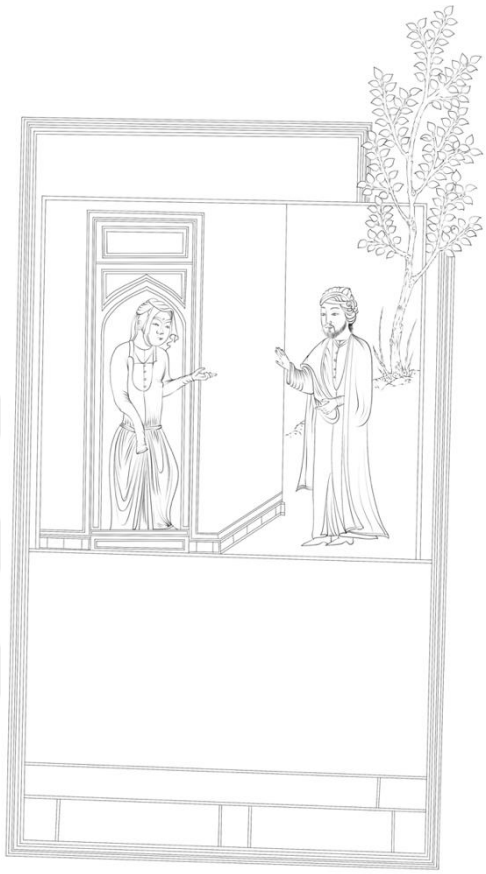
İç mekân kesitinde lapislazuli rengi, rengin tonları, beyaz ve sürme altın ile de detay uygulamaları gerçekleştirildiği görülmektedir. Zeminde turuncu renk ve sürme altın ile geometrik desenlerle tasvir edilmiş bir halı tasvirin tam ortasındadır. Halının etrafında bordo zemin renkli bordür geçmiştir. Bordürün üzeri anahtarlı zencerek ile bezenmiştir. Kralın tahtı sürme altın ile boyanmıştır. Turuncu renkte çıtalar haricinde taht üzerinde farklı bir uygulama görülmemektedir. Yalnızca kralın üzerine oturduğu minder ve kumaş detayları vardır. Duvar uygulamasının bitiminde bordür görülür ve beyaz duvar ile devam eden iç mekân görüntüsü cetvellerle kesilerek tamamlanır.

Pencere detayından dışarı bakıldığında mavi renkte gökyüzü ve çiçek açmış yeşil yapraklı ağaç figürü gerçekleştirilmiştir. Pencerenin ahşap geçme düzenlemeli geometrik çıtaları ile tasviri gerçekleştirilmiştir.

Eserin Adı: Ressam ve Pelerini

Resim 9

Çizim 9

Resim 9 / Çizim 9: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.61b

Sayfa Eb'adı: 24,5X15,7cm

Minyatür Eb'adı: 7,2X7,7cm

Minyatür Hakkında: Kompozisyonda kadın ve erkek figürleri karşılıklı konuşur vaziyette görülmektedir. Bu minyatürde metin ve tasvir arasında farlılık vardır. Bunun nedenleri arasında, daha erken tarihli bir Kelile ve Dimne el yazmasından alınmış olmasının ya da yeni yazma esere aktarılırken yaşanmış bir karışıklık olabileceği olasılıklardandır. [94] Bu minyatür, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında

[94] O'Kane, s.136.

yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Sayfa düzeninde minyatürlü sahanın aşağısında kalan yazı sahasında sekiz satır yazı ve yukarısında da iki satır yazı olduğu görülmektedir. Bu varak üzerine sonradan yapıştırılan minyatüre uygun altın cetvel çekilmiş ve arada kalan boşluklar altın ile bir ara suyu deseni uygulanmıştır.

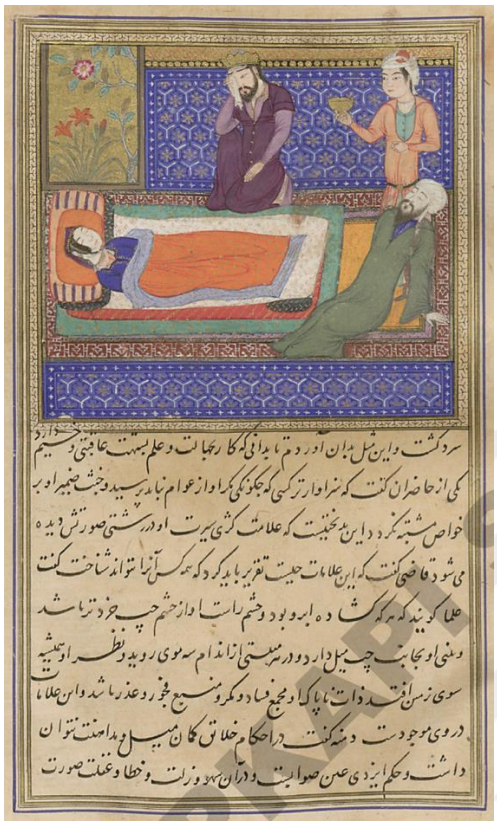
Kompozisyona en hâkim tasvir bina cephesi uygulamasıdır. Tek kaçışlı perspektif görülmektedir. Binanın her iki cephe duvarı da kızıl kahve renginin hâkim olduğu geometrik desenler ile bezenmiştir. Cephe duvarının başlangıç yerinde bir sıra turkuaz renkte dikdörtgen tuğla görülmektedir. Ön cephe duvarında sivri kemerli bir kapı girişi görülmektedir. Kapının kemer uygulaması, profilleri ve kapı alınlığında lapislazuli rengi hakimdir. Ayrıca kapı alınlığında yazı bulunmaktadır. Kapının içeresindeki mekâna beyaz renk uygulanmıştır ancak mekânda derinlik algısından çok boşluk algısı uyandırmıştır.

Gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir. Gökyüzünün ön sahasında eğimli zeminden yukarı doğru yükselen gri gövdeli yeşil yapraklı ağaç figürü geçmektedir. Eğimli zemin üzerindeki ot öbekleri diyagonal düzlemde uygulanmıştır.

Biri kadın diğeri erkek olmak üzere iki figür vardır. Erkek figürü kahverengi kaftan ve lacivert renkte başlık giymektedir. İç elbisesi yeşil renktedir. Kadın figürünün saç şekli v.24a, v.36b'deki kadın figürlerinin saç şekillerine benzemektedir.

Tasvirde tek cetvel sahasının dışına taşma yapan gri gövdeli tek ağaç figürünün dalları ve yaprakları olmuştur.

Eserin Adı: Cahil Doktor ve Kralın Kızı

Resim 10

Çizim 10

Resim 10 / Çizim 10: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.65a

Sayfa Eb'adı: 24,5X15,9cm

Minyatür Eb'adı: 5,8X7,7cm

Minyatür Hakkında: Cahil doktorun kendi hazırladığı ilacın ölüm döşeğindeki prensese sunulduğu an tasvirde görülmektedir. Bu minyatür, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Minyatür, cetvelli sahanın yukarısına konumlandırılmıştır. Minyatürü sınırlayan cetvel ve minyatür dahil yazıyı çevreleyen cetveller iç içe olacak şekilde düzenlenmiştir. Minyatür sahasının altında dokuz satır yazı bulunmaktadır. Tasvirde görülen iç mekân kesitinde iki ayrı düzlem bulunmaktadır. Birincisi tüm figürlerin bulunduğu iç mekân ikincisi de pencereden görülen dış mekândır.

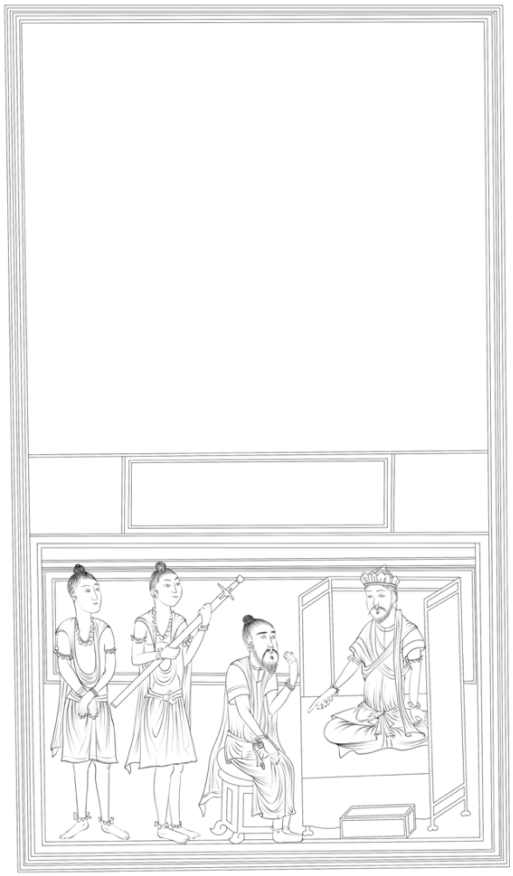
Zeminde lapislazuli renginin baskın olduğu yüzeyde altıgen geometrik desen üzerine beyaz renk ve sürme altın ile detaylar verilmiştir. Kompozisyonda görülen halı tasvirinin üzerinde dört figür bulunmaktadır. Kral figürünün kederi elinde tuttuğu mendille göz yaşlarını siler vaziyette tasvir edilmesiyle okura aktarılmıştır. Figür koyu mor renkte kısa kollu kaftan ve daha açık mor renkte iç giysi ve başındaki sürme altın ile boyanmış sade detaysız taç ile tasvir edilmiştir. Kral figürü ve cahil doktor figürü sakallı bir yüz uygulamasına sahiptir. Cahil doktor figürü hazırladığı ilacın etkisini beklerken ayakta durmak için elleriyle geriye doğru yaslanırken vücuduna destek sağlar vaziyette tasvirlenmiştir. Yeşil renkte kaftan ve başında başlık bulunmaktadır. İlaç kasesini elinde tutan kadın hizmetli figürünün başında da başlık bulunmaktadır. Fakat saç şekli diğer varaklarda görülen kadın figürlerinden farklıdır. Hazırlanan ilacın konulduğu kâse sürme altın ile boyanmıştır. Yatakta hasta yatan prenses figürünün saç şekli v.24a, v.36b ve v.61b'deki biçimde gerçekleştirilmiştir. Halı, döşek ve yastık gibi eşyaların zeminleri sürme boya ile kapatıcı boyanmış ve üzerleri tarama ya da noktalama tekniğiyle yapılan desenlerle bezenmiştir.

Dış mekâna bağlantı sağlayan pencere tasvirinde yalnızca kahverengi renkte ahşap profilleri görülmektedir. Açık şekilde tasvir edilmiş pencereden dışarıya bakıldığında sürme altın ile boyanmış gökyüzü ve önünde renkli çiçekleri olan yeşil yapraklı bitki öbekleri görülmektedir.

Eserin Adı: Debşelim ve Filozof

Resim 11

Çizim 11

Resim 11 / Çizim 11: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.69a

Sayfa Eb'adı: 24,4X15,5cm

Minyatür Eb'adı: 5,2X7,8cm

Minyatür Hakkında: Filozofun Debşelim'in huzurunda olduğu tasvir v.56a'nın devamı niteliğindedir ve bu minyatürde, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Kompozisyonda iç mekân kesiti uygulaması görülmektedir. Sayfa düzeninde cetvelli sahanın içerisinde minyatür cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının yukarısında on iki satır yazı bulunmaktadır. İç mekân kesitinde lapislazuli rengi, rengin tonları, beyaz ve sürme altın ile de detay uygulamaları gerçekleştirildiği görülmektedir. Zeminde ince tahrirle

uygulanmış hasır uygulaması gerçekleştirilmiştir. Turuncu renkteki çıtalar haricinde taht üzerinde desen ya da renk uygulaması görülmemektedir. Tahtın oturma yüzeyi zemine paralel uygulanmıştır bu şekli ile v.56a'daki uygulamadan farklıdır. Duvar uygulamasının bitiminde üç sıra halinde bordür uygulaması görülür ve cetvellerle kesilerek tasvir tamamlanmıştır.

Kralın karşısında oturan Beydaba'nın saç ve sakal tasviri beyaz renktedir. Tüm figürler v.56a'da olduğu gibi Hintli olduklarını vurgulamak için koyu tenli tasvir edilmiştir ve kral hariç tüm figürlerin saç şekilleri tepelerinde topuz oluşturur şekildedir. Kral ve filozof hariç diğer iki erkek figürün üst bedenleri çıplak olarak tasvir edilmiştir. Bu iki figürün altın aksesuarları bulunmaktadır. Figürlerin ten renkleri, giysileri, saç şekilleri yazma eserdeki v.56a ile aynıdır. Kral ve filozofun jest ve mimiklerinden diyalog halinde oldukları anlaşılmaktadır.

Eserin Adı: Hırslı Kurt

Resim 12

Çizim 12

Resim 12 / Çizim 12: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.75b

Sayfa Eb'adı: 24,6X15,8cm

Minyatür Eb'adı: 7,7X7,7cm

Minyatür Hakkında: Minyatürde geyik avcısı hikayesindeki tüm figürlerin cansız bedenleri zemin üzerinde tasvir edilmiştir. Cetvel sahasının içinde minyatürün aşağısında üç satır yazı, yukarısında da beş satır yazı bulunmaktadır. Tasvirde gökyüzü sürme altın ile düz boyanmıştır. Eğimli tepeleriyle, gökyüzüne sınır oluşturulan yerde kahverengi gövdeli ağaçların kökleri yukarı doğru uzanmaktadır. Ağaç gövdeleri arasında renkli çiçekleri ve yaprakları olan bitki öbekleri de bulunmaktadır. Zeminin üzeri, tepelerin eğimine uygun olacak paralellikte eğim verilerek ot kümeleri ile bezenmiştir. Minyatürün en alt kısmında cetvellerin geçtiği yerde iki renkte stilize kayalık

formları uygulanmıştır. Kayalık formlarının açıklı koyulu tonları noktalama ve tarama teknikleriyle gerçekleştirilmiştir. Renklerin en koyu tonu ile de tahrirlenmistir. Kayalıkların üzerinde kahverengi gövdeli bodur ağaç uygulamaları ve kompozisyonun sağ alt kösesinde çiçek açmış yaraklı bitki tasviri çalışılmıştır.

Avcı hikayesinin hazın sonu tüm gerçekliğiyle tasvirde verilmiştir. Erkek figürü tam merkezde başlığı kendinden uzağa doğru yuvarlanmış ve cansız bedeni yerde yatar vaziyette tasvir edilmiştir. Avcı figürün etrafında domuz, geyik ve kurt figürlerinin cansız bedenleri kan detayının da gösterilmesiyle gerçekçi bir etkiyle işlenmiştir. Geyik figürünün boğazı kesilmiş, yabandomuzu üzerine saplanmış ok ve yayın ölümüne sebep olduğu kurt tasvirleri hikâyede geçen öykünün tam karşılığı olan tasvirlerdir. Tüm hayvan figürleri doğadaki gerçek renk ve dokularından çıkışlı olarak tasvir edilmiştir.

Minyatürün sınır tanımayan tasarımı cetvellerin yukarısına doğru devam eden orman tasviri ile kendini göstermiştir. Farklı ağaç yapraklandırmaları çalışılmıştır. Ayrıca biri ağaca tünemiş diğeri de uçar şekilde tasvirlenmiş iki adet kuş figürü de vardır.

Eserin Adı: Zahit, Hırsız ve Demon

Resim 13

Çizim 13

Resim 13 / Çizim 13: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.95a

Sayfa Eb'adı: 24,3X15,5cm

Minyatür Eb'adı: 6,8/X7,9cm

Minyatür Hakkında: Demonun hırsızlık yapmak üzere geldiği evdeki zahitin yardımına komşularının koştuğu sahne tasvir edilmiştir. Minyatür cetvelli sahanın yukarısına konumlandırılmıştır. Minyatürün aşağısında on satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sahasını çevreleyen cetveller ile yazı ve minyatür sahasını çevreleyen cetveller arasında kalan boşluk 2mm'lik ince bir ara suyu ile bezenmiştir. Bu uygulama şekli diğer minyatürlerde de karşımıza çıkmıştır. Cetvel sahasının dışına doğru sayfa kenarında tasvir edilmiş bir tam figür, bir de cetvel tarafından kesildiği için yarım bir figür görülmektedir.

Kompozisyon sahasında iç mekân kesiti uygulanmıştır. İç mekân kesiti düzleminde yalnızca mekâna giriş sağlayan kapı açıklığının olduğu duvara perspektif açısı verilmiştir. İç mekânda zemin açık gri renkte sürme tekniği ile düz boyanmıştır.

Ardından beyaz renkte zemin üzerine geometrik bölünmeler gerçekleştirilmiştir. Bir bordür sonrasında duvarda uygulanan nişler dikkat çekmektedir. Nişlerden birinin içinde üzeri kapaklı ibrik eşyası görülmektedir. Zeminde uygulanmış olan halı tasviri kırmızı ve turuncu renklerinin ağırlıkta işlendiği desenlerle ve bordür çizgileriyle bezenmiştir. Halı tasvirinin üzerinde zahitin oturur vaziyette uygulandığı döşek tasviri mevcuttur. Döşek ve yastık objeleri tahrirli olarak işlenmiştir. Zahit figürü siyah renkte giysi giymiş ve başında da mavi serpuslu başlık bulunmaktadır. Tasvirde görülen aksesuarlardan bir diğeri de aydınlatma aracı olarak kullanılan kandildir. Kandil sürme altın kullanılarak renklendirilmiştir. Ayrıca öküz figürünün hemen arkasında bulunan bir su ibriği de sürme altın ile tasvir edilmiştir. Sürme altın ile renklendirilen objelerin tahrirleri siyah renk ile gerçekleştirilmiştir. İç mekânda görülen öküz figürü yerde oturur vaziyette önündeki yeşil ot kümesinden beslenir şekilde tasvirlenmiştir.

Tasvirde görülen diğer üç erkek figüründen ikisi benzer başlıklı, bir diğeri de koyu renkli başlıklı olarak farklı bir modelde uygulanmıştır. Figürler yeşil, mavi ve kahverengi renklerinde kaftanlar giymiştir. Her üçü sakal tasviri ile uygulanmıştır. İç mekânda tasarlanan figürlerin ikisinin elinde ince ahşap çıtalar mevcuttur.

Yarı çıplak şekilde tasvir edilen demon figürü elinde tuttuğu obje ile insan figürüne benzer anatomide ancak hayvan başlı, kuyruklu, boynuzları olan, uzun kulaklı ve ayakları insan figürü ayaklarından daha büyük olacak şekilde ve tüylü olarak çalışılmıştır.

Eserin Adı: Kaplumbağa ve Maymun

Resim 14

Çizim 14

Resim 14 / Çizim 14: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.107a

Sayfa Eb'adı: 25X14,9cm

Minyatür Eb'adı: 6/15,5X12cm

Minyatür Hakkında: Maymun figürünün kaplumbağa figürü üzerinde suyu geçtiği sahnenin tasviri görülmektedir. Minyatür, yapıştırıldığı yazma esere uygun sayfa düzeninde gerçekleştirilmesi için öncesinde çizilen cetvel çizgilerinin üzerini kapatmıştır. Ancak yine de altta kalan cetveller kendini hissettirmektedir. Tasvir sayfanın sol kenarına doğru taşma yapmıştır. Bu varak üzerinde görülen cetvellerin arasında kalan boşluk artı şeklinde küçük desenler ile bezenmiştir. Minyatür sahasının aşağısında iki satır, yukarısında da sekiz satır yazı bulunmaktadır. Kompozisyonda zemin, eğimli tepelerden, kayalıklardan ve denizden oluşmaktadır. Zeminin üzerinde, ağaç, kuş, maymun ve kaplumbağa figürleri işlenmiştir.

Su tasviri kompozisyonun zemininde en geniş yüzeyi kaplamaktadır. Suyun dokusu siyah renkteki eğri çizgilerin belli bir düzende uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Suyun etrafında eğimli zemini oluşturan tepelerin üzeri, tepelerin eğimine paralel olarak düzenlenmiş sıralar halinde otlarla bezenmiştir. Tepelerin sınır çizgileri üzerine çok kalın bir tahrir uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu eğimli yüzeyden yukarı doğru kahverengi gövdeli ağaç figürü uzanmaktadır. Yeşil yaprakları ve dalları olan ağaç figürünün üzerine tünemiş bir kuş figürü ve yakınlarında uçar şekilde tasvirlenmis bir diğer kuş figürü daha olduğu görülmektedir. Sayfanın sol kenarına doğru taşma yapan zeminde kayalık uygulamaları kahverengi tonları ile çalışılmıştır. Kayalıkların açık ve koyu tonları, kaya dokuları noktalama ve tarama tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

Hikâyede sözü edilen meyve ağacı tasvirine de kompozisyonda yer verilmiştir. Gri gövdeli olarak tasvir edilmiş ağacın meyve dalları eğik bir biçimde gösterilmiştir.

Hikâyenin ana kahramanları olan maymun ve kaplumbağa figürlerinin tasvirleri suyun üzerinde görülmektedir. Hayvan figürleri doğadaki renklerine paralel renklerde çalışılmıştır. Hayvan figürlerinin jest ve mimikleri incelendiğinde kaplumbağa figürünün heyecanı ve maymun figürünün karamsarlığı anlaşılmaktadır.

Eserin Adı: Zahit ve Gelincik

Resim 15

Çizim 15

Resim 15 / Çizim 15: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.113b

Sayfa Eb'adı: 25X15,4cm

Minyatür Eb'adı: 4,2/14,1X10,7cm

Minyatür Hakkında: Hikâyede kurgulanan öykünün sonunun tasviri gerçekleştirilmiştir. Kompozisyonda iç mekân tasviri görülmektedir. Tasvirdeki iç mekân uygulaması duvar örgü sistemi ve mekân düzenlemesi ile v.36b' de bulunan minyatürle benzerlikler göstermektedir. Minyatür sahasının aşağısında bir satır, yukarısında on iki satır yazı bulunmaktadır.

İç mekân kesiti, cetvel çizgisinden itibaren aşağıdan yukarı doğru incelendiğinde öncelikle kırmızı ve turuncu renklerinin diğer renklere oranla daha yoğun kullanıldığı, geometrik desenli ve bordür çizgileri olan halı tasviri görülmektedir. Halı tasvirinin yukarısında duvar uygulaması başlamaktadır. Duvar yüzeyi lapislazuli renginin açık ve koyu tonları ile altıgen formunda geometrik desen tasarımı ile çalışılmıştır. Duvar

uygulamasının sol yanında pencere açıklığı görülmektedir. Dış mekânda gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir ve renkli çiçekleri olan bitki desenleri ile bezenmiştir. Pencere çerçevesi ve korkulukları ahşap olarak gerçekleştirilmiştir. Korkuluk süslemesinde onikigen geometrik desen ile düzenleme görülmektedir. Okura göre duvar ve halı tasvirinin sağ tarafında kalan sahada kapı açıklığının üzeri kumaş ile kapatılmış bir tasvir görülmektedir.

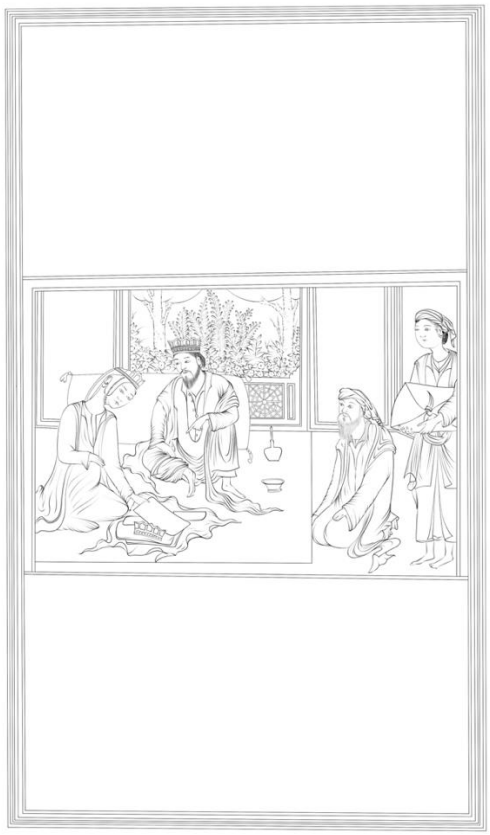
İç mekânda gerçekleştirilen bina tasvirinin ana giriş kapısının bulunduğu ve kızıl kahverengi ile dikdörtgen formda tuğlalarla örülmüş yüksekçe duvar ve onun üzerinde de pencere kanatları kapalı bir pencere tasviri gerçekleştirilmiştir. Kızıl kahverengi renginde örülen duvar bordür ile son bulmuştur. Bordürün üzerinde de klasik kenar tezhibi uygulaması görülmektedir.

Tasvirde tek insan figürü olan zahit figürü aralık duran kapının önünde ayakta, elinde tuttuğu asasına ve arkasında bulunan duvara yaslanmış durumda tasvir edilmiştir. Ayrıca yukarıda duran sağ eliyle de aralık olan kapı kanadından tutunarak destek aldığı görülmektedir. Zahitin jest ve mimiklerinden anlaşılacağı gibi öfkeli bir anda düşünmeden hareket etmenin sonucunda yaşanan hazin olayın kederini yansıtmaktadır. Zahit figürü başlıklı, Kahverengi kaftanlı, kırmızı ayakkabılı, beyaz saç ve sakal tasvirli olarak tasvir çalışılmıştır.

Eserin Adı: Irandukht'un Tacı Seçmesi

Resim 16

Çizim 16

Resim 16 / Çizim 16: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.154b

Sayfa Eb'adı: 24,6X15,6cm

Minyatür Eb'adı: 5,2X7,8cm

Minyatür Hakkında: Sayfa düzeninde Irandukht'un Tacı seçmesi sahnesinin tasvir edildiği minyatür cetvelli sahanın tam ortasına konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının altında ve üzerinde kalan yazı sahasında altışar satır yazı bulunmaktadır. Kompozisyonda iç mekân ve dış mekân birlikte kurgulanmıştır. Kesit düzleminde çalışılmış iç mekân görünüşünde iki erkek ve iki de kadın figür uygulanmıştır. Kral ve kraliçe figürlerinin taç ve diğer aksesuarları sürme altın ile gerçekleştirilmiştir. Kral figürünün kaftanı mor kraliçe figürünün kaftanı sarı renktedir. Erkek hizmetli yeşil renkte kaftanlı oturur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın hizmetli de turuncu kaftanlı ve ayakta

tasvir edilmiş ve figürün sol yanı cetvelle kesilerek uygulanmıştır, tamamı tasvirde görülmemektedir. Kraliçe figürü hariç tüm figürler koyu renk ten ile tasvir edilmiştir.

İç mekân kurgusunda açık renk zemin üzerine kırmızı rengin hâkim olduğu halı görülmektedir. Halı sürme altın ile helezonların oluşturduğu ara suyu bordürü ile bezenmiştir. Halı üzerinde dikey konumlandırılmış sırt minderi de kırmızı renk ve sürme altın ile süslenmiştir. Duvar düzleminde mavi renginin açık koyu tahrir tonları ile geometrik desenin hâkim olduğu bir yüzey tasarımı gerçekleştirilmiştir. Geometrik desenler bordür çizgileri ile paftalara ayrılmıştır.

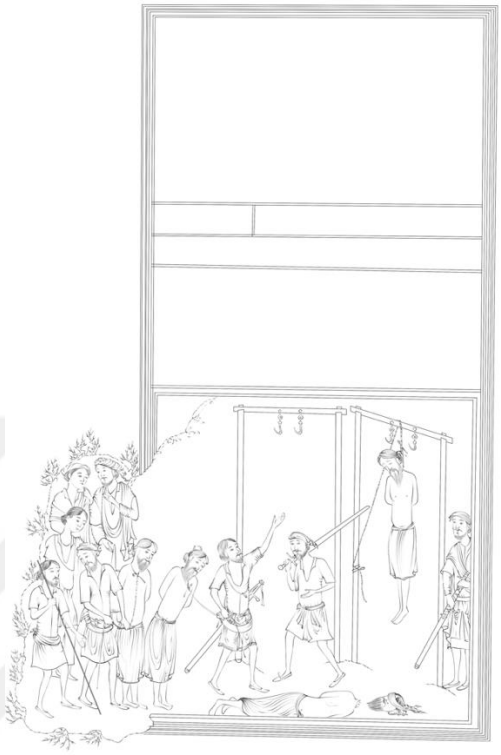
Pencere tasviri gerçek renklerine uygun şekilde ahşap pervaz görünümünde uygulanmıştır. Pencere kanatları görünmemektedir. Pencere korkuluğu ahşap geçme onikigen geometrik desen ile dekor edilmiştir. Pencere boşluğu incelendiğinde biri gri diğeri kahverengi gövdeli, yeşil yapraklı iki büyük ağaç figürü uygulanmıştır. İki ağaç figürü arasında kalan boşluk, renkli çiçekli ve yeşil yapraklı bitkilerle bezenmiştir. Gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır.

Minyatürün renklerinde yer yer dökülmeler olduğu gözlemlenmiştir.

Eserin Adı: Brahmanların İdam Edilmesi

Resim 17

Çizim 17

Resim 17 / Çizim 17: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.162a

Sayfa Eb'adı: 24,8X15,6cm

Minyatür Eb'adı: 8,1X11,3cm

Minyatür Hakkında: Yazma eserin tüm minyatürleri arasında içinde en fazla insan figürünün tasvir edildiği hikayesidir. On iki insan figürünün ikisi kadın diğer on figürde erkek figürlerdir. Sayfa düzeninde kompozisyon cetvelli sahanın en aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının üzerinde on iki satır yazı bulunmaktadır.

Tasvirde mavi renkte boyanmış gökyüzüne üçgen bir saha ayrılmıştır. Üçgen gökyüzünün iki kenarı cetvellerle üçüncü kenarı da eğimli zemin ile sınırlandırılmıştır. Eğimli zemin koyu nohut renginde boyanmış çorak bir görünüme sahiptir. Eğimli zeminin sayfanın sol kenarına doğru yaptığı taşma kayalık form şeklinde tasvir edilmiştir ve bodur, kuru ağaç gövdeleri sınır çizgisinden sayfa kenarına doğru uzanmaktadır.

Tasvirin ön sathında yan yana iki idam askısı uygulanmıştır. Toprağa kazıkla çakılan idam askılarının üzerindeki kancalara ip geçirilerek idamların gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. İdam edilen ve edilecek brahmanlardan ikisi idam edilmek üzere idam sırasını beklerken, diğeri idam askısında ve son brahman figürü de zeminde ölü vaziyette kompoze edilmiştir. Ölü brahmanın başı gözleri bağlı olarak ve vücudundan kopuk şekilde uygulanmıştır. Dört brahmanın saç ve sakal renklerine bakarak farklı yaşlarda oldukları tahmin edilmektedir. Brahmanların hepsinin üst bedenleri çıplak ve ayakkabıları olmadan tasvir edilmişlerdir.

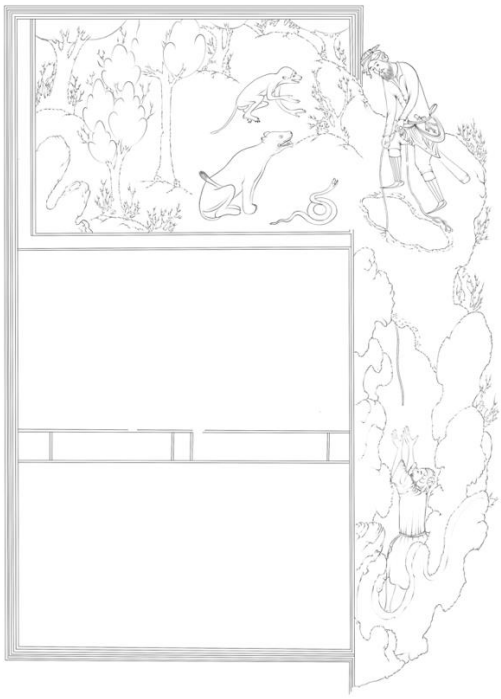
Tüm figürlerin ten renklerinde ton farklılıkları bulunmaktadır. Erkek figürler aynı kalıpla gerçekleştirilmiş gibi görülmektedir. Yüz formları birbirleriyle neredeyse aynıdır. Erkek figürlerden üçünün kılıcı bulunmaktadır. Kılıcı bulunan figürlerden biri yerde yatan ölü brahmanın başını kesmiştir. Bu durum kılıcın üzerinde görülen kanlardan anlaşılmaktadır. Erkek figürlerden birinin elinde kırmızı renkte ahşap ince sopa bulunmaktadır. Geri planda kalan üç seyirci figürden ikisi kadındır. Kadın figürlerin saç şekilleri birbirine benzemektedir. İzleyiciler arasında tasarlanmış erkek figürde diğer erkek figür yüz kalıpları ile aynı tasarlanmıştır. Tüm figürlerde ortak olan uygulamada kulaklarındaki sürme altın ile çalışılmış küpe aksesuarıdır. Minyatürdeki tüm canlı ve cansız figürlerin tahrirleri kendi renklerinin koyusu ile gerçekleştirilmiştir.

Kompozisyonun üzerindeki boya uygulamasında yer yer dökülmeler görülmektedir.

Eserin Adı: Kuyumcu ve Gezgin

Resim 18

Çizim 18

Resim 18 / Çizim 18: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.164b

Sayfa Eb'adı: 24,5X15,5cm

Minyatür Eb'adı: 5,3/15,4X11cm

Minyatür Hakkında: Maymun, pars, yılan ve iki erkek figürünün uygulandığı tasvirde zengin bir doğa görünümü uygulanmıştır. Minyatür cetvelli sahanın yukarısına konumlandırılmıştır ve sayfanın sağ kenarında cetvellerden dışarıya doğru taşma yaparak tasvir edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde cetvelli sahada minyatür aşağısında on üç satır yazı bulunmaktadır.

Kompozisyonda üçgen formunda tasarlanmış gökyüzünün zemini sürme altın ile renklendirilmiştir. Kayalıkların üzerinde yüz tasvirlerinin uygulandığı görülmektedir. Eğimli tepelerden oluşan zeminin üzeri renkli çiçekli bitki öbekleri, ot öbekleri ve küçük kayalık kümeleri ile diyagonal düzlemde bezenmiştir. Sık bir orman tasviri

görülmektedir. Kahverengi gövdeli ağaçlar yoğun yapraklı şekilde bezenmiştir. Ağaç gövdelerinin yanlarında, kuru dallar ya da çiçekli bitki çalıları uygulanmıştır.

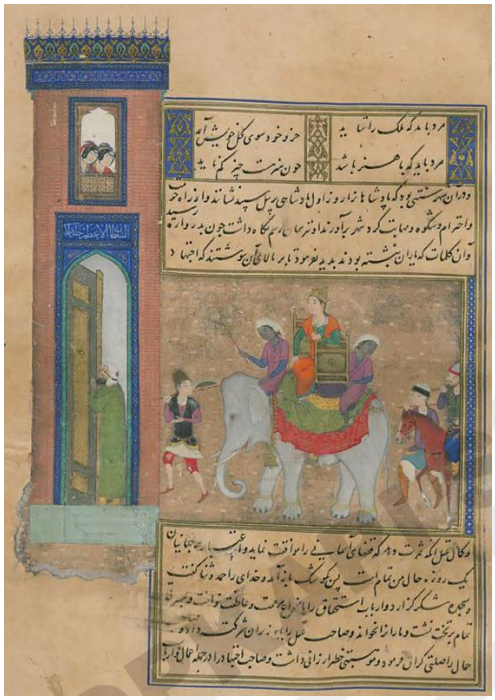
Eğimli zemin üzerinde seyyah figürü kuyu kesitinde görülen kuyumcu figürünü kurtarmak için yukarıdan aşağıya ip sarkıtmaktadır. Seyyah figürünün karşısında tasvir edilmiş yılan, pars ve maymun figürleri doğadaki görünümlerinden çıkışlı olarak renklendirilerek uygulanmıştır. Uygulama tekniklerinde noktalama ve tarama teknikleri ile açıklı koyulu tonlamalar gerçekleştirilmiştir. Figürlerin jest ve mimikleri incelendiğinde telaşlı görüntülerinden seyyahı kurtarmaya çalıştığı kuyumcuya karşı uyarmak için çabaladıkları anlaşılmaktadır. Bu ifadeler hikâyeye paralel bir betimlemedir. Seyyah figürünün giysilerinde lapislazuli, bordo renkleri görülmektedir ve kırmızı serpuşlu başlığı bulunmaktadır. Hançer ve yay silahları da tasvirde uygulanmıştır.

Kuyu kesitinde görülen kuyumcu figürü yeşil kaftanlı ve altın serpuş başlıklı tasvir edilmiştir. Her iki kolunu havaya kaldırmış olarak ona doğru sarkıtılan ipi yakalamak üzere hazır bekler vaziyette tasvir edilmiştir.

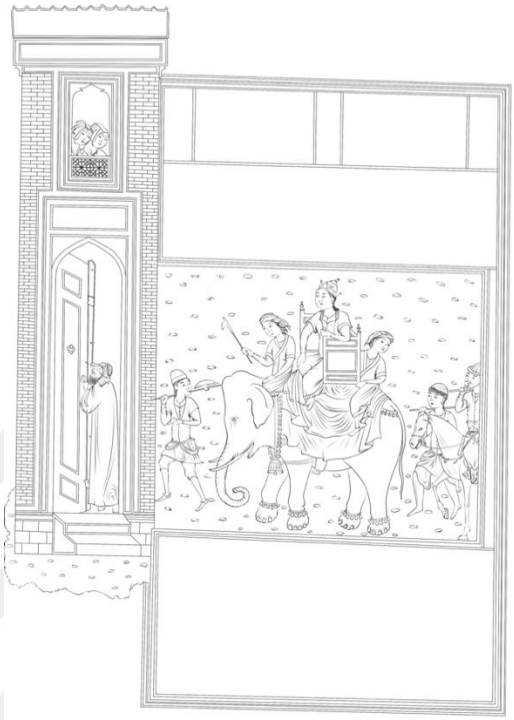
Her iki erkek figürü de sakallı tasvir edilmiştir. Ancak Seyyah figürünün sakal uygulaması daha özenli gerçekleştirilmiştir.

Minyatür üzerindeki boya uygulamalarının yer yer döküldüğü gözlemlenmiştir.

Eserin Adı: Fil Üzerinde Kraliçe

Resim 19

Çizim 19

Resim 19 / Çizim 19: TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.169a

Sayfa Eb'adı: 24,4Xcm15,5cm

Minyatür Eb'adı: 13,6/6,3X11,2cm

Minyatür Hakkında: Fil üzerindeki kraliçe minyatürü, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Kompozisyonda üç farklı mekân kesiti görülmektedir. Sayfa düzeninde minyatür cetvelli sahanın ortasına konumlandırılmıştır. Minyatürde tasarlanan mimari eserin görünüşü ve iç mekân kesiti sayfanın sol kenarına doğru taşma yapmıştır. Yazma eser üzerine sonradan yapıştırılan minyatürün, yazma eser üzerindeki cetvelli sahaya dengeli şekilde oturtulması için cetvelli sahanın arası lapislazuli zemin renginde arasuyu ile bezenmiştir. Minyatür sahasının aşağısında ve yukarısında beşer satır yazı bulunmaktadır.

Fil figürü üzerinde tahtında kraliçe figürü görülmektedir. Turuncu renkte kaftanı, yeşil renkte iç elbisesi ve başında sürme altın ile renklendirilmiş tacı vardır. Kraliçe figürünün arkasında ve önünde koyu ten rengiyle tasvir edilmiş hizmetli figürleri bulunmaktadır. Fil figürünün arkasında biri atlı diğeri yaya olmak üzere iki figür, fil figürünün önünde de bir erkek figürü daha vardır. Erkek figürlerden yalnızca at üzerinde olan figür sakallı ile uygulanmıştır. Her üç figüründe başlığı birbirinden farklıdır. Fil figürü gri rengin tonlarıyla çizgi ve nokta ile gerçekleştirilen tarama tekniğiyle uygulanmıştır.

Mimari kesitte görülen cephe düzenlemesinde binaya girişi sağlayan iki basamaklı basit merdiven tasvir edilmiştir. Merdivenlerin ve binanın cephe duvarındaki üç sıra tuğla turkuaz renk ile renklendirilmiştir. Beden duvarlarını oluşturan tuğlaların formu ve rengi v.113b de görülen duvar örgüsü sistemi ile aynıdır. Kapı ve pencere pervazları, çerçeveleri lapislazuli renkte bordürlerle bezenmiştir. Perspektif uygulanmış aralık kapı tasvirinin tam yanında yeşil kaftanlı erkek figürü bulunmaktadır. Erkek figürü kırmızı serpuş başlıklıdır.

Pencere korkulukları ahşap onikigen geçme desende tasarlanmıştır. Pencere açıklığında iki kadın figürü kraliçenin kafilesini izlemektedir. Kadın figürlerin saç şekilleri yazma eserdeki v.24a'daki kadın figürün saç şekli ile aynıdır. Mimari klasik kenar tezhibi uygulaması ile son bulmuştur. Minyatür üzerindeki boya uygulamalarının yer yer döküldüğü gözlemlenmiştir.

4.3. TSMK. R.1023 KELİLE VE DİMNE YAZMASI MİNYATÜR ANALİZİ

Eser Adı/ Cinsi: Kelile ve Dimne

Eserin Bulunduğu Yer: Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, İstanbul

Envanter No: R. 1023

İstinsah Tarihi ve Yeri: H.810-1407~1413~1417 Rebiülevvel / Şîraz

Müellifi: İskender Sultan / İbrahim Sultan

Hattatı: Yusuf Amirî

Müzehhibi: Bilinmiyor

Nakkaşı: Bilinmiyor

Dili: Farsça

Yazı cinsi: Talik

Satır / Sütun Sayısı: 17 satır.

Eser Minyatür Sayısı: 19 minyatür

Varak Eb'adı: 19,6X12,6cm

Varak Sayısı: 402

Kâğıt Cinsi: Filigransız, aharlı, nohudî renktedir.

Mürekkep Cinsi: İs, lâl, üstübeç mürekkebi.

Teknik: Kâğıt üzerine taş suluboya ve altın varak.

Kitap Kabı: Miklepli, köşebentli, soğuk şemseli, hayvan figürleri ile bezeli bir kompozisyon yer almaktadır. Kitap kabı vişneçürüğü renginde deri ciltli.

Minyatürlü Sayfalar: "İbrahim Sultan dönemi (1414-1435) Şîraz bölgesindeki sanat okulunda gerçekleştirilmiş yazma eserin yazılış tarihinin İskender Sultanın idamından bir yıl önce olduğu bilinmektedir. Minyatürlerinde büyük bir olasılıkla İskender ve İbrahim Sultan iktidarlarının değişimine denk gelmiştir."[95] Eserin cetvelleri altın, iki yanı siyahla tahrirlenmiştir ve bir sıra lapislazuli renginde kuzu vardır.

[95] İnal, s.132.

Eserin Adı: Kelile ve Dimne ile Aslan

Resim 1

Çizim 1

Resim 1 / Çizim 1: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.23b

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,6cm

Minyatür Eb'adı: 5X7,4cm

Minyatür Hakkında: Kompozisyonda merkeze konumlandırılan sslan figürü Kelile ve Dimne figürleri ile karşılıklı tasvir edilmiştir. Cetveller ile sınırlandırılmış yazı sahasının üçte biri minyatür için ayrılmıştır. Cetveller ile sınırlandırılmış sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının üzerinde 11 satır yazı vardır.

Minyatür uygulamasının desen sahası da yine cetvellerle sınırlandırılmıştır. Desende sadece aslan figürünün kuyruğu bir miktar cetvel dışına taşırılmıştır. Kelile ve

Dimne figürlerinin gövdeleri cetvel ile kesilmiştir. Burada tasarımın devamının izleyicinin hayal gücüne bırakıldığı gözlenmektedir.

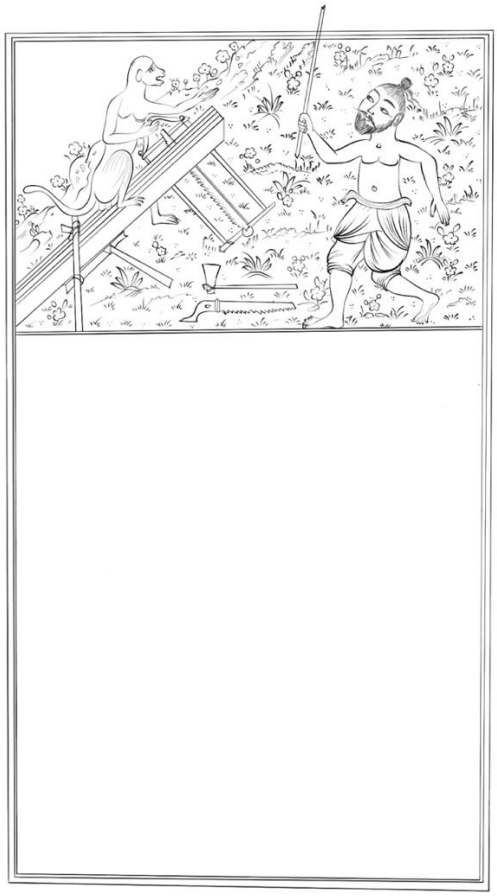
Tasarımda gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir, gökyüzüne ayrılan desen sahası zemine göre üçte bir orandadır. Minyatürde gökyüzü dışında sürme altın uygulaması görülmemektedir. Eğimli zeminin sınır çizgisinden gökyüzüne doğru renkli çiçekli bahar dalı ağaç figürleri uzanmaktadır. Kahverengi gövdeli bahardalı ağaç figürlerinin arasında renkli çiçekli bitki öbekleri uygulanmıştır. Eğimli zeminin üzeri ot kümeleri ve renkli çiçekli bitki öbekleri ile zeminin eğimine uyumlu şekilde bezenmiştir.

Zeminde açık renkler tercih edilmiş olup, rengin birkaç ton koyusu ile tahrirler çizilmiştir. Bu tahrir çizgilerine ek olarak tarama çizgileri ile zeminde kaya ve doku çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Hayvan figürlerinde tahrir siyah renk ile çalışılmıştır.

Eserin Adı: Maymun ve Marangoz

Resim 2

Çizim 2

Resim 2 / Çizim 2: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.34b

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,6cm

Minyatür Eb'adı: 4,6X7,5cm

Minyatür Hakkında: Minyatür, cetveller ile sınırlandırılmış yazı sahasının üçte birinde uygulanmıştır. Minyatürün altında kalan yazı sahasında on bir satır görülmektedir.

Kompozisyonda gökyüzü tasvirine dörtte bir oranda yer ayrılmıştır ve üçgen formdaki gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır

oluşturduğu yerden yukarıya doğru seyrek düzenlenmiş bitki yaprak ve çiçekleri uzanmaktadır.

Minyatür sahasında cetvellerin sınır çizgisini aşan marangozun elinde olan ahşap çıta dışında canlı ya da cansız bir figür olmamıştır. Zemin v.23b'te görülen zemin ile benzerlikler göstermektedir. Bitki öbekleri, küçük tepeler ve ot öbekleri görülmektedir. Üst bedeni çıplak[96] açık ten renkle tasvir edilmiş erkek figürünün saç tipi Moğol figürleriyle benzerlik göstermektedir.[97]

Tasarımda, maymun figürünün üzerinde durduğu ahşap tezgâh kahverengi düz sürme boya tekniğinde renklendirilmiş ve cetvel çizgileri ile kesilerek sonlandırılmıştır. Maymun figürü doğada görülen gerçekçi renklerinde uygulanmıştır. İnce fırça hareketleriyle uygulanan ve tarama tekniği ile rengin açıklı koyulu tonlarıyla gerçekleştirilmiştir. Figürleri sınırlandıran tahrir çizgileri, figür yüzey renklerinin en koyu tonu ile uygulanmıştır. Marangozun aletleri sürme altın ile çalışılmıştır.

[96] Bkz.: Selçuk Mülayim, s.175, 2000. Çıplak ve yarı çıplak insan figürü, Cennet'te Âdem ve Havva yabancı etkilerle gelmiştir. Bunun dışında insan figürü az veya çok giyimli, hemen her zaman nakkaşın yaşadığı çağın elbiseleri içindedir.

[97] Sofie Walzer, **The Mamluk Illuminated Manuscripts Of Kalila wa Dimna**, Aus DerWelt Der Islamischen Kunst Festschrift Für Ernst Kühnel. (IRCICA), 1969, s. 48-84.

Eserin Adı: Zahit ve Hırslı Tilki

Resim 3

Çizim 3

Resim 3 / Çizim 3: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.41a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,6cm

Minyatür Eb'adı: 4,5X7,5cm

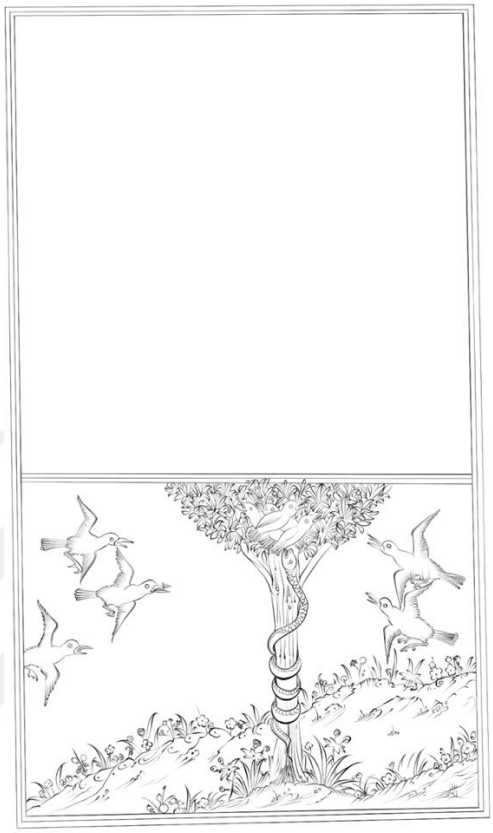
Minyatür Hakkında: Dövüşen koç figürlerinin arasında kalarak ölen çakal ve tüm bu olanları izleyen zahit figürünün yer aldığı kompozisyon, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Minyatür için yazı sahasında üçte birlik bir alan ayrılmıştır. Sayfa düzeninde cetveller ile sınırlandırılmış yazı sahasının aşağısına konumlandırılmıştır.

Tasarımda sadece zahitin bastonunun ucu ve başlığının sarığının en üst kısmı cetvellerin dışına taşma yapmıştır. Figürlerinin boyalarının zaman içerisinde dökülmesiyle, figürlerin altında kalan cetveller ortaya çıkmıştır ve cetvellerin minyatür öncesinde çekildikleri anlaşılmaktadır.

Minyatür sahasında gökyüzü dörtte birlik alan içerisinde mavi renkle boyanmıştır. İlk iki minyatüre kıyasla zemin üzerinde çiçek desenleriyle daha yoğun olarak bezenmiş bir tasvir olduğu görülmektedir. Kahverengi kaftanlı zahit figürü ayakta durur ve olayı izler vaziyette minyatür sahasının en sağ kenarına tasvir edilmiştir. Keçi figürleri aynı kalıbın uygulanmasıyla çalışılmıştır. Toslaşan keçi figürlerinin arasında kalarak yaşamını yitiren tilki figürü kanlar içinde yerde yatar şekilde tasarımdaki yerini almıştır.

Eserin Adı: Karga ve Yılan

Resim 4 **Çizim 4**

Resim 4 / Çizim 4: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.44b

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,6cm

Minyatür Eb'adı: 5,5X7,5cm

Minyatür Hakkında: Karga ile yılanın mücadelesinde galip gelen karganın hikayesinin tasviridir. Cetveller ile sınırlandırılmış yazı sahasının üçte birlik kısmından biraz daha fazla bir alan minyatür sahası için ayrılmıştır**.** Minyatür cetveller ile sınırlandırılmış sahanın aşağısına konumlandırılmıştır.

Minyatürde gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir. Zemin için ayrılan eğimli sahaya ait yer gökyüzünün kapladığı yere oranla daha azdır. Eğimli zeminden gökyüzüne doğru kahverengi gövdeli bir ağaç figürü ve renkli çiçekli ve yapraklı bitki stilizelere

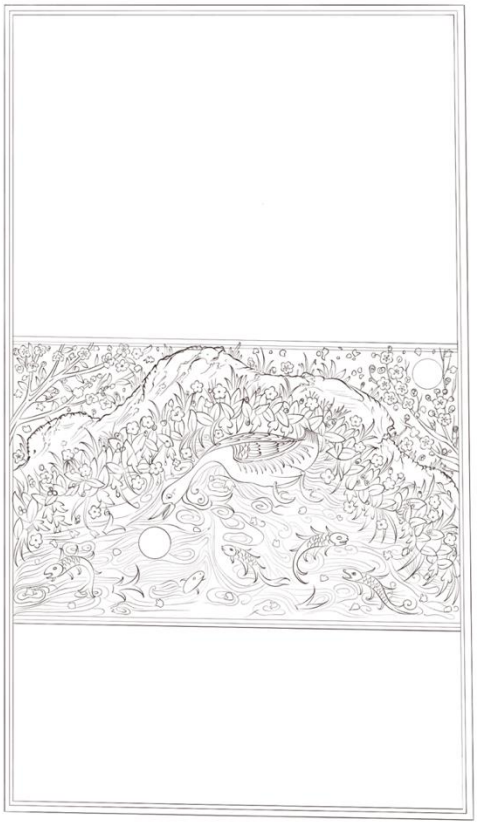
uzanmaktadır. Toprak zemindeki küçük tepelerin üzeri renkli çiçekli bitki öbekleri ile bezenmiştir. Bunların dışında kalan sahada birkaç küme ot uygulaması çalışılmıştır. Zemin yalın bir görünümdedir.

Yılan ve kuş figürleri hareket halinde tasvir edilmiştir. Zeminde sıcak ve soğuk renklerin uygulandığı görülmektedir. Zemin renkleri en açık tonları ile boyanmıştır. Tahrirler renklerin koyusu ile uygulanarak kaya formlarının doku çalışmaları da gerçekleştirilmiştir.

Kompozisyonun tam merkezinde kahverengi gövdeli top ağaç figürü uygulanmıştır. Ağacın gövdesinin bitim yeri ve yapraklarının tam başlangıç yeri olduğu noktada karga yavrularının yuvası çalışılmıştır. Karga yavrularını tehdit eden yılan figürü ağaca dolanmış şekilde tasvir edilmiştir.

Eserin Adı: Aldanan Ördek

Resim 5 **Çizim 5**

Resim 5 / Çizim 5: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.54b

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,6cm

Minyatür Eb'adı: 4,6X7,5cm

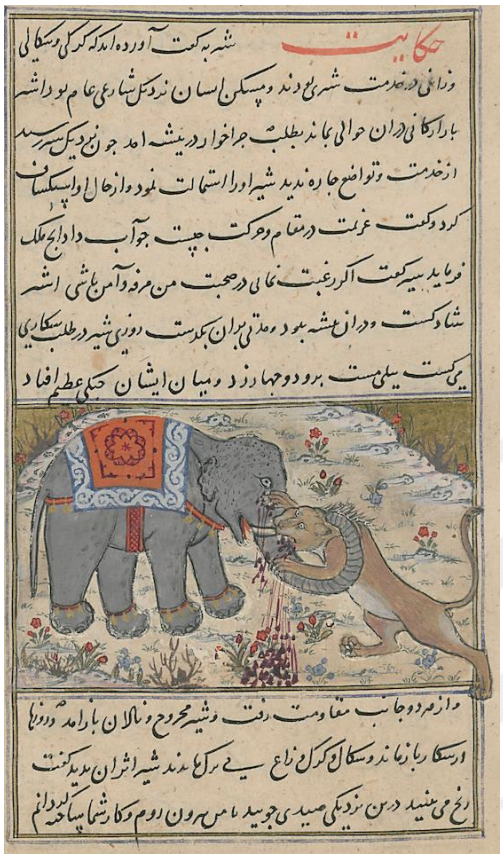
Minyatür Hakkında: Aldanan ördek minyatürü, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Dikdörtgen form içinde gerçekleştirilen tasvir, cetvellerle sınırlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında yedi satır, aşağısında ise dört satır yazı bulunmaktadır.

Minyatürün zemininde en geniş sahayı su kaplamaktadır. Suyun yüzeyinde tarama çizgileriyle dalga dokusu gerçekleştirilmiştir. Ayın, bitki motiflerinin ve yıldızların yansıması suyun üzerinde gösterilmiştir. Kayalık zemin, su ve gökyüzü arasında sınır oluşturmuştur. Kayalıkların su ile kesiştiği yerleri renkli çiçekleri olan

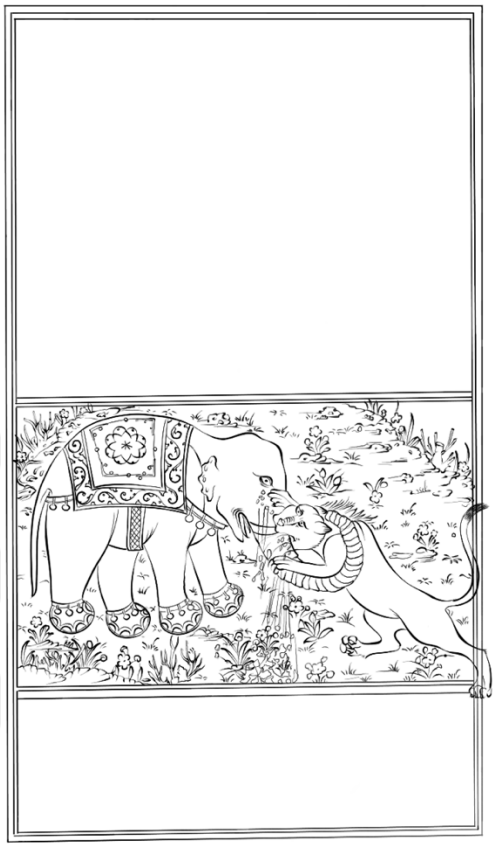
yaprak bitkiler tamamen kaplamaktadır. Kayalar zemin renginin koyu tonu ile tahrirlenmiştir. Kayalıklardan gökyüzüne doğru uzanan beyaz renkte çiçekli bahardalı ağaç figürleri ve renkli çiçekli bitki kümeleri uzanmaktadır. Gökyüzü tasarımında simetri bir düzen kurgulanmıştır.

Ördek figürü beyaz renkte, balık figürleri ve yıldızlar sürme altın ile boyanmıştır. Altın ile renklendirilen figürlerin tahrirleri siyah renkle gerçekleştirilmiştir.

Eserin Adı: Aslan ve Fil

Resim 6

Çizim 6

Resim 6 / Çizim 6: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.57a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,6cm

Minyatür Eb'adı: 4,6X7,5cm

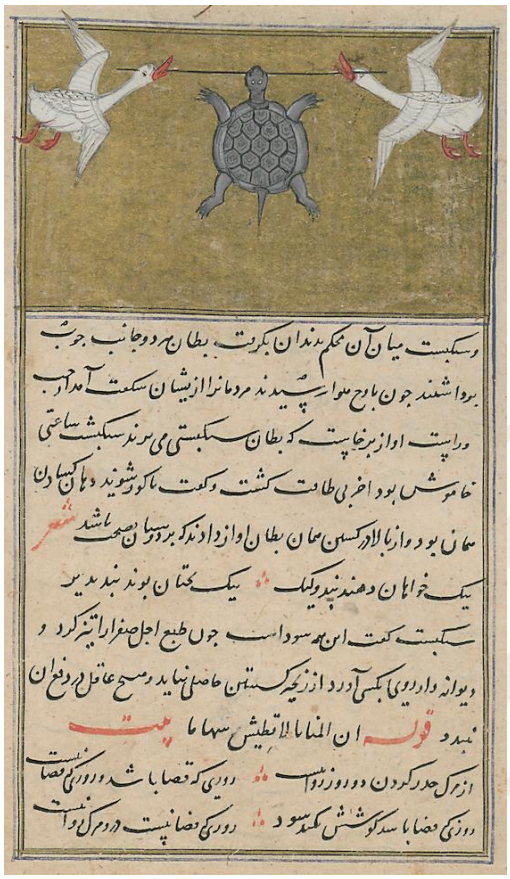
Minyatür Hakkında: Aslan figürünün fil figürü ile karşılaştığı ve yenilgiye uğradığı an tasvir edilmiştir. Bu minyatür, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Sayfa düzenlemesinde minyatürün dört kenarı cetvellerle sınırlandırılmıştır. Minyatür sahasının altında üç satır üzerinde kalan alanda da sekiz satır yazı bulunmaktadır.

Gökyüzüne sadece beşte bir oranda yer ayrılmıştır. Gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir. Eğimli ve kayalarla kaplı zeminden gökyüzüne doğru uzanan kuru dallı bodur ağaç gövdeleri ve renkli çiçekli bitkiler görülmektedir. Bu uygulama şekli ile

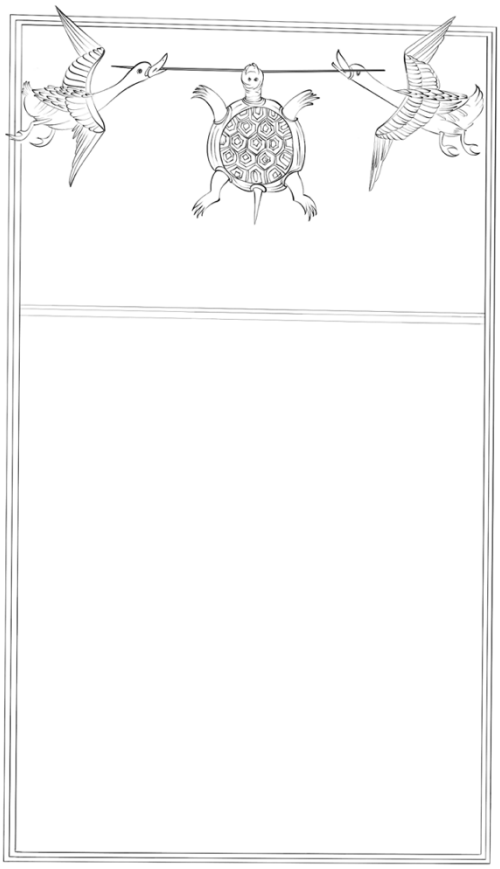
sürme boyanan gökyüzüne hareketlilik kazandırılmıştır. Açık renkte boyanan eğimli zeminin yüzeyi ot kümeleri ve renkli çiçekleri olan bitki öbekleri ile bezenmiştir. Zemin yüzeyinde uygulanmış küçük tepe formları da görülmektedir.

Tasvirdeki hayvan figürleri kompozisyonun neredeyse tamamına hakim durumda tasarlanmıştır. Her iki hayvan figürü de doğada görülen gerçek renkleriyle çalışılmıştır. Noktalama ve tarama teknikleriyle hayvan figürlerinin koyu ve açık renkleri gerçekleştirilmiştir. Figürlerin tahrirleri renklerinin koyusu ile verilmiştir. Kompozisyonda aslan figürünün ayağı ve kuyruğu cetvel çizgilerinin dışına taşırılarak çalışılmıştır. İki hayvan figürünün boğuşması sırasında ortaya çıkan kan gerçekçi bir şekilde uygulanmıştır. Fil figürünün üzerindeki aksesuarlarda altın varak kullanılmıştır.

Eserin Adı: Geveze Kaplumbağa

Resim 7

Çizim 7

Resim 7 / Çizim 7: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.60a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,6cm

Minyatür Eb'adı: 4,5X7,5cm

Minyatür Hakkında: Kazların ince bir ahşap çıta ile taşıdığı kaplumbağayı resmeden minyatürde figürlerin sadece gökyüzünde uçar vaziyetteki betimlemelerine yer verilmiştir. Gökyüzü sürme altın ile düz boyanmıştır.

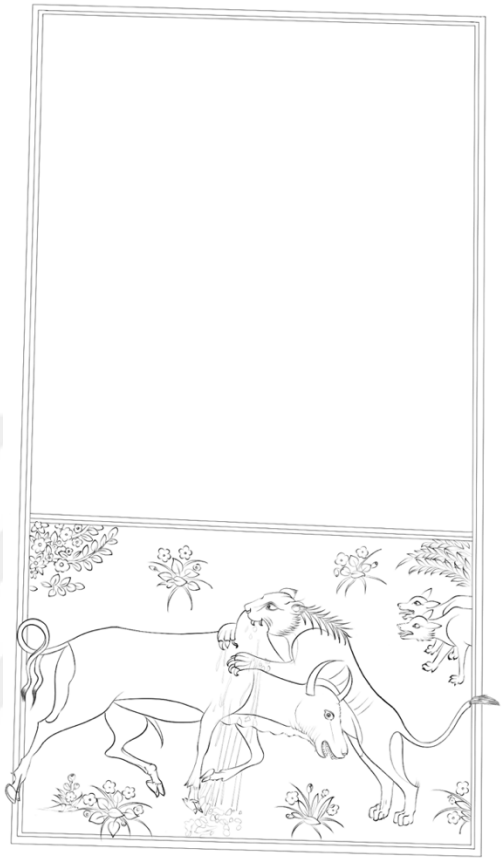
Minyatür, cetvellerle sınırlandırılmış yazı sahasında üçte birlik bir alan kaplamaktadır ve cetvelli sahanın en üst kısmına konumlandırılmıştır. Minyatürün aşağısında kalan yazı sahasında 11 satır yazı vardır. Kaz figürleri beyaz gövdeli, turuncu renkte perde ayaklı ve gagalıdır. Kaplumbağa figürü gri renktedir. Kaplumbağa figürünün

açık ve koyu renkteki tonları noktalama ve tarama tekniğinde gerçekleştirilmiştir. Tüm hayvan figürlerinin tahrirleri siyah renk ile uygulanmıştır. Kaz figürlerinin kanat ve ayak detayları cetvellerin dışına taşırılarak tasvir edilmiştir.

Eserin Adı: Aslan ve Şetrebenin Savaşı

Resim 8.

Çizim 8.

Resim 8 / Çizim 8: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.61a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,5cm

Minyatür Eb'adı: 5,2X7,5cm

Minyatür Hakkında: Ormanlar kralı aslan ve şetrebenin boğuşma sahnesinin tasvir edildiği minyatürün tasviridir. Sayfa düzeninde cetvelli alan içerisinde yazı sahasına 11 satır yer ayrılırken geriye kalan 3/1'lik saha minyatüre ayrılmıştır.

Minyatürün zemini sürme altın ile boyanmıştır. Minyatürü sınırlandıran cetvellerin üzerinden dışarıya doğru figürler tarafından küçük taşmalar görülmektedir. Aslan figürünün kuyruğu, Setrebe figürünün de hem sağ arka ayağı hem de kuyruğu cetvelden dışarıya doğru taşma yapmıştır.

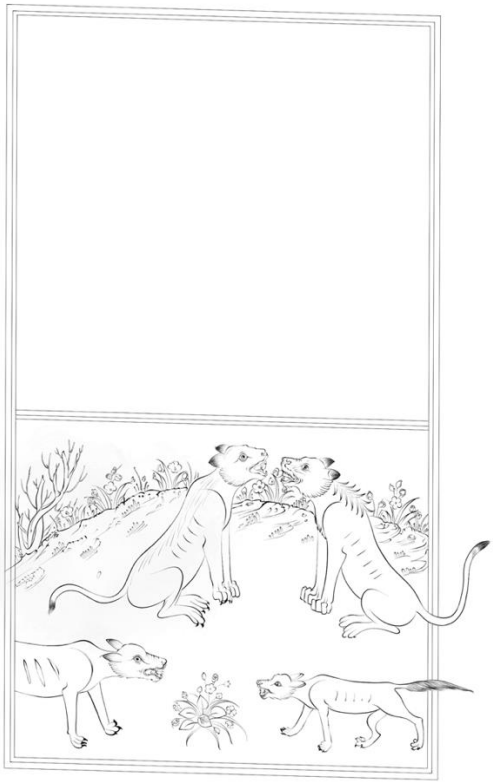
Kompozisyonda Aslan ve Şetrebe figürleri tasarımın merkezinde yer almıştır. Kelile ve Dimne figürleri ise cetvel sınır çizgisinin dışına taşırılmadan gösterilmiştir. Bir başka deyişle çerçeve figürleri kesmiştir. Kelile ve Dimne figürlerinin boğuşma anını izlerken hissettikleri korku ve endişe ifadelerinden okunabilmektedir. Çakal figürleri doğada görülen renklerinden çıkışla gerçekçi renklerinde boyanmıştır. Aslan ve öküz figürleri de yine gerçekçi renkleri ile tasvir edilmiştir. Tüm hayvan figürlerinin açık koyu tonları, noktalama ve tarama tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Figürlerin tahrirleri siyah renk ile uygulanmıştır.

Zemin üzerinde renkli çiçekli bitki öbekleri az sayıda uygulanmıştır. Tasvirde tüm dikkati hayvan figürlerinin boğuşma sahnesi toplamaktadır.

Eserin Adı: Dimnenin Durumu

Resim 9

Çizim 9

Resim 9 / Çizim 9: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.74a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,5cm

Minyatür Eb'adı: 6X7,4cm

Minyatür Hakkında: Minyatürde aslanın annesinin Dimne'nin durumunu hükümdara anlatırken, Revzebe isimli diğer çakalında Dimne'ye Kelile'nin öldüğünü anlattığı anın tasviri gerçekleştirilmiştir. Sayfa düzenlemesinde minyatür, sayfanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında kalan yazı sahasında dokuz satır yazı bulunmaktadır. Ana hatları ile minyatürü incelediğimizde yine iki hayvan figürünün kuyruklarının cetvellerin üzerinden dışarıya doğru taşırılarak uygulandığı görülmektedir.

Tasvirde gökyüzüne 3/1'lik bir saha ayrılmıştır ve gökyüzü açık mavi renkte düz boyanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturduğu kenar düzlemi kayalık

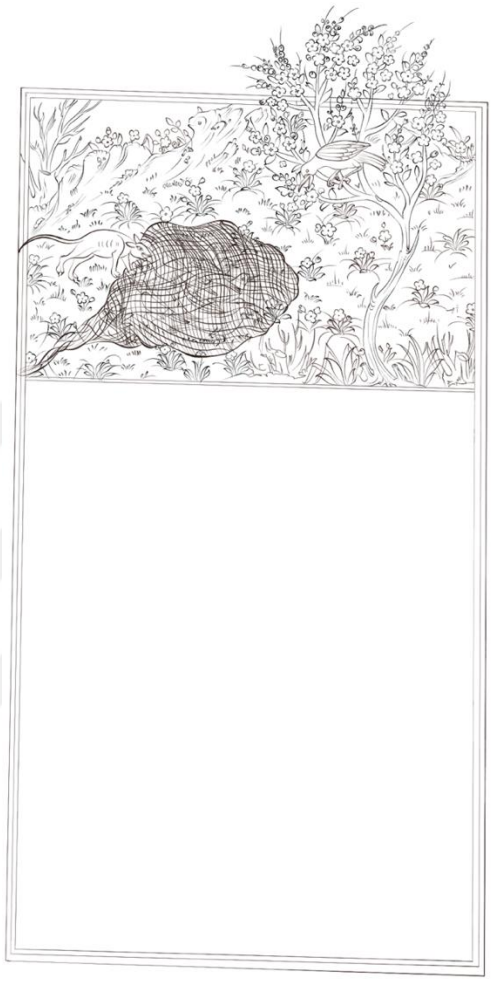
formunda bezenmiştir ve kayalık formlarının üzerinden gökyüzüne doğru renkli çiçekli bitki öbekleri ve bir kuru gövdeli ağaç figürü uzanmaktadır.

Aslan figürleri çakal figürlerine göre minyatür sahasının yukarısında uygulanmıştır. Çakal figürleri de minyatür sahasının aşağısına konumlandırılmıştır. Tasvirde Dimnenin durumunun anlatıcıları olan aslanın anne figürü ve Revzebe isimli cakal tasvirin sol yanına uygulanmıştır. Dimnenin durumunu dinleyen Aslan ile Kelile figürleri ise tasvirin sağ yanına uygulanmıştır ve bu figürlerin kuyrukları cetvellerin üzerinden dışarıya doğru taşmıştır. Hayvan figürlerinin renkleri doğadan çıkışlı gerçek renklerine yakın olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca açık koyu tonları, noktalama ve tarama teknikleriyle verilmiştir.

Minyatürde kurgulan doğa tasviri uygulamları yalındır.

Eserin Adı: Avcı ve Güvercin /Farenin Güvercinleri Serbest Bakması

Resim 10 **Çizim 10**

Resim 10 / Çizim 10: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.81a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,3cm

Minyatür Eb'adı: 4,6X7,4cm

Minyatür Hakkında: Tasvirde görülen sahnede güvercinlerin tutsak edildiği ağdan farenin onları kurtarmak için ağın iplerini kemirdiği an resmedilmiştir. Bu olanları izleyen karga ağacın üzerinde görülmektedir. Sayfa düzenlemesinde minyatür, cetvelli sahada yazı metninin üzerindedir. Minyatür sahasının aşağısında kalan yazı sahasında on iki satır yazı bulunmaktadır.

Kompozisyonda dörtte birlik alan gökyüzüne ayrılmıştır. Gökyüzü, mavi renkte karşılıklı biri büyük diğeri küçük olan iki üçgen formdan oluşmuştur. Geri kalan bölüm zemin olarak gerçekleştirilmiştir. Zemin üzerinde bitkisel desenlere yoğun olarak yer verildiği görülmektedir ve bu renkli çiçekleri olan bitki öbekleri diyagonal düzende uygulanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzü ile sınır teşkil ettiği yerinde kahverengi gövdeli kuru ağaç tasviri ve renkli çiçekli bitki tasvirleri gökyüzüne uzanır şekilde uygulanmıştır.

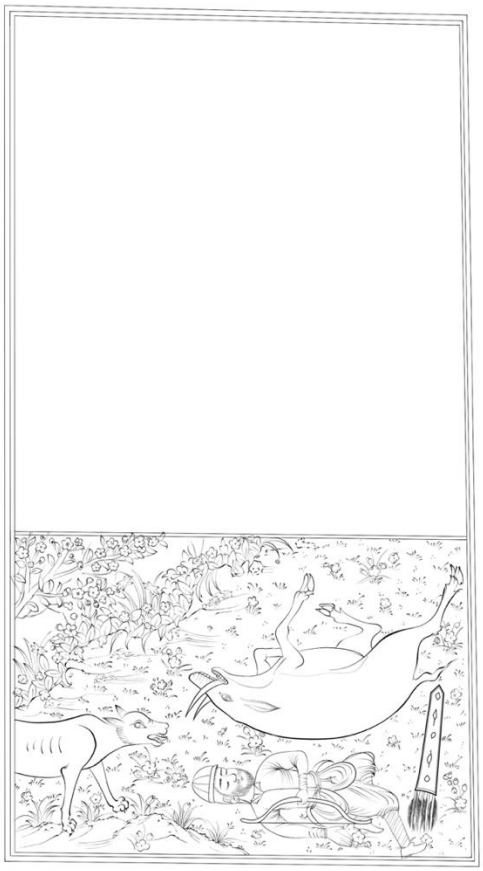
Yazma eserdeki diğer minyatürlere kıyasla, bitki stilizeleri açısından çok daha zengin bir tasvirdir. Karga figürünün dalına tünediği renkli çiçekleri ve kıvrımlı gövdesi olan bahar dalı ağacı figürü minyatür sahasını sınırlayan cetvellerin dışına ve sayfanın yukarısına doğru taşma yapmıştır.

Minyatürde yedi adet kuş figürünün hapsolduğu ağ tasarımı gerçek ağ dokusu verilerek uygulanmıştır. Kuş figürleri mavi, kahverengi ve beyaz renkleri ile renklendirilmiştir. Ebatları birbirine çok yakındır. Ancak fare figürünün büyüklüğü neredeyse kuş figürlerinden daha büyük şekilde gerçekleştirilmiştir. Fare figürü ağın ipliklerini kemirir vaziyette tasvir edilmiştir ve figürün kuyruğu cetvellerden dışarı taşmıştır. Tüm hayvan figürleri doğada görüldükleri gerçek renklerine yakın olarak çalışılmıştır.

Eserin Adı: Hırslı Kurt

Resim 11

Çizim 11

Resim 11 / Çizim 11: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.86a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,4cm

Minyatür Eb'adı: 5,2X7,4cm

Minyatür Hakkında: Cetvellerle sınırlandırılmış yazı sahasının 3/1'ini kaplayan minyatür sayfanın aşağısında yer almıştır. Minyatürün üzerinde 11 satır bulunmaktadır. Minyatür sahasında gökyüzüne beşte bir alan ayrılmıştır. Aynı yazma eserdeki diğer minyatürlere oranla zemin bitkisel motif tasvirleriyle yoğun olarak bezenmiştir.

Eğimli zemin üzerinde hikâyede konusu edilen avcı ve domuz figürlerinin cansız vücutları, kanlar akar bir şekilde yerde tasvir edilmiştir. Figürlerin kurgu içerisindeki anatomileri gerçeğe uyan şekilde verilmiştir. Kurt figürünün yarısı minyatürü sınırlandıran cetveller tarafından kesilmiştir.

Avcı figürünün başlığı sürme altın ile düz boyanmış ve üzeri siyah renkte eğrisel hareketle dilimlere ayrılacak şekilde tahrirlenmiştir. Sakalsız tasvir edilen erkek figürünün kırmızı üst ve beyaz renkte alt giysisinden oluşan iki parça kıyafeti vardır. Yay tasviri figürün elindeyken okları ayak ucunda tasvir edilmiştir.

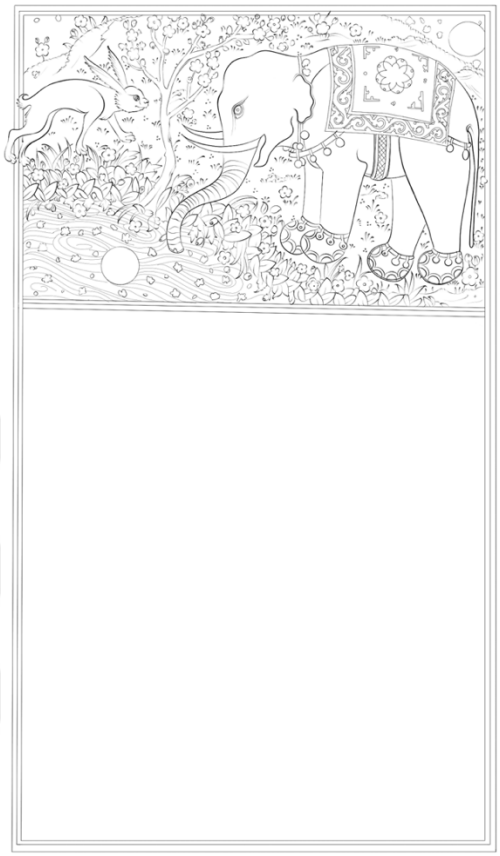
Domuz figürü gri renginin tonları ile noktalama ve tarama teknikleriyle açık koyu tonları verilerek uygulanmıştır. Tahrirleri siyah renkle gerçekleştirilmiştir.

Kurt figürü kahverengi tonları ile renklendirilmiş olup ince fırça hareketleriyle uygulanmıştır.

Eserin Adı: Tavşan ve Fil

Resim 12

Çizim 12

Resim 12 / Çizim 12: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.102b

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,5cm

Minyatür Eb'adı: 4,6X7,4cm

Minyatür Hakkında: Cetvelli sahanın içerisinde minyatüre 3/1'lik bir alan ayrılmıştır. Sayfa düzenlemesindeki cetvelli sahanın yukarısına konumlandırılmış olan minyatür sahasının altında kalan paftada 11 satır yazı bulunmaktadır. Minyatür; gökyüzü, zemin ve su olmak üzere üç paftaya ayrılmıştır. Bunların arasında en az yer gökyüzüne ayrılmıştır, ardından su ve eğimli zemin gelmektedir.

Gerçekleştirilen gece tasvirinde gökyüzündeki ay, yıldızlar sürme altın ile renklendirilmiş ve siyah renk ile tahrirleri çekilmiştir.

Zemin açık renklerde ve yüzeyi bitki motifleriyle yoğun olarak bezenmiştir. Zeminde gökyüzüne sınır olarak görülen kayalar rengin koyusu ile tahrirlenmis olup ara tonlarla da tarama yapılarak doku verilmiştir. Yıldız tasvirleri açısından zengin bir minyatür olmuştur. Sudaki yansımalarda bitki motifleri, yıldızlar ve ay görülmektedir. Suyun yüzeyinde siyah eğrisel çizgiler ile doku çalışılmıştır.

Eğimli zeminin su ile kesiştiği sınır hattı yeşil yapraklı ve renkli çiçekleri olan bitki öbekleri ile bezenmiştir. Zemindeki bitki öbeği tasvirlerinin arasında kahverengi gövdeli bahardalı ağacının renkli çiçekli dalları minyatür sahasının yukarısına doğru uzanmaktadır.

Aslan ve Tavşan figürleri zemin üzerinde karşılıklı olarak konumlandırılmıştır**.** Tavşan figürünün ayağı cetvelle sınırlandırılmış çerçevenin dışında resmedilmiştir. Fil figürü v.57a'da yer alan fil figürü ile aynı şekilde uygulanmıştır. Her iki hayvan figürü de noktalama ve tarama teknikleriyle doku değerleri verilerek stilize edilmiştir.

Eserin Adı: Aldanan Tavşan

Resim 13

Çizim 13

Resim 13 / Çizim 13: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.104a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,4cm

Minyatür Eb'adı: 4,3X7,5cm

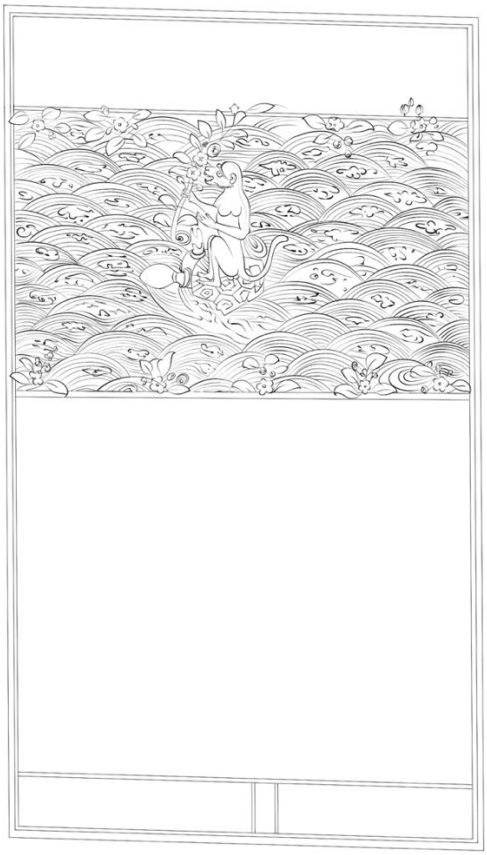
Minyatür Hakkında: Hikayede kendi aralarındaki sorunu çözemeyen tavşan ve kekliğin çözüm için yanına gittikleri kedi tarafından öldürüldükleri anın tasviri görülmektedir. Bu minyatür, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Sayfa düzenlemesinde cetvelle sınırlandırılmış yazı sahasının 3/1'lik alanı tasvire ayrılmıştır. Minyatürün yukarısında kalan sahada 11 satır yazı bulunmaktadır. Minyatür yazı sahasının aşağısında bulunmaktadır.

Tasvirde gökyüzüne üçgen şekilde yer ayrılmıştır ve sürme altın ile renklendirilmiştir. Gökyüzüne sınır teşkil eden eğimli zeminin kenarında pembe renkte kayalık tasvirleri gerçekleştirilmiştir. Zeminin tepe noktasında yer alan kayalıklarda renginin koyusu ile tahrirler ve tarama çizgileri uygulanarak doku çalışılmıştır. Kayalık tasvirlerinde gökyüzüne doğru renkli çiçekli bitki öbekleri yükselmektedir. Açık mavi renkte boyanmış zeminin üzerinde ot kümeleri, kayalık parçaları ve diğer zemin öğelerine göre baskın bezenmiş renkli çiçekleri olan üç adet bitki kümesi görülmektedir.

Hikâyede konusu geçen hayvan figürleri kompozisyonun tam ortasında görülmektedir. Kedi figürünün tavşan ve keklik figürüne saldırı anı tasvir edilmiştir. Diğer av sahnelerinde de görüldüğü gibi burada da ölümcül darbe alan hayvan figürlerinin üzerinden kanlar fışkırır şekilde tasvir edilmiştir. Tüm hayvan figürlerinin tahrirleri siyah renk ile verilmiş olup noktalama ve tarama teknikleriyle uygulanmıştır.

Eserin Adı: Kaplumbağa ve Maymun

Resim 14 **Çizim 14**

Resim 14 / Çizim 14: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.122b

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,2cm

Minyatür Eb'adı: 4,5X7,3cm

Minyatür Hakkında: Varak üzerinde cetveller ile sınırlandırılmış yazı sahasında minyatüre 3/1'lik bir alan ayrılmıştır. Minyatür cetvellerle sınırlandırılmış sahanın yukarısına yakın olacak şekilde konumlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında iki satır, aşağısında ise dokuz satır yazı bulunmaktadır.

Tasvirde tüm yüzey su ile kaplıdır. Suyun yüzeyi çapraz düzende birbirini takip eden eğri çizgilerle kaplanmıştır. Minyatür üzerinde uygulanmış bitki motifleri yer yer cetvelin dışına doğru uygulanmıştır. Renkli çiçekleri olan bitki motifleri tasvirin alt ve

üst cetvel kenarlarına sınır olacak şekilde karşılıklı tam simetri düzende uygulanmıştır. Su üzerinde dalga dokusu vermek için uygulanan çizgiler siyah renk ile tahrirlenmiştir ve bitki motifinin yaprağı cetvellerin dışına taşmıştır. Su üzerinde kullanılan beyaz altının zaman içerisinde kararmasından dolayı günümüzde koyu renkli bir zemin görünümünü almıştır.

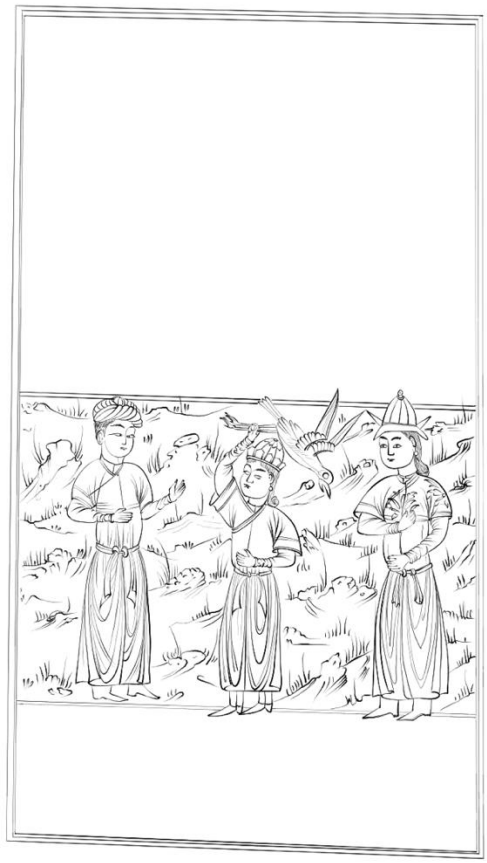
Kompozisyondaki hayvan figürleri merkezdedir. Maymun figürü kaplumbağa figürünün üzerinde suyu geçmektedir. Her iki hayvan figürü de ince fırça çizgileriyle betimlenmiştir. Maymun figürünün elinde görülen çiçekler minyatür sahasının her iki sınır çizgilerinde görülen bitki motifleriyle aynıdır.

Yazma eserin diğer minyatür tasvirlerinde olduğu gibi hikâyenin en çarpıcı anı tasvirin merkezinde görülmektedir. Tasvir, teknik olarak değerlendirildiğinde de merkezi ve simetrik kompozisyon kurgusu olduğu görülmektedir. Tasvirin renklerinde yer yer dökülmeler görülmüştür.

Eserin Adı: Hırslı Turna

Resim 15

Çizim 15

Resim 15 / Çizim 15: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.138a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,2cm

Minyatür Eb'adı: 4,9X7,3cm

Minyatür Hakkında: Cetvellerle sınırlandırılmış varak üzerindeki yazı sahasında minyatüre 1/3'lük bir alan ayrılmıştır. Minyatürün aşağısında üç satır, üzerinde sekiz satır olmak üzere toplam on bir satırdan oluşan metne yer verilmiştir.

Tasvirde yüzey tamamen toprak zemin ile kaplıdır. Zemin uygulamasının ufak tepeler ve stilize ot öbekleri ile sistematik bir şekilde bezendiği görülmektedir.

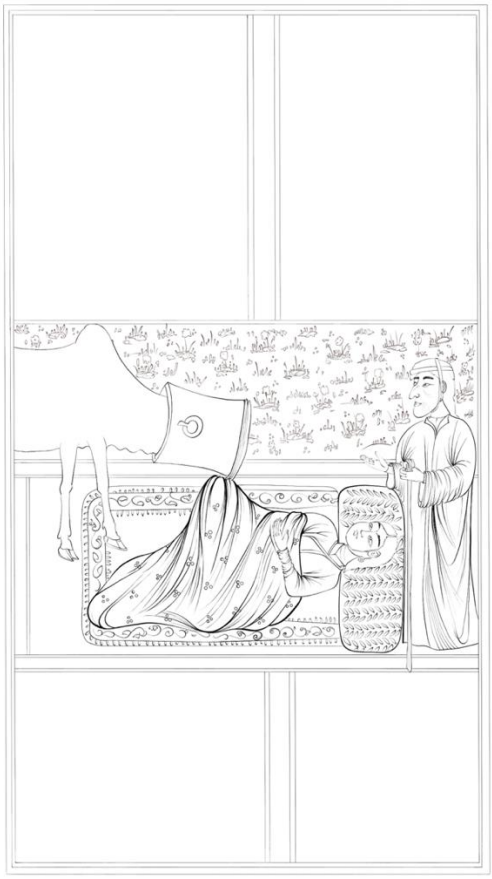
Üç insan figürü ve bir kuş figürü bulunan minyatürün tam merkezinde hikâyenin ana konusunu oluşturan şehzade ve kuş figürleri görülmektedir. Merkezde konumlandırılmış şehzade figürünün elinde yakaladığı turna kuşunun anlık görüntüsü tasvir edilerek dinamik bir etki verilmiştir. Kuş figürünün tahrir çizgilerinde nüans görülmemektedir. Kuş figürünün kanat ve kuyruğunun ucu cetvelli sahanın üst kısmından dışarıya doğru taşma yapmıştır ve ince fırça çizgileriyle renklendirilmiştir. Her üç figürün kıyafetlerinde Şîraz üslubunun etkilerini yansıtan bitkisel kaynaklı stilize desenler görülmektedir ve her üç figürün kaftan modelleri aynıdır. Ancak başlıkları birbirinden farklıdır. Sakalsız tasvir edilen erkek figürlerinden şehzade figürünün başlığı sürme altın ile üç sıra dilimli tasvir edilmiştir. Kral figürünün başlığı kırmızı serpuşlu ve beyaz sarıklıdır. Son olarak kraliçe figürünün uzun eğrisel dilimli başlığı dönemin sade başlık modeline örnektir. Ayrıca kraliçenin başlığı da cetvel çizgilerinden dışarıya doğru taşma yapmıştır.

Tüm figürlerin jest ve mimikleri dikkatle incelendiğinde hikâyede anlatılan konusu doğrultusunda şehzade figürüne bir şeyler anlatmaya çalışır görünümde tasvir edilmişlerdir. Desenlerin uygulaması sürme altın ile gerçekleştirilmiştir. Minyatürde görülen renkler, renk analizi bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır.

Eserin Adı: Mehisti/ Gül ve Annesi

Resim 16

Çizim 16

Resim 16 / Çizim 16: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.140a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,2cm

Minyatür Eb'adı: 5,3X7,2cm

Minyatür Hakkında: Cetvellerle sınırlandırılmış yazı sahası sütunlu olarak düzenlenmiştir. Çift sıra halinde görülen sütunlar 10 sıra satır olacak şekilde düzenlemiştir. Minyatürün genelinde tasvirlerin cetvellere doğru taşma yaptığı görülmemektedir. Tek istisna yaşlı kadın figürünün baston ucunun altın cetvelin üzerine gelmesidir.

Tasvirde hem iç mekân hem dış mekân aynı sahne üzerinde görülmektedir. Dış mekân tasvirinde açık renk zemin üzerine kayalıklarla birlikte tasarlanan ot kümeleri diyagonal düzende uygulanmıştır. Minyatürde görülen iç mekân kesitinde hikâyenin ana karakter figürü merkezde kurgulanmıştır. Yatay formda düzenlenmiş tasarım kurgusu olarak yine merkezden dışarı doğru hareket verilmiştir.[98]

Yatan figürün üzerinde bulunan örtü kendi renginin koyu tonları ile tahrirlenmiş ve ara tonlarda hazırlanan renklerle tarama tekniği uygulanarak örtünün kıvrımlı özelliği vurgulanmıştır. Halı tasviri sürme altın ile düz boyanmıştır ve siyah tahrirlidir. Halının üzerinde köşeleri oval formda tahrirlenmiş turuncu renkte döşek ve yeşil renkte, yaprak desenli bezenmiş yastık tasvirleri uygulanmıştır.

Her iki kadın figürün saçları görünür şekilde tasvir edilmiştir ve saç stilleri dikkat çekicidir. Uygur kızlarının saç stillerine benzemektedir. Yine her iki kadın figürünün örgü siyah saçları arkaya doğru gösterilmiştir. Yaşlı kadın figürü mor renkte kaftanlı ve elinde koyu kahverengi tonunda ağaç sopası vardır.

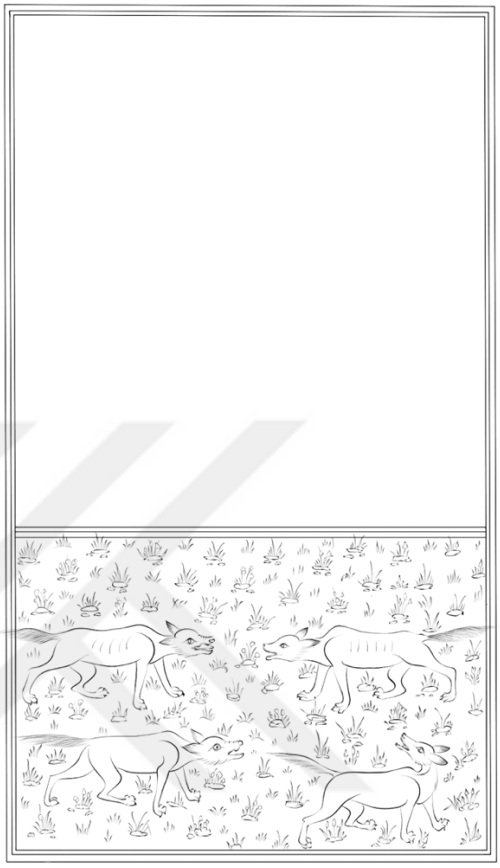
Son olarak tasvirde görülen siyah renklerin hâkim olduğu kafası sürme altın ile renklendirilmiş güğüme sıkışan inek figürüdür. Figürün yarısı cetvellerin olduğu yerden kesilerek devamlılığı gösterilmeden tasvir edilmiştir.

[98] Esma Civcir, **Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri**, Akademisyen Kitabevi, Ankara, 2015, s.268.

Eserin Adı: Dört Çakal

Resim 17

Çizim 17

Resim 17 / Çizim 17: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.147a

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,1cm

Minyatür Eb'adı: 4,9X7,3cm

Minyatür Hakkında: Dört çakal minyatürü, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Cetvellerle sınırlandırılmış yazı sahasında dört adet çakal figürünün resmedildiği minyatür, cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatürün üzerinde kalan alanda 10 satır yazı bulunmaktadır. Cetvellerin sınır çizgilerinden dışarı taşma yapmayan tasvirdeki tek istisna üst satıhtaki karşılıklı tasvir edilmiş iki çakal ve ön satıhta sayfa kenarına yakın olan çakal figürlerinin kuyruklarının uçları olmuştur.

Dış mekânda tasvir edilen çakal figürlerinin konumlandırıldığı zeminin üzeri sistematik olarak çapraz düzende bitkisel desenler ile bezenmiştir. Zeminde taş formları ile birlikte tasvir edilen küçük renkli çiçekli ot öbekleri şeklindedir. Çakal figürleri bir diyaloğun akıcılığını gösterir şekilde çift sıra halinde tasvir edilmiştir.

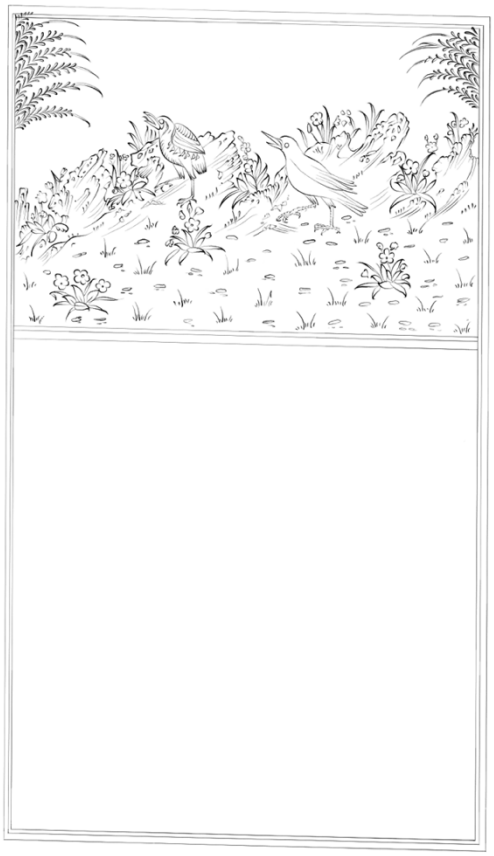
Minyatür incelendiğinde çakalların anatomilerinde metinle özdeşleşen ifadeler görülmektedir. Minyatür yukarıdan aşağı doğru okunduğunda, üstte kalan iki çakal figürü birbirine yüz yüze dönük iken aşağısında kalan iki çakal figüründen biri diğerine arkasını dönmüştür. Çakal figürlerinin renk ve uygulanma teknikleri birbirinin aynı olmuştur. Kahverengi tonlarının açık, koyu tonları noktalama ve tarama tekniği ile verilmiştir.

Dış mekân tasvir edilmiş minyatür kesitinde, kompozisyon sahasını kesintiye uğratmamıştır.

Eserin Adı: Keklik ve Karga

Resim 18

Çizim 18

Resim 18 / Çizim 18: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.166b

Sayfa Eb'adı: 19,6X11,9cm

Minyatür Eb'adı: 4,3X7,4cm

Minyatür Hakkında: Karga figürünün, keklik figürünün yürüyüşüne özenmesini konu alan hikâyenin tasvirinde tam olarak bu an resmedilmiştir. Bu minyatür, tez kapsamında belirlenmiş yazma eserler arasında yalnızca bu eserde bulunmaktadır. Sayfa düzenlemesinde altın cetvel ile sınırlandırılmış yazı sahasının üst kısmına konumlandırılan minyatürün aşağısında kalan bölümde 10 satır yazı görülmektedir. Cetvelli sahanın içerisinde minyatüre 3/1'lik alan ayrılmıştır.

Tasvirde sürme altın uygulaması gerçekleştirilen gökyüzüne minyatür sahasının yarısından biraz daha az oranla yer ayrılmıştır. Eğimli zemin ufka doğru kayalıklar ile sınırlandırılırken, zeminde açık mavi renk tonları ve kayalıklarda pembe tonları kullanıldığı görülmektedir. Meyilli zemin diyagonal düzlemde sistematik olarak ot kümeleri ile bezenmiştir. Ot kümelerinin haricinde kayalıkların gökyüzüne sınır teşkil ettiği düzlemde ve eğimli zemin üzerinde de renkli çiçekleri olan bitki kümeleri görülmektedir. Kenarlarda görülen iğne yapraklı bodur bitkiler simetrik olarak uygulanmıştır ve her iki bodur bitkinin sadece yarısı görünmektedir, kalan diğer yarısı cetveller ile kesilerek uygulamada devamlılığı gösterilmemiştir.

Hikâyede konu edilen hayvan figürleri, minyatür paftasının merkezinde görülmektedir. Keklik figürü açık gri renginin tonlarında noktalama ve tarama tekniğiyle uygulanmıştır. Karga figürü siyah renktedir. Ayakları ve gagaları turuncu renkte olan kuş figürlerinin tahrirleri siyah renk ile verilmiştir. Hikâyede konusu edilen karganın, kekliğin yürüyüşünü taklit ettiği anın tasviri minyatüre dinamik bir görüntü kazandırmıştır. Minyatür üzerinde yer yer dökülmeler gözlemlenmiştir.

Eserin Adı: Tahtında Oturan Kral

Resim 19

Çizim 19

Resim 19 / Çizim 19: TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.194b

Sayfa Eb'adı: 19,6X12,4cm

Minyatür Eb'adı: 6,4X7,5cm

Minyatür Hakkında: Varak üzerinde cetveller ile sınırlandırılan yazı sahasında iki mıstar sütunlu olmak üzere tamamı sekiz satırdan oluşan yazı görülmektedir. Minyatür yazı sahasını nerdeyse ortalayacak şekilde konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının aşağısında beş satır ve yukarısında üç satır yazı bulunmaktadır.

Dış mekân tasviri çalışılmış olan minyatür sahasının zemininde açık renk uygulama gerçekleştirilmiş olup zeminin üzeri İlhan'lı üslubunda görüldüğü gibi bitkisel

motiflerle bezenmiştir. Zeminde taş formları ile birlikte tasvir edilen küçük renkli çiçekli ot öbekleri diyagonal düzenle bezenmiştir.

Zeminin üzerinde görülen taht uygulaması sürme altın ile düz boyanmıştır. Tahrirleri siyah renktedir. Taht üzerinde herhangi bir desen uygulaması bulunmamaktadır. Yalın bir görüntüsü vardır. Yalnızca kralın üzerine oturduğu çift kat minder ve tahtın ayak hizasındaki kumaş tasviri ile hareket katılmıştır.

Tahtında oturan Kral figürü tam merkezdedir. Kral figürünün her iki yanında ikişer muhafız ve has odalı figürleri tasvir edilmiştir. Figürlerin başlıklarından meslek grupları tahmin edilmiştir. Her figür giysisinin üzerinde bitkisel çıkışlı desen uygulamaları görülmektedir ve hepsinin kaftan modeli birbirinin aynı olacak şekilde gerçekleştirilmiştir.

4.4. S.K. FATİH 3682 ANTOLOJİ KELİLE VE DİMNE YAZMASI MİNYATÜR ANALİZİ

Eser Adı / Cinsi: Antoloji / Marzubannâme, Kelile ve Dimne, Sindbâdnâme

Eserin Bulunduğu Yer: Süleymaniye Kütüphanesi

Envanter No: Fatih 3682

İstinsah Tarihi ve Yeri: 1414~1435 / Şîraz

Müellifi: İbrahim Sultan

Hattatı: Merzuban b. Rüstet b Şirin

Müzehhibi: Bilinmiyor

Nakkaşı: Bilinmiyor

Dili: Farsça

Yazı cinsi: Nesih

Satır / Sütun Sayısı: 19 satır.

Eser Minyatür Sayısı: 28 minyatürlü varak bulunmaktadır. Bunlardan 19 minyatürlü varak Kelile ve Dimne hikayesine aittir.

Varak Eb'adı: 21.5X14cm

Varak Sayısı: 579

Kâğıt Cinsi: Filigransız, âharlı, nohudî renktedir.

Mürekkep Cinsi: İs, lâl, üstübeç mürekkebi.

Teknik: Kâğıt üzerine taş suluboya ve altın.

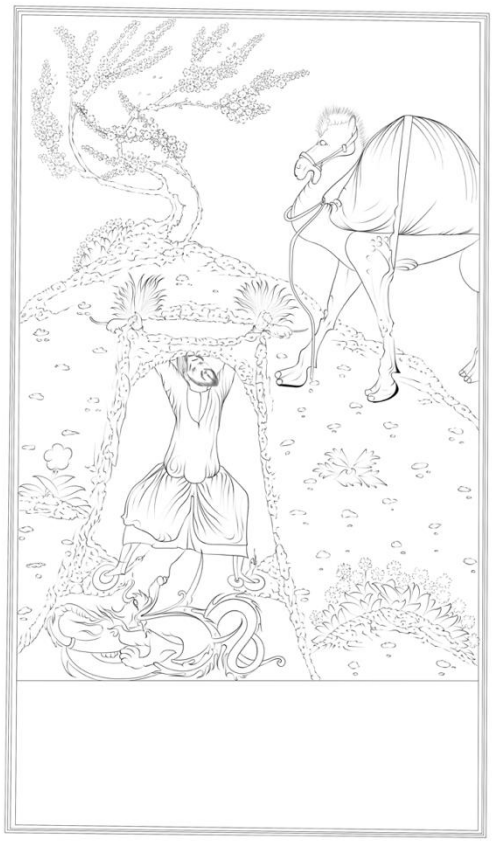
Kitap Kabı: Siyah deri, çârkûşe cildi, kırmızı kadife kumaş kaplıdır. İç kapakları bordo renkte deri kaplı, salbekli şemse ve bordürlüdür.

Minyatürlü Sayfalar: Yazma eserde, Marzubannâme metninde 4 minyatür, Kelile ve Dimne metninde 19 minyatür ve Sindbâdnâme metninde 4 minyatür uygulanmıştır. Baysungur'un kardeşi Timurlu İbrahim Sultan'ın Şîraz valisi olduğu 1414-1435 tarihleri aralığında gerçekleştirildiği varsayılan yazma eserin Şîraz'da İbrahim Sultan atölyelerinde üretildiği düşünülmektedir.

Eserin Adı: Hayatın Tehlikeleri

Resim 1

Çizim 1

Resim 1 / Çizim 1: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 239b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,4cm

Minyatür Eb'adı:11,9X8,3cm.

Minyatür Hakkında: Deveden kaçan adamın kendini içinde ejderha ve yılanlar olan kuyunun içine düştüğünü anlatan hikâyenin tasviridir. Sayfa düzenlemesinde bir sıra altın cetvel ve bir sıra lapislazuli renkte iplik çerçeve uygulanan metin ve minyatür sahasında, minyatür üst kısma konumlandırılmıştır. Minyatürün aşağısında üç satır yazı bulunmaktadır.

Tasvirde gökyüzü mavi renkte boyanmıştır ve yer yer dökülmeler olduğu gözlemlenmiştir. Eğimli zemin ise boyanmamıştır yalnızca gökyüzüne sınır teşkil eden

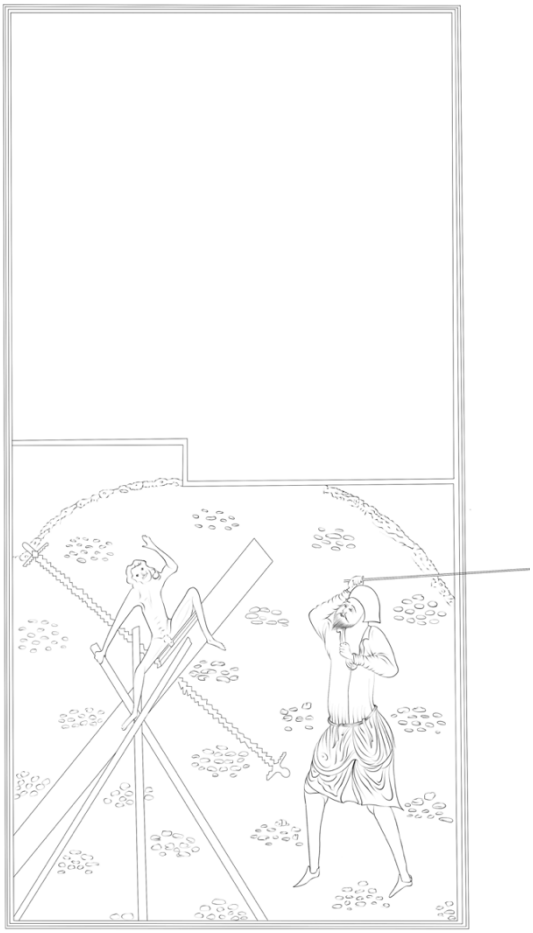
kenar hatlarında kayalık tasvirleri uygulanmıştır. Eğimli zeminin üzerinde tepe tasvirleri de gerçekleştirilmiştir. Tüm bu kayalık tasvirleri tarama tekniği, tahrir ve taş suluboyanın sulandırılarak kullanılmasıyla uygulanmıştır. Tahrirlerde baskın nüanslar gerçekleştirildiği görülmüştür. Eğimli zeminin sınırından gökyüzüne doğru uzanan kahverengi gövdeli, kıvrımlı, beyaz çiçekli bahar dalı figürü ve köklerinin hemen yanında renkli çiçekli bitki kümesi uygulanmıştır. Eğimli zemin üzerinde gerçekleştirilen irili ufaklı diğer tepeciklerin olduğu yerlerde de renkli çiçekleri olan bitki kümeleri ile bezemeler gerçekleştirilirmiş olup zeminin üzeri diyagonal düzende küçük taş ve ot kümesi şeklinde tasarlanıp bezenmiştir.

Zemin üzerinde görülen kuyu kesitindeki sakallı erkek figürü, yeşil kaftanlı ve kırmızı çizmeli olarak tasvir edilmiştir. Kıvrımlı ejder figürünün gözleri kırmızı renktedir, üzerindeki pul detaylarına kadar bezenmiştir. Kuyu kesitinde görülen erkek figürünün ayaklarına dolanmış yılanların ve elleriyle tutunduğu dalları kemiren farelerin vücutları doğada görülen gerçek renklerine yakın olarak boyanmış ve siyah nüanssız çizgi ile tahrirlenmiştir. Kuyunun iç duvar renklendirilmesi lekesel biçimde doku verilerek renklendirilmiştir. Üç boyutlu bir tasvirin epür düzlemindeki görünüşü gibi düzenlenmiştir.

Deve figürünün bir kısmı cetvel ile kesildiği için tamamı minyatürde uygulanmamıştır. Figürün ön ayakları eğimli zemin üzerinde iken arka ayaklarından birinin gökyüzüne denk geldiği görülmektedir ve bir diğer arka ayağı görünmemesine rağmen onun da gökyüzü tasvirinin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Burada gözlemlenen deve figürünün doğa tasvirine ait kompozisyona uygun olarak eğimli zemin üzerinde değil tamamen kalıp olarak minyatür sahası içindeki boyutsuz yüzeye göre konumlandırılmış olduğudur. Deve figürü koyu kahverengi tonlarında noktalama ve tarama tekniğiyle renginin açık, koyu tonlarının verilmesiyle gerçekleştirilmiştir.

Eserin Adı: Maymun ve Marangoz

Resim 2 **Çizim 2**

Resim 2 / Çizim 2: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 242b

Sayfa Eb'adı: 21,5X14,5cm

Minyatür Eb'adı: 9,4X8,4cm

Minyatür Hakkında: Marangozun yokluğunda aletlerin başına geçerek sıkışan maymunun yakalanıp sopa yemek üzere olduğu an tasvir edilmiştir. Hikâyenin en heyecan verici anı resmedilmiştir. Minyatür cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında kalan saha içerisinde on bir satır yazı görülmektedir. Kompozisyonun çerçevesi yazı sahasından geriye kalan alana göre şekillenmiştir.

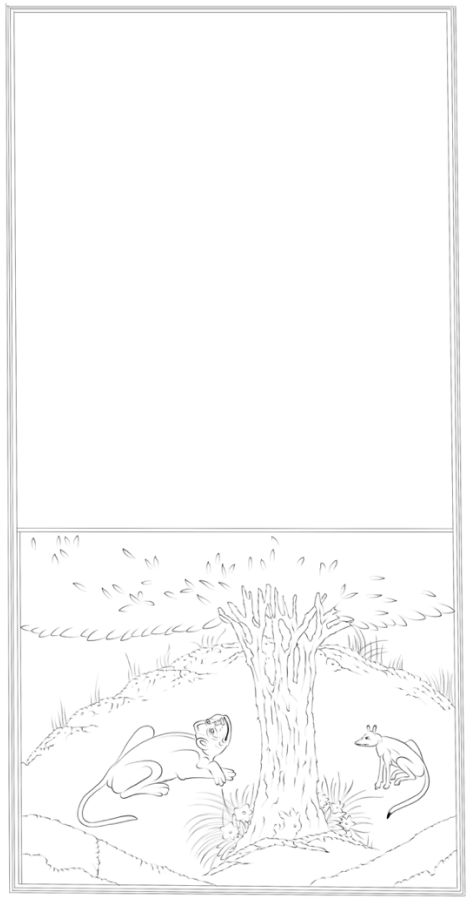
Minyatürün zemin kurgusunda ½ simetrik bir düzen uygulandığı görülmektedir. Gökyüzü mavi renk ile sürme boyanmıştır. Gökyüzüne karşılıklı iki üçgen pafta yer ayrılmıştır. Gökyüzü dışında kalan saha tamamen eğimli zemin olarak kurgulanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden kenarları ince kenar suyu gibi kayalık formunda bezenmiştir. Zemini boyalı olmayan eğimli yüzeyin üzeri diyagonal düzende kayalık ve ot kümelerinden oluşan stilize doğa tasviriyle süslenmiştir.

Kompozisyonun ana figürleri olan erkek ve maymun figürleri dinamik jest ve mimikleriyle tasvir edilmiştir. Marangoz figürünün elindeki ince ağaç sopayı, maymun figürüne vurmak üzereyken ve maymun figürü de sol kolunu havaya kaldırmış kendini savunmak üzere görülür şekilde uygulanmıştır. Koyu tenli erkek figürü sakal ile tasvir edilmiştir ve başlığı sade formdadır. Giysileri; yeşil renkte uzun kaftan, içinde mavi renkte içlik ve kırmızı ayakkabılıdır. Figürün elinde tuttuğu ahşap sopa cetvellerden dışarıya doğru taşan tek ögedir. Maymun figürü kahverengi tonlarının açıklı koyu dengesinin verilmesi için noktalama ve tarama fırça tekniklerinin uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Marangoz tezgâhı ve aletleri de gerçekçi tavırla uygulanmıştır. Marangoz aletlerinin, kayalıkların maymun figürünün dokusu hissedilmektedir. Minyatürde tahrirler renklerin koyusu ile çalışılmıştır.

Eserin Adı: Dimne ve Aslanın Konuşması

Resim 3

Çizim 3

Resim 3 / Çizim 3: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 246b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 7,2X8,3cm

Minyatür Hakkında: Dimnenin aslana şetrebeden korkmaması gerektiğini anlattığı sahnenin tasviridir. Yazma eserdeki bu hikâye üç minyatür ile bu minyatürlerin ilkidir. Minyatür cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında kalan saha içerisinde on iki satır yazı görülmektedir. Dikdörtgen formda uygulanmış minyatür sahası tamamen cetvelli sahanın sınır çizgileri içerisinde uygulanmıştır. Hiçbir taşma söz konusu olmamıştır.

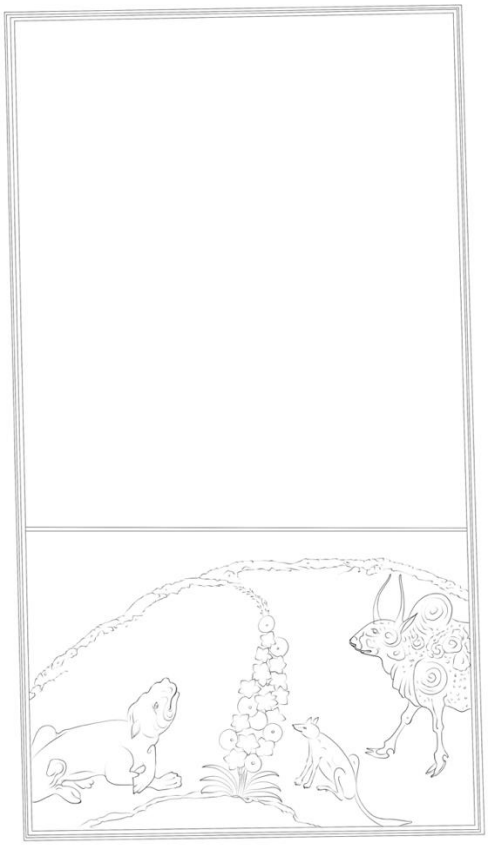
Doğa tasviri uygulanmış olan minyatürde yüzey en önde yeşil çalılar ve boyanın sulandırılmasıyla uygulanan dalgalı boyanmış çimen kaplı zemin görünümündedir. Ardından eğimli zemin gelmektedir ve eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil ettiği kenar hattı kayalık formunda tasvir edilmiştir. Eğimli zeminin sınır çizgisinin yukarısında sürme tekniğinde düz boyanmış mavi gökyüzü uygulanmıştır. Eğimli zemin üzerinde iki tümsek tepecik ardından yükselen iri, kahverengi gövdeli, gür yeşil yapraklı ağaç figürü kompozisyonu hem ortadan ikiye ayırmaktadır hem de gökyüzü tasvirinin üst sınır çizgisini oluşturmuştur. Kompozisyon düzleminde "balık gözü bakışı" denilen perspektif izlenimini vermektedir. Ağaç figürünün gövdesinin her iki yanında renkli çiçekli yeşil yapraklı bitki öbeği stilizeleri uygulanmıştır.

Tasvirde hayvan figürleri karşılıklı oturur vaziyette kurgulanmıştır. Vücut anatomileri ve renkleri doğadaki gerçek görünümlerinden çıkışlı olarak uygulanmıştır. Renklerinin açık-koyu değerleri, noktalama ve tarama teknikleriyle verilmiştir. Hayvan figürlerinin tahrirleri de kendi renklerinin en koyu tonu ile verilmiştir.

Eserin Adı: Dimne, Shanzaba (Şeterebe) ve Aslan

Resim 4

Çizim 4

Resim 4 / Çizim 4: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 251a

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 6,1X8,2cm

Minyatür Hakkında: Tasvirde görülen; Dimnenin, shanzabayı (şeterebe) aslanın huzuruna getirmesi sahnesidir. Minyatür cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında kalan saha içerisinde on iki satır yazı görülmektedir. Minyatür v.246b'de tasvir edilmiş hikâyenin ikinci tasviridir.

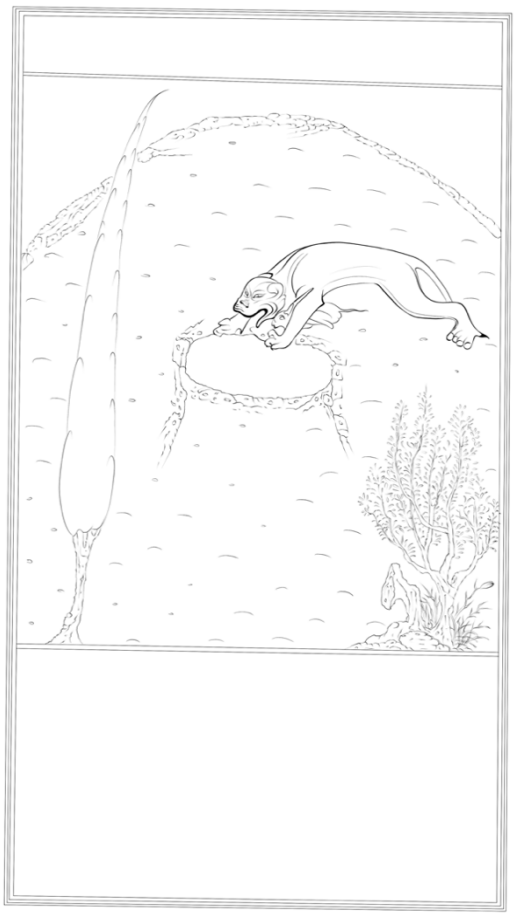
Kompozisyonun yüzeyinde; eğimli zemin, su ve gökyüzü olmak üzere üç ayrı saha görülmektedir. Su tasviri uygulama şekli açısında düzlük bir zemin özelliği kazandırmıştır. Su tasvirinin bir kenarı altın cetvel ile sınırlandırılırken, toprak zemine

sınır teşkil eden oval kenarı stilize otlar ile ve renkli çiçekleri olan bitkiler ile bezelidir. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden kenarları ince kenar suyu gibi kayalık formunda bezenmiştir. Sınır çizgisinden yukarı doğru mavi renkte sürme boyanmış gökyüzü görünmektedir. Eğimli zeminin üzeri çapraz düzende yeşil yapraklı stilize bitki kümeleri ile bezenmiştir.

Tasvirde üç hayvan figürü görülmektedir. Aslan figürünün anatomik formu ve kompozisyon kurgusu v.246b'deki aslan figürü ile neredeyse birebir benzerdir. Çakal figürü tasvirde okura sırtı dönük bir şekilde konumlandırılmıştır. Öküz figürünün üzerindeki kaya şeklindeki doku çalışması diğer figürlerden çok daha farklıdır.

Eserin Adı: Tavşan ve Aslan

Resim 5 **Çizim 5**

Resim 5 / Çizim 5: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 260b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14cm

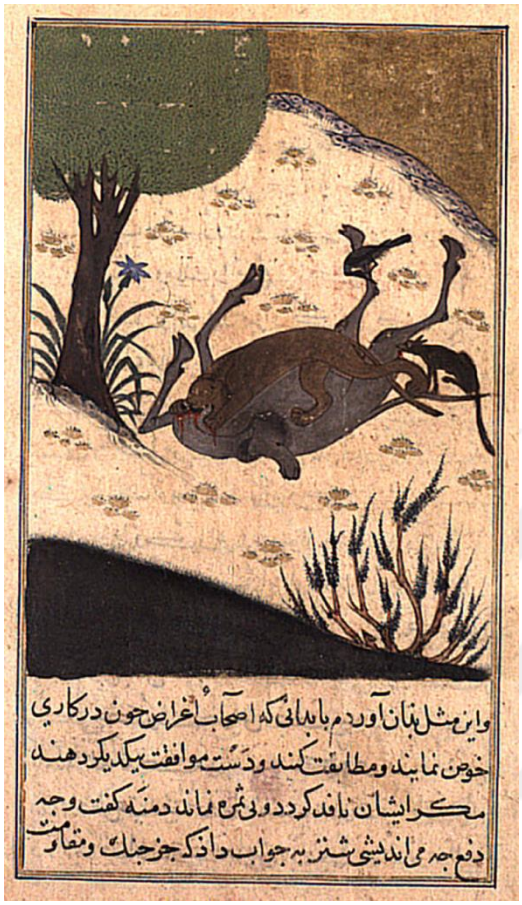
Minyatür Eb'adı: 9,8X8,3cm

Minyatür Hakkında: Tavşanın aslana kuyudaki yansımasına baktırması ve tavşanın kurnazlığı ile aslanın sonunu getirmesinin konu edildiği hikâyenin tasviridir. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın yukarısına yakın şekilde konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının yukarısında bir satır yazı, aşağısında da beş satır yazı bulunmaktadır. Dikey formda tasvir edilmiş kompozisyonda, eğimli zemin kompozisyonun en geniş yüzeyini kaplamaktadır.

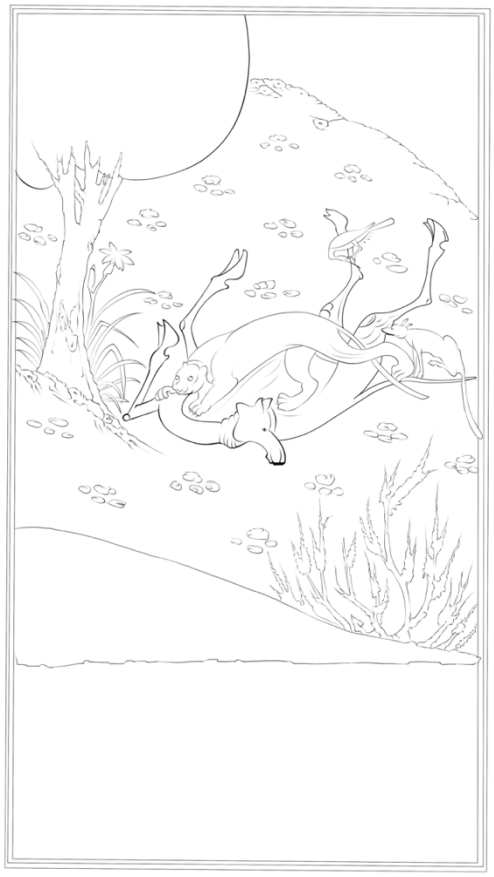
Eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden kenarları ince kenar suyu gibi kayalık formunda bezenmiştir. Eğimli zeminin yukarısında da mavi renkte düz boyanmış gökyüzü tasviri yer almaktadır. Doğa tasviri açısından zengin olan kompozisyonda kahverengi gövdeli iki ağaç figürü uygulanmıştır. Ağaçlardan biri servi ağacı diğeri de iğne yapraklı bodur ağaç türüdür. Eğimli toprak zeminin üzeri diyagonal düzlemde ot kümeleri ile bezenmiştir.

Tasvirin merkezinde hikâyenin en heyecan verici anının görüntüsü olan aslan ve tavşan figürlerinin kuyunun tam kenarında durdukları ve kuyudan aşağıya doğru baktıkları sahneye yer verilmiştir. Kuyunun sınır çizgileri de aynı eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden kenarları gibi kayalık formunda bezenmiştir. Hayvan figürlerinin renkleri birbirine çok yakındır, noktalama ve tarama teknikleriyle gerçekleştirilmişlerdir. Aslan figürünün jest ve mimikleri incelendiğinde ağzı açık şekilde tasvir edildiği görülmektedir. Aslan figürünün bu şekilde tasvir edilmesinin nedeni tavşanın kendisini tuzağına düşerek kuyunun içerisinde gördüğü yansımasına karşılık vermek için kükrediği an olduğu anlaşılmaktadır.

Eserin Adı: Devenin Helak Edilmesi

Resim 6

Çizim 6

Resim 6 / Çizim 6: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 274b

Sayfa Eb'adı: 21,2X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 11,5X8,3cm

Minyatür Hakkında: Aslan, karga ve çakal figürlerinin deve figürünü parçaladıkları an tasvir edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde, cetvelli saha içerisinde sayfanın yukarısına konumlandırılmış olan minyatürün aşağısında dört satır yazı bulunmaktadır. Kompozisyonda zemin üç ana bölüme ayrılmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru incelediğimizde, gökyüzüne üçgen bir saha ayrıldığı görülmektedir. Gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir, yalındır.

Meyilli zeminin üzeri boyanmadan kâğıdın kendi dokusu görünür şekilde bırakılmıştır. Zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden kenarları kayalık formu ve dokusu verilerek uygulanmıştır. Kayalıklarda renklendirmeler, taş sulu boyanın sulandırma yöntemiyle ve tahrirlerin nüanslı gerçekleştirilmesiyle çalışılmıştır. Eğimli zeminin üzerinde diyagonal düzlemde taş ve ot kümeleri ile bezenmiştir. Zemin üzerinde kahverengi gövdeli yoğun yapraklı iri bir ağaç ve kompozisyonun aşağısına doğru bodur ve az yapraklı bir ağaç uygulaması görülmektedir. İri gövdeli ağaç figürünün her iki yanında yeşil yapraklı ve mavi renkte çiçeği olan bitki öbeği ile süslenmiştir.

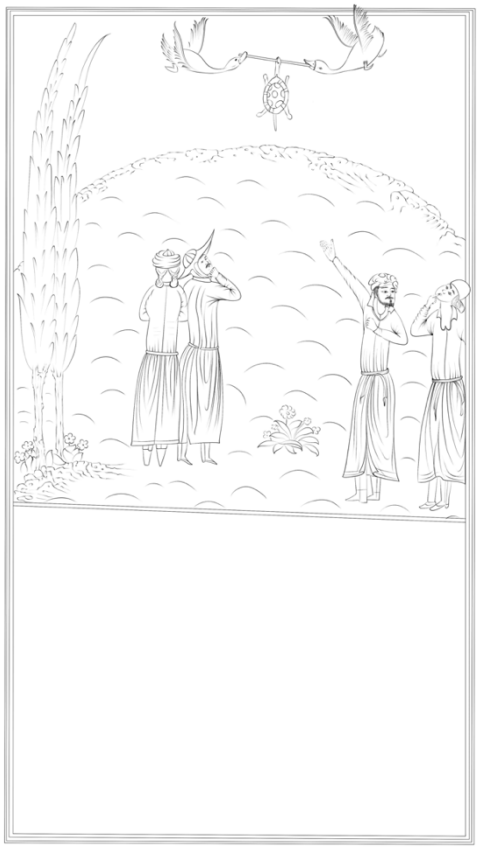
Kompozisyonda su uygulaması da sürme altın ile renklendirildikten sonra üzeri siyah renkte tahrirlenerek stilize su dalga dokusu tamamlanmıştır. Su ve toprak zeminin kesişme yerleri ince fırça hareketleriyle uygulanan ot kümeleri şeklinde stilize edilmiştir.

Hikâyenin ana kahramanları kompozisyon sahasının tam merkezine konumlandırılmıştır ve saldırı sahnesinin en vahşi anı deve figürü sırt üstü yere devrilmiş, deve figürünün boynuna çullanmış aslan figürü ve yine deve figürünün arka bacaklarına çullanmış karga ve kurt figürlerinin saldırı anı yoğun bir şekilde akan kan tasvirleri ile bezenmiştir.

Eserin Adı: Geveze Kaplumbağa

Resim 7

Çizim 7

Resim 7 / Çizim 7: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 277b

Sayfa Eb'adı: 21,5X14,2cm

Minyatür Eb'adı: 9,1X8,2cm

Minyatür Hakkında: Kompozisyonda geveze kaplumbağanın iki ördek figürü tarafından gökyüzünde uçurulduğu ve dört insan figürünün onları şaşkınlıkla izlediği an tasvir edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde minyatür, cetvelli sahanın yukarısına konumlandırılmıştır. Minyatürün aşağısında yedi satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sahasında zemin iki ana bölüme ayrılmıştır, biri gökyüzü diğeri de yüzeyi boyasız olan eğimli toprak parçasıdır.

Mavi renkte düz boyanarak, dikdörtgen formda uygulanmış gökyüzünün eğimli zemine sınır teşkil eden kenarı iç bükey daire formundadır. Gökyüzünde üç hayvan figürü uçar vaziyette tasvir edilmiştir. Ördek figürlerinden ikisinin kanatları cetvellerin üzerinden yukarı doğru taşma yapmıştır. Kuş figürleri gagaları ile tuttukları ince kahverengi çıta aracılığıyla kaplumbağayı taşımaktadırlar. Kuş figürlerinden biri açık renkte diğeri koyu renkte tasvir edilmiştir. Kaplumbağa figürü ağzıyla çıtaya tutunmuş gökyüzünde uçmaktadır. Diğer yazma eserlerden farklı olarak kaplumbağa figürü tuttuğu mendil parçalarından birini bırakmıştır. Bu kumaş parçası gökyüzünden aşağı doğru süzülmektedir ve bir diğeri de ön sağ ayağıyla tutar şekliyle gösterilmiştir.

Oval formda uygulanmış eğimli zeminin üzeri çapraz düzlemde ot kümeleri ile bezenmiştir. Ot kümeleri birbirinden farklı desenlerle bezenmiştir. Ot kümelerine oranla az da olsa ot kümeleri aralarında renkli çiçekleri olan bitki öbekleri de uygulanmıştır.

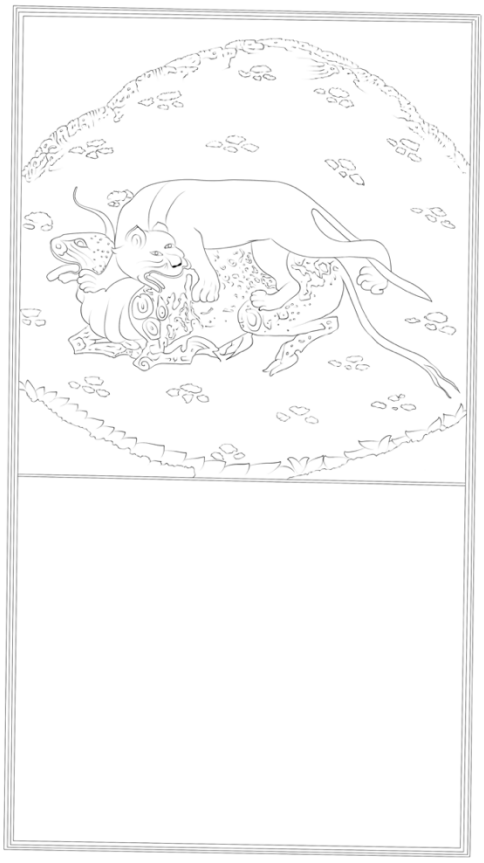
Eğimli zemin üzerinde kahverengi gövdeli iki servi ağacı tasviri uygulanmıştır. Servi ağaçlarının köklerinin yanlarında da renkli çiçekleri olan stilize bitki çalışmaları da tasvir edilmiştir.

Tasvirde uygulanan insan figürlerinin kaftanları aynı model olmakla beraber, farklı başlıkları olduğu görülmektedir. Figürlerden ikisi kırmızı serpuş başlıklı, biri Çin tasviri başlıklı ve son olarak sade dilimli tek renk ile renklendirilmiş başlıktır. Her figür farklı bir bakış yönünde verilmiştir ek olarak hikayedeki anlatıma paralel hissettikleri heyecanı jest ve mimikleri ile gerçekçi bir şekilde vermişlerdir.

Eserin Adı: Şetrebenin Savaşı

Resim 8

Çizim 8

Resim 8 / Çizim 8: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 279b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,2cm.

Minyatür Eb'adı: 8,4X8,2cm.

Minyatür Hakkında: Hikâyede konu edilen aslanın, şetrebeyi öldürme sahnesinin tasviri gerçekleştirilmiştir. Kompozisyon cetvelli sahanın yukarısına konumlandırılmıştır. Minyatürden cetvellerin üzerine doğru hiçbir taşma olmamıştır. Kompozisyonun aşağısında kalan sahada sekiz satır yazı bulunmaktadır.

Tasvirde zemin üç ana paftaya ayrılmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru gökyüzü, toprak zemin ve su parçasıdır. Mavi renkte düz boyanarak, dikdörtgen formda uygulanmış gökyüzünün eğimli zemine sınır teşkil eden kenarı iç bükey oval formdadır.

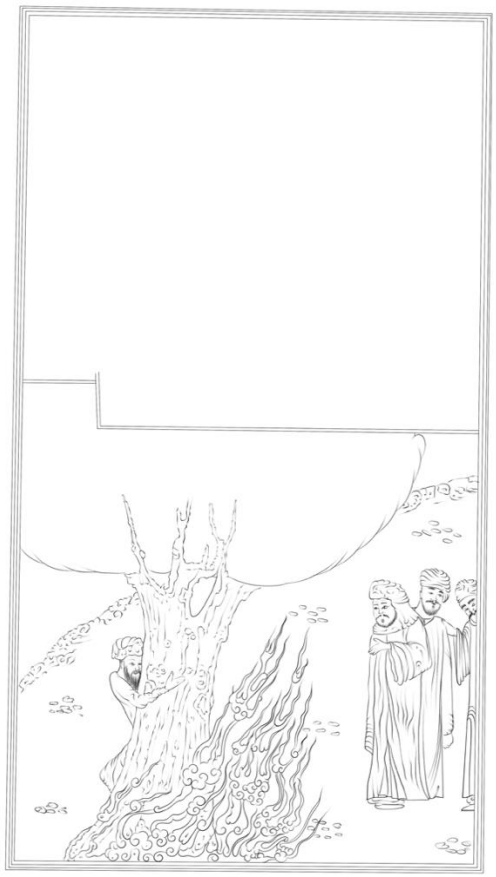
Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturduğu kenarı kaya desenleriyle süslenmiştir. Sulandırma ve tarama tekniğiyle renklendirilmiştir. Zeminin üzeri diyagonal düzlemde taş ve ot öbekleri ile bezenmiştir. Toprak zeminin su ile kesiştiği yerde bir dizi ot tasviri görülmektedir. Yine sürme beyaz altın ile boyanmış suyun üzeri siyah renkte dalga formlarıyla tahrirlenmiştir.

Kompozisyonun merkezinde hayvan figürlerinin boğuşma sahnesi tasvir edilmiştir. Şetrebe figürünün üzerinde uygulanan doku stilizeleri yalnızca bu figüre özel gerçekleştirilmiştir. Gri renkte tahrirler ile detayları verilen öküz figürünün dokusu da yine tahrir tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Aslan figürü doğadaki gerçek görünüşüne uygun olarak renklendirilmiştir. Aslan figürünün Şetrebe üzerindeki ölümcül darbelerinden akan kanlara da tasvirde yer verilmiştir.

Eserin Adı: İki Arkadaşın Ticaret Ortaklığı

Resim 9

Çizim 9

Resim 9 / Çizim 9: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 283b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,2cm

Minyatür Eb'adı: 8,6X8,4cm

Minyatür Hakkında: Kompozisyonda Kadı'nın ağacı yaktırdığı sahnenin tasviri görülmektedir. Sayfa düzenlemesinde, cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılan minyatürün yukarısında dokuz satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sahasının üst kenarındaki cetvelleri yazıda cümlenin bittiği yere hizalı olarak ek bir yükselti şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Minyatürde gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturan kenarı kayalık formunda uygulanmıştır. Kayalık dokuları taş sulu boya ile

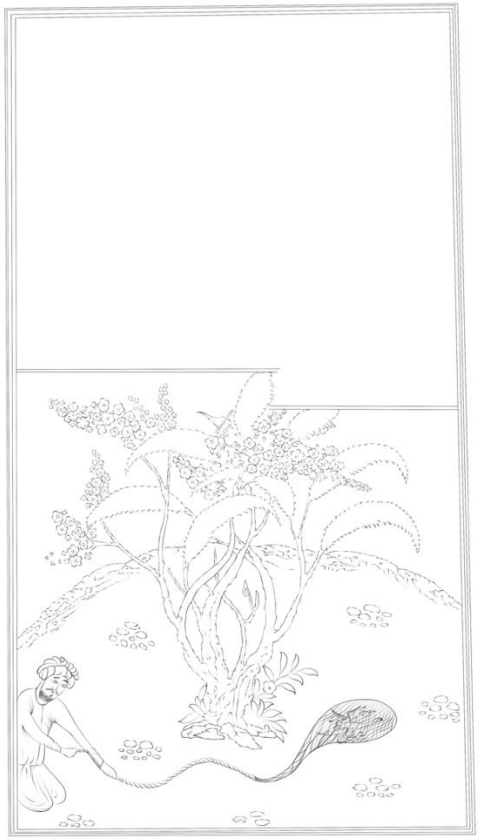
sulandırma ve nüanslı tahrir teknikleriyle uygulanmıştır. Eğimli zeminin yüzeyi taş kümelerinin diyagonal düzlemde bezenmesi ile gerçekleştirilmiştir.

Tasvirde kahverengi gövdeli ve gür yeşil yapraklı iri ağaç kompozisyonun merkezinde alevler tarafından sarılmış şekilde tasvir edilmiştir. Bulut formundaki alevler sürme altın ile uygulanmıştır, tahrirleri turuncu ve siyah renkte gerçekleştirilmiştir. Hikâyede dört erkek figür tasviri görülmektedir. Minyatürde uygulanmış iki tüccar figüründen biri yarısı cetveller tarafından kesilerek devamı gösterilmemiştir. Bir diğer tüccar figürü ise kadı figürünün arkasında olacak şekilde tasvir edilmiştir. Ağaç figürünün arkasına saklanan tüccarlardan akıllı geçinen erkek figürünün babasıdır ve onun da gövdesinin bir kısmının tasviri uygulanmıştır. Minyatürde tek tam olarak uygulanmış figür kadı figürüdür. Tüm erkek figürleri sakallı tasvir edilmiştir. Üç figürün beyaz renkte başlıkları uygulanmıştır. Kadı figürünün başlığı ise diğer figürlerden farklı olarak örtüsü omuzlarına kadar inmektedir. Son olarak dört erkek figürüde farklı renklerde fakat aynı modelde kaftanlıdır.

Eserin Adı: Avcı ve Güvercin

Resim 10

Çizim 10

Resim 10 / Çizim 10: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 307b

Sayfa Eb'adı: 21,6X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 8,7X8,4cm

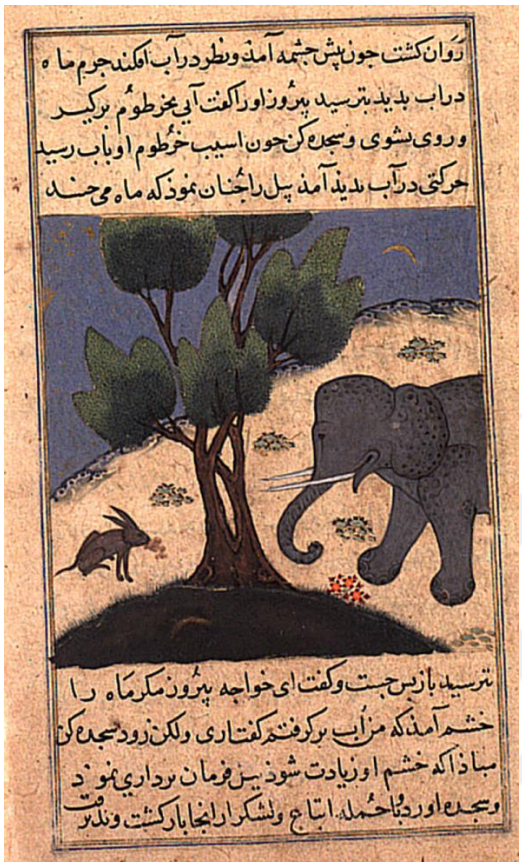
Minyatür Hakkında: Kompozisyonda avcının güvercinleri tuzağına düşürdüğü an tasvir edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın aşağısına konumlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında dokuz satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sahası yazının bitiş yerine göre yukarı doğru ek bir yükselti yaparak gerçekleştirilmiştir. Kompozisyonda zemin gökyüzü ve eğimli kara parçası olmak üzere iki ana paftaya ayrılmıştır.

Gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturduğu kenarı stilize kayalık dokusu ile tasvir edilmiştir ve zeminin üzeri taş kümelerinin diyagonal düzlemde bezenmesi ile gerçekleştirilmiştir.

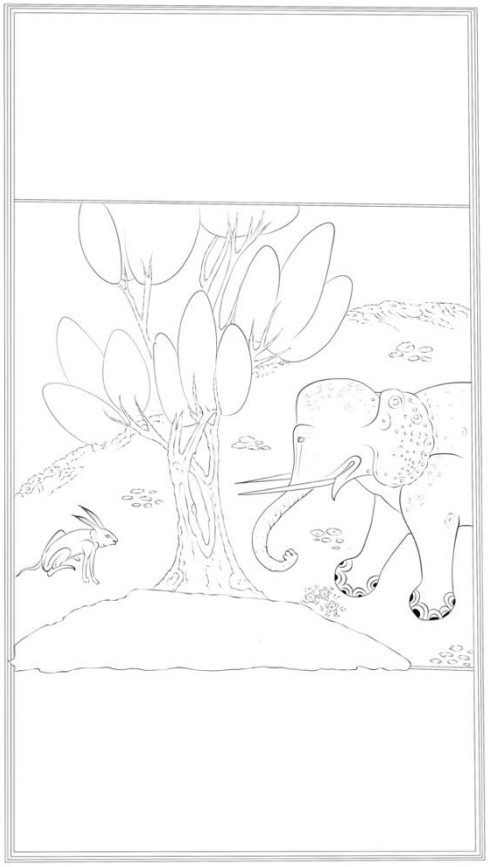
Minyatürün merkezinde, kıvrım dallı, beyaz çiçekleri olan kahverengi gövdeli ağaç tasviri yer almaktadır. Ağaç figürünün her iki yanında renkli çiçekleri olan bitki öbekleri uygulanmıştır.

Tasvirde kuş figürlerinin avcı tarafından ağ içerisinde tuzağa düşürüldükleri an görülmektedir. Avcı figürü turuncu renk kaftanlı ve beyaz başlıklıdır.

Eserin Adı: Tavşan ve Fil

Resim 11

Çizim 11

Resim 11 / Çizim 11: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 335b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 8,4X8,3cm

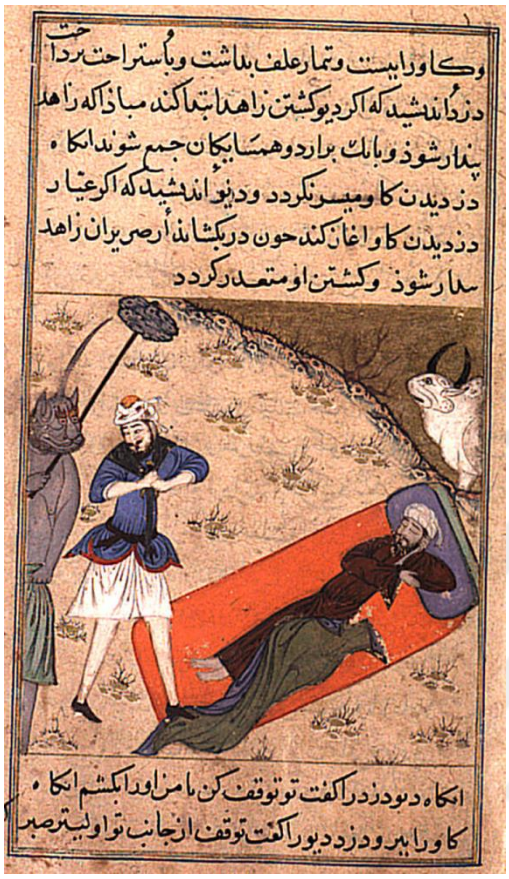
Minyatür Hakkında: Tavşanın filleri uzaklaştırmak için fillerin hükümdarı ile konuştuğu an minyatürde görülmektedir. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın ortasına konumlandırılmıştır. Minyatür sahanın yukarısında dört satır ve aşağısında da dört satır olmak üzere cetvel sahanın içerisinde toplamda sekiz satır yazı bulunmaktadır.

Kompozisyonda zemin, gökyüzü ve eğimli kara parçası ve su olmak üzere üç ana paftaya ayrılmıştır. Gökyüzü mavi renkte düz boyanmıştır ve hilal formunda ay

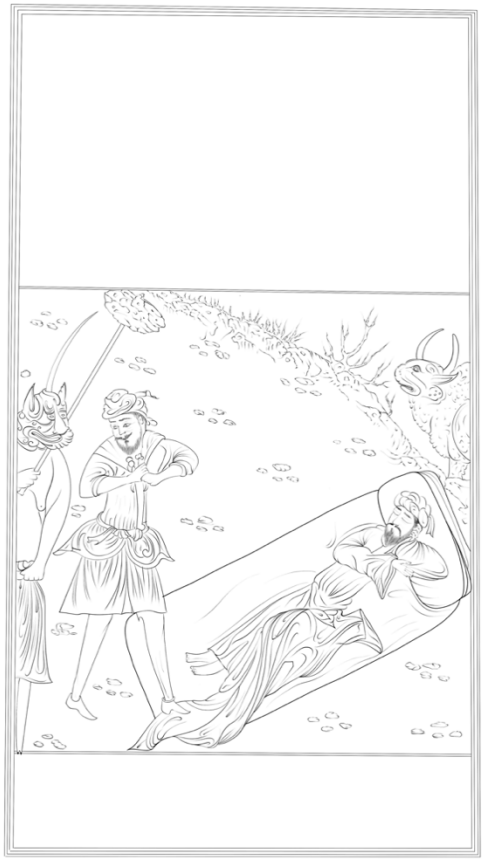
tasviri uygulanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturduğu kenarı stilize kayalık dokusu ile tasvir edilmiştir ve zeminin üzeri taş kümelerinin diyagonal düzlemde bezenmesi ile gerçekleştirilmiştir. Minyatürün alt kenarında su tasviri gerçekleştirilmiştir. Su uygulamasının üzerinde ayın yansımasının tasviri de gerçekleştirilmiştir. Suyun eğimli kenarına sınırı olan zemin hattı ot stilizeleri ve renkli çiçekli bitki öbeği ile süslenmiştir. Suyun kenarından zemine ve oradan da gökyüzüne doğru uzanan kahverengi gövdeli ayrık dalları olan ve yeşil gür yapraklarla bezelidir. Yeşil yaprakların üzerinde koyu renkten açık renge doğru renk geçişi yapmaktadır. Ancak ağaç figürünün yaprakları üst kenardaki altın cetvelin geçtiği yerde kesilerek devamlılığı gösterilmemiştir.

Tavşan ve fil figürleri birbirlerine karşılıklı olarak konumlandırılmıştır. Tavşan ve fil figürleri noktalama ve tarama tekniği ile uygulanmıştır. Ek olarak Fil figürü üzerinde v.251a'da uygulanan Şetrebe figüründekine benzer şekilde kaya dokusu şeklinde stilize bezemeler gerçekleştirilmiştir.

Eserin Adı: Zahit, Hırsız ve Demon

Resim 12

Çizim 12

Resim 12 / Çizim 12: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 343a

Sayfa Eb'adı: 21,8X14,4cm

Minyatür Eb'adı: 8,5X8,4cm

Minyatür Hakkında: Demon[99] ve hırsız zahiti öldürmek üzere plan yaptıkları anda tasvir edilmişlerdir. Sayfa düzenlemesinde cetvelli sahanın alt hizasına yakın olarak konumlandırılan minyatürün aşağısında iki satır yukarısında altı satır yazı bulunmaktadır. Cetvellerle sınırlandırılan tasvirde cetvellere doğru hiçbir taşma gerçekleşmemiştir. Kompozisyonda zemin gökyüzü ve eğimli kara parçası olmak üzere iki ana paftaya

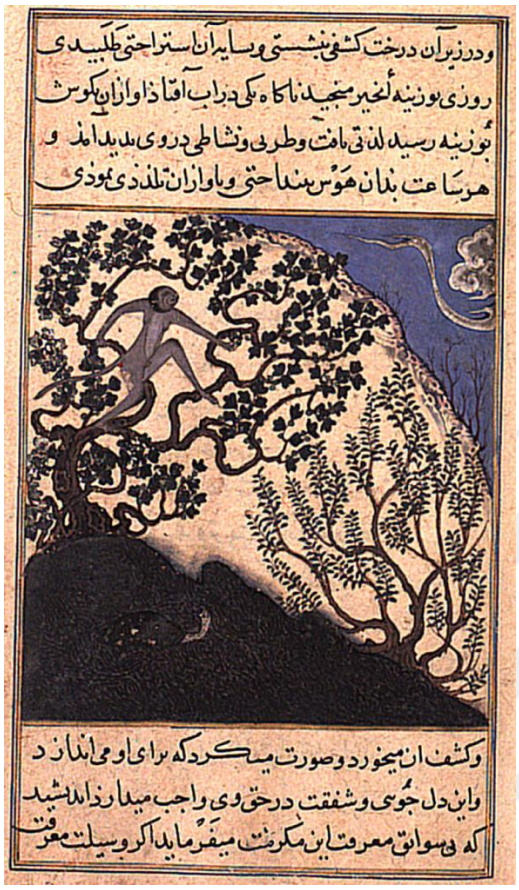
[99] Bkz.: Selçuk Mülayim, s.176, 2000.Çokça rastlanan melek figürü, cinsiyeti belirtmeksizin, sık sık karşımıza çıkar. Bu figür bazen demon, cin gibi fantastik yapı içinde görünür.

ayrılmıştır. Gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturduğu kenarı stilize kayalık dokusu ile tasvir edilmiştir ve kayalıkların üzerinde altın zemine doğru bodur kahverengi gövdeli kuru dallı bitki stilizeleri gerçekleştirilmiştir. Zeminin üzeri taş kümelerinin diyagonal düzlemde bezenmesi ile gerçekleştirilmiştir.

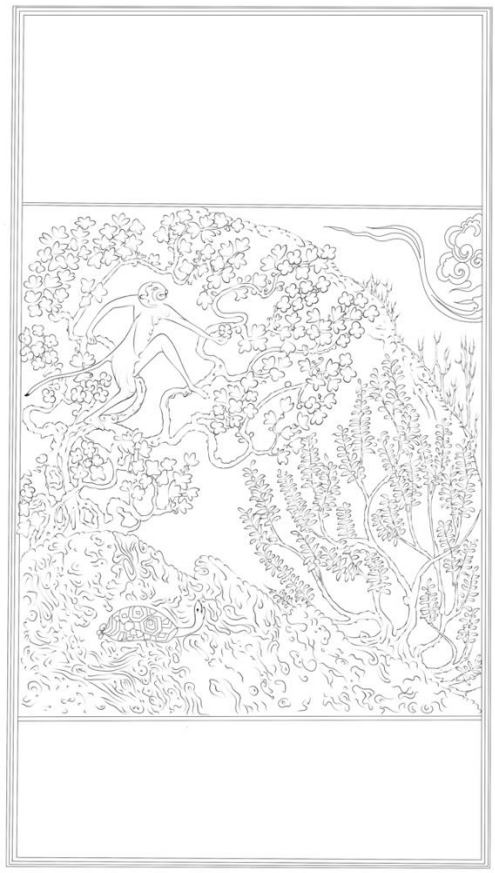
Zeminin üzerinde iki erkek figürü, bir öküz ve bir demon figürü bulunmaktadır. Erkek figürlerden zahit olanı zeminde çapraz düzlemde konumlandırılmış turuncu renkte döşek üzerinde yatar vaziyette tasvir edilmiştir. Sakallı erkek figürü, kahverengi kaftanlı ve beyaz başlıklı tasvir edilmiştir. Zahit figürünün başında beyaz renkte uygulanmış öküz figürünün sadece yarısı gösterir şekilde çalışılmıştır. Öküz figürünün üzeri v.251a' da ki öküz figürüne benzerlik gösterir şekilde tasvirlenmiştir.

Zahit figürünün ayak ucundaki demon ve sakallı tasvir edilmiş diğer erkek figürü konuşur vaziyette uygulanmıştır. Kırmızı serpuşlu beyaz başlık ve lacivert renkte kısa kaftanlı ve beyaz renkte iç giysisi ile bezenmiştir. Demon figürünün elinde ince ahşap çıtanın ucunda kayalık olan bir aksesuar bulunmaktadır. Tasvirde en büyük ebatlarda gerçekleştirilmiş tasvir demon figürüdür.

Eserin Adı: Kaplumbağa ve Maymun / 1

Resim 13

Çizim 13

Resim 13 / Çizim 13: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 357a

Sayfa Eb'adı: 21,8X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 9,1X8,2cm

Minyatür Hakkında: Bu hikâye iki minyatürle tasvir edilmiştir. Minyatürlerden ilki olan bu tasvirde maymun figürü incir ağacının üzerinde, kaplumbağa figürü de suda yüzer vaziyette tasvir edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde minyatür neredeyse cetvelli sahayı ortalayacak şekilde konumlandırılmıştır. Minyatür uygulamasının aşağısında üç satır ve yukarısında dört satır yazı olmak üzere toplamda yedi satır yazı bulunmaktadır.

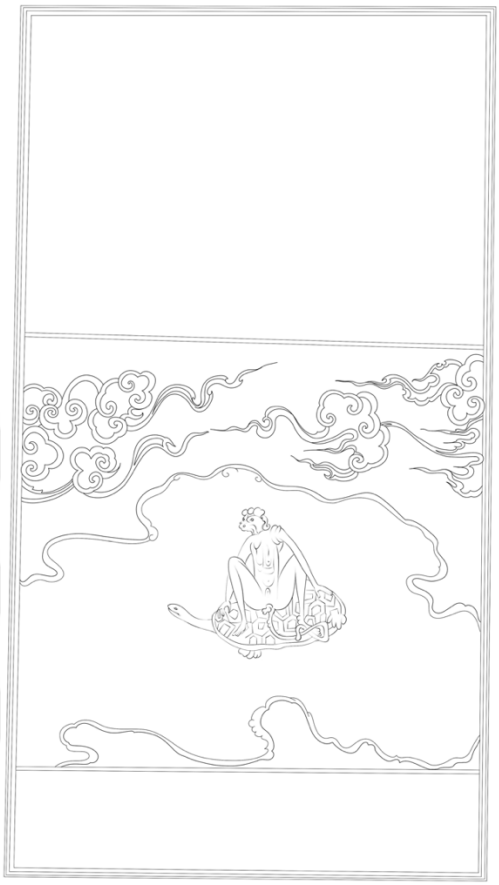
Kompozisyonda yüzey üç ana paftaya ayrılmıştır. Bunlardan ilki mavi renkte düz boyanmış gökyüzüdür. Bu gökyüzü tasvirinde diğerlerinden farklı olarak beyaz renkte bulut deseni ile bezeli olduğu görülmektedir. Ayrıca eğimli zeminin gökyüzüne sınır teşkil eden kenar hattı kayalık dokusu verilerek uygulanmıştır. Bu kayalıkların üzerine belirli aralıklar sıra halinde uygulanmış kahverengi bodur kuru dalları olan ağaç tasvirleri gökyüzüne doğru uzanmaktadır.

Eğimli toprak zeminin yüzeyi ise kâğıt olarak bırakılmıştır. Zeminin suya sınır yapan kenarı kıvrımlı hareketlerle gerçekleştirilmiştir. Su ve karanın kesişme hattı üzerinden biri minyatürün sağ kenarına yakın diğeri de sol kenarına yakın olarak uygulanmış iki tane kahverengi gövdeli ağaç bulunmaktadır. Bunlardan minyatürün sol yanında uygulanan ağaç figürünün üzerinde gri renginin tonları ile renklendirilmiş maymun figürü dallara tutunur şekilde ağacın üzerinde tasvir edilmiştir. Maymun figürünün tahrirleri siyah renkte verilmiştir. Ağaç figürünün dallarındaki yapraklar tek tek uygulanmıştır, diğer minyatürlerde görülen top ağaç formunda değildir. Bir diğer ağaç figürü de ince kıvrım dallardan oluşan az yapraklı bodur bir ağaçtır.

Suyun üzerinde kaplumbağa figürü başını ağaçta duran maymun figürüne doğru kaldırmış şekilde tasvir edilerek merkezde olacak şekilde konumlandırılmıştır. Maymun figürü doğada görüldüğü gerçek formundan ve dokularından yola çıkılarak uygulanmıştır. Zeminin zamanla kararmasına neden olan beyaz renkte altın üzerine siyah renkteki eğrisel tahrir çizgileriyle suyun yüzeyindeki doku çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Eserin Adı: Kaplumbağa ve Maymun / 2

Resim 14 **Çizim 14**

Resim 14 / Çizim 14: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 361a

Sayfa Eb'adı: 21,8X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 9X8,3cm

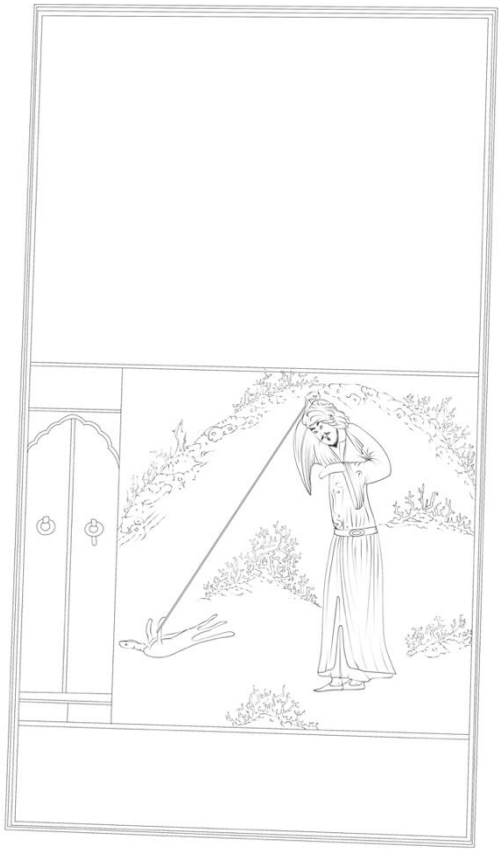
Minyatür Hakkında: İki ayrı minyatürle görselleştirilen maymun ile kaplumbağa hikayesinin ikinci minyatürüdür. Bu minyatürde maymun figürü kaplumbağa figürünün üzerinde suyun üzerinde yolculuklarına devam eder şekilde tasvir edilmişlerdir. Minyatür cetvelli sahanın aşağısına yakın olarak konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının yukarısında yedi satır ve aşağısında da iki satır yazı olmak üzere toplamda dokuz satır bulunmaktadır.

Minyatür cetvellerin dışına doğru hiçbir taşma yapmamıştır. Minyatür incelendiğinde kompozisyonda iki farklı bakış yönü olduğu dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, gökyüzünden aşağıya doğru kuş bakışı görünüşü gibi verilen kesit. Diğeri de hayvan figürlerine bakış yönü olan ön görünüştür. Kompozisyon da zemin, gökyüzü ve su olmak üzere iki ana paftaya ayrılmıştır. Gökyüzü sürme altın ile boyanmıştır ve bulutlar ile bezenmiştir. Su ise zaman içinde kararma yapan beyaz renkte sürme altın ile renklendirilmiş olup siyah renkte nüanslı tahrir çizgileri ile suyun yüzey dokusu stilizesi verilmiştir.

Tasarımın merkezinde görülen hayvan figürleri doğadaki gerçek renklerinden ve formlarından çıkışlı olarak uygulanmıştır. Noktalama ve tarama teknikleriyle çalışılmışlardır. Hayvan figürlerinin jest ve mimikleri incelendiğinde hikayedeki metne paralel olarak maymun figürünün endişesi ve kaplumbağa figürünün kederli hali gözlemlenebilmiştir.

Eserin Adı: Zahit ve Kedi

Resim 15 **Çizim 15**

Resim 15 / Çizim 15: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 369a

Sayfa Eb'adı: 21,8X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 6,7X8,4cm

Minyatür Hakkında: Minyatürde; aceleci ve hatalı bir kararla Zahitin kedisini öldürdüğü an tasvir edilmiştir. Sayfa düzenlemesinde minyatür, cetvelli sahanın aşağısına yakın olarak konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının aşağısında iki satır, yukarısında sekiz satır olmak üzere toplam on satır yazı bulunmaktadır. Bu yazma eserdeki Kelile ve Dimne Hikayesinin minyatürleri arasında mimari görünüş uygulanan ilk tasvirdir. Dikdörtgen formda yer bırakılmış minyatürde zemin üç paftaya ayrılmıştır. Bunlar, gökyüzü, zemin ve mimaridir. Gökyüzü sürme altın ile renklendirilmiştir. Dikdörtgen şeklinde uygulanmış gökyüzünün eğimli zemine sınır olan kenarı derin bir oval iç bükey

formda gerçekleştirilmiştir. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır oluşturduğu kenarı kaya desenleriyle süslenmiştir. Kayalar sulandırma ve tarama tekniğiyle renklendirilmiştir. Ek olarak kayalıklardan yukarıya doğru kahverengi renkte, bodur ağaçlar gökyüzüne doğru uzanmaktadır. Eğimli zemin üzerinde çapraz düzende hizalanmış tepelerin kenarları da kayalık dokusunda bezenmiş ve üzerlerinden kahverengi renkte, bodur ağaçlar ile kurgulanmıştır.

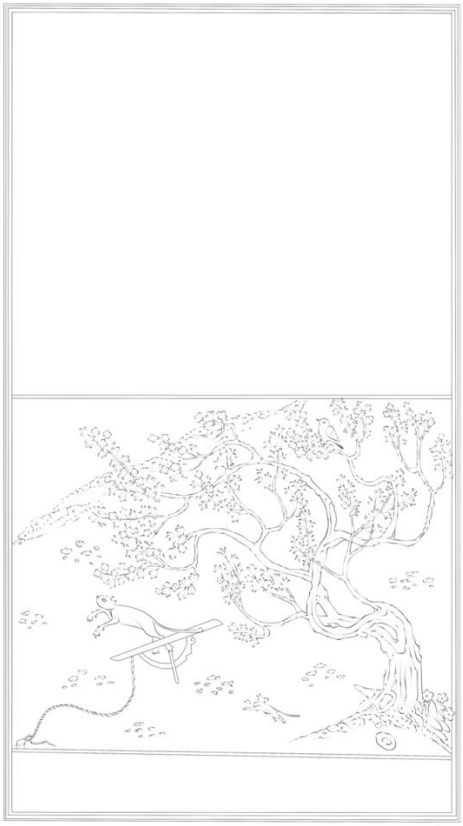
Mimarinin görünüşünde yalnızca mekânın kapı tasviri gösterilmiştir. İki kanatlı ahşap kapı ve kapının üzerinde de rumi desenleri ile bezenen bir dekor uygulaması mevcuttur. Kapının kanatlarının üzerinde sürme altın ile uygulanmış halka şeklinde iki adet kapı tokmağı mevcuttur. Kapının eşiğinde de kapı üzerinde görülen renklerle doku ve bordür uygulamaları gerçekleştirildiği görülmektedir.

Sakallı erkek figürü koyu renkte kaftan ve beyaz renkte başlıklı olarak tasvir edilmiştir. Zahit figürü elindeki ince kahverengi ahşap çıta ile kediyi öldürdüğü anda uygulanmıştır. Kedi figürü sırt üstü yatar vaziyette ve üzerinde kanlar gösterir şekilde çalışılmıştır.

Eserin Adı: Kedi ve Fare

Resim 16

Çizim 16

Resim 16 / Çizim 16: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 371a

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 6,7X8,9cm

Minyatür Hakkında: Tasvirde fare figürü kedi figürünü kurtarmak için hamle yaptığı anda görülmektedirler. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın aşağısına yakın yere konumlandırılmıştır. Minyatür sahasının aşağısında bir satır, yukarısında da dokuz satır yazı bulunmaktadır. Dikdörtgen formdaki minyatür sahasının içerisinde mavi renkte düz boyanmış gökyüzü tasviri bulunmaktadır. Eğimli zeminin gökyüzüne sınır gerçekleştirdiği yerde üzeri boya ile renklendirilmemiş eğimli zeminin kenarı kayalık dokusunda bezenmiştir. Zeminin üzerinde diyagonal düzende küçük taş parçaları ile bezenmiştir. Tasvirde yer alan tek ağaç figürü, kahverengi gövdeli ve tekil olarak

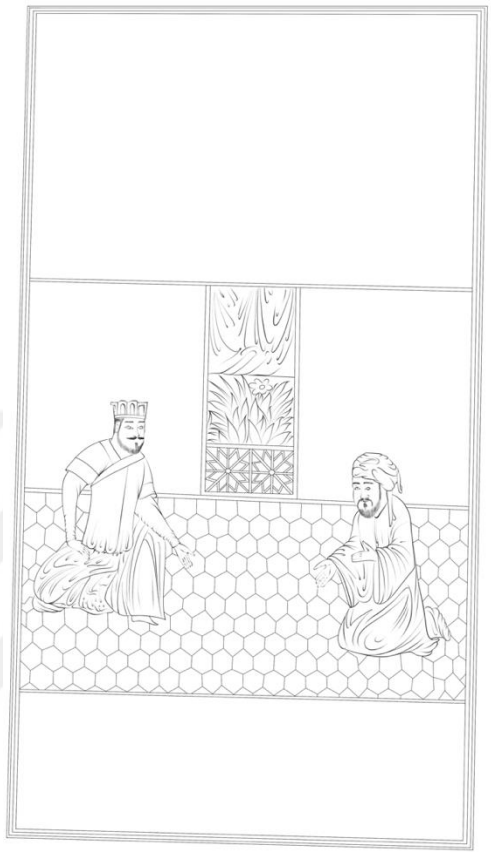
yapraklarla süslü ince dalları olan bir figürdür. Ağacın gövdesi küçük bir tepenin arkasında uygulanmıştır ve gövdesinin yanı renkli çiçekli bitkiler ile bezenmiştir.

Tasvirde, hikâyede konusu edilen dört adet hayvan figürü görülmektedir. Kedi figürü tuzağa yakalanmış şekilde, fare figürü kedi figürüne doğru ilerler vaziyette görülürken kuş figürü ağacın dalında tünemiş olanları izlerken ve son olarak gelincik figürünün gövdesinin yarısı görünmektedir diğer görünmeyen yarısı ağaç gövdesinin arkasında kalmıştır. Tüm hayvan figürleri koyu renkte tahrirlenerek gerçekleştirilmiştir. Kompozisyonda sadece kedi ve fare figürleri hareket halinde çalışılmıştır.

Eserin Adı: Kral ve Vezir

Resim 17

Çizim 17

Resim 17 / Çizim 17: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.420b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14cm

Minyatür Eb'adı: 15,1X8,3cm

Minyatür Hakkında: Kral Hilâr ve veziri Bilar karşılıklı konuşur vaziyette tasvir edilmiştir. v.369a'dan sonra mimari detay uygulamasının görüldüğü ikinci minyatürdür.

Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın aşağısına yakın konumdadır. Minyatürün aşağısında üç satır ve yukarısında altı satır yazı bulunmaktadır. Minyatür kesitinde iç mekân ve dış mekân olmak üzere iki ayrı mekân görülmektedir. Dış mekân uygulamasına bakış tasvirde uygulanmış açık pencere ile sağlanmıştır.

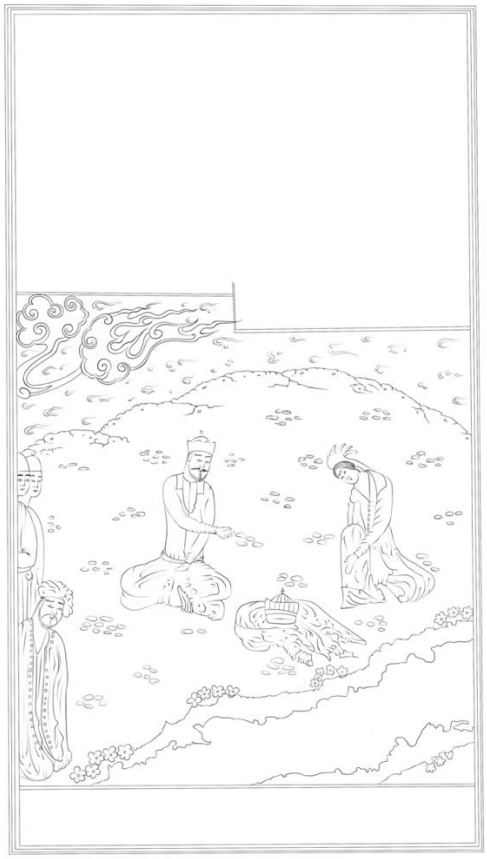
İç mekânda zemin turkuaz renkte, altıgen formda karolarla bezelidir. Her iki figürde turkuaz renkte zemin üzerinde oturur şekilde tasvir edilmişlerdir. Kral figürü tam karşıdan görünür vaziyette ve vezir figüründen daha büyük ebatta uygulanmıştır. Kral figürü mor renkte kısa kollu kaftanı ve turuncu renkte iç giysisi ile çalışılmıştır. Başında sürme altın ile uygulanmış sade dilimli tac bulunmaktadır. Vezir figürünün uzun kollu kahverengi renkte kaftanı ve beyaz renkte başlığı ile tasvir edilmiştir. İç mekânda zeminden duvara geçişte ince bir bordür uygulanmıştır. Duvarda lapislazuli renginin ağırlıkta olduğu geometrik desen dokusu, sürme altın ile de bezenmiştir.

Duvarın tam ortasında dış mekâna açılan ahşap pervazlı pencerenin gerisinde renkli çiçeği olan bol yapraklı çiçek tasviri uygulanmıştır. Pencerenin korkuluğuda geometrik formda geçme ahşap tekniğinde uygulanmış gibi dekor edilmiştir. Tüm diğer tasvirlerden farklı olarak pencere uygulamasında kırmızı perde detayı dikkat çekmektedir.

Eserin Adı: Irandukht'un Tacı Seçmesi

Resim 18

Çizim 18

Resim 18 / Çizim 18: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.422b

Sayfa Eb'adı: 21X14cm

Minyatür Eb'adı: 9X8,3cm

Minyatür Hakkında: Minyatürde, Kral Hilar'ın ve Kraliçenin dış mekânda gerçekleştirilen hediye seçme anının tasvirlerine yer verilmiştir. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın aşağısına yakın olan konumda bulunmaktadır. Minyatürün aşağısında bir satır, yukarısında da yedi satır yazı bulunmaktadır. Minyatür sahasının üst kenarı cümlenin yarım satır sonrasında kalan boşluğuna çıkma yapılarak uygulanmıştır. Minyatür sahası üç ana paftaya ayrılmıştır bunlar gökyüzü, eğimli zemin ve ırmak tasvirleridir. Yukarıdan aşağıya doğru incelediğimizde mavi renkte gökyüzü düz boyanmıştır. Üzeri beyaz renkte bulut tasvirleri ve sürme altın ile uygulanmış küçük bulut

tasvirleriyle bezelidir. Bulut uygulamaları dönemin Şîraz üslubunda gerçekleştirilmişlerdir.

Eğimli zeminin gökyüzüne sınır gelen kenarı kayalık formunda bezenmiştir. Eğimli zeminin üzeri çapraz düzende kayalıklarla bezenmiştir. Zeminin aşağısına doğru her iki yanı yeşil renkte hacimli yapraklı ot kümeleriyle aralıksız süslenmiştir. Nehrin kenarı belirli aralıklarda renkli çiçekleri olan bitki öbekleri ile bezelidir. Sürme beyaz renkte altın ile boyanmış nehir malzemenin zamanla kararması sonucunda şu andaki görünümünde olan koyu rengi almıştır. Nehrin üzeri siyah renkte tahrir çizgileri ile bezenmiştir.

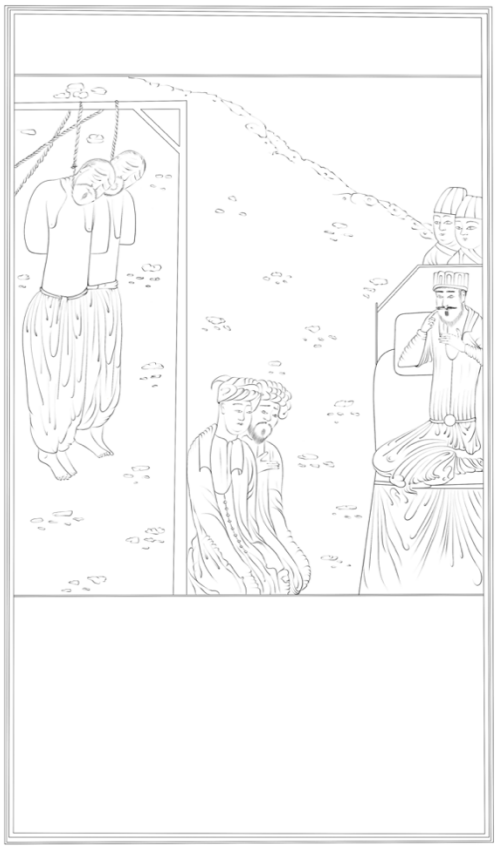
Tasvirde beş adet insan figürü gerçekleştirilmiştir. Hikâyenin ana figürleri merkezde görülmektedirler. Kral figürü yine diğer figürlere oranla daha büyük gerçekleştirilmiştir. Turuncu renkte kaftanlı ve sürme altın ile süslenmiştir. Tacı da yine sürme altın ile renklendirilmiş olup siyah renkte tahrirlidir. Kraliçe figürünün de sarı renkte ve sürme altın ile işlemeli kaftanı ve mor renkte iç elbisesi vardır, başlığında da altın ve lapislazuli renkleri hakimdir. Her iki figürün ortasında duran hediyeler arasında kraliçe için hazırlanan altın taç tasviri görülmektedir. Figürlerin jest ve mimikleri incelendiğinde, diyalog halinde oldukları gözlemlenmektedir.

Minyatürün sol kenarına doğru üç figür olduğu görülmektedir. Yerde dizleri üzerinde oturan sakallı vezir figürü kahverengi renkte kaftanlı ve beyaz başlıklı tasvir edilmiştir. Vezir figürünün arkasında ayakta duran iki hizmetli figürü de sakalsız olarak tasvirlenmiştir. Biri yeşil diğeri de mor renkte kaftanlıdır. Hizmetlilerden biri kırmızı renkte diğeri de beyaz renkte başlıklıdır.

Eserin Adı: Brahmanların İdam Edilmesi

Resim 19

Çizim 19

Resim 19 / Çizim 19: SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.432b

Sayfa Eb'adı: 21,7X14,3cm

Minyatür Eb'adı: 9,3X8,4cm

Minyatür Hakkında: Kralın, Brahman rahiplerini astırdığı anın tasviridir ve insan figürlerinin en yoğun gerçekleştirildiği minyatürdür. Sayfa düzenlemesinde minyatür cetvelli sahanın yukarısına doğru konumlandırılmıştır. Minyatürün yukarısında bir satır, aşağısında beş satır yazı bulunmaktadır. Kompozisyonun yüzeyi iki ana paftaya ayrılmıştır bunlardan ilki sürme altın ile düz boyanmış gökyüzüdür. Diğeri de gökyüzüne sınırı kayalık formları ile bezenmiş olan eğimli zemindir. Eğimli zeminin yüzeyi boyasız kâğıt üzerine çapraz düzlemde bezenmiş ufak taş ve ot kümeleri ile bezenmiştir.

Dış mekân tasvirinde Kral tahtında bağdaş kurmuş oturur vaziyette tasvir edilmiştir. Yeşil renkte kaftan ve turuncu renkte iç giysisi vardır. Başında sürme altın ile boyanmış siyah tahrirli sade dilimli tacı bulunmaktadır. Yüzeyi sürme altın ile boyalı taht mor renkte kumaşlardan oluşan minderler ile dekor edilmiştir. Kral figürünün arkasında neredeyse portreleri görünür olan, biri mor diğeri kahverengi renkte kaftanlarıyla ve mor, kırmızı renklerindeki başlıklarıyla sakalsız tasvir edilmiş korumalarından biri cetveller ile kesilmiştir. Kral figürünün sağ çaprazında yerde bağdaş kurmuş şekilde oturan iki erkek figürü de sakallıdır fakat birinin sakalı beyaz diğerinin siyah renktedir. Beyaz başlıklı figürlerden birinin kaftanı yeşil diğerinin kaftanı mor renktedir.

İdam askısında asılı vaziyette tasvir edilmiş brahman figürleri yarı çıplak olarak tasvirleri gerçekleştirilmiştir. İki figür tek bir kalıptan çıkmış gibi görünmektedirler.

4.5. İNEBEY K. NR. HÜSEYİN Ç.763R KELİLE VE DİMNE YAZMASI MİNYATÜR ANALİZİ

Eser Adı/ Cinsi: Kelile ve Dimne

Eserin Bulunduğu Yer: Bursa İnebey Kütüphanesi

Envanter No: Hüseyin Ç.763r

İstinsah Tarihi ve Yeri: 900 / 1492, İstanbul. (Osmanlı Sarayı)

Müellifi: Bilinmiyor. (Sultan II. Bayezit saltanat yılları (1481-1512)

Hattatı: Muhammed b. Mahmud zengi el-buharî

Müzehhibi: Bilinmiyor

Nakkaşı: Bilinmiyor

Dili: Farsça

Yazı Cinsi: Nesih

Satır / Sütun Sayısı: 19 satır.

Eser Minyatür Sayısı: 1 minyatür.

Varak Eb'adı: 23,5X16cm

Varak Sayısı: 190

Kâğıt cinsi: Filigransız, az âharlı, krem rengindedir.

Mürekkep cinsi: İs, lâ'l, üstübeç mürekkebi, zer mürekkebi.

Teknik: Kâğıt üzerine taş suluboya ve altın.

Kitap Kabı: Sırtı deri, ön ve arka kapakları Ebru kaplı ciltlidir.

Eser Hakkında: Tek bir minyatür çalışılmış olan Nasrullah'ın Kelîle ve Dimne yazması 1492 tarihlidir. İstanbul'da Akkoyunlu Türkmen üslûbu[100] ile Şîrazlı, Tebrizli nakkaşlar tarafından gerçekleştirilmiştir."[101] "Eserin bir diğer minyatürlü kopyası da Bombay'dadır (901/1495)."[102] Tasvirde görülen üslup özellikleri 14.yy'da

[100] Bkz.: Serpil Bağcı, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı; s.49, Mahmud b. Abdullah Nakkaş'ın 1492 tarihli Kelîle ve Dimne'yi kopya eden ve resimleyen Muhammed b. Mahmûd Rengî el-Buhârî'nin babası olduğu öne sürülmüştür.

[101] Zeren Tanındı, **Türk Minyatür Sanatı**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ekim-1996, s. 13.

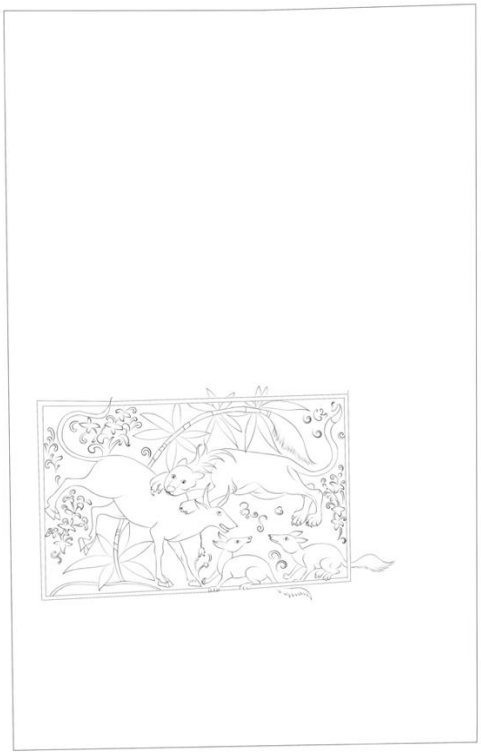
[102] Bkz.: Nurhan Atasoy, Filiz Çağman, Turkish Miniature Painting Publicayions of the RCD Cultural Institute, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1974, S.44, s.18, Erken döneme ait 900/1495 Kalile ve Dimne yazmasıdır. (Bombay, Prience of Wales Museum, (11) Ms.51.34) Eserin kaydında İstanbul'da üretildiği bilgisi mevcuttur. Bu referanstan ayrı olarak

gerçekleştirilen musavver Kelile ve Dimne yazma eserlerindeki minyatür üsluplarıyla benzerlikler göstermektedir. Sayfa düzeninde yazı sahası cetvellerle sınırlandırılmamıştır. Sadece varak üzerinde görülen minyatür sahası cetvellenmiştir.

çok çeşitli stilleri birleştiren Şîraz üslubunun yanı sıra kendinden bir asır önceki Memluk sanat ekolünün özelliklerini göstererek erken dönem Osmanlı minyatür üslubunun kimliğini göstermiştir. Tasvirinde ufuk çizgisi uygulaması gerçekleştirilmemiştir, zemin 14. Yüzyıl Memlük üslubunu yansıtan bitkisel motiflerle bezenmiştir. Figürlerde ve bitki tasvirlerinde Şîraz ve Türkmen üsluplarının güçlü etkisini göstermiştir. Son olarak figürlerin başlıklarında ve renklerde Osmanlı minyatür sanatının özelliklerine dikkat çekmiştir.

Eserin Adı: Aslan ve Şetrebenin Savaşı

Resim 1. **Çizim 1.**

Resim 1/ Çizim 1. İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763r, Kelile ve Dimne v.61b,

Sayfa Eb'adı: 23,5X16cm,

Minyatür Eb'adı: 10,3X6,2cm

Minyatür Hakkında: Yazma eserdeki tek minyatür olmasına rağmen yazı sahasından daha az yer kaplamıştır. Minyatür sahasının aşağısında iki satır yazı yukarısında da dokuz satır yazı bulunmaktadır.

Aslan figürünün Şetrebe figürüne saldırdığı anın tasviridir. Çakal figürleri de bu anı izlemektedirler. Kompozisyon sahasının zemininde boya görülmemekle birlikte figürler de tarama tekniğiyle sade bir şekilde renklendirilmiştir. Stilize bitki figürlerinin ve helezonlardan oluşan desenlerinin ebatları neredeyse hayvan figürlerinin ebatlarıyla aynıdır.

Tasarımda merkezi bir düzen dikkati çekse de kompozisyon kurgusu serbest bir dile sahiptir. Minyatürde mavi renkte düz boyanmış su tasviri uygulanmıştır. Su tasvirinin etrafı siyah tahrirli eğri bir çizgi ile çevrelenmiştir. Suyun kenarından ince gövdeli ve seyrek yapraklı sazlık bitki tasviri çalışılmıştır. Hurma ağacı figürü olduğu düşünülen bitki figürünün yaprakları minyatürü çevreleyen cetvelin dışına doğru uzanmaktadır.

Tarama teknikleriyle uygulanan hayvan figürlerinden çakalların ve öküz figürlerininde kuyrukları cetvelli sahanın dışına taşırılmıştır. Şetrebe figürü siyah renkte, aslan figürü sürme altın ile ve son olarak çakal figürleri de gri renkte renklendirilmişlerdir. Renklerin sayısal değerlerine tezin renk analizi bölümünde detaylı olarak yer verilmiştir.

5. KELİLE VE DİMNE MİNYATÜRLERİNDEKİ SÜSLEME PROGRAMI

TSMK H.362 ve TSMK R. 1022 eserleri Herat sanat okuluna atfedilmiş musavver yazmalardır. R.1022 takdim sayfasında karşılıklı çift sayfa minyatürü olan eser Baysungur' un yer aldığı tasvirle de eserin Baysungur için gerçekleştirilmiş olduğunu göstermiştir. R.1022 doğa tasvirlerindeki canlı görünümleri, renkli çiçekli bitki kümeleri, yine renkli çiçekli bahar dalı ve iri gövdeli ağaç figürleri ile zeminlerin zengin ot kümeleriyle bezeli olduğu minyatürlere sahiptir. Kayalık formlarında uygulanmış olan renklendirmelerle de doğa tasvirlerine daha da dinamik bir etki kazandırılmıştır. Doğadan çıkışlı tüm bitki ve hayvan tasvirlerinde gerçekçi bir yaklaşım sergilenmiştir. Yalnızca v.139b tasvirindeki aslan figürü turkuaz renkte renklendirilerek sıra dışı bir görünüş ile rengi üzerinden stilize edilerek betimlenmiştir (R. 1).

R. 1. TSMK R.1022 v.136b

TSMK H.362 yazması kendinden önce gerçekleştirilen bir başka yazma esere ait minyatürlerin sonradan üzerine yapıştırılmasıyla oluşturulmuş ve Baysungur dönemi Herat sanat okulundan günümüze kadar ulaşmış nadir bir eserdir. Celayirli üslubunun etkilerinden söz etmekle beraber Çin sanatının etkilerinden uzaklaşıldığı da görülmüştür. Sadece v.36b'de (berberin karısının burnunu kesme sahnesinde) tasvir edilen kadın figürünün elbisesi üzerindeki bezemede Çin sanatının etkileri görülmüştür (R. 2). Yazma eserin en önemli özelliklerinden biri de kendinden daha önceki esere/eserlere ait minyatürlerin H.362 yazmasında bir bütün halinde kullanılmış olmasıdır. Yazma eserde

en çok insan figürlerinin tasvir yoğunluğu dikkat çekmiştir. Doğa tasvirlerine dair zeminde geniş açıklıklarla bezenmiş yeşil ot kümeleri bulunmaktadır. Uygulama tekniğindeki detaylı fırça çalışmaları ve kompozisyon kurgusundaki mekânlarda görülen bölümlenmeler TSMK R.1022'deki kadar incelikli olmamıştır. Bitki tasvirlerinde büyük turuncu renkte zambaklar, ufukta belirgin şekilde farklı renklerde uygulanmış kayalıklar yoktur. H.362 musavver yazması üzerine yapıştırılan minyatürler daha önce başka bir musavver yazma eser için gercekleştirilmişlerdir. Yapılan araştırmalarda H. 362'den önce yapılan eserin orijinal metninde kaç adet minyatür olduğu bilinmemektedir ancak H.362'de 19 adet minyatür bulunmaktadır.

R. 2. TSMK H.362 v.36b

TSMK R.1023 ve SK Fatih 3682 Kelile ve Dimne yazmaları Şîraz sanat okulunda üretilmiş eserlerdir. Her iki yazma eser arasında öncelikli olarak ebat farklılıkları dikkat çekmiştir. Fatih 3682 yazmasının minyatür ölçüleri R.1023'ten daha büyüktür. Uygulama şekli açısından da eserlerden Fatih 3682 musavver yazmasının gökyüzü dışında kalan eğimli zemini boyanmamıştır ancak R.1023 yazmasında zemin boyalıdır. Belli başlı farklılar gösteren eserlerin ikisi de Şîraz üslubunun karakteristik özelliklerini yansıtmaktadırlar.

TSMK R.1023 küçük ebatlı minyatürlerinin yalın ifade gücü eserin tüm minyatürlerinde kendini göstermiştir. Yazma eserin v.23a, v.41a, v.54b, v.81a, v.86a, v.102b minyatürlerine ait stilize bitki tasvirleri bezemelerinde İlhanlı sanatı üslubunun etkilerini yansıtan serbest fırça hareketleriyle uygulanmıştır (R. 3, 4, 5, 6, 7, 8).

R. 3. TSMK R.1023 v.23b

R. 4. TSMK R.1023 v.41a

R. 5. TSMK R.1023 v.54b

R. 6. TSMK R.1023 v.81a

R. 7. TSMK R.1023 v.86a

R. 8. TSMK R.1023 v.102b

SK Fatih 3682 İbrahim Sultan Antolojisi'nde yer alan tasvirler baştan sona bir kalıp düzeni çercevesinde canlı ve cansız figürlerin minyatür sahası içinde kurgulanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Figürlerin perspektif kurallarına göre zemin ile olan ilişkisine dikkat edilmemiştir (R. 9). Minyatürlerin tamamı cetvel sınır cizgilerinin içerisine uygulanmıştır. Minyatürlerin tamamında eğimli zemin boyanmadan bırakılmış yalnızca kayalık formları dokuları verilerek renklendirilmiştir. Minyatürlerden bazıları

geniş açıda bükülme özelliğine sahip bir kadrajdan bakarmışcasına tasvir edilmiştir (R. 10).

R. 9. SK Fatih 3682 v.239b

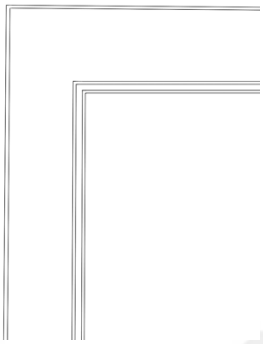
R. 10. SK Fatih 3682 v.246b

İK Nr. Hüseyin Ç.763 yazması üslüp özelliği açısından Şîraz'dan gelmiş sanatkârların elinden çıkmış bir eserdir. Eserde yalnızca bir minyatür bulunmaktadır. O minyatürde aslanın şetrebeye saldırma sahnesidir. Minyatürü zeminle ilişkilerinden su tasviri ve stilize bambu ağacı olduğu düşünülen bezemelerdir. Minyatürün yüzeyinde kalan boşluklar (S) kıvrımlı stilize desen ile süslenmiştir.

5.1. SAYFA TASARIMI

Tezimizde incelenen yazma eserlerden yalnızca TSMK R.1022 envanter numaralı yazmasında takdim tasviri bulunmaktadır. Karşılıklı çift sayfa şeklinde düzenlenen unvan sayfası minyatürleri eserin sultanî bir yazma olduğu bilgisini vermektedir. Safevi dönemi yazma eserlerinde yoğun olarak görülen uygulama Herat ekolü Kelile ve Dimne musavver yazmasında da uygulanmıştır. Eserin; v.1b, v.2a sayfalarında minyatürü çevreleyen dış pervaz uygulaması görülmektedir (R. 11, 12). Unvan sayfaları dışında geriye kalan tüm sayfaların da cetvel uygulaması çift sıra altın cetvel bir sıra kuzu ve bir sıra lacivert renkte çekilmiş cetvel ile tamamlanmıştır (R. 13, 14). Yazma eserin tamamında görülen baskın doğa tasvirleri kurgusu, renklerin güçlü ifadesi, kompozisyonların sayfa kenar marjlarına doğru taşmalar yapması, yazma eserin

en karakteristik özelliklerinden biri olmuştur. Musavver el yazmasındaki minyatürlerin; yirmi ikisi sayfa marjlarına doğru taşma yaparken yalnızca üç minyatür cetvelli sahanın içerisinde konumlandırılmıştır.

R. 11. TSMK R.1022

R. 12. TSMK R.1022

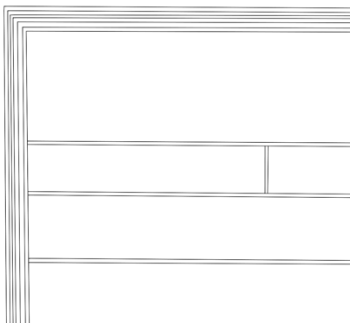

R. 13. TSMK R.1022

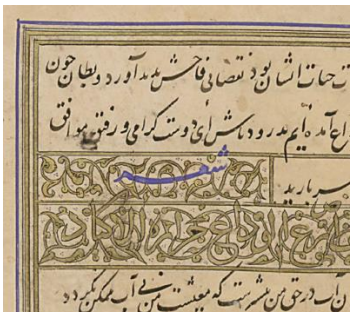

R. 14. TSMK R.1022

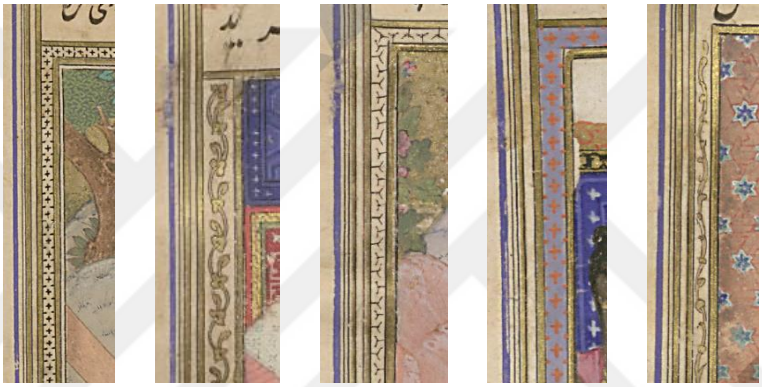
Sayfa tasarımı açısından incelediğimiz H.362 envanter numaralı yazma eserin tüm sayfalarında aynı cetvel düzenine uyulmuştur. Eserin başından sonuna kadar tüm varaklarında (metin, metin-minyatür, tezhip-minyatür) çift sıra altın cetvel, bir siyah renkte kuzu ve en dışta da bir sıra lacivert renkte cetvel uygulanmıştır (R. 15, 16). TSMK H.362'de bazı minyatürlerin kenarları sıkışmış durumda bazı minyatürlerin kenarlarında kalan boşluklar ise ara suyu bezemeleri ile süslenmiştir. Ara suları (+), (-), (Y), nokta veya stilize bitki desenleri ile bezenmiştir (R. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26). Böylelikle sayfa düzenlemesinde minyatürler önceden yerleri belli edilen cetvel sahasının içine en uygun şekilde yapıştırılmışlardır. Yazma eserin tasvirlerinden on üç tanesi cetvel sınır çizgilerinden sayfanın kenar marjlarına doğru taşma yapmıştır. Altı adet tasvir de tamamen cetvel sınır çizgilerinin içerisine konumlandırılmıştır.

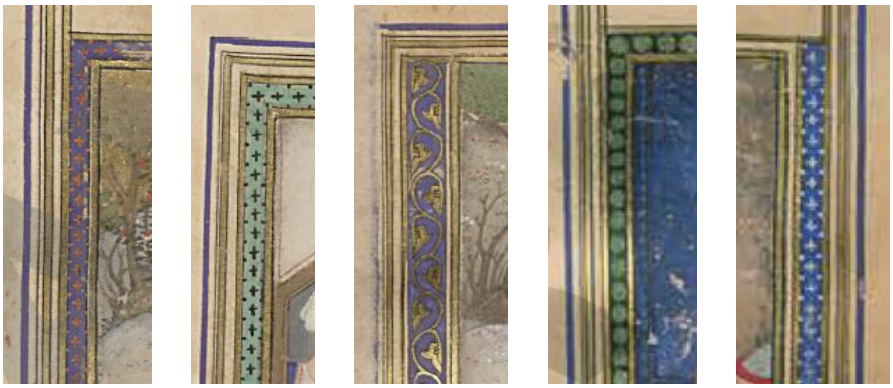
R. 15. TSMK H.362

R. 16. TSMK H.362

R. 17. 18. 19. 20. 21. TSMK H.362

R. 22. 23. 24. 25. 26. TSMK H.362

R.1023 musavver yazmasının sayfa tasarımındaki minyatürler genellikle İlhanlı üslubunu andırır şekilde soldan sağa doğru düzenlenmiştir. Minyatürlerin geneli cetvelli saha içerisinde sınırlandırılmıştır. Cetvelli saha içerisindeki tasvirlerin taşma yapmadan

düzenlenmesi Şîraz üslubunda da uygulanmış bir yöntemdir. Yazma eserde yer alan ondokuz minyatürün dokuzunda tasvir tamamen cetvelli sahanın içinde kurgulanmıştır, geriye kalan on minyatürde de cetvel çizgilerinin üzerine ya da dışına doğru taşma yapmıştır. Ancak yine de sayfa marjlarına doğru Herat ekolünde olduğu gibi bir taşma görülmemektedir. Musavver yazma eserin tüm sayfalarındaki hattı ve minyatürü ya da sadece metni içerisine alan cetvellerin iki yanı siyah renkte tahrirli bir sıra altın cetvel ve bir sıra lacivert renkte kuzu ile oluşturulmuştur (R. 27, 28).

R. 27. TSMK R.1023

R. 28. TSMK R.1023

SK Fatih 3682 İbrahim Sultan Antolojisi'nde yer alan minyatürlerin ebatları TSMK R. 1023'e oranla çok daha büyüktür. Musavver yazma eserin tüm sayfalarındaki metin ve minyatürü ya da sadece hattı içerisinde alan cetvellerin iki yanı siyah renkte tahrirli bir sıra altın cetvel ve bir sıra lacivert renkli kuzu ile sınırlandırılmıştır. Minyatürlerin tamamı cetvelli saha içerisindedir. Cetvelli yazı sahasının içinde cümle tamamlandıktan sonra boşluk kaldıysa tasvir boşluğa doğru uzatılarak şekillendirilmiştir (R. 29, 30).

R. 29. SK. Fatih 3682 v.283b

R. 30. SK. Fatih 3682 v.422b

İK Nr. Hüseyin Ç.763 Kelile ve Dimne musavver el yazmasının sayfa düzeninde hiçbir cetvel sınırlaması gerçekleştirilmemiştir. Yalnızca minyatürün etrafında bir sıra altın cetvel uygulaması görülmektedir.

5.2. TASVİRLER

İncelediğimiz yazma eserlere ait minyatürlerin tümünde kendi karakteristik özelliklerinin sergilendiği görülse de eserler üslup özelliklerine göre belirli dönemlere ayrılarak sınıflandırılmıştır. Tasvir sanatlarındaki tasarımlarda uygulanan stilizasyonla ilgili; "Stilizasyonun temel prensibi olarak bilinen ayrıntıları özetleyerek veya zenginleştirerek gerçekleştirilen minyatürlerde, nelerin ekleneceği veya vurgulanacağını belirlemek, sanatçının duyarlılığı ve şeklin temelinde yatan öz kadar, inanç sisteminden beklenen kültürel değere bağlıdır. Yaklaşık bütün İslâm ülkelerinde ortak bir dilin oluşabilmesi, şekiller dünyasını anonimleştiren bir stilizasyon süreci sonunda ortaya çıkmıştır. İslâm dünyasının belirli bir köşesinde, bazı motifler veya figürler bölgesel karakterleriyle öne çıksa bile, kompozisyonun genelini İslâm enternasyoneline bağlayan belirli üslup özellikleri dikkat çeker."[103] bilgisinde de bir durum özeti verilmiştir.

[103] Selçuk Mülayim, **Sanat Tarihi Metodu**, 2000, İstanbul, sf.185-186.

İncelediğimiz yazma eserlerdeki minyatürlerde hayvan, bitki ve insan figürlerinde gördüğümüz uygulamalar tasvir sanatının stilize edilmiş şekliyle dönem üsluplarını yansıtmıştır.

TSMK R.1022 Kelile ve Dimne yazmasına ait tasvirlerdeki insan figürlerinin yoğunluğu H.362 yazmasından sonra en çok görülen ikinci eserdir. Eserin kompozisyonlarında doğa tasvirleri de mekân tasvirlerine oranla daha çoktur. Tasvirlerde eğimli zemin uygulamasına kıyasla gökyüzüne daha az yer ayrılmıştır. Tüm figürlerin (bitki, insan, hayvan) sınır hatlarını belirginleştiren tahrir çizgileri her bir figürün kendi renginin en koyu tonu ile verilmiştir. Valör değerlerinin kullanılmasıyla tasvirlerin etkisi daha da baskın gelmiştir. Minyatürlerin çoğu iyi durumda olan yazma eser döneminin özgün eserlerinden biridir. Boyalarında dökülme yaşanan minyatürlerin zeminlerine bakıldığında; desenlerin sürme altın ya da kâğıt zemin üzerine uygulandığı anlaşılmıştır (R. 31, 32). Minyatürleri anlatan hikayelerin tasvirlerinde metindeki hikâyenin betimlemelerini vurgulayan detaylar çalışılmıştır. Örneğin; hikâye metninde betimlenen kızgın devenin soluğu bulut deseni ile tasvirlenerek verilmiştir. Bir diğer tasvirde v.31b'de görülen ayakkabı kalıplarıda yine hikâyede yer alan ayakkabıcı olan erkek figürün çalışma malzemesinin tasviri olarak uygulanmıştır (R. 33, 34).

R. 31. TSMK R.1022 v.31b

R 32. TSMK R.1022 v.29b

R. 33. TSMK R.1022 v.22b

R. 34. TSMK R.1022 v.31b

TSMK H.362 musavver yazmasında tasvirlenen insan figürlerinin ten renklerinde ve giysi modellerinde farklılıklar görülmektedir. Yazma eserdeki minyatürleri ten renklerine göre iki grupta ele alabiliriz. Bunlardan ilki; v.24a, v.27b, v.30a, v.36b, v.50a, v.61b, v.65a, v.75b, v.95a, v.113b, v.164b minyatürlerine ait insan açık ten renkli figürleri, ikincisi de v.56a, v.69a, v.154b, v.162a, 169a minyatürlerindeki koyu ten renkli insan figürleridir. Tasvirlerin tümünde üslup birlikteliği görülmekle beraber farklı nakkaşların elinden çıkmışçasına teknikte çeşitler olduğu da düşünülmüştür. El yazmasında hakim olan üslup son dönem Celayirli sanatından etkilenmiştir. Minyatürlerde ten renkleri farklı olan erkek figürlerin ve kadın figürlerin saç şekilleri her biri kendi içinde birbirine benzerlik göstermektedir. Ancak giysilerinde ve aksesuarlarında renk ve şekil farklılıkları gözlenmiştir. Aynı yazma eserde görülen tasvirlerdeki farklı fırça hareketleri her tasviri gerçekleştiren sanatçının belki de farkında olmadan kendi karakteristik özelliklerini tasvire aktarmasıyla ortaya çıkmıştır (R. 35, 36, 37). Eserdeki kadın ve erkek figürlerin giysilerinde dikkati çeken bir diğer unsur da giysilerin kenarını çepeçevre dolanan kırmızı ya da mavi renkteki ince tahrirli bordür desendir.

R. 35. 36. 37. TSMK H.362 v.50, v.69a, 162a

Tez kapsamında incelenen Kelile ve Dimne musavver yazmaları arasında TSMK H.362 yazması en çok kadın figürü resmedilmiş olanıdır. Çocuk figür de yalnızca bu yazma eserde görülmüştür (R. 35). Giyim eşyalarında gözlemlenen kendine has uygulamalar da dikkat çekmiştir (R. 38, 39, 40, 41, 42, 43).

R. 38. 39. 40. 41. 42. 43. TSMK H.362 v.24a, v.30a, v.56a, v.69a, v.162a, v.164b

Demon figürünün kullanıldığı yazma eserler TSMK H.362 ve SK. Fatih 3682'dir. Ayrıca minyatürleri 1484'ten öncesine tarihlendirilemeyen Siyah Kalem'e (R.44) atfedilen kompozisyonlarda[104] büyü öğeleri[105] (R. 45, 46) olarak sınıflandırılan at bacağı tasvirinin öncü bir uygulamasının 1431 tarihli TSMK. H.362 v.95a'da (R. 47) çalışıldığı gözlenmiştir.

R.44 İçki İçen Çalgı Çalan Demonlar, Freer Sanat Galerisi, Washington, No 37.25.

Kaynak: Mazhar Ş. İpşiroğlu, **Bozkır Rüzgârı Siyah Kalem**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, s.108.

[104] Emel Esin, **Cinlere Ayna Tutan Nakkaş Mehmed Siyah Kalem**, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2019, s.127.

[105] İpşiroğlu Ş. Mazhar, **Bozkır Rüzgârı Siyah Kalem**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, s.108.

R. 45. Freer Sanat Galerisi, No: 37.25

R. 46. TSMK H.2153 v.37a

R.47. TSMK H.362 v.95a

TSMK H.362 v.107a'da suda yüzer vaziyette tasvir edilmiş kaplumbağa figürünün yüzerken suyun yüzeyine bırakmış olduğu dalga hareketlerinin stilizesi de gerçekleştirilmiştir (R. 48).

R. 48. TSMK H.362 v.107a

Tasvirlerinin üretiliş tarih aralığı açısından TSMK H.2153 numaralı murakkanın minyatürleri 15. yüzyıl Kelile ve Dimne yazmalarındakilerle çağdaş olduğu düşünülerek minyatürlerin tasvirlerinin incelendiği bu bölüme dahil edilmiştir (R. 49, 50, 51, 52, 53). "TSMK H.2153 numaralı murakka albümünde hat ve resim çalışmalarının çoğu Akkoyunlu Türkmen sultanlarından Yakup Bey dönemine itafen 'Yakup Bey Albümleri' olarak tanımlanmıştır. Tebriz Sarayı'nda toplanmış, 14. yüzyıl başlarında 15. yüzyıl sonlarına kadar tarihlendirilen hat ve minyatür çalışmalarının olması murakkanın Tebriz'de hazırlanmış olduğunu düşündürmüştür. Bu murakkanın 1514 yılındaki Tebriz Seferi'nin ganimetleriyle birlikte Osmanlı Hanesine geçtiği ileri sürülmüştür."[106] "Ayrıca H.2153 numaralı albümün 98a sayfasında, Baysungur' un kütüphanesinde yönetici olarak çalışan Tebrizli Cafer tarafından yazılmış bir rapor (arza-daşt) vardır."[107] Bu bilgiler doğrultusunda murakkada yer alan minyatürleri 15. yüzyıl Baysungur dönemi eserlerinin minyatürleriyle yakın tarihlerde gerçekleştirilmiş olabileceği düşüncesiyle bir tasvir değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir.

TSMK H.2153 murakkasında bulunan minyatürlerden v.27a ve v.107 tasvirlerinin karşılıkları R.1022 ve H.362 yazmalarında bulunmamaktadır (R. 53, 54). H.2153 minyatürleri doğa tasvirleri açısından bir bütün oluşturmaktadır. Stilize bitki desenlerinin renkli çiçeklerle bezeli olması R.1022 tasvirlerindeki doğa zenginliğini anımsatmaktadır (R. 50, 52). H.2153 v.27a' da görülen zahit ve hırslı tilki tasviri Şîraz ekolüne ait minyatürlerde de uygulanmıştır (R. 53). H.2153 v.154'teki aslan figür tasvirinin desen ve dokusuna dair benzer özelliklerini H.362 v.164b'deki kuyumcu ve gezgin hikayesi minyatüründeki pars figüründe de görmekteyiz (R. 55, 56). Son olarak H.2153 v.107 kaplumbağa ve maymun hikayesine ait olan tasvir tez kapsamında incelediğimiz diğer yazma eserlerin hiçbirinde uygulanmamıştır (R. 54).

[106] Ali Nihat Kundak, "Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesindeki H.2135 Numaralı Murakka", Yüksek Lisans Tezi, Dan: Doç Dr. Banu Mahir, 2004, s.3.

[107] Ali Nihat Kundak, "Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesindeki H.2135 Numaralı Murakka", Yüksek Lisans Tezi, Dan: Doç Dr. Banu Mahir, 2004, s.14.

R. 49. TSMK H.2153 v.54a

R. 50. TSMK. R.1022 v.24b

Kaynak: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi.

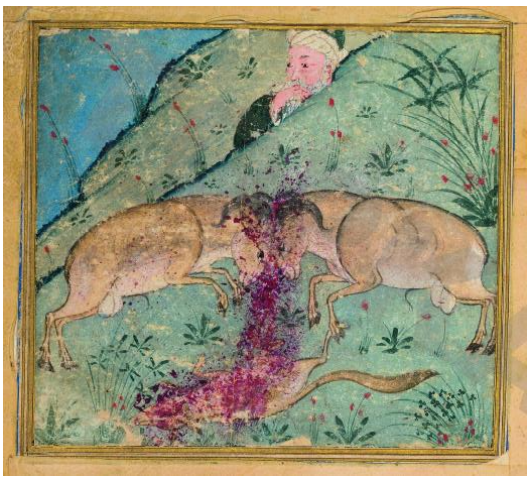

R. 51. TSMK H.2153 v.55b

R. 52. TSMK. R.1022 v.28b

Kaynak: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi.

R. 53. TSMK H.2153 v.27a

R. 54. TSMK H.2153 v.107

Kaynak: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

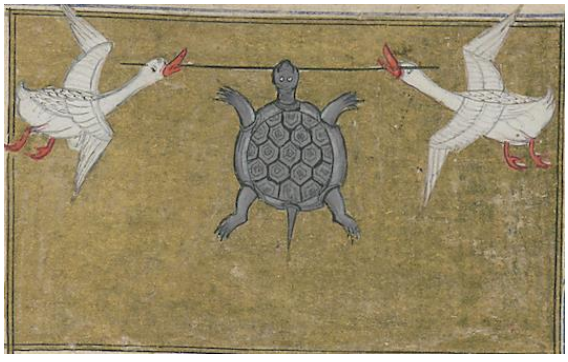
R. 55. TSMK H.2153 v.154

R. 56. TSMK H.362 v.164b

Kaynak: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

R.1023 Kelile ve Dimne'sindeki Şîraz üslubunda görülen sadeliğin en büyük nedeni Şahruh'un İskender Sultan himayesindeki sanatçıların Herat'a götürülmüş olmasından kaynaklanmıştır. Eserde Muzafferi döneminin tasvirleri ile benzerlikler gözlenmiştir. Minyatürdeki bitki tasvirlerinde İlhanlı üslubunun etkileriyle nakkaşlar Şîraz üslubu özelliklerini harmanlayarak uygulamalarını gerçekleştirmişlerdir denilebilir. TSMK R.1023 Kelile ve Dimne musavver el yazması diğer yazma eserlere oranla aralarında en az insan figürü tasvirinin gerçekleştirildiği eserdir. Tasvirlerinde yalın bir görsel ifade kullanılmıştır, v.60a, v.61a görüldüğü gibi yalnızca hikayede konu edilen metnin en can alıcı tasviri sürme altın üzerine gerçekleştirilmiştir (R. 57, 58).

R. 57. TSMK R.1023 v.60a

R. 58. TSMK R.1023 v.61a

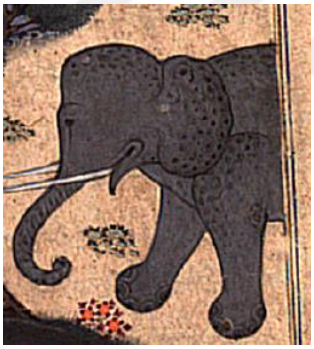
SK Fatih 3682 İbrahim Sultan Antolojisi'nde yer alan minyatürler üslup bütünlüğü içerisinde gerçekleştirilmiştir ancak v.251a, v.279b ve v.335b'deki hayvan figür stilizeleri doku değerleri açısından tüm diğer figür stilizelerine oranla sıradışıdır (R. 59, 60, 61). Musavver eserdeki stilize bulut tasvirleri de döneminin üslup özelliklerini yansıtmıştır (R. 62, 63, 64).

R. 59. SK. Fatih 3682 v.251a

R. 60. SK. Fatih 3682 v.279b

R. 61. SK. Fatih 3682 v.335b

R. 62. SK. Fatih 3682 v.357a

R. 63. SK. Fatih 3682 v.422b

R. 64. SK. Fatih 3682 v.361a

İK Nr. Hüseyin Ç.763 Şîraz'lı sanatkârlar tarafından İstanbul'da üretilen eser, Türkmen üslubuna bir geçiş niteliğinde olmuştur. Eserin tek minyatürüne ait tasvirler serbest fırça ile tarama tekniğinde uygulanmıştır. Stilize bitki tasvirlerinde ise solgun renkte mavi ve kahverengi tonları görülmektedir.

5.3. METİN MİNYATÜR İLİŞKİSİ

TSMK R.1022 Kelile ve Dimne yazması Baysungur sanat atölyesinin şaheserlerinden biridir. Sunuş sayfasına sahip tek yazma eserdir. Her ikisi de Nasrullah'ın çevirisi olan ve bir yıl arayla üretilen çağdaşı H.362 musavver yazması hikayelerinden sadece dokuzu ile ortak konuların tasvirlerine sahiptir.

TSMK H.362 Kelile ve Dimne yazması metin minyatür düzenlemesinde dengesizliğe sahiptir. Orjinal metnin bilinmemesinden dolayı minyatürlerden bazılarının H.362 eserine monte edilmeden önce kaybolmuş olabileceği ihtimal dahilindedir. Hikayelerin anlatıldığı metinler ile hikayelerin tasvirleri arasında boşluklar vardır v.36b (Hacamatçının Karısı "Zahit ve Hırsız Bölümünden"), v.107a (Kaplumbağa ve Maymun) minyatürlerinde olduğu gibi tasvir hikaye yazısından bağımsız farklı bir hikaye metninin içinde yer almaktadır. H.362 metin minyatür hikayeleriyle ilgili bir diğer konuda v.154b'de (Irandukht'un Tacı Seçmesi) olduğu üzere hikayesini takiben üç farklı minyatür olması beklenirken, sadece gördüğümüz v.154b minyatürü yazma esere yapıştırılmıştır. Bazı minyatürlerde ise hattatın tasvirleri hikâyenin içinde doğru metne

yapıştırılacak şekilde yer bırakmıştır. Bunlar; v.32b (Aslanın huzuruna çıkan Dimne) ve v.61b (ressam ve pelerin) minyatürlerinde olduğu gibidir. [108] Ancak bu uygunluğun tam olarak ne şekilde sağlanabildiğinden emin olmak güçtür.

SK Fatih 3682 İbrahim Sultan Antolojisi'nde yer alan minyatürler hikayesinde konu edilen tasvirlerle paralel bir düzende uygulanmıştır. Örneğin yazma eserler arasın da yalnızca SK Fatih 3682 Kelile ve Dimnesi'ndeki kaplumbağa ve maymun hikayesinin minyatürü iki tasvirde uygulanmıştır (R. 65, 66).

R. 65. SK. Fatih 3682 v.357a

R. 66. SK. Fatih 3682 v.361a

Yalnızca tek bir minyatüre sahip olan İK Nr. Hüseyin Ç.763 numarada kayıtlı eserde aslanın şetrebenin sonunu getirmiş olduğu an tasvir edilmiştir.

Minyatürlerde yer alan hayvan figürlerinin aynı zamanda sembolik anlamlarınında olduğu bilinmektedir. "Kelile ve Dimne eserinde, Kelile ve Dimne figürlerinden sonra hikayelerin ve minyatürlerin baş kahramanı olan aslan figürü özellikle hayvan mücadele sahnelerinde zafer kazanan hayvan olarak kullanılmıştır ve kuvvet, kudret sembolü olarak ele alınmıştır. Bu minyatürlerin ikonografisi, İslâmiyet'ten önceki hayvan mücadele sahnelerinin ikonografisine uygun olmuştur."[109]

---

[108] Bernar O'Kane, s.258-259.

[109] Yaşar Çoruhlu, **Türk Sanatı'nda Hayvan Sembolizmi**, İstanbul: Seyran Yayınları, 1995, s113-133.

İslâmın öncesinde ve sonrasında maymuna atfedilen özellikler farklılaşmıştır. İslâmın öncesinde kutsallık özellikleri ile özdeşleştirilen maymun İslâmın sonrasında kurnazlık ve kötü özellikleri olduğu düşüncesi ile özdeşleşmiştir.[110] SK. Fatih 3682 v.357a ve v.361a minyatürlerinde konusu geçen maymun ve kaplumbağa hikayesinde de maymunun kurnazlığı üzerinde durulmuştur. Hikâyede, maymunlar hükümdarı yaşlanınca tahtından indirilir. Tahtından indirilen maymun hükümdar deniz kenarında bir ağaç üzerinde yaşamaya başlar ve orada her gün ağacın meyvesini suya atar. Ağacın meyvesini yemeye gelen bir kaplumbağa ile de tanışır ve arkadaş olurlar. Bu sırada kaplumbağanın karısı bu durumdan rahatsız olur ve bir plan yapar. Yaptığı plana göre hasta olduğunu söyler ve iyileşmesi için tek çözüm yolu kocasının maymunun yüreğini ona getirmesidir. Kaplumbağa karısının bu isteği karşısında ne kadar üzgün hissetse de maymunu karısına götürmek üzere gerekenleri yapar ve tam maymunu sırtına almış evine varmak üzereyken, maymun bir terslik fark eder ve kurnazlığı sayesinde kendini kurtarır. Aklı, zekâsı sayesinde olumsuz durumdan kurtulan maymunun hikâyesinin anlatıldığı tasvir SK Fatih 3682' de iki minyatür ile betimlenmiştir (R. 65, 66).

Minyatürlerde hikâye edilen tavşanların kurnazlık ve iyi şansın sembolü olduğu işaret edilmektedir. Baykuş tasvirlerinin uğursuzluğu sembolize ettiği düşünülürken, karga figürleri bazen iyi bazen de olumsuz durumları anlatmak için kullanılmıştır. Çakal figürleri de kurnazlığı simgelemiştir. Böylelikle hayvan figürlerinin sembolizmde karşılığı olan anlamlarıyla da tasvirlerin ifade dili güçlenmiştir.

[110] Oya Kızıldağ Atila, "Minyatür Sanatındaki Hayvan Figürlerinin Sembolik İfadeleri", **Sanat Tasarım Dergisi-Art Design Journal**, Cilt:1, Sayı:2, 2011, s.35-44.

5.4. KOMPOZİSYON VE KURGU DEĞERLENDİRMESİ

Kompozisyonlarda resmin elemanları arasında resim için yararlı olanlar seçilip, düzenlenerek, birlikteliklerini bir denge ve armoni içinde sunmuştur.[111] Minyatürlerde görülen en belirgin özellik tasvirlerin nüanslı veya nüanssız tahrirlerle, kompozisyonların da cetveller ile sınırlandırılmış olmasıdır. Tasarımda çoğu zaman kompozisyonu çevreleyen cetvel figürün yarısını kesmektedir ve bu şekilde cetvel sonrası görünmeyen alanda izleyicinin kompozisyonun devamını hayal etmesi amaçlanmıştır. TSMK. R.1023 Kelile ve Dimne yazmasındaki v.41a, v.81a, v.140a minyatürlerinde figürlerin cetvel çizgisi ile kesilen vücutları kompozisyonların sola doğru olan akış yönünü belirlemiştir. Bu özellikleriyle de v.41a ve v.140a'da ki minyatürler İlhanlı ülubunun etkileriyle, v.81a'daki minyatürde Şîraz üslubunun etkisiyle tasvirlenmiştir (R. 67, 68, 69).

R. 67. TSMK R. 1023 v.41a

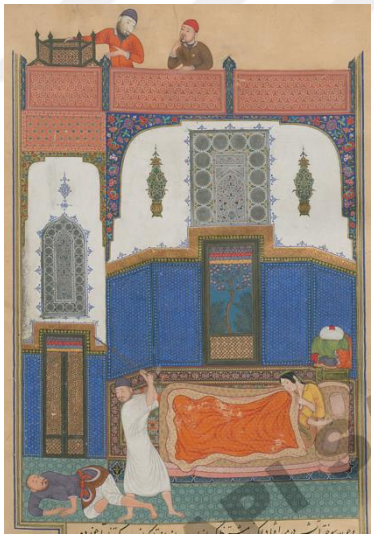
R. 68. TSMK R. v.140a

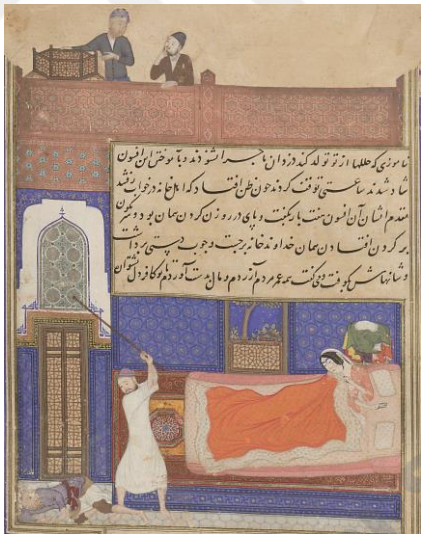
R. 69. TSMK R. v.81a

[111] Südor, 2006, s73.

El yazmalarına ait İslâm resimlerindeki mimari çizimlerde ve süsleme elemanlarında perspektif kuralları uygulanırken kendine özgü bir biçimde kullanılmıştır. "Perspektifin günümüzde bilinen temelleri ilk olarak 14. yüzyılda derinlik problemi şeklinde ele alınmıştır."[112] Fakat bilindiği üzere 14. yüzyıl öncesi ve sonrasına ait minyatürlerde kompozisyonlardaki resim bir yatay ufuk çizgisi üzerinde tek bir noktada birleşmemiştir. Ancak özellikle mimari mekânların, çiziminde gerçekleştirilen iç ve dış mekân kurgusu kompozisyona derinlik kazandırmıştır. Kompozisyonların tasarlanması aşamasında eseri yöneten yönlendiren kişinin yani hamisinin kim olduğu da önem teşkil etmektedir. Çünkü yazma eserin kimin için yapıldığı bilgisi eserin uygulama tekniğine doğrudan etki eden bir neden oluşturmuştur. TSMK R.1022 v.20a, v.31b ve TSMK H.362 v.24a, v.36b minyatürleri aynı hikayelerin tasvirleridir. Mimarinin tasvir edildiği bu minyatürlerde pencere açıklıkları ve açılı çizgiler ile görünüş düzleminde verilen derinlik algısı perspektiften söz etmemize neden olmuştur (R. 70, 71, 72, 73).

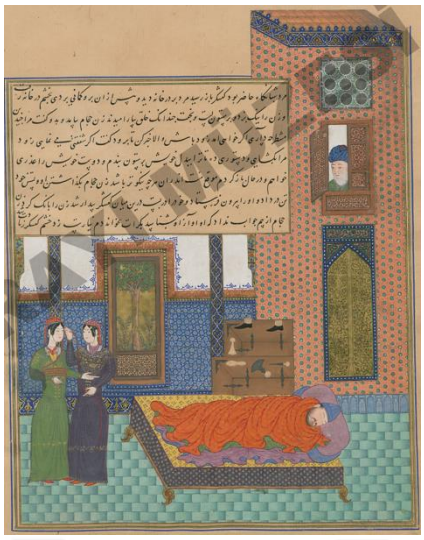

R. 70. TSMK R. 1022 v.20a

R. 71. TSMK H.362. v.24a

[112] Südor, 2006, s75.

R. 72. TSMK R. 1022 v.31b

R. 73. TSMK H.362. v.36b

Yazma eserde konusu edilen hikayeler, tasvirlerin kurgusunu da şekillendirmiştir. Özellikle Kelile ve Dimne yazmalarındaki metin minyatür ilişkisi kompozisyonların oluşturulmasında aynı hikâyenin farklı dönemlerde benzer şekilde tasvir edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Örneğin "Geveze Kaplumbağa", "Maymun ve Marangoz", "Aslan ve Şetrebenin Savaşı", "Kaplumbağa ve Maymun" hikayelerinin tasvirleri tez kapsamında incelediğimiz musavver yazmalar arasından dört eserde de aynı hikâye tasvir edilmiştir. Geveze kaplumbağa hikayesinin tasvirleri; TSMK R. 1022 v.45a, TSMK H.362 v.50a, SK. Fatih 3882 v.277b ve TSMK R.1023. v.60a Herat ve Şîraz sanat ekollülerine ait yazma eserlerdeki örnekleriyle görülmektedir (R. 74, 75, 76, 77). Yazma eserlerin ortak özelliklerinden biri de hikayelerdeki anlatımlara paralel olarak tasvirlerin çoğunun dış mekânda gerçekleştirilmesidir.

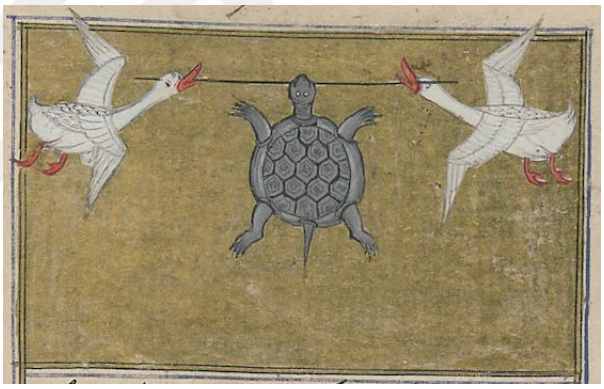
R. 74. TSMK R. 1022 v.45a

R. 75. TSMK H.362. v.50a

R. 76. SK. Fatih 3882 v.277b

R. 77. TSMK R.1023. v.60a

Musavver Kelile ve Dimne yazmalarında görülen minyatürlerdeki kompozisyon kurgusu kendinden önce gerçekleştirilmiş yazma eserlerin minyatürleri ile özellikle kurgu yönünden benzerlikler barındırmaktadır. Ancak metinlerde geçen her hikâyenin tasvir karşılığı her yazma eserde yer almamıştır. Tez kapsamında incelediğimiz Herat ve Şîraz yazmaları beraberinde incelediğimiz 15. yüzyıl Türkmen ekolüne ait bir yazma eserde de gördüğümüz üzere minyatürler birbirinden farklı hikayeleri işaret etmiştir.

Kelile ve Dimne yazmalarındaki kompozisyonların dönemlerine göre değerlendirilmesi yapıldığında Şîraz'a ait olan yazmalarda sadelik ilk sırada gelmektedir. Herat bölgesi yazma eserlerinde Celayirli üslubunun etkilerinden söz edilmiştir. Şîraz bölgesi minyatürlerinin üslup özeliklerinden söz ederken de İlhanlı, Muzafferilerin üslup yansımalarının etkileri gözlemlenmiştir.

5.5. RENK ANALİZİ

Işığın bir vasfı olarak var olan renkler; kırmızı, sarı ve maviden oluşan ana renkler ve bu renklerin karışımı ile elde edilen ara renklerden oluşmuştur. Renklerin doğru algılanması için görünen rengin öz renge çok yakın olması gerekmektedir, bunun için de en doğru ışık beyaz ışıktır. (Gün ışığı) Beyaz ışık tayfı altında renksel dağılım olmamakta ve görünen renk öz renk olarak algılanmaktadır. Bu bilgilere göre renkleri doğru görmek için üç eylem gerçekleşir. Bunlardan ilki; ışınların göze gelmesiyle oluşan fiziksel eylem, ikincisi ışınların karşısında gözde oluşan fizyolojik tepkiler ve son olarak da cismin / formun beyinde algılanarak psikolojik olgu olarak ortaya çıkmasıdır.[113] Bu bilgilerin ışığında musavver yazma eserlerdeki minyatürlerin üzerinden renkleri okunmuştur.

Bu bölümde, yazma eserlerin minyatürlerinde 'Pantone renk kataloğu'[114] kullanılarak gerçekleştirilen hassas renk analizlerine yer verilmiştir. Kelile ve Dimne el yazmalarına ait minyatürlerdeki; renk çemberi, renk basamakları-değerleri, sıcak-soğuk ve nötr renk özellikleri, açık koyu renkler ve tahrir (kontür) değerleri hakkındaki değerlendirmeleri panthone renk kataloğu ile gerçekleştirilen detaylı çalışma sonunda tablo şeklinde gösterilmiştir. Bu tabloda renk çeşitliliği ve minyatür sanatındaki renk uygulamaları belgelenmiştir. Bu çalışma ile Herat ve Şîraz dönemlerindeki sanat okullarına ait olan renk uygulamalarındaki benzerlikler ve farlılıklar verilmek istenmiştir.

Renk incelemelerinde zemin ve figürlerin yüzeyleri kapatıcı şekilde düz olarak boyandığında bu yüzeylere desenlerle veya tahrir çizgileriyle (zemin renklerinin koyu tonları veya siyah renk) hareketlilik kazandırıldığı söylenilebilir. Yazma eserlerin minyatürlerinde ağırlıklı olarak dikkat çeken bir diğer teknik de özellikle kayalıkların renklendirilmelerinde görülen aynı rengin farklı tonları kullanılarak gerçekleştirilen boyama yöntemidir. Bu şekilde renklendirilmiş yüzeylerde ise en yoğun olarak görülen

[113] Esma Civcir, **Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri**, Ankara: Akademisyen Yayinevi, 2015, s.253-257.

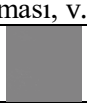
[114] Pantone Kataloğu / Solid Chips / Coated & Uncoated, Inc. 2006.

renkler, renk tonlarının en az iki ya da üç ayrı renk kodu belirlenmiş ve renk skalasındaki en doğru değerleri ile verilmeye çalışılmıştır.[115]

Kelile ve Dimne Yazmaları Renk Kataloğu 1

TSMK. R.1022 Kelile ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizleri:							
Renk Analizi 1. Sunuş / Takdim Sayfası, v.1b-2a.							
Padişah 555u-556u	Hizmetli 1585u	Hizmetli 3308u	Hizmetli 484u	Sazende 7491u	Sazende 2935u	Sazende 276u	Sazende 127u
Sazende 1665u	Minder 5255u	Dış Pervaz 287u	Ağaç Gövde 5585u	Ağaç Gövde 538u	Ağaç Gövde 7507u-7508u-7509u		Yaprak 391u
Renk Analizi 2. Hırsız ve Ayışığı, v.20a							
Hırsız Figür 5195u	İzleyen Figür Orange 021u	İzleyen Figür 1535u	Kadın Figür 106u	Karo Taşlar 5575u-5555u		Duvar 285u-286u	Yatak 169u
Yorgan 1505u	Yavruağzı 486u-489u						
Renk Analizi 3. Hayatın Tehlikeleri, v.22b							
Zemin 475u	Deve 7413u-7414u		Kuyudaki Figür 165u	Kayalar 557u-558u	Ağaç 584u-583u		
Renk Analizi 4. Kelile ve Dimne, v.24b							
Çakal 719u-7411-7412-7413u-7414u		Ağaç 576u-4625u-156u-730u		Zemin 536u			
Renk Analizi 5. Maymun ve Marangoz, v.25							
Maymun		Tezgâh		Zemin			

[115] Şehnaz Biçer ve Nuran Öztürk, "15. Yy Timur Devri Kelile ve Dimne'lerindeki Aslan ile Şetrebe Hikayesi Minyatürlerinin Karşılaştırmalı Analizleri", **Turan-Sam (Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi)**, S.12, (Mart 2020) s.157.

7502u-464u-161u	7508u-7509u-7510u	726u			
Renk Analizi 6. Dimnenin Kendini Aslana Savunması, v.27a					
					
Dimne 155u-156u-703u	Aslan 7508u-161u	Kayalık Violet u	Zemin 7500u		
Renk Analizi 7. Tilki ve Davul, 28b					
					
Gökyüzü 2935u	Kayalık 7520u-7516u	Kayalık 2708u	Kayalık 317u	Ağaç Cool gray 11u, 7450u, 7508u, 161u	Zemin 263u
Renk Analizi 8. Dimnenin ve Şetrebe, v.29b					
					
Dimne 156u-160u	Kaya 317u-323u	Kaya 651u-635u	Gökyüzü 662u	Zemin 663u	
					
Ağaç Gövde 7450u-7540u	Yaprak 582u-350u-317u	Şetrebe Black u			
Renk Analizi 9. Aslan, Şetrebe ve Dimne, 30a					
					
Aslan 726u-727u-730u-731u-732u-228u-229u	Şetrebe Black u	Dimne 712u-154u	Kaya 666u	Ağaç Cool Gray 4u-7533	Zemin 7485u
Renk Analizi 10. Zahit ve Elbise, 31b					
					
Kadın Figür 1 7495u	Kadın Figür 2 5185u	Örtü Orange 21u	Duvar 1 286u-292u	Duvar 2 1565u-1595u	Zemin Karo 566u-561u
Renk Analizi 11. Karga ve Yılan, v.34b					
							
Figür 1 7417	Figür 2 1505u	Figür 3 300u	Figür 4 331u	Figür 5 377u	Kuş 542u	Kaya 304u	Zemin 263u
							
Ağaç Gövde 573u-575u	Yaprak 7498u						
Renk Analizi 12. Devenin Helak Edilmesi, v.44a					
Aslan 726u-727u-730u-731u-732u-228u-229u	Deve 7413u-7414u	Kurt 537u	Kuş 542u	Gökyüzü 293u	Zemin 5245u
Renk Analizi 13. Geveze Kaplumbağa, v.45a					

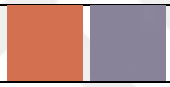
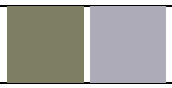
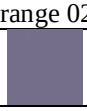
							
Figür 1 7417	Figür 2 1505u	Figür 3 300u	Figür 4 331u	Figür 5 377u	Kaplumbağa 7543u	Zemin 7415u	
Renk Analizi 14. Aslan ve Şetrebenin Savaşı, v.46b							
							
Aslan 458u-459u-460u-461u-462u		Dimne 7509u-7510u	Şetrebe Black	Kaya 541u	Gökyüzü 2925u	Zemin 7422u	
Renk Analizi 15. Saf ve Düzenbaz, v.49a							
							
Zahit 577u	Kaya 5135u	Kaya 301u	Gökyüzü 292u~2925u arası		Zemin 719u		
Renk Analizi 16. Dimnenin Durumu, v.56a							
							
Gökyüzü 293u							
Renk Analizi 17. Karga ve Fare, v.62a							
							
Kaya 7415u-7421u							
Renk Analizi 18. Hırslı Kurt, v.65b							
							
Figür 287u	Gökyüzü 662u						
Renk Analizi 19. Tavşanlar ve Filler, v.77a							
							
Fil 7544u-537u-431u							
Renk Analizi 20. Zahit ve Hırsızlar, v.79b							
							
Zahit 293u	Zemin 5285u						
Renk Analizi 21. Baykuşlar ve Kargalar Arasındaki Düşmanlık, v.80a							
							
Zemin 1 7411u	Zemin2 7414						
Renk Analizi 22. Kaplumbağa ve Maymun, v.91b							
							
Maymun 4675u-4625u-476u		Kaplumbağa 1255u-4625u					

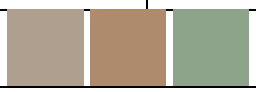
Renk Analizi 23. Aslan ve Eşek, v.94a				
Dimne 7509u-7510u	Eşek 432u-433u	Kaya 7508u-7507u	Zemin 720u	
Renk Analizi 24. Kedi ve Fare, v.99a				
Kaya 156u	Zemin Kontür 725u			
Renk Analizi 25. Seyyah, Kuyumcu, Pars, Yılan ve Maymun, v.139b				
Aslan 563u-562u-561u	Maymun 7529u-7532u	Yılan 2336u	Figür 1 285u	Figür 2 Orange 021u
Kaya 565u-564u-562u				

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

Kelile ve Dimne Yazmaları Renk Kataloğu 2

TSMK. H.362 Kelile Ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizleri:						
Renk Analizi 26. Hırsız ve Ayışığı, V.24a						
						
Kapı 478u-477u-476u	7515u- 7516u	Yorgan 1505u	Pervaz 3105u	Yatak Detay 1235u	2705u- 2706u	
Renk Analizi 27. Hayatın Tehlikeleri, v.27b						
						
Figür 577u-576u	Ayakkabı 193u	Deve 721u-722u-723u-730u	Ağaç 476u-477u-478u	Ağaç 340u- 3435u	Zemin 7541u	
Renk Analizi 28. Maymun ve Marangoz, v.30a						
						
Maymun 404u	Kalas 726u	Tahta 503u	Yaprak 3242u-383u	Zemin 649u		
Renk Analizi 29. Dimnenin Kendini Aslana Sunması, v.32b						
						
Aslan 7401u	Dimne 7406u	Ayı 1 402u-403u-404u-405u	Ayı 2 4755-477u	Ağaç1 377u-380u		
						
Zemin 650u	Gökyüzü 284u-285u					
Renk Analizi 30. Zahit ve Elbise, 36b						
						
Kadın Figür 262 u	Halı 187u	Minder 196u-198u	Yorgan 555u	Duvar 7515u-7516u		
						
Zemin 2935u-2945u	Pencere 7516u-7505u	Sütun 108u-199u	Karo 5595u			
Renk Analizi 31. Tavşan ve Aslan, v.40b						
						
Tavşan Cool Gray 1u	Aslan 7401u	Kayalıklar 196u	Kayalıklar Cool Gray 3u-Cool Gray 1u	Ağaç 469u-729u-730u	Yaprak 582u-7489u-338u	
						
Çiçek 193u						
Renk Analizi 32. Geveze Kaplumbağa, v.50a						

						
Kaplumbağa 7517u	Kuş 7537u-7539u-7540u	Figür 1 484u	Figür 2 276u	Figür 3 501u	Figür 4 296u	Figür 5 Orange 021u
						
Figür 6 287u-727u-3105u						
Renk Analizi 33. Debşelim ve Filozof, v.56a						
						
Filozof 7493u	Ten Rengi 7531u	Figür 1 7494u	Figür 2 7464u	Gökyüzü 292u	Zemin 286u-285u-283u	Çiçek 165u
Renk Analizi 34. Ressam ve Pelerini, v.61b						
						
Kadın Figür 501u-021u Orange	Erkek Figür 7533u-2707u-575u	Mimari 7513u-7516u	Kontür	Zemin 7534u		
Renk Analizi 35. Hekim Hikayesi, v.65a						
						
Figür 1 276u-270u	Figür 2 287u	Figür 3 1555u	Yorgan 1505u-2707u	Zemin 1 286u-505u		
						
Yatak 485u	Zemin 2 1235u					
Renk Analizi 36. Debşelim ve Filizof, 69a						
						
Debşelim Orange 021u-333u-286u	Asker 1 197u	Asker 2 Orange 021u-333u	Filozof 577u-658u	Ten Rengi 7532u		
						
Duvar 286u	Zemin 7527u	Taht Altın Varak				
Renk Analizi 37. Hırslı Kurt, v.75b						
						
Figür 287u-180u	Kurt 7534u-7536u-7540u	Geyik 7506u-7508u-7509u	Domuz 7528u-7531u-7533u			
						
Kontür 7401u-732u	Kaya 643u-644u-304u	Yaprak 731u-732u-575u	Zemin 7534u	Çiçek 7426u		

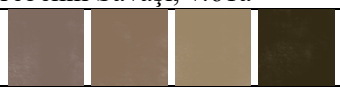
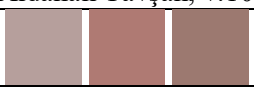
					
Ağaç 583u					
Renk Analizi 38. Zahit, Hırsız ve Demon, v.95a					
					
Zahit 7547u	Figür 1 366u	Figür 2 293u	Figür 3 7428u	Öküz 7502u-7505u	Demon 728u-729u-730u-731u-732u
					
Duvar 7544u	Yatak 646u-648u	Ot 371u-359u	Zemin 7541u		
Renk Analizi 39. Kaplumbağa ve Maymun, v.107a					
					
Kaplumbağa 7407u-400u-404u	Maymun 727u-732u	Ağaç 1 370u-371u-367u-730u-732u	Ağaç 2 Cool Gray 4u- Cool Gray 5u	Kayalıklar 728u-7512u-642u	
Renk Analizi 40. Zahit ve Gelincik, v.113b					
					
Zahit 7526u	Yılan Cool Gray 2u	Kapı 730u-732u	Duvar 669u-276u		
Renk Analizi 41. Irandukht'un Tacı Seçmesi, v.154b					
						
Kral 667u	Kraliçe 108u-109u	Figür 1 110u	Figür 2 Orange 021u	Halı 1805u	Duvar 669u-276u	Zemin Cool Gray 10u
Renk Analizi 42. Brahmanların İdam Edilmesi, v.162a						
						
Kaya 7530u-7531u	Gökyüzü 646u	Zemin 4685u				
Renk Analizi 43. Kuyumcu ve Gezgin, v.164b						
						
Figür 1 385u	Figür 2 293u	Maymun 727u-732u	Yılan Cool Gray 2u	Leopar 7406u	Ağaç 370u-371u-367u-730u-732u	
						
Kayalar Cool Gray 1u-337u-643u						
Renk Analizi 24. Fil Üzerinde Kraliçe, v.169a						
						

Fil Cool Gray 2u	Zemin 726u					

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

Kelile ve Dimne Yazmaları Renk Kataloğu 3

TSMK. R.1023 Kelile ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizi					
Renk Analizi 25. Kelile ve Dimne, v.23b					
					
Aslan 143u-144u	Dimne 482u-476u	Zemin 663u-7443u	Zemin 643u-644u		
					
Ağaç 470u					
Renk Analizi 26. Maymun ve Marangoz, v.34b					
					
Figür 643u-644u-647u	Maymun 481u-477u	Kalas 1685u	Zemin 7501u		
Renk Analizi 27. Zahit ve Hırslı Tilki, v.41a					
					
Figür 181u	Koç 4685u-4655u-477u	Tavşan 7509u-7510u	Çiçek 165u	Gökyüzü 646u-643u	
					
Kaya 692u	Zemin 7542u				
Renk Analizi 28. Karga ve Yılan, v.44b					
					
Karga Black u	Yılan 409u-412u	Ağaç 7526u	Yaprak 453u-7498u	Kaya	Zemin
Renk Analizi 29. Ayın Suda ki Yansımasına Aldanan Ördek, v.54b					
					
Ağaç Gövde 7526u-5747u	Yaprak	Gökyüzü 294u	Deniz 7462u	Kaya 7520u	
Renk Analizi 30. Aslan ve Fil, v.57a					
					
Aslan 4625u-7509u-7510u	Fil 435u+436u	Fil Aksesuar 166u	Kaya 7513u	Çiçek 165u	
Renk Analizi 31. Geveze Kaplumbağa, v.60a					

						
Kaplumbağa 436u-440u	Kuş Beyaz					
Renk Analizi 32. Aslan ve Şetrebenin Savaşı, v.61a						
						
Aslan 135u-137u-138u-469u	Dimne 4675u-4665u-4655u-4645u-4625u			Şetrebe Black u- Beyaz		
Renk Analizi 33. Dimnenin Durumu, v.74a						
						
Gri Çakal 407u-408u-7533u	Dimne 719u-720u-721u-722u-469u			Aslan 471u-472u-470u-469u		Gökyüzü 642u-643u
Renk Analizi 34. Avcı ve Güvercin, v.81a						
						
Güvercin 647u	Fare 465-464	Ağ 5135u	Çiçek 150u	Ağaç 4635u-4625u	Kaya 5245u	Gökyüzü 7454u
						
Zemin 5455u						
Renk Analizi 35. Hırslı Kurt, v.86a						
						
Figür 1505u-7418u	Dimne 7403u-7407u	Domuz Black u	Yaprak 5807u-5757u	Gökyüzü 7454u	Kaya 691	Zemin 5445u
Renk Analizi 36. Tavşan ve Fil, v.102b						
						
Fil 408u-409u-412u	Tavşan 7508u-476u	Deniz 7468u	Gökyüzü 7468u	Zemin 7500u		
Renk Analizi 37. Aldanan Tavşan, v.104a						
						
Pars 719u-721u	Tavşan 7508u-7509u-7510	Güvercin Cool Gray 4u	Kaya 503u	Çiçek 1585u-175u		
						
Yaprak 578u	Zemin 7455u					
Renk Analizi 38. Kaplumbağa ve Maymun, v.122b						
						
Maymun 7510u-720u	Kaplumbağa 7508	Çiçek 1585u				

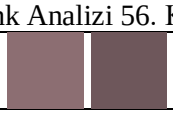
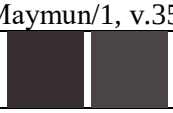
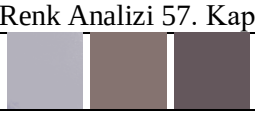
Renk Analizi 39. Hırslı Turna, v.138a					
					
Figür 1 5015u-4975u	Figür 2 7543u	Figür 3 7492u	Turna 157u	Zemin Altın Varak	
Renk Analizi 40. Mehisti ve Annesi, v.140a					
					
Mehisti 5803u	Figür 5155u-5145u-5135u-5125u-5115u		Öküz Black u	Yorgan 690u-5225u-5215u	
					
Döşek 165u	Yastık 7492u	Zemin 5455u			
Renk Analizi 41. Dört Çakal, v.147a					
					
Çakal 7509u-1545u		Zemin 441u			
Renk Analizi 42. Keklik ve Karga, v.166b					
					
Keklik Worm Gray3u-433u		Karga Black u	Çiçek Orange 021u	Kaya 677u-491u	Zemin 5445u
Renk Analizi 43. Tahtında Oturan Kral, v.194b					
					
Kral 559u	Figür 1 2925u	Figür 2 436u-439u	Figür 3 Orange 021u		

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

Kelile ve Dimne Yazmaları Renk Kataloğu 4

S.K. Fatih 3682 Antoloji Kelile ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizi					
Renk Analizi 44. Hayatın Tehlikeleri, v.239					
					
Figür 577u	Deve 402u-403u-404u-405u-Blacku		Deve Aksesuar 7404u	Çalı 7490u	Gökyüzü 543u
					
Ejder 4715u-4705u-4695u		Kuyunun İçi 5225u-5195u		Ağaç 477u	Zemin 7500u
Renk Analizi 45. Maymun ve Marangoz, v.242b					
					

Maymun 409u-410u-411u-412u	Figür 556u-555u- 668u-669u	Ahşap İskele 7515u-7516u-7517u- 7518u	Gökyüzü 300u	Zemin 7500u
Renk Analizi 46. Dimne'nin Kendini Askana Savunması, v.246b				
				
Aslan 7504u-7505u	Dimne 7508u-7512u	Ağaç 1685u-576u	Çimen 577u	Gökyüzü 543
				
Zemin 7500u				
Renk Analizi 47. Aslan, Şetrebe ve Dimne v.251a				
				
Aslan 405u- Black u	Dimne 466u-465u- 464u	Şeterebe 434u-435u-436u-437u- 438u-439u-440u	Gökyüzü 7544u	Zemin 7500u
Renk Analizi 48. Tavşan ve Aslan, v.260b				
				
Aslan 7503u-7504u	Tavşan 4715u	Ağaç Gövde 464u-462u	Ağaç Yaprak 349u-350u	Gökyüzü 543u
				
Kaya 436u-437u	Zemin 7500u			
Renk Analizi 49. Devenin Helak Edilmesi, v.274b				
				
Aslan 465u-464u	Deve 422u-425u	Karga 423u-426u	Gökyüzü Altın Varak	
				
Deniz Altın Varak (Beyaz)	Kurt 7533	Ağaç Gövde Black 5u	Ağaç Yaprak 582u-7496u	Zemin 7500u
Renk Analizi 50. Geveze Kaplumbağa, v.277b				
				
Figür 1 7490u	Figür 2 1817u	Figür 3 115u-032	Figür 4 572u	Kaplumbağa Cool Gray 1-417u-418u
				
Kuş Cool Gray 1				
				
Ağaç Gövde 7525u-4975	Ağaç Yaprak 349u-350u	Gökyüzü 542u	Zemin 7500u	
Renk Analizi 51. Aslan ve Şetrebenin Savaşı, v.279b				

					
Şetrebe 421u-426u-1635u	Aslan 7505u	Gökyüzü 542u	Zemin Altın Varak 7448u-5395u		
Renk Analizi 52. Saf ve Düzenbaz, v.283b					
					
Figür 1 652u	Figür 2 7493u	Figür 3 5205u-5195u	Figür 4 391u	Ağaç Gövde 7518u-7519u	Zemin 7500
					
Ağaç Yaprak 554u-553u					
Renk Analizi 53. Avcı ve Güvercin, v.307b					
					
Avcı 1665u	Kuş Ağı 174u	Ağaç Gövde 7511u-7512u-181u	Ağaç Yaprak 7493u-7498u	Gökyüzü Altın Varak	Zemin 7500
Renk Analizi 54. Tavşanlar ve Filler, v.335b					
					
Fil Cool Gray 10u	Tavşan 7505u	Ağaç Gövde 1685u-476u	Ağaç Yaprak 7490u-350u	Çiçek 1655	
					
Gökyüzü 7454u	Zemin 7500				
Renk Analizi 55. Zahit, Hırsız ve Demon, 343a					
					
Figür 7454u	Figür 174u	Demon 664u-668u	Döşek 165u	Yastık 666u	Örtü 3985u- 560u
Renk Analizi 56. Kaplumbağa ve Maymun/1, v.357a					
					
Maymun 434u-435u-436u	Kaplumbağa Cool Gray 10u-Cool Gray 9u	Gökyüzü 543u	Ağaç Gövde 7516u-7517u		
					
Ağaç Yaprak 553u-557u					
Renk Analizi 57. Kaplumbağa ve Maymun/2, v.361a					
					
Maymun	Bulut	Deniz	Zemin		

434u-435u-436u	2935u-2708u	Altın Varak (Beyaz)	Altın Varak
Renk Analizi 58. Zahit ve Kedi, 369a			
Figür 553u / Gelincik 408u	Kapı 498u / Duvar 644u	Gökyüzü Altın varak / Zemin 7500u	
Renk Analizi 59. Kedi ve Fare, v.371a			
Fare Cool Gray 6u / Sincap 728u-730u	Ağaç Gövde 723u-725u	Ağaç Yaprak 349u-525u	Gökyüzü 652u / Zemin 7500u
Renk Analizi 60. Kral ve Filozof, v.420b			
Figür 1 5135u-5125u	Figür 2 490u / Perde 186u	Duvar 301u / Zemin 566u	
Renk Analizi 61. Irandukht'un Tacı Seçmesi, v.422b			
Figür 1 129u / Figür 2 1665u	Figür 3 578u / Figür 4 5145u	Figür 5 202u / Çimen 578u	Gökyüzü 542u
Renk Analizi 62. Brahmanların İdam Edilmesi, v.432b			
Figür 1 5595u / Figür 2 577u	Figür 3 666u / Figür 4 7454u	Figür 5 499u / Zemin 7500	

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

Kelile ve Dimne Yazmaları Renk Kataloğu 5

İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763r Kelile ve Dimne Yazmasında ki Minyatürün Analizi							
Renk Analizi 63. Aslan ve Şetrebenin Savaşı, v.61b							
Göl 293u	Dimne Cool Gray 1u	Şetrebe Black u	Yaprak 371u	Detay Altın Varak			

Kaynak: Çizim, Nuran Öztürk

5.6. TEKNİK VE MALZEME ANALİZİ

Gerçekte "tekhne", Latince'de ars kelimeleri, zanaatkârlık (artisan), planlanan bir işlemi sürdürerek, daha başlangıçta, nereye varacağı, hangi sonuca ulaşacağı bilinen eserleri üretme amacını taşımaktadır. Bu tür üretimlerin farklı aşamaları farklı kişiler tarafından gerçekleştirilebilmiştir. Örneğin; İslâm minyatürcüleri bilimsel perspektifi bir teknik olarak benimsemeden sanat eserlerini yaratabilmişlerdir.[116]

Çağdaşlarında olduğu gibi musavver yazma eserlerdeki kompozisyonlarda gözlemlenen perspektif kurallarının dışında da yüzeyler ve zeminler oluşturulduğudur. Metinde anlatılan hikâyeyi yansıtan tasvirlerde aynı anda hem yatay hemde dikey kurgu tek bir görünüş düzleminde karşımıza çıkmıştır.

Yazma eserlerin sayfa düzeninde gerçekleştirilen ilk işlem, metin minyatür sahalarının yerlerinin belirlenmesi için cetvel çekme uygulamasının yapılmasıdır. Cetvelleri çekilen yazı sahasına öncelikle hattat metni yazmıştır/istinsah etmiştir, ardından nakkaş tasvir için çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Tasvirlerde öncelik desenin siluetinin uygulama yüzeyine aktarılması işlemidir. Sonrasında renklendirme safhasına geçilir. Bu aşamada öncelik altın malzemenin yüzeye sürülmesiyle olmuştur. "Kullanılan sürme altın malzemesi, dövülerek sigara kâğıdı kadar inceltilmiş olan ve süsleme sanatlarımızda kullandığımız yaprak halindeki altındır."[117] Altın varak malzemesinin zamk ile ezilerek boya kıvamına getirilmesiyle de eser üzerinde gördüğümüz uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Altından sonra diğer renkler yüzeyde, zeminden detaya doğru uygulanmıştır. Renklendirmede önce açık renkler sonrasında rengin birkaç ton koyusu ile hazırlanmış koyu renkler noktalama ve tarama tekniği ile uygulanmıştır. En son tahrirler çekilerek boyama işlemi tamamlanmıştır. Yazma eserlerdeki tahrir uygulamasında ya tahrir çekilecek figürün/desenin en koyu tonu ile ya da siyah renk ile

[116] Mülayim, s.192.

[117] Bkz.: Kubbealtılugatı; altın: http://lugatim.com/s/altın_ (23.11.2020)

uygulandığı görülmüştür. Renklerin tamamlanmasının ardından son işlem olarak varaklardaki minyatürler üzerine mühre işleminin uygulandığı düşünülmektedir.

Metinde sayfa düzeni sağdan sola doğru hareketledir. Yazma eserlerde incelenen çoğu minyatürde de aynı şekilde varak üzerine gerçekleştirilen düzenlemelerde tasarım kurgusu sağdan sola veya yukarıya doğru dikey devamlılık göstermektedir. Ancak bunun belirleyicisi minyatürlerdeki cetvel sahasına göre tasvirlerin uygulanış şekilleridir.

Her ne kadar imzaları yer almasada, isimleri eser üzerinde belirtilmese de tek bir eser için birden çok sanatkârın çalıştığı bilinmektedir. Her sanat eserinin, teknik bir süreçle oluşturulması bu gerekliliği ortaya çıkartmıştır. Bu yüzden Herat, Şîraz sanat okullarındaki sanatçılar belirli bir veya birkaç tekniği uygulayarak minyatürleri gerçekleştirmişlerdir.

Eserlerde kullanılan kâğıt malzeme nohudi renkte ve aherlidir. Şîraz üslubuna ait eserlerin kâğıtları filigranlı iken Herat üslubuna ait kağıtların filigransız olduğu görülmüştür. Yine İnebey Kütüphanesi yazma eserinde görülen kâğıt türünün de filigransız olduğudur.

Renkler, organik veya organik olmayan pigmentleriyle ikiye ayrılmışlardır. Organik pigmentler, hayvansal ve bitkisel maddelerden ya da bu maddelerden elde edilen yapay malzemelerden üretilmiştirler. İnorganik pigmentler ise mineraller ve bazı metallerden (demir, çinko, kadminyum, kurşun, krom vs.) elde edilmişlerdir. Eskiden ressamların boyalarını kendilerinin hazırladıkları bilindiği gibi kendi fırçalarını da kendileri yapmıştır. Tempera, ressamların hazırlayıp kullandıkları en eski boyadır. Organik malzemeden elde edilen çok ince toz boyalar ile taze yumurta sarısı spatula ile yavaş yavaş ezilerek karıştırılır. Halen bu toz kök boyalar diğer resim malzemelerinin satıldığı dükkanlarda bulunmaktadır. Yumurta sarısı ile karıştırılmasının nedeni, rengi

bozmayan saydamlık sağlaması ve çok kuvvetli bir yapıştırıcı olmasından ileri gelmiştir.[118]

Minyatürlerin, uygulanma teknikleri çözümlenmeye çalışıldığında Herat ve Şîraz ekollerinin fırça tekniklerindeki farklılıklar çok çarpıcıdır. Herat bölgesine ait tasvirlerin figürleri disiplinli bir şekilde yüzeylerin zemini kapatıcı boyanmış ve ardından, noktalama ve tarama teknikleriyle renk tonlamaları ve doku detayları verilmiştir. Şîraz ekolünde ise zeminin boyanın sulu hali ile renklendirilmesi ve ardından kalın tahrir uygulamalarıyla figür detaylarının ve dokularının verilmiş olduğudur. Minyatürlerde uygulanmış olan stilize özellikler de daha çok Şîraz okuluna ait minyatürlerde ön plana çıkmıştır. Türkmen – Şîraz üslubunun görüldüğü yazma eserde de zemin boyanmadan bırakılmış, figürlerde tarama tekniği yanı sıra tahrir uygulması ile gerçekleştirilmiştir.

[118] Südor, s.197.

6. DEĞERLENDİRME

TSMK R.1022, TSMK. H.362 Kelile ve Dimne yazmasının üslubu kendinden önceki dönemlerde üretilmiş olan Celayirli üslup özelliklerini yansıtmaktadır. Kelile ve Dimne yazmalarının minyatürlerine üslup bakımından benzerlik gösterdiği bilgisini öne süren Bernard O'Kane Paris 913'teki Kelile ve Dimne tasvirlerini örnek olarak göstermiştir. Yazma eserle ilgili bir diğer görüşte, bir başka Kelile ve Dimne musavver yazmasından (minyatürlerin bazıları muhtemelen zarar görmüş veya transfer sürecinde ihmal edilmiş olabileceği gibi birden fazla yazma esere ait minyatürler olabileceği ihtimali düşünülse de) Baysungur dönemindeki H.362 yazması üzerine yapıştırılmış olmasıdır. 15. yüzyıl Kelile ve Dimne yazmaları arasında yerini alan H.362 minyatürleri sayfa düzeninde her zaman dikey formatta uygulanmıştır. H.362'deki minyatürlerden, v.56a, v.69a, v.154b, v.162a, 169a tasvirleri insan figürleri ve mekân bezemeleri açısından yazma eserdeki diğer 14 minyatüre göre farklılıklar göstermiştir. Bu da birden fazla eserden tasvir transfer edildiği ve birden fazla nakkaş tarafından çalışıldığı görüşünü desteklemiştir.

TSMK R.1023 Şîraz, Muzafferi üslubunun karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Kompozisyonlarında doğa tasvirlerindeki İlhanlı üslubunun etkileri ön plandadır. Figür uygulamaları serbest fırça hareketleriyle gerçekleştirilmiştir. Eserin minyatürlerindeki üslup birliğini daha belirgin hatlarla tanımlayabilmek için kendi döneminden sonraki II. Bayezid döneminde saray nakkaşhanesinde yapılan Akkoyunlu üslubuna ait İK. Nr. Hüseyin Ç.763 Kelile ve Dimne eseri de tez kapsamına dahil edilmiştir. Bu eserde 15. yüzyılın son çeyreğinde gerçekleştirilmiştir ve tasvir sanatının özgün bir örneğidir. Her iki eserdeki serbest fırça uygulamaları, tasvirleri çevreleyen nüansız tahrir çizgileri birbiriyle örtüşmektedir.

SK Fatih3682 İbrahim Sultan Antolojisi'nde yer alan minyatürlerin sadece Kelile ve Dimne bölümüne ait olanları tezimize dahil edilmiştir. Eser Şîrazlı sanat üslubunu yansıtmaktadır. Eserin minyatür ebatları TSMK R.1023'e oranla daha büyüktür. Zemini boyanmadan bırakılan minyatürleri bu yönden İK. Nr. Hüseyin Ç.763

Kelile ve Dimne'sinde bulunan tek minyatürüyle benzer bir özelliğe sahiptir. Bu eserde de figürlerin tahrir uygulamaları nüanssız ve Herat üslubuna göre daha kalın uygulanmıştır.

7. SONUÇ

Kaynağı Sanskrit dilinde olan Kelile ve Dimne, doğaya en hakim ve en çok bilinen hayvanların üzerinden, ahlaki hikayeleriyle hükümdarlara yönetim konusunda ders verir nitelikte kaleme alınmış bir baş eser olmuştur. Eserin ortaya çıkışının M.Ö. 4.-3. yüzyıla kadar uzandığı kaynaklarda belirtilirken, pek çok dile de çevirisi gerçekleştirilmiştir. Bu çevirilerden en önemlilerinden biri İbn Mukaffa'nın çevirisi olarak da bilinmekte iken tez kapsamında incelediğimiz eser çevirileri ise Nasrullah'a aittir. Nasrullah tarafından çevrilen yazma eserlerin musavver nüshaları, sanatçı kişiliği ile bilinen döneminin önemli devlet adamı Baysungur devrinde gerçekleştirilmiştir.

Timurlu devri kitap sanatlarına ait eserlerin üretilmiş olduğu kütüphanelere; Tebriz, Bağdat, Şîraz bölgelerinde egemenlik kurmuş olan İlhanlı, Celayirli ve Muzafferi dönemlerinin üslup özellikleri yansırken, 15. yüzyıl sonlarına doğruda Karakoyunlu ve Akkoyunlular'ın etkileriyle Türkmen üslubu da oluşmuştur. Akkoyunlu üslubunun etkileri, Şîraz'dan II. Bayezit zamanında İstanbul'a gelmiş ya da getirilmiş sanatkârlar tarafından yaratılmış bir eser olan İK. Nr. Hüseyin Ç.763'te de görülmüştür.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi ve Bursa İnebey Kütüphanesi'nde incelediğimiz beş yazma eser 15. yüzyıl Timurlu devrinin üç farklı sanat atölyesinde, üç farklı sanat ekolünde üretilmiş musavver yazmalardır. Eserlerden TSMK R.1022 ve H.362 Herat sanat atölyelerinde, TSMK R. 1023 ve SK Fatih 3682 Şîraz sanat atölyelerinde, İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763 ise II Bayezit döneminde Türkmen Akkoyunlu ekolünde yapılmışlardır. Eserlerin kayıtlı olduğu sanat hamilerinden dolayı, yazma eserlerden dördünü ikişerli olarak birer bölgeye ait göstermiş olsakta, her bir eser kendi özgünlüğü ile dikkat çekmektedir. Yazma eserlerdeki minyatürler, yapıldıkları dönemin sanat okullarının farklı üsluplarını yansıtırken, anlatılmak istenen hikayelerin en çarpıcı anlarını da etkileyici bir tasvirle görselleştiren sahneler içermektedir.

TSMK R.1022 Kelile ve Dimne yazması Baysungur döneminde hazırlanmış olup, zengin doğa tasvirleri ve çok ince işçiliklere sahip figür uygulamaları sayesinde, değerlendirdiğimiz tüm eserler içerisinde üslubu açısından en ileri gelen eser olmuştur. Her ikisi de Herat ekolüne ait olan TSMK R.1022 ve H.362 eserlerini karşılaştırdığımızda ise yazma eserlerin arasında olan üslup farklılıkları dikkat çekmektedir. Eserlerden R.1022 yazması takdim sayfasına sahip ve "Cüneyt Nakkaş" üslubunun tam karşılığı olarak görülürken aynı ifade H.362 eseri için söylenememektedir. Her iki yazma eserdeki minyatürler Herat ekolü üslubunda görülen şekilde dikey yönde kurgulanmış ve zengin renk skalasının etkileriyle derinlik algısı kazandırılmış olmaları ile benzer özellikler taşımaktadırlar.

TSMK H.362 yazması üzerinde gerçekleştirilecek restorasyon çalışmaları ile eserin minyatürleri hakkında daha detaylı bilgi edinilmesine fayda sağlayabileceği düşünülürken, sayfalarının arka tarafında seçilen yazıların varlığı, daha önce başka bir yazma eser için tasvirlendiğini doğrular nitelikte olmuştur. Eserin, 14. yüzyıl sonu ile 15. yüzyıl Baysungur dönemi arasında yer alması sebebiyle, Baysungur dönemine kayıtlı olan eser minyatürlerinin tarihine ışık tutarak 15. yüzyıl Baysungur dönemi musavver yazma eserleri arasında yerini almıştır. Ayrıca "Eserin 19 minyatürünün kısa dönem önce yapılmış bir Türkmen yazması nüshasından alınıp H.362'ye yapıştırıldığı bilgisi de kaynaklarda yer almaktadır."[119]

TSMK R.1023 envanter numaralı Şîraz ekolüne ait Kelile ve Dimne yazması İskender Sultan'dan sonra Şîraz'da hüküm sürmüş İbrahim Sultan için hazırlanmıştır. Eserin minyatürleri, Herat döneminde hazırlanmış Kelile ve Dimne minyatürlerine kıyasla daha az detaylı ve yalın uygulanırken, minyatürlerde Şîraz ve Muzafferi dönemlerinin üslubu ile benzerlikler görülmektedir. Bu üslup yakınlığının nedenleri arasında, benzer tasvir özelliklerini uygulamaya devam eden Şîrazlı nakkaşların olduğu

[119] Atıl, s.28.

da düşünülmüştür. Kompozisyon kurgusundaki bu farklılıklar ile aynı döneme ait olan diğer yazmalardan da ayrılmıştır. Minyatürlerinin başlıca özellikleri arasında; ebatlarının küçük olması, renk skalasındaki sadelik ve kalabalık figürlerin olmayışı gelmektedir. Ayrıca tasvirlerdeki fırça uygulamalarının serbest diline bakıldığında, nakkaşların tüm yazma eserde bir üslup birliği içerisinde çalıştığı görülmüştür. Maymun ve Marangoz hikayesinin tasvirinde görülen Moğol yüz uygulaması ile oluşturulan erkek figürü de eserin bütününde görülen üslup özelliğindeki fırça teknikleriyle uygulanmıştır. Şîraz sanat okuluna ait TSMK. R.1023 ve SK Fatih 3682 yazma eserlerinin teknik özelliklerine dair üslupların kesiştiği ortak noktalardan biri, kompozisyon düzenlemesinde ufuk hattına az yer bırakılması ya da hiç uygulanmadan figürlerin zemin üzerine doğrudan uygulanmasıdır. Bazı istisnai tasvirler hariç her iki eserin geneline hakim olan minyatürlerde zeminin sadece yüzey olarak algılandığı görülürken, kompozisyonlardaki bitki, hayvan ve insan figürleri ise düzlemsel yüzey üzerinde kurgulanmıştır.

SK Fatih 3682 musavver yazmasında yer alan Kelile ve Dimne minyatürleri, antolojide bulunan diğer Marzubanneme ve Sinbadname bölümlerindeki minyatürlerle benzer üslup özellikleri taşımaktadır. Yazma eserin eğimli zemini, diğer yazma eserlerde görmeye alışık olduğumuz gibi sürme boya ile boyanmamış, zemin kâğıt olarak bırakılmıştır. Zeminin ufuk çizgisine veya kâğıt kenarına sınır teşkil eden yerleri ise kayalık formları ile renklendirilmiştir. Bu uygulama şekli ile İK. Nr. Hüseyin Ç.763 el yazmasında yer alan tek minyatürü hatırlatmaktadır.

İK. Nr. Hüseyin Ç.763 el yazmasındaki tek tasvirin Akkoyunlu Türkmen sanatçılara ait bir minyatür olduğu düşünülmektedir. Anadolu'da kurulan bir Türkmen beyliği olan Akkoyunlular döneminde Herat'taki sanatçılar Şîraz'a getirilmiştir. Bu sayede, kendi sanat özellikleriyle gittikleri yerdeki sanat atölyelerinin sanat özelliklerini bir araya getirerek Türkmen üslubunun ortaya çıkmasına imkân sağlamışlardır.

Tezimiz kapsamında önceliğimiz, 15. yüzyıl Timur devri Herat ve Şîraz okullarındaki Kelile ve Dimne yazma eserlerinin incelenmesi olmuştur. Ancak araştırmalar sırasında aynı yüzyıla kayıtlı Kelile ve Dimne musavver yazma eserleri arasına Türkmen üslubunun oluşumuna katkı sağlayan Şîrazlı sanatkârların yaptığı bir

Kelile ve Dimne yazma eserinin daha olduğu görülmüş ve çalışma içeriğine dahil edilmiştir. Bu durum aynı zamanda edebi ve sanat eserleri arasında Kelile Dimne konusuna ne denli önem verildiğinin de bir işareti olmuştur. Etkileşimlerin kaçınılmaz sonucu olarak, her kültürün kendinden önce yaşanan dönemi, aslında kendi döneminin hazırlık aşaması olarak ifade edilebilir. Bu sebeple, Orta Asya gibi siyasi yönden oldukça hareketli olan bölgelerde görülen sanat üsluplarının, birbirleriyle etkileşim içinde olmaları kaçınılmaz olmuştur.

Ayrıca, Herat sanat okulunda yapılan TSMK R.1022 ve H.362 Kelile ve Dimne yazmalarındaki minyatür özelliklerinin başında; panthone kataloğu ile belirlediğimiz renklerindeki zengin ton çeşitliliği ile kırmızı sarı, turuncu, okra gibi sıcak tonların yoğun olarak uygulandığı görülmüştür. Tasvirler, doğadan çıkışlı gerçek renklerine yakın tonlarda boyanmıştır. Figürlerin tahrir çizgileri nüanslı ve kendi renklerinin en koyu tonu ile çekilmiştir. Mimari uygulamalarında ise kesit düzleminde görünüşleri verilen pencere açıklıkları veya aralık bırakılmış kapı uygulamaları ile derinlik etkisi kazandırılmıştır. Kompozisyonları çoğunlukla cetvel sınır çizgisinden sayfa kenar marjlarına doğru taşma yaparak uygulanmıştır. Minyatürlerin dikey düzlemde kurgulandığı ve özellikle Celayirli sanat üslubunun etkilerinin söz konusu olduğu görülmüştür.

Şîraz sanat okulunda üretilen TSMK R.1023 ve SK Fatih 3682 Kelile ve Dimne musavver yazmalarında ise; renk çeşitliliğindeki sadeliğin yanı sıra daha çok mavi, mor ve yeşil gibi soğuk renk tonlarının uygulandığı görülmüştür. Tasvirlerin üzerinde gerçekleştirilen stilize doku yalnızca SK Fatih 3682'de ki şetrebe ve fil figürlerinde uygulanmıştır. Her iki yazma esere ait figürlerin tahrir çizgileri kalın olmakla beraber neredeyse nüanssız ve siyah renkte çekilmiştir. Mimari uygulamalar sadece birkaç minyatürde görülmüştür ve sadece düzlem görünüşünde çizilmiştir. Doğa tasvirlerinde ufuk çizgisi çok yukarıda gösterilmiştir ya da hiç yer verilmemiştir. Kompozisyonların tümüne hakim olan düzenlemede cetvel sınır çizgilerinin içerisinde veya çok küçük detaylarla cetvelin üzerinden dışarı doğru ufak taşmalar yaparak gerçekleştirilmiştir.

Son olarak Türkmen üslubu özeliklerine sahip ve Şîrazlı sanatkârlar tarafında yapıldığı düşünülen İK. Nr. Hüseyin Ç.763 yazma eserinde yer alan tek tasvirinin Şîraz

sanat okulunda üretilmiş minyatürlerle benzerlikleri olduğu görülmektedir. Minyatürdeki renk tonu azlığı ve zeminin boyanmadan kâğıt zemin olarak bırakılması belirgin özelliğidir. Mavi, yeşil ve siyah renk tonları ve sürme altın dışında başka renk görülmemektedir. Tahrir çizgileri, siyah renkte nüans verilmeden çekilmiştir. Doğa stilizesi ufuk çizgisine yer verilmeden tasvir görünüş düzleminde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmalara ek olarak, tezimiz çerçevesinde ele aldığımız 15. yüzyıl Kelile ve Dimne yazmalarına ait her bir minyatürün; kompozisyon, renk, kurgu, düzen, tasvir özellikleri üzerinden gerçekleştirilmiş analiz çalışmalarıyla bağlantılı olacak şekilde, günümüz bakış açısıyla üretmiş olduğum dört adet eserin yapım aşamalarına, malzemelerine, görsellerine ve açıklamalarına yer verilmiştir.

Sonuç olarak, eserlerle ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda Kelile ve Dimne'lerin yapıldığı dönemlerin sanat ortamına, sanatçılarının çalışma tekniğine, yöntemine odaklanarak kompozisyonlar incelenmiş ve ulaşılan somut veriler ışığında dönemin Kelile ve Dimne yazmalarına ait üslup özelliklerinin hatları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu ve benzeri çalışmalar ile, 15. yüzyıl öncesi ve sonrası Kelile ve Dimne eserleri sahip oldukları eşsiz tasvir özellikleriyle, üzerlerinde daha nice araştırmalar yapılması için kaynak teşkil eden sanat eserleri olmaya devam edeceklerdir.

8. ESERLER

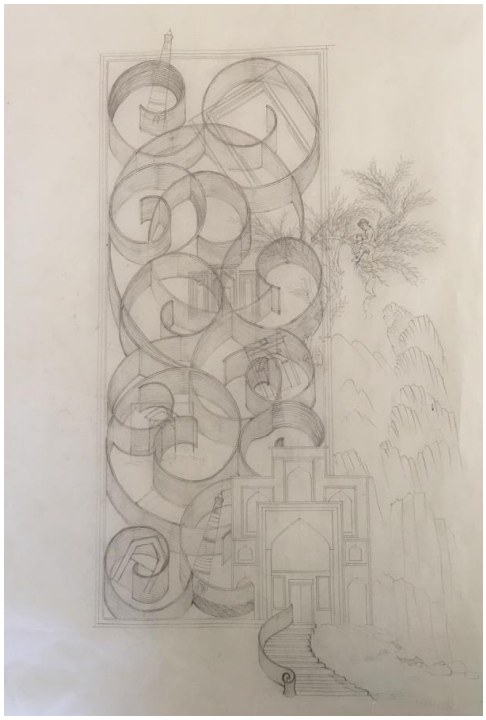
Geleneksel Türk Sanatlarımızdan tasvir disiplinine sahip olan minyatür sanatına ait eserlerde Kelile ve Dimne yazma eserlerinden çıkışlı olarak konuları belirlenen dört adet özgün tasarım ve uygulama çalışması gerçekleştirmiştir. Kelile ve Dimne'de, kralın oğullarına devlet yönetimi ile ilgili dersler, fikirler vermek istemesi konu edilmiş ve bu eser yazıldığı günden beri en dikkat çeken edebi sanat eserleri arasında yerini almıştır. Hikayeleri tasvir eden minyatürleri dönemlerinin sanat üsluplarını en etkileyici şekliyle yansıtmıştır. Tasarım aşamasında özellikle 15. yüzyıl Herat ve Şîraz bölgelerine ait minyatürlü elyazmaları incelenmiştir. Tasarımlarda görünenin ötesine dokunmaya çalışırken, imgelerdeki ifadeleri renklerle ve malzemeyle güçlendirerek anlamlarına derinlik kazandırmak istenmiştir. Renkler, figürler ve desenler tasarımın kurgusunda bir bütünü oluşturacak şekilde kâğıdın dışında epoksi, pleksi gibi günümüz malzemeleri de zemin olarak kullanılmış ve minyatür çalışmaları bu malzemelerin üzerinde eser niteliğinde ugulanmıştır

Labirent, karanlığın istilası, göç ve odak isimleri eserlerde anlatılmak istenen içerik göz önünde bulundurularak verilmiştir. İlk tasarım kitabın giriş bölümü gibi düşünülmüş olan labirenttir ardından diğer minyatürlerin tasarımları gerçekleştirilmiştir. Ancak uygulama aşamasında önce kâğıt üzerine çalışacak eserler sonrasında epoksi ve pleksi üzerine uygulanacak eserler tamamlanmıştır.

8.1. LABİRENT

Eser Hakkında: Tasarımda ana taslağı oluşturan labirent klasik Türk sanatlarımızda kullandığımız helezon çizgisinin üzerine konumlandırılmıştır. Kompozisyonda labirentin duvarları arasında geçiş sağlayan kapılar konu kapsamında tasarlanacak diğer eserlere işaret etmektedir. Uygulamada pleksi üzerinde görülen ince şerit halinde kesilmiş kâğıtta, Kelile ve Dimne'den figürler sadece tahrirlenerek çalışılmıştır. Bu şerit kağıtlar epoksi ile zemin üzerine sabitlenmiştir. Çin kâğıdı selülozik yapısı gereği epoksi malzemesi ile bir araya geldiğin transparan bir görünüm kazanmıştır. Böylelikle tasarımın amacına uygun olarak her bir katman kendinden önce gerçekleştirilen zemini kapatmadan, her bir tabakanın bütünü oluşturur şekilde kurgulanması sağlanmıştır. Resimlerde eserin eskiz çizimi ve yapım aşamaları görülmektedir (R. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

Malzeme / Teknik: Pleksi üzerine, kum, epoksi malzemesi, kâğıt, beyaz, sarı (12, 24 ayar) ezilmiş altın, suluboya, akrilik boya ile klasik minyatür ve suluboya teknikleri kullanılmıştır.

R. 1. Labirent, 30X60 cm, Eskiz çizimi, 2017.

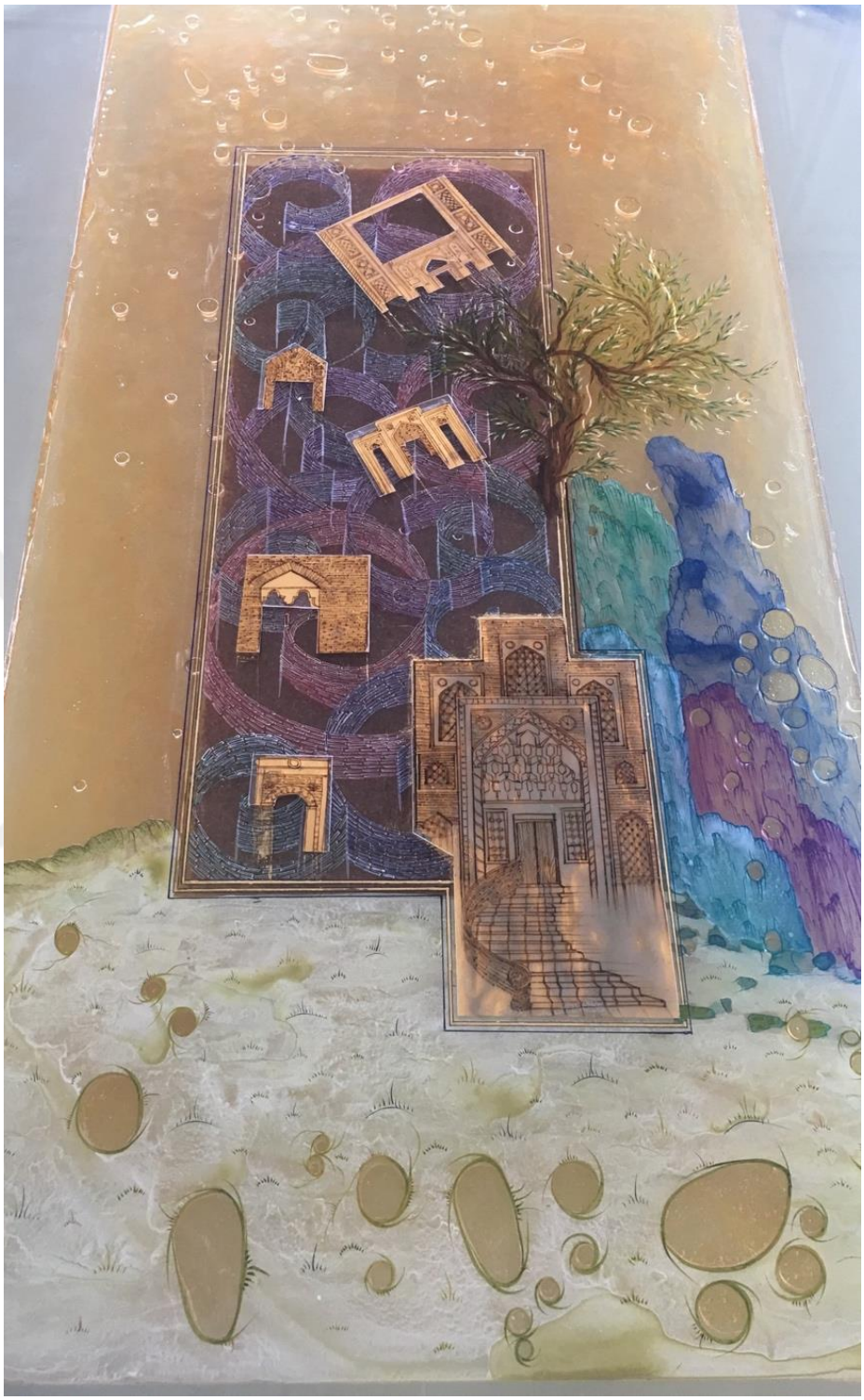
R. 2. Labirent, Uygulama aşaması/1, 2019.

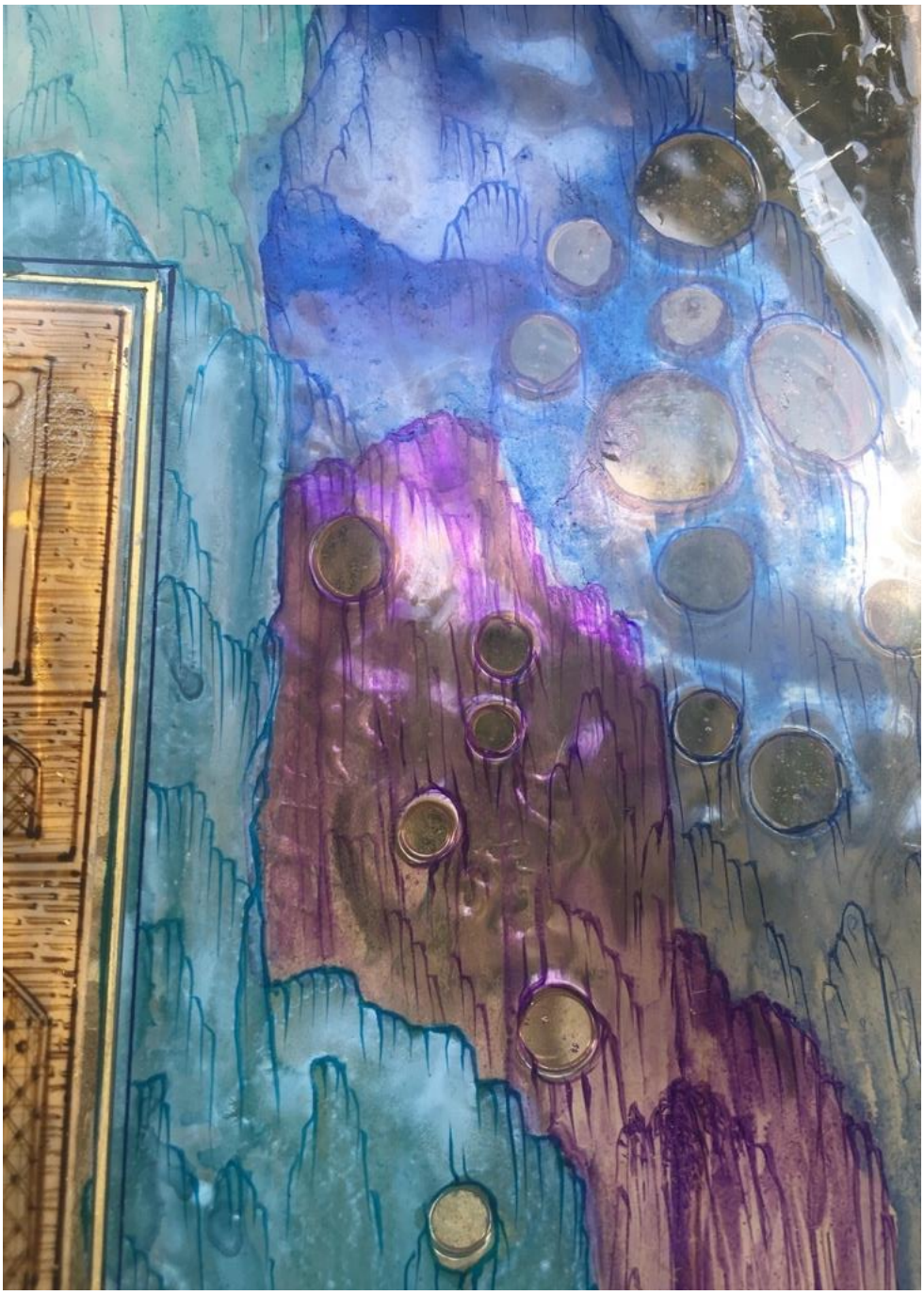
R. 3. Labirent, Uygulama aşaması/2, 2019.

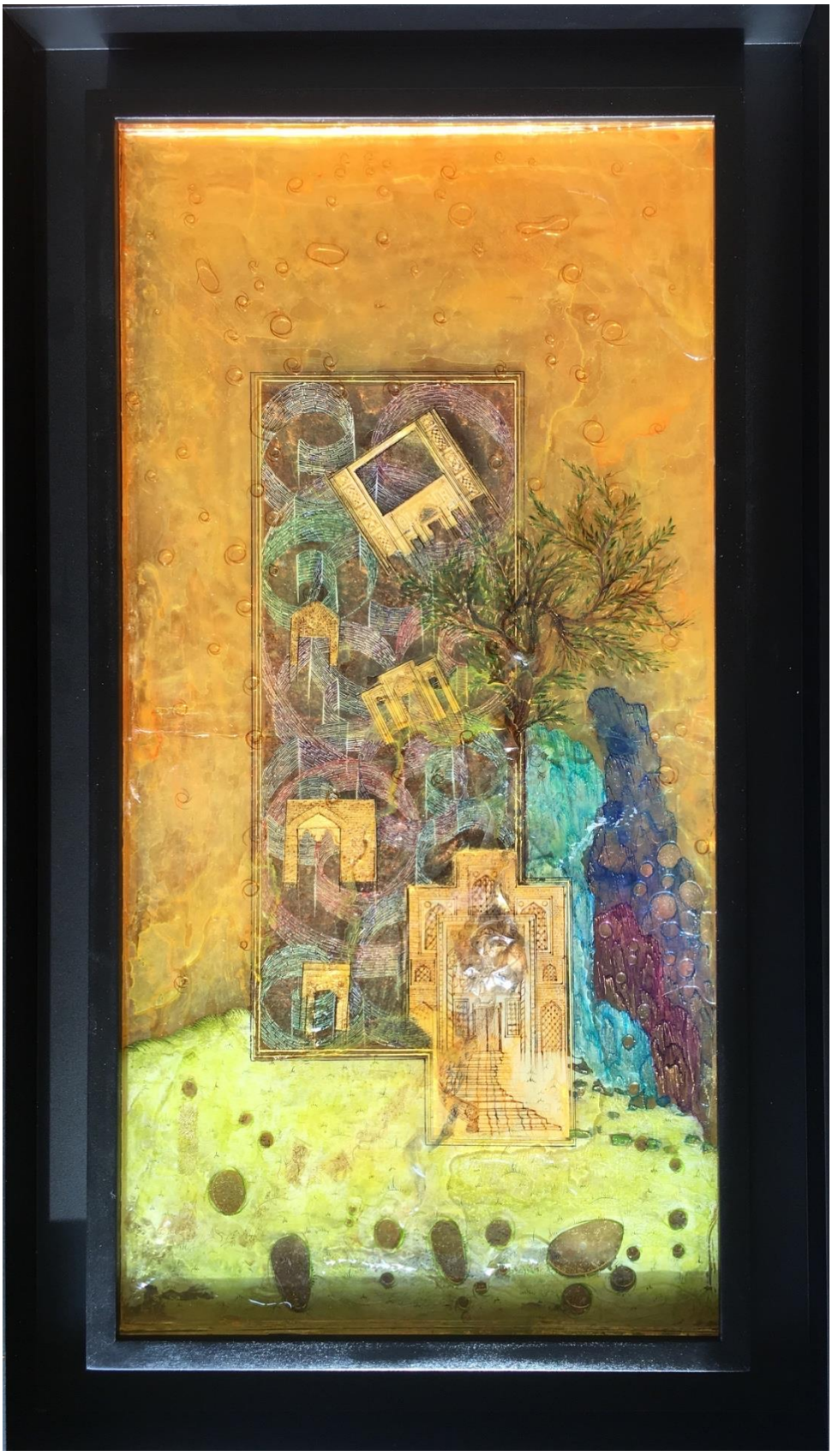
R. 4. Labirent, Uygulama aşaması/3, detay, 2020.

R. 5. Labirent, Uygulama aşaması/4, 2020.

R. 6. Labirent, Uygulama aşaması/5, detay, 2020.

R. 7. Labirent, 41,5X72cm, 2020.

8.2. KARANLIĞIN İSTİLASI

Eser Hakkında: Küresel ısınma, tüm canlıların yaşamını tehdit eden bir olgudur. Minyatür çalışmasında bu tehdit demonlarla simgelenmiştir. Kuraklık, salgın gibi olumsuz koşullar renklerle ifade edilerek kâbusu yaşayan ama umudun henüz tamamen yok olmadığı gezegenimizi tasvir etmiştir. Klasik minyatürlerde gördüğümüz ateş ve bitkisel desenler özgün yorumla esere dahil edilmiş olup devrilen domino taşları ile tehlikenin dinamiği vurgulanmak istenmiştir (R. 8, 9).

Malzeme / Teknik: Suluboya kâğıdı üzerine sarı (24 ayar) ezilmiş altın, suluboya, akrilik boya malzemeleri ile klasik minyatür ve suluboya teknikleri kullanılmıştır.

R. 8. Karanlığın İstilası, uygulama aşaması, 50X70cm, 2018.

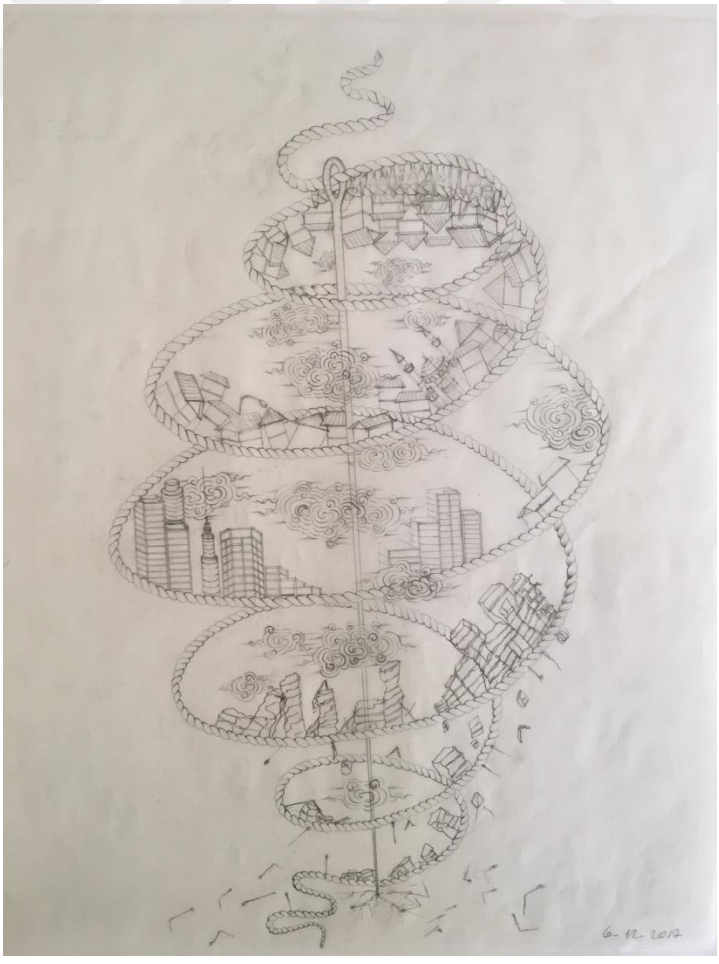

R. 9. Karanlığın İstilası, 67X86cm, 2018.

8.3. GÖÇ

Eser Hakkında: İnsanlığın başlangıcından günümüze kadar süregelen ve gelecekte de devamlılığını gösterecek ‘’Göç’’ olgusunun niteliğinde sürekli değişimler söz konusudur. Savaş, doğal afetler, kıtlık, sağlık, din, eğitim gibi nedenlerden dolayı daha iyi bir yaşam alanı bulma amacıyla göç eden insan, çoğu zaman elindekinin değerini bilmeden hareket eder. Bunun sonucunda ardında yıkım bırakarak yaşamını sürdüren insandan geriye kalan izler minyatür çalışmasının konusu olarak belirlenerek tasvir edilmiştir (R. 10, 11, 12).

Malzeme / Teknik: Suluboya kâğıdı üzerine beyaz, sarı (12, 24 ayar) ezilmiş altın, suluboya, akrilik boya, sepya malzemeleri ile klasik minyatür ve suluboya teknikleri kullanılmıştır.

R. 10. Göç, eskiz, 35X50cm, 2017.

R. 11. Göç, uygulama aşaması, 38X53cm, 2018

R. 12. Göç, 48X64cm, 2018.

8.4. ODAK

Eser Hakkında: Klasik minyatür sanatı tekniklerini iki boyutlu şekil düzleminden çıkartıp üç boyutlu form ögesi olarak çalışmak öncelikli hedefimiz olmuştur. Tasarım ilkelerinden; doku, renk ve espas ögelerini labirent çalışmasında uyguladığımız renk ve doku teknikleriyle biçime dönüştürmek amaçlanmıştır. Başlangıç eserleri olarak uygulanan bu dört çalışmanın devamı niteliğindeki eserlerle de kişisel sergi hedeflenmektedir (R. 13, 14).

Malzeme / Teknik: Ahşap kaideler arasına sabitlenen pleksi üzerine, epoksi malzemesi, suluboya, akrilik boya ile klasik minyatür ve suluboya teknikleri kullanılmıştır.

R. 13. Odak, Uygulama aşaması, 24X33cm, 2020.

R. 14. Odak, Uygulama aşaması, 6X33cm, 2020.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Artola, George T. **Bidpai Manuscripts from İstanbul and Tehran**, Madras, Vasanta press, 1957.

Aslanapa, Oktay. **Türk Sanatı**, 13. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015.

Atasoy, Nurhan ve Filiz Çağman, **Turkısh Miniature Painting**, İstanbul: Publications Of The R.C.D. Cultural Instıtute, No.44, 1974.

Atıl, Esin. **Kalila Wa Dimna, Fables From A Fourteenth-Century Arabic Manuscrip,** Smithson Institution Press Washington, D.C., 1981.

Bağcı, Serpil, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı, **Osmanlı Resim Sanatı**, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012.

Beydaba. **Kelile ve Dimne**, Ömer Rıza Doğrul (çev.) Ankara: Maarif Basımevi, 1960.

Binyon, Laurence, J.V.S. Wilkinson and Basil Gray. **Persian Miniature Painting (Including a Critical and Descriptive Catalogue of the Miniatures Exhibited at Burlington house)**, New York: Dover Publications, Inc., 1931.

Binyon, Laurence**. Persian Miniature Painting**, (IRCICA) New York, 1971.

Civcir, Esma. **Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri**, Ankara: Akademisyen Yayinevi, 2015.

Çağdaş, Kemal. **Pançatantra Masalları**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969.

Çağman, Filiz ve Zeren Tanındı. **Topkapı Sarayı Müzesi İslâm Minyatürleri**, İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, İstanbul, 1979.

Çatıkkaş, M. Ata. **Ahmet Midhat'ın Kelile ve Dimne Tercümesi (Hulâsa-i Hümâyunnâme)**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

Çığ, Kemal. **Türk ve İslâm Eserleri Müzesindeki Minyatürlü Kitapların Kataloğu,** Şarkiyat Mecmuası, Sayı: III, İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1959.

Çoruhlu, Yaşar. **Türk Sanatı'ndaHayvan Sembolizmi**, İstanbul: Seyran Yayınları, 1995.

Doğrul, Ömer Rıza. **Kelile ve Dimne**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları-Tercüme Eserler Dizisi, 1985.

Esin, Emel. **Cinlere Ayna Tutan Nakkaş Mehmed Siyah Kalem**, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2019.

Fetvacı, Emine. **Sarayın İmgeleri: Osmanlı Sarayının Gözüyle Resim Tarihi,** İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık, 2013.

Gray Basil. **İslamic Art in the Metropolitan Museum of Art,** export copyright, The Metropolitan Museum of Art, 1972.

Gray, Basil. **Les Tresors De L'asie La Peinture Persane**, by edition d'art Alber Skira, Geneve, 1961.

Gray, Basil.**The Arts Of The Book IN Central Asia 14th-16th Centuries**, Shambhala Unesco, 1979.

Grube, Ernst J. **The Classical Style In Islamic Painting (The early school of Herat and its impact on Islamic Painting of the later 15th, the 16th and 17th centuries-some examples in American collections),** Edizioni Oriens, 1968.

İnal, Güner. **Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar),** Atatürk Kültür Merkezi, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu AKM Yayını-Sayı:63, 1995.

İpşiroğlu, Ş. Mazhar. **Bozkır Rüzgârı Siyah Kalem**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.

Karatay, Fehmi Edhem. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu**, Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No:12, No:1-940, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul: Küçük Aydın Matbaası, 1961.

Karatay, Fehmi Edhem. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, C.II, Filoloji, Edebiyat, Mecmualar, No.1986-3088, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul: Küçük Aydın Matbaası, 1961.

Kılıç, Muzaffer. **Kelile ve Dimne**, İstanbul: İ. Üni. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Yayınları, 1970.

Lentz, Thomas W. ve Glenn D. Lowry. **Timur And The Princely Vision Persian Art and Culture in the Fifteen Century,** Washington: Los Angeles Country Museum of Art, Arthur M. Sackler Gallery Smithsonian Institution Press, 1989.

Mahir, Banu. **Osmanlı Minyatür Sanatı**, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012.

Marozzi, Justin. **Timurlenk İslâm'ın Kılıcı, Cihan Fatihi**, Hülya Kocaoluk (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.

Martin, F. R. **The Miniature Painting And Painters Of Persia İndia And Turkey From The 8th to the 18th Century**, London: Holland Press, 1968.

Meredith -Owens, G. M. **Turkish Miniatures,** London: Published by the Trusteees of the Brutush Museum,1969.

Milstein, Rachel. **Miniature Painting in Ottoman Baghdad**, Volumes Published, 1990.

Mülayim, Selçuk. **Sanat Tarihi Metodu**, İstanbul: Platform Yayınevi, 2020.

O'Kane, Bernard. **Early Persian Painting-Kalila and Dimna Manuscripts of the Late Fourteenth Century**, London-Newyork: published by I. B. Tauris, 2003.

Özen, Mine Esiner. **Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, Basım Atölyesi, 1985.

Rajabi, Mohammad Ali. **Iranian Masterpieces of Persian Painting**, Tehran: Tehran Museum Contemporary Art, 2005.

Robinson, **B.W. The Tahran Manuscript Of Kalila Wa Dimna,** A Reconsideration, The Oriental Art Magazine LTD., 1958.

Seyhan, Nezihe. **Süleymani'ye Kütüphanesi'ndeki Minyatürlü Yazma Eserlerin Kataloğu**, Boğaziçi Üniversity, İstanbul, 1991.

Starr, S. Frederick. **Kayıp Aydınlanma Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı,** Yusuf Selman İnanç(çev.), İstanbul: Kronik Yayın, 2019.

Südor, Gülseren. **Temel Sanat Eğitimi Aynanın Gerçeği Temel Tasarım, Resim Eğitimi ve Sanatla Karşılaşma**, 2. Baskı, İstanbul: Tiglat Matbaacılık, 2006.

Tanındı, Zeren. **Türk Minyatür Sanatı**, Nejat Diyarbekirli ve diğerleri (drl.) Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1996.

Tanyeli, Uğur. **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, 9. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007.

Turani, Adnan. **Sanat Terimleri Sözlüğü**, 12. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007.

Ünver, A. Süheyl. **İstanbul Risaleleri 2**, İsmail Kara (hzl.), 2. Baskı, İstanbul: Kültür Medeniyet Serisi-16, Kültüe A.Ş. Yayınları, 2015.

Walzer, Sofie. **The Memluk Illuminated Manuscripts of Kelila wa Dimna,** Aus der Welt der Islamischen Kunts: Festschrift für Ernst Künhel. 195-207, 1959.

Weill, J. David. **Sur Quelques Illustrations De Kalila Et Dimma**, Beitrage Zur Kunstgeschichte Asiens In Memoriam Ernst Diez.

Süreli Yayınlar Dergi ve Makaleler

And, Metin. "Türk Minyatüründe Kuşlar", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, S.5, (Mart 1990), s.10-18.

Aslanapa, Oktay. "Osmanlı Minyatür Sanatı", **Yeni Türkiye (Osmanlı Özel Sayısı) IV. Kültür ve Sanat**, Sayı:6, Cilt:34, Temmuz-Ağustos, 2000, s.647-653.

Atıl, Esin. "Kelile ile Dimne: Bidpai Masalları", **P Sanat Kültür Antika Dergisi**, S.23, Güz, 2001, s.21-31.

Biçer Özcan, Şehnaz. "Tezhip Sanatında İhtişamlı Bir Dönem: Timur Devri Herat Üslubu", **Hat ve Tezhip Sanatı**, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2015, s.283 – 299.

Biçer, Şehnaz ve Nuran Öztürk. "15. Yy Timur Devri Kelile ve Dimne'lerindeki Aslan ile Şetrebe Hikayesi Minyatürlerinin Karşılaştırmalı Analizleri", **Turan-Sam (Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi)** S.12, Mart 2020, s.151-159.

Esin, Emel. "Bibliyografya", **Belleten**, Cilt XXVI, S.102 (Nisan 1962'den ayrıbasım), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1962, s.375-390.

Gray Basil, "Fourteenth-Century Illustrations of the "Kalilah and Dimnah"", **Ars Islamica**, Vol. 7, No. 2 (1940), pp. 134-140.

İnal, Güner. "Kahire'de Yapılmış Bir Hümâyünnâme'nin Minyatürleri", **Belleten**, Cilt: XL, Temmuz-1976, s.439-463.

Kızıldağ Atila, Oya. "Minyatür Sanatındaki Hayvan Figürlerinin Sembolik İfadeleri", **Sanat Tasarım Dergisi-Art Design Journal**, Cilt:1, Sayı:2, 2011, s.35-44.

Lentz Thomas W. and Glenn D. Lowry. **Painting At Herat Under Baysunghur Ibn Shahrukh**, Massachusetts: Harvard Univerity, Cambridge, January 1985.

Özergin, M. Kemal. "Temürlü Sanatına Ait Eski Bir Belge: Tebrizli Ca'fer'in Bir Arzı", **Sanat Tarihi Yıllığı**, Sayı 6, 1976, s.471-518.

Soucek, Priscilla. "P., Kalila wa Dimna: An Animal Allegory of the Mongol Court by Jill Sanchia Cowen", **Journal of Near Eastern Studies**, Vol. 54, No. 1 (Jan., 1995), pp. 72- 74.

Tanındı, Zeren. "Osmalı Dönemi'nde Türk Minyatürü", **Yeni Türkiye (Osmanlı Özel Sayısı IV.) Kültür ve Sanat**, Sayı:6, Cilt:34, Temmuz-Ağustos, 2000, s.654-659.

Tauer, Felix. "Timurlular Devrinde Tarihçilik", A. Ateş(çev.), **Belleten**, C.XXIX, S.113, Ocak 1965, s.49-69.

Toomajnia, Jemaleddin. “Türkmen Ekolü ve Herat Ekolünün Biçimsel Karşılaştırma”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journel of İnternational Social Dergisi)**, Cilt:10, Sayı:51, Ağustos 2017. s.419-432)

Wacks, David A. “The Performativity of Ibn al-Muqaffaʿ's "Kalīla wa-Dimna" and "al-Maqāmāt al-Luzūmiyya" of al-Saraquṣṭī”, **Journal of Arabic Literature**, Vol. 34, No. 1/2, The Arabic Literature of Al- Andalus (2003), pp. 178-189.

Walzer, Sofie. “The Memluk Illuminated Manuscripts of Kelila wa Dimna**”, Aus der Welt der Islamischen Kunts: Festschrift für Ernst Künhel**, 1959, s.195-207.

Walzer, Sofie. “The Topkapı Saray Manuscript of the Persian Kalila wa-Dimna (dated A.D. 1413)”, **Oriental Studies**, (Ed. S. M. Stern- R. Walzer), 4, s. 48-84.

Diğer Yayınlar

Aka, Dr. İsmail, “Mirza Şahruh Zamanında Timurlu İmparatorluğu (1411-1447)”, **Doçentlik tezi**, Ankara, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, 1977.

Aka, İsmail. “Timurlular”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.41, İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Akün, Ömer Faruk. “Alâeddin Ali Çelebi (Tanınmış Türk Müderrisi ve Hümâyunnâme müellifi, büyük nesir üstadı)”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Arpacıoğlu, Sabriye Hilal. “Timur Devri Baysungur Dönemi Minyatürlerinde Tasarım Çözümlemeleri”, **Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019.

Atbaş, Zeynep. “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.41, İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Balkan Sallabaş, Semra. “Kelile ve Dimne’de Yer Alan Masalların Dini ve Ahlâki Eğitime Katkıları”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Bayrami, Gülcan. “Doğu Türkçesi ile Yazılmış Kelile ve Dimne Tercümesi (1b-50a) Gramer-Metin-Tercüme-Sözlük”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı, 2014.

Beksaç, A. Engin. “Emeviler” **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.11, İstanbul: TDV Yayınları,1995.

Beksaç, A. Engin. “Timurlu Sanatı”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.41, İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Bengisu, Nazan. "Şah Tahmasp Albümündeki Kelile ve Dimne Fragmanları", **Lisans Tezi,** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi Kürsüsü,1972.

Biçer, Şehnaz. "Minyatür Sanatının Tarihi Seyri ve Önemli Sanat Merkezleri", **Minyatürde Yüzleşme**, İstanbul: Pendik Belediyesi Yayını, 2016, s.1-8.

Biçer, Şehnaz. "Tarihi Seyri içinde Minyatür Sanatında Önemli Sanat Merkezleri" **Hayallerimdeki Minyatürler 25. Yıl Sanat Kitabı**, İstanbul: Pendik Belediyesi Yayın, 2013.

Bilgili, Ali Sinan. "Tebriz", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.40, İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Bozkurt, Nebi. "Hayvan", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.17, İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Çimen, Feyzi. "Molla Muhammed Timur'un Asaru'l-İmamiyye (Çağatayca Kelile Dimne Tercümesi Adlı Eseri-Metin Notlar Dizin Sözlük)", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Eraslan, Kemal. "Çağatay Edebiyatı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.8, İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Erdem, Sezer. "Kelile ve Dimne 14. Bab", **Mezuniyet Tezi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi- Türkoloji, 1961-62.

Erkmen Birkandan, Aslıhan. "Metinlerden Tasvirlere Yansıyan Yüzler: Musavver Bir Meşâ'irü'ş-şu'arâ Nüshasının Portreleri", **Yayınlanmamış Doktora Tezi** İstanbul Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Eşit, Sultan. "Kelile ve Dimne Çevirisi T.D.K. Nüshası (Dilbilgisi Özellikleri Metin Sözlük)", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı, 2010.

Karaismailoğlu, Adnan. "Kelile ve Dimne", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.25, İstanbul: TDV Yayınları, 2002.

Kazak, Hülya. "İbnü'l-Mukaffa'nın Kelile ve Dimnesi ile La Fontaine' nin Fabllarının Karşılaştırılması", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.

Kirizman, Zeynep Jale. "Hümayunnâme (Kelile ve Dimne) T.S.K. Revan 843", **Lisans Tezi,** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi- Sanat Tarihi Bölümü-Türk Sanatı Kürsüsü, 1974.

Lentz, Thomas W. "Painting at Herat Under Baysunghur Ibn Shahrukh",**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Harvard University, Cambridge, Massachusetts, January 1985.

Mahir, F. Banu. "Minyatür (Genellikle El Yazması Kitaplarda Yer Alan Küçük Boyutlu Renkli Resim)", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.30, İstanbul: TDV Yayınları, 2005.

Özcan Biçer, Şehnaz. "Timur Devri Herat Tezhip Ekolü (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi)", **Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi,** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2007.

Özgüdenli, Osman Gazi. "Şîraz", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.39, İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Parladır, Şebnem. Resimli Nasihatnameler: Ali Çelebi'nin Hümâyûnnâmesi, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Renda, Günsel. "Minyatür", **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul: Yapı Endüstrisi Merkezi Yayınları, 1997.

Toska, Zehra. "Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesud Çevirisi (2 cilt), **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.

Uslu, Recep. "Herat", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.17, İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Yetkin, Şerare. "Abbasiler", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Kataloglar

A.J. Arberry, M. Mınovi, and the late E. Blochet, "The Chester Beatty Library, Catalogue of het Persian Manuscripts and Miniatures", Volume I-II. MSS.101-150/151-220, Dublin, Hodges Figgis&Co. LTD,1959.

Armenag Bey Sakisian, La Miniature Persane du XII Eime au XVI eime siecle, Paris, 1929, s.43-45.

For other MSS., see Dorn, Petersburg Catalogue, p.406; the Leyden Catalogue, vol, i., p.353; the Paris Catalogue, p.304, no.384; Molla Firuz Library, p.231, no.49; and Schefer, Chrestomathie, vol. İi., p.209.

Les manuscripts orientaux illustres de la Bibliotheque de I'universite de Stanboul, Paris, 1933.

The Marzabân Nâmah has been translated into Arabic and lithographed in Cairo, A.H. 1278. See also Sprenger's Library, no.1248, and Pertsch, Gotha Catalogue, vol. İv., p.427, p.748.

See the Persian Catalogue, p.756a, and, for other MSS., Pertsch, Berlin Catalogue, no.1000; Rosen, Institut, no.104; and The Bodlein Catalogue, no.431.

İnternet Kaynakları

Met Museum, "Preparing Medicine from Honey", from a Dispersed Manuscript of an Arabic Translation of De Materia Medica of Dioscorides https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451400 (18.06.2020)

Met Museum, "Physician Preparing an Elixir", Folio from a De Materia Medica of Dioscorides https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446288 (18.06.2020)

İnebey Yazma Eser Kütüphanesi; http://www.inebey.yek.gov.tr/ (06.10.2019)

Lale Uluç ile Saraydaki El Yazmaları;https://www.youtube.com/watch?v=XnbYfycrBr8 (13.09.2020)

Kubbealtı lugatı; http://lugatim.com (12.09.2018)

EKLER

Kelile ve Dimne Katalogları ve Çizimleri

TSMK. R.1022 Kelile ve Dimne

Resim 1. TSMK. R.1022 Kelile ve Dimne, v.1b

Çizim 1. TSMK. R.1022 Kelile ve Dimne, v.1b

Resim 2. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.2a

Çizim 2. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.2a

Resim 3. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.20a

Çizim 3. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.20a

Resim 4. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.22b

Çizim 4. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.22b

Resim 5. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.24b

Çizim 5. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.24b

Resim 6. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.25a

Çizim 6. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.25a

Resim 7. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.27a

Çizim 7. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.27a

Resim 8. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.28b

Çizim 8. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.28b

Resim 9. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.29b

Çizim 9. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.29b

Resim 10. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.30a

Çizim 10. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.30a

Resim 11. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.31b

Çizim 11. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.31b

Resim 12. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.34b

Çizim 12. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.34b

Resim 13. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.44a

Çizim 13. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.44a

Resim 14. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.45a

Çizim 14. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.45a
Resim 15. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.46b
Çizim 15. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.46b
Resim 16. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.49a
Çizim 16. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.49a
Resim 17. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.56a
Çizim 17. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.56a
Resim 18. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.62a
Çizim 18. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.62a
Resim 19. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.65b
Çizim 19. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.65b
Resim 20. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.77a
Çizim 20. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.77a
Resim 21. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.79b
Çizim 21. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.79b
Resim 22. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.80a
Çizim 22. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.80a
Resim 23. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.91b
Çizim 23. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.91b
Resim 24. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.94a
Çizim 24. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.94a
Resim 25. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.99a
Çizim 25. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.99a
Resim 26. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.139b
Çizim 26. TSMK R.1022, Kelile ve Dimne v.139b

TSMK H.362, Kelile ve Dimne

Resim 1. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.24a

Çizim 1. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.24a

Resim 2. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.27b

Çizim 2. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.27b

Resim 3. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.30a

Çizim 3. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.30a

Resim 4. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.32b

Çizim 4. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.32b

Resim 5. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.36b

Çizim 5. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.36b

Resim 6. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.40b

Çizim 6. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.40b

Resim 7. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.50a

Çizim 7. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.50a

Resim 8. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.56a

Çizim 8. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.56a

Resim 9. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.61b

Çizim 9. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.61b

Resim 10. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.65a

Çizim 10. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.65a

Resim 11. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.69a

Çizim 11. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.69a

Resim 12. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.75b

Çizim 12. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.75b

Resim 13. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.95a

Çizim 13. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.95a

Resim 14. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.107a

Çizim 14. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.107a

Resim 15. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.113b

Çizim 15. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.113b

Resim 16. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.154b

Çizim 16. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.154b

Resim 17. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.162a

Çizim 17. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.162a

Resim 18. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.164b

Çizim 18. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.164b

Resim 19. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.169a

Çizim 19. TSMK H.362, Kelile ve Dimne v.169a

TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne

Resim 1. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.23b

Çizim 1. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.23b

Resim 2. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.34b

Çizim 2. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.34b

Resim 3. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.41a

Çizim 3. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.41a

Resim 4. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.41a

Çizim 4. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.41a

Resim 5. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.54b

Çizim 5. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.54b

Resim 6. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.57a

Çizim 6. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.57a

Resim 7. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.60a

Çizim 7. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.60a

Resim 8. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.61a

Çizim 8. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.61a

Resim 9. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.74a

Çizim 9. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.74a

Resim 10. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.81a

Çizim 10. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.81a

Resim 11. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.86a

Çizim 11. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.86a

Resim 12. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.102b

Çizim 12. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.102b

Resim 13. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.104a

Çizim 13. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.104a

Resim 14. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.122b

Çizim 14. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.122b

Resim 15. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.138a

Çizim 15. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.138a

Resim 16. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.140a

Çizim 16. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.140a

Resim 17. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.147a

Çizim 17. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.147a

Resim 18. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.166b

Çizim 18. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.166b

Resim 19. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.194b

Çizim 19. TSMK R. 1023, Kelile ve Dimne v.194b

SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne

Resim 1. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 239b

Çizim 1. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 239b

Resim 2. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 242b

Çizim 2. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 242b

Resim 3. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 246b

Çizim 3. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 246b

Resim 4. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 251a

Çizim 4. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 251a

Resim 5. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 260b

Çizim 5. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 260b

Resim 6. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 274b

Çizim 6. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 274b

Resim 7. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 277b
Çizim 7. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 277b
Resim 8. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 279b
Çizim 8. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 279b
Resim 9. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 283b
Çizim 9. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 283b
Resim 10. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 307b
Çizim 10. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 307b
Resim 11. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 335b
Çizim 11. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 335b
Resim 12. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 343a
Çizim 12. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 343a
Resim 13. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 357a
Çizim 13. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 357a
Resim 14. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 361a
Çizim 14. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 361a
Resim 15. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 369a
Çizim 15. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 369a
Resim 16. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 371a
Çizim 16. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v. 371a
Resim 17. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.420b
Çizim 17. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.420b
Resim 18. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.422b
Çizim 18. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.422b
Resim 19. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.432b
Çizim 19. SK Fatih 3682, Kelile ve Dimne v.432b

İK. Nr. Hüseyin Ç.763

Resim 1. İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763r, Kelile ve Dimne v.61b

Çizim 1. İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763r, Kelile ve Dimne v.61b

Kelile ve Dimne Yazmaları Renk Katalogları

Katalog 1. TSMK. R.1022 Kelile ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizleri

Katalog 2. TSMK. H.362 Kelile ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizleri

Katalog 3. TSMK. R.1023 Kelile ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizleri

Katalog 4. S.K. Fatih 3682 Antoloji Kelile ve Dimne Yazması Minyatürlerinin Renk Analizi

Katalog 5. İnebey K. Nr. Hüseyin Ç.763r Kelile ve Dimne Yazmasındaki Minyatürün Analizi

SÖZLÜK

El Yazması: (Fr. Manuscrit; Alm. Manuskript) Eskiden el yazısı ile yazılan kitaplar. El yazmalarındaki yazılar bir sanat eseri niteliğindedir. Matbaanın icadından önce bizde de eski yazı ile en güzel kitaplar yazılmış ve ünü dış ülkelerde duyulmuş yazı ustaları yetişmiştir.

Minyatür: Bu tabir yanlıştır. Resim demektir. Fakat eskiden Türkiye ve İslâm aleminde yapılan kitap resimleri anlamına gelir.[120]

Musavvir: Tasvir yapan demektir. Ancak bundan yalnız portre yapan anlaşılmaz, her şeyi çizen, yapan; tasvir eden yani suretleştiren, şekillendirerek ifade demektir.[121]

Nakkaş: Resim ve Nakış yapan demektir. Daha fazla açıklama için bakınız: Halil Edhem, Elvâhı Nakşiye Kolleksiyonu broşürü.

Ruznâme (Fars.): Günlük hesapların yazıldığı gelir ve gider defterleri.

Üslub: Tavır, tarz manasına gelir ki sanatta ilerlemiş ve ibda'kârâne eserler vermiş üstadların tercih ve ihtiyar ettikleri yol demektir.

Varak: İki sahifeden ibaret yaprak manasına gelir. Eskiden yapraklara önlü ve arkalı A ve B sahifelerine numara konmaz, yalnız yaprağın sol üstüne rakam konurdu. Daha eskiler rakam da koymaz, sol yaprağın başındaki ilk harf veya kelimeyi sağ yaprağın alt iç köşesine yazarlar ve ciltli olmayan yapraklar karışırsa bundan bulunurdu. Son

[120] A. Süheyl Ünver İstanbul Risaleleri 2, 2. Baskı, 2015, yay. haz. İsmail Kara, Kültür Medeniyet Serisi-16, Kültüe A.Ş. Yayınları, s.305, İstanbul.

[121] A. Süheyl Ünver İstanbul Risaleleri 2, 2. Baskı, 2015, yay. haz. İsmail Kara, Kültür Medeniyet Serisi-16, Kültüe A.Ş. Yayınları, s.305, İstanbul.

senelerde bazı kitapların tasnifi esnasında sahifelere de numara konuyor. Ancak varaklara numara konulmaya da devam edilmektedir[122]

[122] A. Süheyl Ünver İstanbul Risaleleri 2, 2. Baskı, 2015, yay. haz. İsmail Kara, Kültür Medeniyet Serisi-16, Kültüe A.Ş. Yayınları, s.307, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı **:** Nuran ÖZTÜRK

Öğrenim Bilgisi

-Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü / Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, "Küçük Mecidiye Camii'ndeki Süsleme Özellikleri", 2010. (Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Metin Erkan KAFKAS)

-Lisans, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi / Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, 2005.

Görevler

-Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi/İstanbul Gelişim MYO, Mimari Dekoratif Sanatlar Programı, 2018-Devam ediyor.

-Arş. Gör., Antalya AKEV Üniversitesi/Sanat ve Tasarım Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Mart-Eylül 2017.

Projelerde Yaptığı Görevler

-TÜBİTAK 4004, İstanbul'da Kentsel Alanda Çocuğun Doğayı ve Kendini Sanatla Keşfi, Eğitmen, 18.05.2018-23.04.2019. (Ulusal)

Yayınlar

-Öztürk Nuran, Biçer Şehnaz (2020). 15. yy. Timur Devri Kelile ve Dimne'lerindeki Aslan ve Şetrebe Hikayesi Minyatürlerinin Karşılaştırmalı Analizleri, TURAN-SAM (TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi), S.12(45), s.151-159.

Üniversite Dışı Deneyim

-Marmara Üniversitesi, KEYEM (Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi), Danışma Kurulu Üyesi, 2018-Devam ediyor.